

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครุคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

นางสาวเสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

AN ANALYSIS OF THAI CLASSICAL MUSIC TEACHER'S IDENTITY OF
KRU SAMRAN KERDPHOL, NATIONAL ARTIST

Miss Saowapak Udomvichaiwat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Music Education

Department of Art Music and Dance Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครุคนตรีไทยของครู สำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ
โดย	นางสาวเสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์
สาขาวิชา	ดนตรีศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริเดช สุขีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดนีนญา อุทัยสุข)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จตุพร สีม่วง)

เสาวภาคย์ อดมวิชัยวัฒน์ : การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ
เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ (AN ANALYSIS OF THAI CLASSICAL MUSIC TEACHER'S
IDENTITY OF KRU SAMRAN KERDPHOL, NATIONAL ARTIST) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
หลัก: ผศ. ดร. ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, 241 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ
เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ วิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ใน
การวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์สำหรับครูสำราญ เกิดผล กลุ่มเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิด
ในส่วนของแบบสอบถามนั้นใช้สำหรับเก็บข้อมูลกับกลุ่มเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิด ผู้วิจัยได้
เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษางานเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการ
ตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และนำเสนอผลการวิจัยเป็นความเรียง

ผลการวิจัย พบว่า อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ
ประกอบไปด้วย 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1)ด้านบุคลิกภาพ ท่านเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับการแต่งกายให้
เหมาะสมกับกาลเทศะ ดูแลสุขภาพกายและจิตใจอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช้คำพูดหยาบคาย และชอบใช้
คำพูดเปรียบเปรยสอดแทรกในการอบรมสั่งสอนศิษย์อยู่เสมอ เป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง
มีมนุษยสัมพันธ์ และสามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้ เป็นผู้เคร่งครัดในเรื่องวินัยการตรงต่อ
เวลา ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถและไม่ก้าวก่ายผู้อื่น ให้เกียรติผู้อื่นแม้จะมีคุณวุฒิ หรือ
อาวุโสน้อยกว่า มีความอ่อนน้อมถ่อมตน สามารถประเมินตนเองและยอมรับความจริงได้ มีความ
มานะอดทนและอดสาหะพากเพียร ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ และมีความเป็นผู้นำ 2)ด้าน
คุณธรรม ท่านเป็นผู้ที่มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณทุกคน ทุกองค์กรที่ร่วมงาน ตลอดจนจนสถาบัน
พระมหากษัตริย์ เป็นผู้ที่ยึดถือในเรื่องของการเป็นผู้ให้โดยไม่หวังอามิสสินจ้างใดๆ ใช้หลักของพรหม
วิหาร 4 เป็นคุณธรรมหลักในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น และยึดถือหลักของไตรสิกขาเป็นคุณธรรมใน
การดำรงตน 3)ด้านการสอน ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้จริงในเรื่องที่จะสอน และมีความแตกฉานในองค์
ความรู้ทางดนตรีไทยรอบด้าน มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเพื่อวางแผนและวางเป้าหมายในการเรียนดนตรี
ไทยให้มีความเหมาะสมแก่ผู้เรียนแต่ละคน ยึดหลักการสอนให้ผู้เรียนมีความเป็นดนตรีควบคู่ไปกับ
ความเก่งดนตรี และมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา ดนตรีศึกษา ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2559

5683423427 : MAJOR MUSIC EDUCATION

KEYWORDS: SAMRAN KERDPHOL / NATIONAL ARTIST / TEACHER'S IDENTITY / THAI CLASSICAL MUSIC TEACHER

SAOWAPAK UDOMVICHAIWAT: AN ANALYSIS OF THAI CLASSICAL MUSIC TEACHER'S IDENTITY OF KRU SAMRAN KERDPHOL, NATIONAL ARTIST. ADVISOR: ASST. PROF. YOOTTHANA CHUPPUNNARAT, Ph.D., 241 pp.

The objective of this study is to analyze Thai classical music teacher's identity of Kru Samran Kerdphol, national artist. This study was conducted using the qualitative research method. The data were collected through a documentary research, followed by in-depth interviews. Data was analyzed, interpreted, then summarized through the inductive method. The research findings were presented in the form of essay and tables.

It was found that there are three major aspects of Kru Samran Kerdphol's Thai music teaching. The first aspect was personality. Kru Samran Kerdphol has placed great importance on proper attire to suit the occasion, teaching his students through metaphor, listening to others, being strict and punctual, performing his duty up to his best, being respect and honor others whether they are older or younger, being humble, always monitoring, reflecting himself and accepting the truth, modeling life long learning and good leadership characteristic. The second aspect was morality. It includes being grateful for the royal institution as well as for all the organizations he has worked with, being a true giver without expecting things in return. The third aspect was music teaching. Kru Samran Kerdphol has focused on having true knowledge about what he teaches, analyzing his learners in order to plan and set goals for each individual learner, and holding on to the teaching principle that promotes learners to have musical skills, musicianship and also cultivation of the morality. Authentic Assessment was used implemented throughout the learning process.

Department: Art Music and Dance Student's Signature

Education Advisor's Signature

Field of Study: Music Education

Academic Year: 2016

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของครูสภาราญ เกิดผล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อบรมสั่งสอน ให้ความรู้ และเป็นกำลังใจสำคัญแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ซึ่งผู้วิจัยมีความซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำปรึกษาช่วยเหลือ ตลอดจนให้คำแนะนำดำเนินการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ ให้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดนัญญา อุทัยสุข ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้เสียสละเวลาให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา อบรมสั่งสอนผู้วิจัยมาโดยตลอด รวมถึงช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการวิจัยนี้ และเป็นผู้ให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จตุพร สีม่วง กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ภายนอก ที่สละเวลาช่วยแนะนำตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ณรุทธิ์ สุทนต์จิตต์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รังสิพันธ์ แข็งขัน รองศาสตราจารย์ไพพรรณ อินทนิล และอาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และให้คำแนะนำต่างๆ ตลอดการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณนางสาวจิรกานต์ สิริกวินกอบกุล ที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำต่างๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณนายสักระพี รักตประจิด และว่าที่ร้อยตรีหญิงอภิญญาพร ชัยวานิชศิริ ที่ให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือในการใช้โปรแกรม E-thesis ทำให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณนางชนิดา อุดมวิชัยวัฒน์ และนายชัยสิทธิ์ อุดมวิชัยวัฒน์ มารดาและบิดาของผู้วิจัยที่ให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ผู้วิจัย และเป็นกำลังใจสำคัญของผู้วิจัยเสมอมา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์.....	5
ขอบเขตในการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ตอนที่ 1 ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ และความเป็นศิลปินแห่งชาติ	8
1.1 ครอบครัว.....	8
1.2 การศึกษา.....	9
1.3 การทำงาน.....	10
1.4 ผลงาน และรางวัลที่ได้รับ	12
1.5 ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล	13
1.6 แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นศิลปินแห่งชาติ.....	15
ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และคุณลักษณะความเป็นครู.....	19

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์	19
2.2 ความหมายของครู	20
2.3 คุณลักษณะของความเป็นครู.....	22
ตอนที่ 3 การสอนดนตรี.....	40
3.1 หลักการสอนดนตรี.....	41
3.2 องค์ประกอบของการสอน.....	44
3.3 กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยตามชนบ.....	46
ตอนที่ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	49
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	52
การกำหนดผู้ให้ข้อมูลและแหล่งข้อมูล	52
ขั้นตอนในการวิจัย	58
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	59
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	60
การเก็บรวบรวมข้อมูล	61
ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำรา และงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการ กำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย	61
ขั้นที่ 2 พัฒนาข้อคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยเบื้องต้นเพื่อใช้ในการสร้างเครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัย	62
ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	64
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
ตอนที่ 1 อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้าน บุคลิกภาพ.....	79
1.1 บุคลิกภาพทางกายภาพ.....	79

1.2 บุคลิกภาพทางวาจา.....	88
1.3 บุคลิกภาพทางอารมณ์.....	93
1.4 บุคลิกภาพทางสังคม.....	104
1.5 บุคลิกภาพทางสติปัญญา.....	119
ตอนที่ 2 อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้าน คุณธรรม.....	144
2.1 การเป็นผู้ที่มีความกตัญญูทวาทต่อผู้มีพระคุณ.....	145
2.2 คุณธรรมในเรื่องของการเป็นผู้ให้.....	152
2.3 คุณธรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น.....	158
2.4 คุณธรรมในการครองตน.....	160
ตอนที่ 3 อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านการ สอน.....	167
3.1 องค์ความรู้ทางดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล.....	167
3.2 กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล.....	171
ตอนที่ 4 อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยเฉพาะของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ	185
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	193
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....	193
วิธีดำเนินการวิจัย.....	193
สรุปผลการวิจัย.....	194
อภิปรายผลการวิจัย.....	202
ข้อเสนอแนะ.....	205
รายการอ้างอิง.....	206
ภาคผนวก.....	212
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	213

ญ

หน้า

ภาคผนวก ข ชั้นการสอนดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล	232
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	241

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางแสดงแนวคิดหลักการต่างๆที่ได้กล่าวถึงข้อคุณลักษณะครูที่ดีด้านบุคลิกภาพ.	35
ตารางที่ 2 ตารางแสดงแนวคิดหลักการต่างๆที่ได้กล่าวถึงข้อคุณลักษณะครูที่ดีด้านคุณธรรม....	37
ตารางที่ 3 ตารางแสดงแนวคิดหลักการต่างๆที่ได้กล่าวถึงข้อคุณลักษณะครูที่ดีด้านความรู้.....	38
ตารางที่ 4 ตารางแสดงแนวคิดหลักการต่างๆที่ได้กล่าวถึงข้อคุณลักษณะครูที่ดีด้านการสอน	39
ตารางที่ 5 ตารางแสดงข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำรา และงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย	52
ตารางที่ 6 รายชื่อผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมกลุ่มครอบครัวและเครือข่าย.....	55
ตารางที่ 7 รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง	56
ตารางที่ 8 ตารางแสดงผลข้อมูลทั่วไปของกลุ่มครอบครัวและเครือข่าย.....	69
ตารางที่ 9 ตารางแสดงผลข้อมูลทั่วไปของกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง .	70
ตารางที่ 10 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อคุณลักษณะความเป็นครูคนไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านบุคลิกภาพ.....	71
ตารางที่ 11 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อคุณลักษณะความเป็นครูคนไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านคุณธรรม.....	74
ตารางที่ 12 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อคุณลักษณะความเป็นครูคนไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านความรู้.....	76
ตารางที่ 13 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อคุณลักษณะความเป็นครูคนไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านการสอน.....	77
ตารางที่ 14 ตารางสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านบุคลิกภาพทางกายภาพ.....	87
ตารางที่ 15 ตารางสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านบุคลิกภาพทางวาจา.....	92

ตารางที่ 16 ตารางสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านบุคลิกภาพทาง อารมณ์.....	103
ตารางที่ 17 ตารางสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านบุคลิกภาพทาง สังคม.....	118
ตารางที่ 18 ตารางสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านบุคลิกภาพทาง สติปัญญา.....	142
ตารางที่ 19 ตารางวิเคราะห์วิธีการใช้ปัญญา 6 ชั้น ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ.....	165
ตารางที่ 20 ตารางแสดงองค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่ครูสำราญ เกิดผล ที่ได้รับจากครูแต่ละ ท่าน.....	168
ตารางที่ 21 ตารางวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นดนตรีกับหลักการ.....	178
ตารางที่ 22 ตารางวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้กับการสอนของครูสำราญ เกิดผล..	179
ตารางที่ 23 ตารางแสดงวิธีการวัดประเมินผลทักษะระนาบเอกของครูสำราญ เกิดผล.....	182
ตารางที่ 24 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์เฉพาะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านบุคลิกภาพ.....	185
ตารางที่ 25 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์เฉพาะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านคุณธรรม.....	188
ตารางที่ 26 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์เฉพาะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านความรู้.....	190
ตารางที่ 27 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์เฉพาะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านการสอน	191

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ	8
ภาพที่ 2 องค์ประกอบของการสอน.....	46
ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย	51
ภาพที่ 4 แผนภาพสรุปขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	58
ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำรา และงานเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย	62
ภาพที่ 6 แผนภาพแสดงขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1.....	63
ภาพที่ 7 แผนภาพแสดงขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2.....	63
ภาพที่ 8 ภาพแสดงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่.....	64
ภาพที่ 9 ภาพแสดงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง.....	65
ภาพที่ 10 แผนภาพสรุปขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
ภาพที่ 11 ภาพโต๊ะหมู่บูชาที่บ้านของครูสำราญ เกิดผล	80
ภาพที่ 12 ภาพครูสำราญ เกิดผล ตักบาตรตอนเช้า.....	83
ภาพที่ 13 ภาพการเรียนการสอนดนตรีไทยที่บ้านของครูสำราญ เกิดผล	98
ภาพที่ 14 ภาพครูสำราญ เกิดผล เจิมหน้าผากให้แก่ครูพินิจ ฉายสุวรรณ.....	100
ภาพที่ 16 ภาพการเรียนการสอนรายวิชาประพันธ์เพลงไทยที่วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.....	106
ภาพที่ 16 ภาพครูสำราญ เกิดผล นั่งเรือเพื่อไปประกอบพิธีไหว้ครู ในช่วงที่บ้านครูน้ำท่วม....	107
ภาพที่ 17 ภาพศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล เยี่ยมครูสำราญ เกิดผล ที่โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช.....	112
ภาพที่ 18 ภาพครูสำราญ เกิดผล บรรเลงฆ้องมอญ.....	116

ภาพที่ 19 ภาพครูสำราญ เกิดผล กำลังประพันธ์เพลงไทย	128
ภาพที่ 20 ภาพใบประกอบวิชาชีพแพทย์ประจำตำบล	133
ภาพที่ 21 ภาพหนังสือสำคัญแสดงหลักฐานการเป็นกำนัน	135
ภาพที่ 22 ภาพโน้ตเพลงไทยของครูสำราญ เกิดผล ที่ชำรุดทรุดโทรม	136
ภาพที่ 23 ภาพสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระราชทานนามแกว่งปี พาทย์ตระกูลเกิดผล ว่า “วงพาทย์รัตน”	137
ภาพที่ 24 พิธีไหว้ครูดนตรีไทยที่สาขาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2558.....	141
ภาพที่ 25 ภาพครูสำราญ เกิดผล ขณะทำพิธีครอบครูดนตรีไทย.....	141
ภาพที่ 26 แผนภาพสรุปอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้าน บุคลิกภาพ.....	143
ภาพที่ 27 ภาพรูปถ่ายครูของครูสำราญ เกิดผล ที่บ้านของท่าน.....	148
ภาพที่ 28 ภาพถ่ายครูสำราญ เกิดผล กับลูกศิษย์ที่วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล	151
ภาพที่ 29 ภาพโน้ตเพลงตระพระเทพรัตน์ ลายมือครูสำราญ เกิดผล.....	152
ภาพที่ 30 ภาพยาแก้ลมของครูสำราญ เกิดผล	155
ภาพที่ 31 แผนภาพสรุปอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้าน คุณธรรม.....	166
ภาพที่ 32 แผนภาพสรุปอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านการสอน	183
ภาพที่ 33 แผนภาพสรุปอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปิน แห่งชาติ	184
ภาพที่ 34 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปิน แห่งชาติ	203

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อวัฒนธรรมและสภาพการศึกษาทั่วโลก ประเด็นปัญหาหนึ่งที่กำลังส่งผลกระทบต่อสภาพการศึกษาในปัจจุบัน คือ การนำหลักการขับเคลื่อนทางธุรกิจมาใช้กับระบบการศึกษา เพื่อใช้เป็นแรงจูงใจในการทำงานของครู หากมองในแง่มุมมองของวงการธุรกิจ การให้ค่าตอบแทนตามผลงานนั้นถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานที่ใช้เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของการประกอบธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จได้ ซึ่งทำให้หลายๆโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา มีการนำหลักการการให้ค่าตอบแทนตามผลงาน (Pay for performance) มาใช้กับระบบการศึกษา (Nelson, B., & R, 2012) ซึ่งทางสหภาพครูของสหรัฐอเมริกา (Teacher Union) มองว่าการที่นำหลักการพื้นฐานทางธุรกิจมาใช้ในการแก้ไขปัญหาทางการศึกษานั้นเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากจากผู้สำเร็จการศึกษาในแทบทุกวิชาซึ่งจะได้รับแรงจูงใจจากผลตอบแทนทางการเงิน แต่บุคคลที่เข้ามาเป็นบุคลากรทางการศึกษานั้นไม่ควรที่จะถูกผลักดันด้วยเรื่องของผลตอบแทนทางการเงินเป็นสำคัญ ซึ่งบุคคลที่เป็นครูหรือผู้ที่ประกอบอาชีพครูในอนาคตควรที่จะได้รับแรงผลักดันมาจากการทำงานร่วมกับนักเรียน ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนไปในทิศทางที่ดี และที่ขาดไม่ได้คือการใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ดังคำกล่าวของ แกรซ และราวิช (Gratz, 2009; Ravitch, D., 2010 as cited in Nelson et al., 2012)

“Although most college graduates may be somewhat motivated by financial rewards, those graduates who go into teaching are not driven principally by money. Most teachers and prospective teachers are motivated by working with students and subject matter, by making a difference, and by living socially useful lives”

การนำหลักการทางธุรกิจในเรื่องการให้ค่าตอบแทนตามผลงาน (Pay for performance) เพื่อเป็นวิธีการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของครูนั้น ปัจจุบันในประเทศไทยก็ได้เริ่มมีการนำระบบนี้มาใช้ตามโรงเรียนต่างๆเช่นกัน ซึ่งการที่นำระบบนี้มาใช้จะทำให้ครูมุ่งที่จะสร้างแต่

ผลงานของตนเองจนไม่มีเวลาที่จะมาดูแลใส่ใจในตัวผู้เรียน ทำให้เกิดเป็นค่านิยมที่วัดความประสบความสำเร็จทางอาชีพครูด้วยการสร้างผลงานเพื่อยกระดับฐานะและเงินเดือนของตนให้ได้สูงที่สุด ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (21 ตุลาคม 2531) ที่ได้พระราชทานแก่ครูอาวุโส ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2531 ดังนี้

“ถ้าครูไม่ห่วงประโยชน์ที่ควรจะห่วง หันไปห่วงอำนาจ ห่วงตำแหน่ง ห่วงลัทธิ และ ห่วงรายได้กันมากเกินไปแล้ว จะเอาจิตใจที่ไหน มาห่วงความรู้ ความดี ความเจริญของเด็ก ความห่วงในสิ่งเหล่านั้น ก็จะค่อยๆ บั่นทอนทำลายความเป็นครูไปจนหมดสิ้น จะไม่มีอะไรเหลือไว้ พอที่ตัวเองจะภาคภูมิใจ หรือผูกใจใครไว้ได้ ความเป็นครูก็จะไม่มีค่าเหลืออยู่ ให้เป็นที่เคารพบูชาอีกต่อไป”

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคุณค่าของความเป็นครูนั้นไม่ใช่อยู่ที่ตำแหน่ง อำนาจ รายได้ หรือลาภยศ แต่คุณค่าของความเป็นครูนั้นจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อบุคคลที่เป็นครูนั้นให้ความสำคัญต่อ ความรู้ ความดี และความเจริญแก่ศิษย์ โดยตามขนบประเพณีวัฒนธรรมของสังคมไทยนั้น มีความละเอียดอ่อน นอกจากวิชาความรู้ที่ศิษย์ควรจะได้รับแล้ว การปลูกฝังและให้ความสำคัญกับคุณธรรม ความดี ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้ เพื่อที่จะนำมาซึ่งความเจริญงอกงามแก่ตัวศิษย์และนำไปสู่ประเทศชาติบ้านเมืองต่อไป จากความสำคัญดังกล่าวทำให้ ท่านพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีในปัจจุบัน ได้น้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ยึดถือเป็นหลักการสำคัญของการเป็นครูที่ดี โดยท่านได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับครูสองประเภท ซึ่งมีเนื้อความดังนี้

“ครูมี 2 ประเภท ประเภทหนึ่ง ครูอาชีพ คือ ครูที่ใช้ความรู้ความสามารถของตนเพื่อลูกศิษย์ ประเภทสอง อาชีพครู คือ รับพระราชทานเงินเดือนอย่างเดียว ลูกศิษย์จะเป็นอย่างไรไม่สนใจ”

(เปรม ติณสูลานนท์, 3 มิถุนายน 2560)

จากปัญหาที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญของ *ความเป็นครู* ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครูที่ดี ที่สามารถบ่งชี้เป็นรูปธรรมในเชิงพฤติกรรมได้ชัดเจน เพื่อที่จะได้ทราบว่าครูที่ดีนั้นนอกจากจะเป็นผู้สอนถ่ายทอดวิชาความรู้ตามหน้าที่แล้ว ผนวกกับแนวคิดสำคัญจาก 3 สถาบันสำคัญของชาติ ได้แก่ 1.จรรยาบรรณวิชาชีพครูระดับชาติที่กำหนดโดยสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556) ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตาม 2.จากหลักศาสนาในการประพัตินของครูหรือข้อจรรยาบรรณ ในพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2545) และ 3.แนวพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูที่ดีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมองเห็นว่าครูที่ดีนั้นจะต้องมีความประพฤติที่ดี มีคุณธรรม มีความรู้จริงในเรื่องที่จะสอน และมีความสามารถในถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้เข้าใจ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะกล่าวในมุมมองของ ครูคนไทย

เนื่องจากการเรียนการสอนคนไทยนั้นมีขนบแบบแผนอันดั่งงามที่ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ มีการเรียนการสอนที่อยู่ในกรอบของคำว่า บ้าน วัด วัง ซึ่งในสมัยก่อนนั้นการเรียนการสอนคนไทยจะเป็นระบบของบ้านดนตรี หากต้องการที่จะเรียนดนตรีไทยศิษย์ก็ต้องมากินนอนอยู่ที่บ้านครู ทำให้ครูคนไทยโบราณส่วนใหญ่จะให้ความสัมพันธ์กับศิษย์เสมือนเป็นลูกเป็นหลานเป็นคนในครอบครัว แต่เมื่อยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลง การเรียนการสอนคนไทยนั้นก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยด้วย การเรียนการสอนคนไทยในปัจจุบันถูกจัดเข้าไปอยู่ในระบบของการศึกษา ครูมีหน้าที่สอนศิษย์เป็นรายชั่วโมงต่ออาทิตย์ ให้ความสัมพันธ์ของครูกับศิษย์นั้นไม่เกิดความผูกพันกันอย่างการเรียนการสอนในระบบบ้านดนตรี แต่การเรียนการสอนในระบบบ้านดนตรีนั้นก็ยังไม่สูญหายไปทั้งหมด ปัจจุบันก็ยังคงมีบ้านดนตรีบางแห่งที่ยังคงรักษาการเรียนดนตรีตามแบบขนบโบราณไว้ และตัวครูผู้สอนเองก็ยังคงยึดถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมโบราณได้เป็นอย่างดี ซึ่งหนึ่งในครูคนไทยต้นแบบที่สำคัญของชาติ ได้แก่ ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเรียนดนตรีไทยกับครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ในรายวิชาพัฒนาทักษะดนตรีไทย เครื่องมือระนาดเอก ในระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงจริยวัตรอันงดงามของครูสำราญ เกิดผล ในด้านปฏิบัติตัวอันเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ และการประพัตินอยู่ในศีลธรรม รวมไปถึงการที่ท่านเป็นผู้รักษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยตามขนบแบบแผนอันดั่งงามตามแบบโบราณ นอกจากนี้ท่านเป็นผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2548 ในสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันถึงความรู้ความสามารถของครูได้เป็นอย่างดี โดยครูสำราญ เกิดผล ได้กล่าวถึงภาระหน้าที่ในการเป็นศิลปินแห่งชาติไว้ ดังนี้

“การที่ได้เป็นศิลปินแห่งชาติเค้าไม่ได้บอกว่าเราต้องทำอะไร เพราะว่าปู่เป็นคนที่คิดหนัก เราถือว่าการที่เค้าให้เราเป็นศิลปินแห่งชาติ เค้ามอบภาระหนักให้กับเรา อะไรที่จะเป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมได้ อันไหนที่เราจะช่วยเหลือเค้าได้เราก็เต็มใจที่จะทำ ให้หน้าทีในการสอนและการถ่ายทอดวิชาความรู้ทางดนตรีไทยปู่ทิ้งไม่ได้ เพราะว่าอันนี้เป็นภาระใหญ่ที่เราเป็นศิลปินแห่งชาติ ถ้าเราไม่สำนึกถึงสิ่งนี้เราก็ไม่ต้องรับ รับค่าตอบแทนเค้าเฉยๆ มันไม่สบายใจ ปู่ก็ตอบแทนเค้าด้วยการเป็นผู้ให้ ไม่ว่าใครสนใจมาเรียนเราก็สอน โดยที่ไม่รับค่าตอบแทน มากี่คนเราก็เลี้ยงดูทั้งหมด”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2559)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ด้วยการเป็นผู้ให้ที่ไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นความเป็นครูดนตรีไทยต้นแบบ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจสำคัญทำให้ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาและวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ โดยงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญเกี่ยวกับข้อคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทย โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านบุคลิกภาพ 2.ด้านคุณธรรม 3.ด้านความรู้ และ 4.ด้านการสอน เพื่อนำข้อคุณลักษณะดังกล่าวมาวิเคราะห์ร่วมกับ ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งการทำวิจัยในครั้งนี้เป็นการบันทึกและนำเสนอเรื่องราวอันทรงคุณค่าที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูสำราญ เกิดผล ทำให้ผู้วิจัยได้รวบรวม ข้อคิด แนวคิดในการเป็นครูดนตรีไทยที่ดีจากการสัมภาษณ์ครูโดยตรง เพื่อให้ครูดนตรีไทยรุ่นหลังได้เห็นถึงแบบอย่างในการปฏิบัติตนเป็นครูที่ดี และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองต่อไปในอนาคต อนึ่ง งานวิจัยนี้จะเป็นผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อวงการดนตรีไทยสืบไป

คำถามการวิจัย

อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยในด้านต่าง ๆ ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติประกอบไปด้วยอัตลักษณ์ในด้านใดบ้าง และมีรายละเอียดอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครุดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครุดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านบุคลิกภาพ 2.ด้านคุณธรรม และ 3.ด้านการสอน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยในแต่ละด้าน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.ด้านบุคลิกภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงลักษณะพฤติกรรมของครูสำราญ เกิดผล ที่แสดงออกในเรื่องของ รูปลักษณ์ทางกายภาพ, การใช้คำพูด และวิธีการแสดงออกทางวาจา, พฤติกรรมที่เป็นการแสดงออกทางอารมณ์, วิธีการเข้าสังคม, ความสามารถในการประเมินตนเอง และพฤติกรรมในความเป็นผู้นำ

2.ด้านคุณธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณธรรมที่ครูยึดถือปฏิบัติเป็นปกติอย่างสม่ำเสมอ ประกอบด้วยคุณธรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น และคุณธรรมที่ครูใช้ในการพัฒนาเพื่อยกระดับจิตใจของตนเอง

3.ด้านการสอน ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านองค์ความรู้ทางดนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับภูมิหลังการได้มาซึ่งองค์ความรู้ทางดนตรีไทย ในเรื่องของ ทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย, การประพันธ์เพลงไทย, การปรับและควบคุมวงดนตรีไทย, การอ่านและบันทึกโน้ตสากล, การซ่อมบำรุงเครื่องดนตรีไทย (ชิ้นพื้นฐาน) และวรรณคดีดนตรีไทย 2.ด้านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยเริ่มจาก ขั้นการเตรียมการสอน, ขั้นการเรียนการสอน และขั้นการวัดประเมินผล

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

คุณลักษณะความเป็นครุดนตรีไทยเบื้องต้น หมายถึง ลักษณะตัวบ่งชี้ที่ครุดนตรีไทยทุกคนพึงปฏิบัติเพื่อให้เป็นครุดนตรีไทยที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นข้อคุณลักษณะที่เกิดจากการวิเคราะห์แนวคิด และข้อคุณลักษณะความเป็นครุจาก 3 สถาบันสำคัญของชาติ รวมไปถึงข้อคุณลักษณะการเป็นนักดนตรีไทยที่ดี

คุณลักษณะความเป็นครุดนตรีไทย หมายถึง ลักษณะตัวบ่งชี้ที่ครุดนตรีไทยทุกคนพึงปฏิบัติเพื่อให้เป็นครุดนตรีไทยที่สมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย ด้านบุคลิกภาพ, ด้านความรู้, และด้านการสอน

อัตลักษณ์ความเป็นครุดนตรีไทย หมายถึง ข้อคุณลักษณะความเป็นครุดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ซึ่งประกอบด้วย 1.ด้านบุคลิกภาพ 2.ด้านความรู้ 3.ด้านการสอน

อัตลักษณ์ความเป็นครุดนตรีไทยเฉพาะ หมายถึง หมายถึง อัตลักษณ์ความเป็นครุดนตรีไทยที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของครุสำราญ เกิดผล ที่มีมากกว่าคุณลักษณะความเป็นครุดนตรีไทยเบื้องต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงอัตลักษณ์ความเป็นครุดนตรีไทยของครุสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ในด้านบุคลิกภาพ, ด้านคุณธรรม และด้านการสอน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูคนไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงทฤษฎีทางการศึกษาต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและครอบคลุม และใช้เป็นกรอบ แนวทางในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้แบ่งตอนเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ และความเป็นศิลปินแห่งชาติ

- 1.1 ครอบครัว
- 1.2 การศึกษา
- 1.3 การทำงาน
- 1.4 ผลงาน และรางวัลที่ได้รับ
- 1.5 ความเป็นครูคนไทย ของครูสำราญ เกิดผล
- 1.6 แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นศิลปินแห่งชาติ

ตอนที่ 2 แนวคิดอัตลักษณ์และคุณลักษณะความเป็นครู

- 2.1 แนวคิดอัตลักษณ์
- 2.2 ความหมายของครู
- 2.3 คุณลักษณะความเป็นครู

ตอนที่ 3 การสอนดนตรี

- 3.1 หลักการสอนดนตรี
- 3.2 องค์ประกอบของการสอน
- 3.3 กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยตามชนบ

ตอนที่ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตอนที่ 1 ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ และความเป็นศิลปินแห่งชาติ

จากการศึกษางานเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์โดยตรงจากครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ในเรื่องของภูมิหลังตั้งแต่ครูเป็นผู้เรียนจนกระทั่งครูกลายมาเป็นผู้สอนดนตรีไทย ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลในส่วนนี้มาวิเคราะห์ และนำเสนอเป็นภาพรวมของภูมิหลังที่มีส่วนเกี่ยวเนื่องกับการเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ดังนี้

ภาพที่ 1 ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

1.1 ครอบครัว

ครูสำราญ เกิดผล เป็นนักดนตรีที่เกิดในสายตระกูล “เกิดผล” เป็นหลานของปู่วน เกิดผล ซึ่งเป็นเจ้าของคณะหนังใหญ่และหัวหน้าวงปี่พาทย์ ครูสำราญ เกิดผล เป็นบุตรของนายหงส์ เกิดผล ซึ่งสมรสกับนางสังวาล เกิดผล เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2470 ปีเถาะ ที่บ้านเลขที่ 57 หมู่ที่ 4 บ้านใหม่ทางกระเบน ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านชีวิตครอบครัว ครูสำราญ เกิดผลได้สมรสกับนางทองอาบ ดนตรี ผู้มีความสามารถด้านการขับร้องเพลงไทย มีบุตรธิดารวม 7 คน ปัจจุบันครูสำราญ เกิดผล พำนักอยู่บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 5 ตำบลบางชะนี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2 การศึกษา

ครูสำราญ เกิดผล เข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนวัดจันทร์ประเทศ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จนสำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นอกเหนือจากการศึกษาในระบบการศึกษามาคับแล้ว ครูสำราญ เกิดผล ยังได้ศึกษาวิชาการแพทย์แผนไทยด้วย ซึ่งในภายหลังครูสำราญ เกิดผล ได้ใช้ความรู้วิชาแพทย์แผนไทยที่ได้เรียนมาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวบ้านในตำบลอีกด้วย

เนื่องด้วยครูสำราญ เกิดผล เกิดในครอบครัวศิลปินหลายแขนง ทั้งด้านหนังใหญ่ การละเล่นพื้นบ้าน และที่มีอิทธิพลต่อครูสำราญ เกิดผลมากที่สุดคือด้านดนตรีไทย ครูสำราญ เกิดผลจึงได้เริ่มเรียนดนตรีไทยตั้งแต่ครั้งเยาว์วัย โดยเริ่มหัดจากเพลงสาธการกับครูจำรัส เกิดผล ผู้เป็นอา ตั้งแต่อายุ 8 ขวบ ก็เริ่มต่อเพลงมาเรื่อยๆ อาทิเช่น เพลงชุดโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงช้า เพลงเร็ว โดยเริ่มฝึกจากฆ้องวงใหญ่ก่อนแล้วจึงได้รับการฝึกให้บรรเลงระนาดเอกในภายหลัง

เมื่อเรียนดนตรีได้ถึงอายุประมาณ 11 ขวบ คุณอาสังเวียน เกิดผล ก็ได้นำครูสำราญ เกิดผล เข้าไปฝากตัวเป็นศิษย์กับครูเพชร จรรย์นาฎย์ แต่อยู่ได้เพียงแค่ 3 เดือนเท่านั้น อาสังเวียนก็พาครูสำราญ เกิดผล เดินทางเข้ากรุงเทพมหานครเพื่อไปฝากตัวเป็นศิษย์กับครูเทียบ คงลายทอง และระหว่างที่เรียนดนตรีก็ได้รับการเลี้ยงดูเปรียบเสมือนบุตรหลาน ครูสำราญ เกิดผล จึงเรียกครูเทียบ คงลายทองว่า “พ่อเทียบ” เสมอมา ต่อมาครูเทียบ คงลายทอง ได้พาครูสำราญ เกิดผล ไปฝากตัวเป็นศิษย์กับนายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ที่สำนักบ้านพาทยโกศล เมื่อครูสำราญ เกิดผล มาอยู่ที่นี้ จึงได้มีโอกาสเรียนดนตรีไทยกับครูดนตรีไทยหลายท่านด้วยกัน ดังคำกล่าวของท่านดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

“ตอนไปถึงตอนนั้นครูจางวางท้าวท่านเสียไปแล้วนะ
ก็ได้ไปเริ่มเรียนกับครูฉัตร สุนทรวาทีน ครูช่อ สุนทรวาทีน ครูเทวา
ก็มีบ้าง แต่ต่อประจำคือครูฉัตร แล้วก็ได้ทันเจอครูจาง สุนทร ตอน
ท่านมาปรับวง ส่วนใหญ่แล้วก็จะต่อเพลงที่จะต้องใช้ออกงานเป็น
ประจำ สมัยนั้นมีงานบรรเลงที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
ที่สถานีวิทยุศาลาแดงเป็นประจำ ตอนนั้นเราก็อายุประมาณ
13-14 ปีได้ ก็เริ่มจะพอมือมือตีออกงานได้แล้ว”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559)

จะเห็นได้ว่าครูสำราญ เกิดผล ได้เรียนดนตรีกับครูฉัตร สุนทรวาทีน ครูช่อ สุนทรวาทีน ครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล เป็นต้น ซึ่งเพลงที่ได้เรียนจะเป็นประเภทเพลงเรื่อง เพลงเถา เพลงเสภา เพลงพิธีกรรม และเพลงเดี่ยวต่างๆ จนเริ่มเกิดความชำนาญมากขึ้น จนทำให้ครูเทวาประสิทธิ์ พาทย

โกศล ไว้วางใจให้บรรเลงออกงานอยู่บ่อยครั้ง และเมื่อประมาณ พ.ศ. 2483 ครูฉัตรและครูช่อ กลับไปสอนดนตรีที่เชียงใหม่เนื่องจากเจ้าแก้วเนาวรัตน์เรียกตัวกลับไป อาสังเวียน เกิดผล จึงไปถามกับครูเทียบ คงลายทอง ว่าควรให้ครูสำราญไปเรียนกับใคร ครูเทียบจึงได้แนะนำว่าให้ไปเรียนกับครูอาจสุนทร เพราะท่านเป็นนักดนตรีสายสำนักพาทย์โกศล ที่มีความรอบรู้ทางด้านดนตรีไทยและสากล ทั้งยังเป็นผู้ที่จดบันทึกโน้ตเพลงไทยของบ้านพาทย์โกศลไว้ทั้งหมดด้วย ครูสำราญ เกิดผล จึงได้มีโอกาสเรียนดนตรีกับครูอาจ สุนทร ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ที่สำคัญยังได้เรียนการฝึกเขียนและการอ่านโน้ตสากลจนชำนาญ เนื่องจากครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร มีความมานะอดทน ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีองค์ความรู้ถึงพร้อม พรณินิบัติครูไม่มีขาดตกบกพร่อง จึงได้รับความรักและความเมตตาเอ็นดูจากครูอาจ สุนทร เป็นอย่างมาก ครูอาจ สุนทร จึงได้มอบให้ครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู ตั้งแต่ครูอายุเพียง 24 ปี และในเวลาต่อมาครูอาจ สุนทร จึงได้มอบตำราทางดนตรีและโน้ตเพลงของสำนักบ้านพาทย์โกศลที่ได้บันทึกไว้ทั้งหมดให้กับครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้เก็บรักษาต่อไป

นอกจากนี้ ครูอาจ สุนทร ได้ถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเล่นประพันธ์เพลงไทยให้กับครูสำราญ เกิดผล ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ โดยให้ครูสำราญ เกิดผล ได้ลองฝึกประพันธ์เพลงขึ้นเองจากอัตราจังหวะสองชั้น โดยใช้วิธีแบบขยายทำนองให้เป็นอัตราสามชั้น และตัดทอนทำนองลงเป็นอัตราจังหวะชั้นเดียว เพลงที่ครูสำราญ เลื่อนนำมาประพันธ์คือเพลงสามไม้ใน นับว่าเป็นเพลงเถาเพลงแรกของครูสำราญ เกิดผล ในระยะหลัง ครูอาจ สุนทร เป็นโรคเบาหวาน เมื่ออายุมากขึ้น สุขภาพร่างกายก็เริ่มไม่ค่อยแข็งแรง จึงได้ไปบวชอยู่ที่วัดสระเกศ ครูสำราญจึงกลับมาหาครูเทียบ คงลายทอง เพื่อปรึกษาว่าควรจะไปเรียนกับครูท่านใดต่อ ครูเทียบจึงได้พาไปฝากเรียนกับครูพุ่ม บำปุยะวาทย์ ซึ่งได้เรียนเพลงเดี่ยว และเรียนหลักการประพันธ์เพลงเพิ่มเติม จึงได้ถือได้ว่าครูสำราญ เกิดผลได้เรียนหลักวิชาการประพันธ์เพลงจากครูผู้เชี่ยวชาญถึง 2 ท่าน คือครูอาจ สุนทร และครูพุ่ม บำปุยะวาทย์ ทำให้ครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหลักของการประพันธ์เพลงไทย ซึ่งเป็นฐานความรู้ที่ครูได้นำมาใช้สรรค์สร้างผลงานต่างๆให้เป็นที่ประจักษ์มากมายในเวลาต่อมา

1.3 การทำงาน

ชีวิตของครูสำราญ เกิดผล ผูกพันอยู่กับดนตรีไทยมาตั้งแต่เด็ก การประกอบอาชีพหลักจึงเป็นการเล่นดนตรี บรรเลงปี่พาทย์ตามงานกับที่วังบ้านใหม่บ้าง สายสำนักบ้านพาทย์โกศลบ้างเพื่อหาเลี้ยงชีพ ครูสำราญ เกิดผล ได้มีโอกาสบรรเลงดนตรีตามงานต่างๆ อยู่มาก ทั้งการประชันและการได้รับเชิญไปบรรเลง เมื่อปี พ.ศ. 2485 ครูสำราญ เกิดผล อายุได้ 15 ปี กองการสังคีตได้เชิญวงบ้านใหม่ให้บรรเลง โดย ณ ขณะนั้นครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้บรรเลงระนาดเอก ระหว่างการบรรเลง หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ไปรับชมการบรรเลงด้วย หลังจากนั้นก็ได้มีโอกาสไปประชันกับ

วงปีพาทย์คณะต่างๆอีกหลายครั้งจนเป็นที่เลื่องลือ ส่งผลให้ครูสำราญ เกิดผล ได้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้มีฝีมือในการบรรเลงระนาดเอกมาก ต่อมาเมื่อครูสำราญ เกิดผล มีครอบครัว มีลูก ท่านจึงต้องหารายได้เพิ่ม เพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายต่างๆภายในบ้าน และเพื่อส่งเสียลูกๆทุกคนให้ได้เรียนหนังสือด้วยความที่ครูสำราญ เกิดผล มีความสามารถด้านการแพทย์แผนไทย ซึ่งได้เรียนมาจากพี่ชาย จึงได้ใช้ความรู้ที่ได้เรียนมานั้นรักษาคนในตำบล แต่ไม่ได้เรียกร้อยเอาค่ารักษาจากผู้มารักษาแต่อย่างใด เพียงแต่ได้ค่าตอบแทนเล็กน้อยจากการที่มีผู้คนมารักษาในแต่ละครั้ง พอมีคนมารักษามากขึ้นก็เป็นที่รู้จักและนับถือของชาวบ้านในหมู่บ้านมากขึ้น จึงได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และกำนันในเวลาต่อมา โดยเรียงตามลำดับ พ.ศ. ได้ดังนี้

1. ตั้งแต่ พ.ศ.2512 ทำหน้าที่เป็นแพทย์ประจำตำบลบางชะนี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ตั้งแต่ พ.ศ.2518 ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลบางชะนี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลบางชะนี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จนเกษียณอายุราชการในปี พ.ศ.2530

ตลอดระยะเวลาที่ได้ดำรงตำแหน่งกำนัน ครูสำราญ เกิดผล ก็ยังคงไปงานปีพาทย์บ้างบางเวลาที่คุณอาเรียกให้ไปช่วย แต่ก็นับว่าเริ่มห่างหายจากดนตรีไทยไปมากแล้ว จนเมื่อมีรับสั่งเรียกตัวให้ไปอัดเพลงไทยในวัง ครูสำราญ เกิดผล จึงได้กลับมาฟื้นฟูความรู้ทางด้านดนตรีอย่างจริงจังอีกครั้ง ทั้งยังมีพระราชดำริจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่งนักเรียนจากศูนย์ประสานงเคราะห์ เพื่อให้มาเรียนดนตรีไทย และอยู่ในความดูแลของครูสำราญ เกิดผล จำนวนประมาณ 30 คน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ ต่อมาสมเด็จพระเทพรัตนฯ ทรงพระราชทานนามให้กับวงดนตรีบ้านใหม่ทางกระเบน ว่า “วงพาทย์รัตน”

ปัจจุบันครูสำราญ เกิดผล ยังคงทำหน้าที่เป็นครูผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีไทยให้กับนิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจจะศึกษาเกี่ยวกับดนตรีไทยทุกคนอย่างเต็มความสามารถในหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1. สอนดนตรีไทยให้แก่เยาวชนตามโครงการฝึกดนตรีไทย ณ ศูนย์ส่งเสริมและเผยแพร่ดนตรีไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. สอนวิชาดนตรีไทยให้แก่แก่นักเรียนระดับเตรียมอุดมดนตรี ระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท สาขาดนตรีไทยและดนตรีตะวันออก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านดนตรีไทย

3. สอนวิชาดนตรี ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

4. เป็นวิทยากรพิเศษ ตามที่สถาบันการศึกษาต่างๆรับเชิญไป อาทิเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนมัธยมฐานบินกำแพงแสน เป็นต้น

1.4 ผลงาน และรางวัลที่ได้รับ

ครูสำราญ เกิดผล ถือได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีไทยเป็นอย่างมาก ทั้งฝีมือการบรรเลงระนาดเอก การถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรี ดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมมาโดยตลอด ท่านจึงได้รับรางวัลเกียรติคุณมากมาย ดังต่อไปนี้

1. ได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาดนตรีและศิลปะการแสดง จากสภาการศึกษา เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2530

2. วันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2531 ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้าน จากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. วันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2532 ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (ดนตรีไทย) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

4. เมื่อปี พ.ศ. 2523 ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้ทำการค้นคว้าเพลงไทยซึ่งเป็นพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ประมาณ 70 เพลง ณ ศาลาดุสิดาลัย โดยค้นคว้า บรรเลงวงปี่พาทย์ และบันทึกเสียงรวบรวมไว้ที่หอสมุดทูลกระหม่อมบริพัตร หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

อีกหนึ่งรางวัลอันน่าภาคภูมิใจที่สำคัญ ด้วยความรู้ความสามารถ และคุณงามความดีที่ครูสำราญ เกิดผล ได้สั่งสมจนปรากฏเป็นที่ประจักษ์ ทำให้ครูสำราญ เกิดผล ได้รับประกาศเกียรติคุณเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ในปี พ.ศ. 2548 จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยได้รับโล่และประกาศเกียรติคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ครูสำราญ เกิดผล มีความสามารถอย่างมากทางด้านประพันธ์เพลงไทย ปัจจุบันครูสำราญ เกิดผล มีผลงานการประพันธ์เพลงอยู่เป็นจำนวนมาก หลากหลายประเภทดังต่อไปนี้

1. ประเภทเพลงโหมโรง เพลงที่นิยมบรรเลงกันมาก คือ เพลงโหมโรงทยอยเดี่ยว นอกจากนี้ยังมีอีกหลายบทเพลง เช่น โหมโรงศิวัชประสิทธิ์ โหมโรงกาญจนาภิเษก ซึ่งเพลงนี้เป็นเพลงที่ได้รับรางวัลจากพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชธิดาตามาตุด้วย

2. ประเภทเพลงหน้าพาทย์ไหว้ครู ได้แก่ เพลงตระนาง เพลงตระพระปัญจะสิงขร เพลงตระพระศิวัชเปิดโลก

3. ประเภทเพลงอัตรา 3 ชั้น ได้แก่ เพลงขวางคลอง เพลงสุรางค์จำเรียง

4. ประเภทเพลง เถา มีประมาณ 50 บทเพลง ที่มีชื่อเสียงและนิยมบรรเลงคือ เพลงสามไม้ในเถา ซึ่งเป็นเพลงเถาเพลงแรกที่ครูสำราญ เกิดผล ได้ประพันธ์ขึ้น

นอกจากที่ได้กล่าวไปในข้างต้น ครูสำราญ เกิดผล ยังได้ประพันธ์ทางร้อง และบรรจุเพลงไว้อีกหลายบทเพลง และในปัจจุบันนี้ครูสำราญ เกิดผล ยังคงประพันธ์บทเพลงใหม่ๆเพิ่มขึ้น ตามโอกาสและวาระสำคัญต่างๆ อย่างต่อเนื่อง จนมีมากขึ้นกว่าที่ได้กล่าวไปในข้างต้น แต่ในทุกๆ ผลงานเพลงได้รับการยอมรับจากคนที่ได้รับชมรับฟัง ว่ามีความไพเราะ มีความแปลกใหม่ และน่าประทับใจเป็นอย่างมาก บทเพลงที่ครูสำราญ เกิดผล ได้ประพันธ์ขึ้นทุกบทเพลง จึงเป็นอีกผลงานที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของครูสำราญ เกิดผล ที่ควรค่าต่อการจดจำ

1.5 ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล

ครูสำราญ เกิดผล เป็นครูดนตรีไทยที่ได้รับการประสิทธิประสาทให้เป็นครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู เป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์โดยที่ไม่คำนึงถึงค่าตอบแทน รักและเมตตาศิษย์ตั้งบุตรหลานเป็นครูต้นแบบในด้านจริยานุวัตร เป็นแบบอย่างในวิถีปฏิบัติ ทั้งยังปรับตนให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ซึ่งครูจะเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนศิษย์ทั้งด้านทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยให้ถูกต้องตามแบบแผน โดยเฉพาะเรื่องของมือฆ้อง เนื่องจากมือฆ้องเป็นพื้นฐานของการที่จะต่อยอดสู่เครื่องมืออื่นๆต่อไป เมื่อบรรเลงผิดครูจะคอยเตือนศิษย์และหาทางแก้ไขให้เสมอ นอกจากนี้ครูจะคอยสอดแทรกทฤษฎีต่างๆไปด้วยในระหว่างการเรียนการสอนทักษะ นอกจากเรื่องทักษะและทฤษฎีดนตรีแล้ว สิ่งที่สำคัญที่ครูจะคอยย้ำเตือนกับลูกศิษย์อยู่เสมอ คือเรื่องมารยาทในการปฏิบัติตัวเป็นนักดนตรีที่ดี ครูจะไม่สอนให้ศิษย์ทะนงตนว่าตนเก่ง แต่ครูจะคอยสอนให้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนอยู่เสมอ ซึ่งตัวครูนั้นก็ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์ไปด้วย เช่น เวลาที่ครูต่อเพลงเดี่ยวให้ ครูจะไม่ให้ศิษย์ของตนนำเพลงเดี่ยวไปใช้บรรเลงไอ้อวดเพื่อแข่งขันกับใคร แต่ครูจะต่อให้เก็บเป็นวิชาความรู้ติดตัวแก่ศิษย์ และจากการที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์ จากผู้ที่เป็นลูกศิษย์ครูสำราญ เกิดผล จึงพบว่า ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ ที่แสดงออกมาให้เห็นประจักษ์ มีดังนี้

ครูสำราญ เกิดผล เป็นครูดนตรีที่พร้อมด้วยความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ จนได้รับการขนานนามว่า “คลังดนตรีเคลื่อนที่” ดังนั้นเมื่อศิษย์คนใดติดขัด มีข้อสงสัย ก็สามารถถามครูได้ แต่เมื่อใดก็ตามที่ท่านไม่สามารถหาคำตอบได้ ครูก็จะตอบว่า “ไม่ทราบ” อย่างตรงไปตรงมา และให้คำแนะนำกับศิษย์ว่าควรจะสอบถามเรื่องนั้นๆกับผู้รู้ท่านใด ไม่เพียงแต่ในด้านทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีเท่านั้น ครูยังมีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องทฤษฎีดนตรี การอ่านและบันทึกโน้ตสากลด้วย (ณรงค์ชัย ปิฎกกริชต์, 2552) โน้ตเพลงจำนวนมากที่ครูสำราญได้รับจากครูอาจ สุนทรนั้น ในปัจจุบัน

บรรดาโน้ตเหล่านั้นได้ผุ เปื่อย ไปตามสภาพและกาลเวลา ครูจึงต้องนำโน้ตเหล่านั้นมาทำการซ่อมแซม เพราะท่านมีความหวังใยว่า ศิษย์รุ่นหลังจะไม่มีเพลงต่างๆไว้ศึกษาเล่าเรียนกัน ซึ่งครูได้กล่าวไว้ว่า “ผมแก่ตัวลงเรื่อยๆ เวลาที่เหลือน้อยลงเต็มที่แล้ว ตอนนี้อยู่ยังมีเวลาอยู่ ก็เอาโน้ตเพลงของครูบาอาจารย์ มาจดใหม่ ป้องกันเพลงสูญหาย เขียนไว้ให้เป็นตำรา สำหรับเป็นความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง” (สำราญ เกิดผล, **สัมภาษณ์**, 6 มีนาคม 2557) นอกจากนี้ครูยังดำเนินการบันทึกเพลง บรรดาเพลงเก่าๆ ที่ไม่มีใครนำมาเล่น ซึ่งท่านเกรงว่าจะสูญหาย จึงทำการบันทึกเก็บลงซีดีไว้อีกด้วย

ครูท่านจะทำทุกอย่างให้ถูกต้องตามแบบโบราณเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการต่อเพลงหน้าพาทย์ การต่อเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น โหมโรงกลางวัน หรือแม้กระทั่งการต่อเพลงเดี่ยวต่างๆ ครูจะให้ศิษย์ทุกคนทำให้ถูกต้องตามประเพณีเสมอ (ปานหทัย สุนทรธรส, 2552) ในการเรียนทักษะกับครูสำราญนั้น ครูจะเป็นคนที่มีความเอาใจใส่และค่อนข้างมีความละเอียดในการสอนเป็นอย่างมาก กล่าวคือถ้าผู้เรียนไม่เข้าใจตรงจุดไหนครูจะตีแยกมือให้ดูอย่างช้าๆ ชัดเจน จนกว่าผู้เรียนจะสามารถจดจำ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ครูจะไม่ปล่อยผ่านไปแม้ในรายละเอียดขยับย้อย ครูบอกอยู่เสมอว่าให้ตีให้ถูกต้อง ดีช้าๆก่อน เมื่อมีความแม่นยำคล่องแล้ว ความเร็ว ความไหวจะมาเอง ซึ่งการตีบรรเลงดนตรีของนักดนตรีในทุกวันนี้ ในความเห็นของครูสำราญ เกิดผล เห็นว่านักดนตรีส่วนใหญ่ยังจัดว่าเรียนไม่ถึง ระยะเวลาไม่มีบทกลอน เดี่ยวไม่ถึงจุด ตีกลอน ดีเสียงไม่สะอาด เมื่อตีเป็นวงก็ตีรวดเร็วจนมากเกินไป การตีเพลงเร็วเปรียบเสมือนคนพูดเร็วที่พูดแล้วฟังไม่รู้เรื่อง อย่างไรก็ตามในแนวคิดเช่นนี้ ท่านได้ให้ความเห็นว่า “เขาก็หมუნไปตามยุคสมัย ไม่ไปตำหนิอะไรหรอก มันตีกันเร็วจนหูเราฟังไม่ทัน” สิ่งที่เกิดขึ้นกับวงการดนตรีไทยเช่นนี้ แม้แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงตรัสให้คุณครูสำราญ เกิดผลฟังว่า “ระนาดเดี๋ยวนี้ฉันฟังไม่ทันเลย” ด้วยเหตุนี้ ในการเรียนการสอนของครูสำราญ เกิดผล ท่านจึงเน้นการสอนให้ศิษย์นั้นมีความเป็นดนตรี ควบคู่ไปกับการเล่นดนตรีให้เก่ง ซึ่งครูมักจะพูดอยู่เสมอว่า “ฝีมือกับการตีเป็น ตามสถานการณ์ในปัจจุบันไม่ค่อยได้มาพร้อมกัน” (ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์, 2552)

ครูมักจะกล่าวกับบรรดาศิษย์อยู่บ่อยๆว่า “การสอนดนตรีให้ศิษย์นั้นไม่ยาก แต่หากต้องสอนให้เป็นดนตรีนั้นยาก” (ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์, 2552) ครูได้เล่าถึงรับสั่งของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ทรงมีพระราชประสงค์ให้ครูดำเนินการฝึกหัดนักเรียนตามโครงการส่งเสริมดนตรีไทยในพระอุปถัมภ์ฯ ของพระองค์ท่าน เพื่อนำเด็กๆ ที่อยู่ในการดูแลของกรมประชาสัมพันธ์ มาฝึกหัดดนตรีไทย ตามแบบแผนอย่างสำนักดนตรีในอดีต ทรงรับสั่งว่า “ครูไม่ต้องสอนให้มันเก่งนะ สอนให้มันเป็นคนตรี คนเก่งมันเยอะ แต่ไม่เป็น” นอกจากนี้ยังรับสั่งต่ออีกว่า “ไอ้เป็นกับเก่งนี่ไม่ค่อยมาพร้อมกัน” สำหรับโครงการนี้คือ ศูนย์ส่งเสริมและเผยแพร่ดนตรีไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชทานุเคราะห์ให้สร้างเรือนหลังกลางสำหรับใช้เป็น

ที่ฝึกเรียนดนตรีของเด็กๆ นอกจากนี้ยังพระราชทานเครื่องดนตรีไทยให้ 1 วงด้วย (สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2557)

การสอนดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผลนั้น ท่านจะดูเด็กแต่ละคนว่าสามารถรับได้แค่ไหน มือสามารถปฏิบัติได้เท่าใดครูก็จะต่อเท่าที่เด็กสามารถทำได้เท่านั้น ดังนั้นการสอนของครูจึงเป็นการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูจะคอยพิจารณาแล้วสอนตามความสามารถของเด็ก และคอยแก้ไขจุดที่เด็กยังบกพร่องไปควบคู่กัน หากจุดไหนที่เด็กทำได้แล้วครูก็อาจจะแกล้งลูกให้ยากขึ้นไปทีละนิด ทำให้เด็กได้ฝึกจากง่ายไปหายาก นอกจากสอนเรื่องของดนตรีแล้วครูยังสอนเรื่องการปฏิบัติตัว สอนเรื่องมารยาทแก่ศิษย์ไปด้วย ครูเคยพูดไว้ว่า “การเรียนดนตรีต้องมีมารยาทเสมอ ไม่อวดทงนงตัวว่าตัวเองเก่ง เพราะจะทำให้ผู้อื่นหมั่นไส้ได้ ต่อให้เก่งแค่ไหน แต่ถ้าไม่มีมารยาท ไม่รู้จักกาลเทศะก็แย่มากเหมือนกัน” ซึ่งเป็นสิ่งที่ครูจะคอยสอนลูกศิษย์อยู่เสมอ (ณรงค์ชัย ปีภูกรัซต์, 2552)

ครูสำราญ เกิดผลนั้นเป็นครูที่มีความเมตตา และรักศิษย์เสมือนเป็นลูกเป็นหลาน ครูจะเรียกแทนตัวครูว่าปู่เสมอ ซึ่งครูได้ให้เหตุผลว่า คำว่า ปู่ เป็นคำที่ใช้เรียกคนในครอบครัว แสดงถึง ความรัก ความอบอุ่น ดูแล อบรมสั่งสอน เหมือนคนในครอบครัว (สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2557) ในทุกๆครั้งทีไปเรียนที่บ้านครู ครูจะต้องเตรียมอาหารของว่างให้แก่ศิษย์เสมอๆ เวลาสอนครูจะตั้งใจสอนมากๆ แต่เวลาพักครูก็จะมีพูดคุยถามไถ่ ซึ่งครูนั้นได้ให้ความเป็นกันเอง มีการพูดจาหยอก ตีตลกกับลูกศิษย์บ้าง ซึ่งทำให้เป็นเครื่องช่วยให้เห็นความเอ็นดูผูกพันของท่านต่อศิษย์ด้วย และครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นคนที่มีสุขภาพมาก สังเกตได้จากการพูดคุยท่านจะมีคำว่า “ครับ” เกือบตลอดเวลา (ณรงค์ชัย ปีภูกรัซต์, 2552)

ครูเป็นผู้ที่ถือว่ามีความเสียสละและอุทิศตนเพื่อสังคมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะใครไปขอเรียนดนตรีกับท่านที่บ้าน ท่านจะเต็มใจสอนให้ความรู้แก่คนที่ไปขอทุกคนโดยไม่เคยเรียกเงินค่าตอบแทน ซึ่งครูมีแนวคิดและยึดถือเป็นแนวปฏิบัติคือ ต้องการให้ศิษย์ได้รับเหมือนที่ท่านเคยได้รับมา วิชาการดนตรีที่ท่านสอนให้ศิษย์ทั้งหลาย ท่านถือว่าให้เป็นวิทยาทาน ซึ่งในปัจจุบันครูก็ยังคงสอน และถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ที่สนใจอยู่ตลอดมา

1.6 แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นศิลปินแห่งชาติ

ศิลปินแห่งชาติ หมายถึง ศิลปินผู้มีความสามารถ มีผลงานอันสร้างสรรค์และพัฒนาเป็นที่ยอมรับของวงการ และมีผลงานเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยคุณสมบัติของศิลปินแห่งชาตินั้นประกอบด้วยกันถึง 7 ประการ ได้แก่ 1. เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย และยังมีชีวิตอยู่ในวันตัดสิน 2. เป็นผู้มีความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ และมีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับของวงการศิลปะแขนงนั้น 3. เป็นผู้สร้างสรรค์ และพัฒนาศิลปะแขนงนั้นจนถึงปัจจุบัน 4. เป็นผู้ผดุง และถ่ายทอดศิลปะแขนงนั้น 5.

เป็นผู้ปฏิบัติงานศิลปะแขนงนั้นอยู่ในปัจจุบัน 6. เป็นผู้มีความรู้คุณธรรม และมีความรักในวิชาชีพของตน 7. เป็นผู้มีความเป็นประโยชน์ต่อสังคม และมนุษยชาติ

เห็นได้ว่าการที่ครูสำราญ เกิดผล ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติในการเป็นศิลปินแห่งชาติต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติทั้ง 7 ประการ โดยแต่ละประการนั้นไม่ใช่ใครก็ตามที่สามารถปฏิบัติได้ครบ แต่เป็นผู้ได้รับยกย่องให้ได้รับรางวัลอันทรงเกียรตินี้ แสดงให้เห็นว่า ครูสำราญ เกิดผล มีความรู้คุณสมบัติต่างๆที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างมาก

นอกจากนั้นยังมีเกณฑ์การคัดเลือกจำแนกศิลปินแห่งชาติออกเป็น 4 สาขา ได้แก่ 1. สาขาทัศนศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่มองเห็นได้ด้วยตา เป็นศิลปะสองมิติ หรือสามมิติ ซึ่งได้แก่ ผลงานศิลปกรรมประเภทต่างๆ ที่แสดงถึงภูมิปัญญาของผู้สร้างสรรค์ และมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น 2. สาขาศิลปะสถาปัตยกรรม หมายถึง งานออกแบบ และงานก่อสร้างอาคารสวยงามมีคุณค่าทางศิลปะ และมีวิทยาการ ซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้ออกแบบอย่างโดดเด่น ได้แก่ สถาปัตยกรรมไทย และสถาปัตยกรรมร่วมสมัย 3. สาขาวรรณศิลป์ หมายถึง บทประพันธ์ที่ปลุกมโนคติของผู้อ่าน ทำให้เกิดจินตนาการความเพลิดเพลิน และเกิดอารมณ์ต่างๆ ตามเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ ได้แก่ กวีนิพนธ์ เรื่องสั้น นวนิยาย บทกวีสำหรับเด็กและเยาวชน อาทิ หนังสือเด็ก วรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง และ 4. สาขาศิลปะการแสดง หมายถึง ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการแสดง ซึ่งเป็นได้ทั้งแบบดั้งเดิมหรือพัฒนาขึ้นมาใหม่ ได้แก่ 1) การละคร การดนตรี แบ่งออกเป็นดนตรีไทย และดนตรีสากล 2) นักดนตรี ต้องเป็นนักดนตรีเด่นเฉพาะเครื่องมือ 3) นักร้อง ต้องมีความสามารถทั้งร้องและส่งและร้องรับในการแสดงต่างๆ และสามารถเล่นทำนองต่างๆได้ 4) นักประพันธ์เพลง ต้องประพันธ์ทั้งทางร้องและทางดนตรี 5) ผู้อำนวยการเพลง ต้องเป็นผู้อำนวยเพลงดีเด่น 6) ผู้ผลิตเครื่องดนตรี และ 7) การแสดงพื้นบ้าน

เกณฑ์ในการคัดเลือกศิลปินแห่งชาตินั้น ประกอบไปด้วย 3 เกณฑ์ คือ “ด้านคุณสมบัติของศิลปินแห่งชาติ” ได้แก่ เกณฑ์เบื้องต้นต่างๆ และต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ และมีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับของวงการศิลปะแขนงนั้น เป็นผู้สร้างสรรค์และพัฒนาศิลปะแขนงนั้น ที่สำคัญต้องเป็น “ผู้ผดุง ถ่ายทอด หรือเป็นต้นแบบศิลปะแขนงนั้น” เป็นผู้มีความรู้คุณธรรม และรักในงานศิลปะของตน รวมไปถึงมีผลงานที่ยังประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติ สำหรับ “ด้านคุณค่ามาตรฐานผลงานศิลปะของศิลปินแห่งชาติ” ผลงานต้องสื่อให้เห็นคุณค่าในความคิดความงาม คุณค่าทางอารมณ์ สะท้อนความเป็นธรรมชาติ และมีเอกลักษณ์เฉพาะในงานของตนไม่ลอกเลียนแบบจากผู้อื่น มีกลวิธีเชิงสร้างสรรค์ สุกท้ายคือ “ด้านการเผยแพร่และยอมรับคุณค่าผลงานของศิลปินแห่งชาติ” ผลงานที่ได้รับการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง มีหลักฐานอ้างอิง โดยเป็นผลงานที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด พัฒนาการทางงานศิลปะอย่างเด่นชัด ผลงานได้รับรางวัลหรือเกียรติคุณต้องมีกระบวนการพิจารณาเป็นมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งสาขาที่ครูสำราญ เกิดผล ได้รับคือ สาขาศิลปะการแสดง ในกลุ่ม

ประเภทกลุ่มดนตรีไทย เมื่อศิลปินแห่งชาติได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจะเข้ารับพระราชทานโล่ และเข็มเชิดชูเกียรติดังกล่าวแล้ว มีความหมายว่า “ความเป็นปราชญ์ในความรู้ความสามารถของศิลปินที่ได้อุทิศหาเหตุที่ตนสร้างสรรค์ผลงานในด้านศิลปะไว้มากมายจนเป็นมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมของชาติในสาขาศิลปะการแสดง”

จากการที่ครูสำราญ เกิดผล ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2548 สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาท่านทั้งในเรื่องของการดำรงตนในฐานะครูที่เหมาะสม รวมถึงความรู้ที่ท่านได้รับมา และการถ่ายทอดดนตรีไทยตามแนวทางของท่าน ที่สำคัญเมื่อพิจารณาแล้ว ไม่มีคุณสมบัติใดที่ครูสำราญ เกิดผล ไม่เหมาะสมในการเป็นศิลปินแห่งชาติ ซึ่งหมายถึง ครูสำราญ เกิดผล ควรค่าแก่การได้เป็นผู้ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ หรือเป็นศิลปินต้นแบบในแขนงนั้น รวมไปถึงความเป็นปราชญ์ในความรู้ความสามารถของศิลปินที่ได้อุทิศหาเหตุที่ตนสร้างสรรค์ผลงานไว้มากมาย ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และมนุษยชาติ ซึ่งเป็นสมบัติที่ล้ำค่าของผู้ที่เป็นต้นแบบในฐานะ “ผู้ถ่ายทอด” “ผู้สอน” หรือ “ครู” แห่งวงการดนตรีไทยอย่างแท้จริง

เนื่องจากครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีไทยอย่างรอบด้าน เป็นผู้รักษามรดกทางวัฒนธรรม และเป็นครูผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง รวมไปถึงการปฏิบัติตนที่เป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม จนเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ทำงานวิจัยเกี่ยวกับครูสำราญ เกิดผล ไว้ดังนี้

บุญสืบ บุญเกิด (2538) ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาชีวประวัติและวิเคราะห์ผลงานเพลงของครูสำราญ เกิดผล” การศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ 2 ประการคือ ประการแรกเพื่อรวบรวมชีวประวัติและผลงานการประพันธ์เพลงของครูสำราญ เกิดผล ประการที่สองเพื่อวิเคราะห์หาโครงสร้างพื้นฐานในการประพันธ์เพลงของครูสำราญ เกิดผล วิธีการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์โครงสร้างของแต่ละบทเพลง ผลการศึกษาผู้ศึกษานำเสนอเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 นำเสนอชีวประวัติของครูสำราญ เกิดผล และผลการวิเคราะห์บทเพลง ส่วนที่ 2 นำเสนอผลงานเพลงของครูสำราญ เกิดผล ซึ่งผลการศึกษาปรากฏดังนี้ คือ ครูสำราญ เกิดผลเป็นนักดนตรีไทยพื้นบ้านชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทยมาจากสำนักของจางวางทั่ว พาทยโกศล ครูสำราญเป็นผู้ที่มีฝีมือในการบรรเลงปี่พาทย์สูงมาก และนับได้ว่าท่านเป็นผู้ที่ได้ศึกษาและรวบรวมความรู้ด้านดนตรีไทยไว้เป็นจำนวนมาก ท่านประพันธ์เพลงไทยไว้จำนวนทั้งหมด 14 เพลงเป็นเพลงประเภทโหมโรงเสภาจำนวน 2 เพลง ได้แก่ โหมโรงศิวนประสิทธิ์ สามชั้น เพลงโหมโรงอุทอง สามชั้น และเพลงประเภทเถาจำนวน 12 เพลง ได้แก่ เพลงพิศวง เถา เพลงกลางพนา เถา เพลงทองกวาว เถา เพลงสามไม้โน เถา เพลงลอยประทีป เถา เพลงจีนเข้าโบสถ์ เถา เพลงบัวตูมบัวบาน เถา เพลงรั้วแดง กำแพงเหลือง เถา เพลงวิหคเหิน เถา เพลงอนงค์สุชาติ เถา เพลงไอยราชูงวง เถา เพลงมหาราช

รามคำแหง เถา ผลการศึกษาลักษณะโครงสร้างในการประพันธ์เพลง ประเภทเพลงโหมโรงเสภา พบว่า ครูสำราญนำโครงสร้างมาจากเพลงในอัตราจังหวะสองชั้น โดยนำลูกตก ณ ตำแหน่งครึ่งจังหวะหน้าทับ และ ณ ตำแหน่งจบจังหวะหน้าทับของทุกจังหวะหน้าทับมาเป็นโครงสร้างของเพลงโหมโรงเสภาที่จะประพันธ์ใหม่ ส่วนประเภทเพลงเถานั้น ทุกอัตราจังหวะ ณ ตำแหน่งครึ่งจังหวะหน้าทับของจังหวะหน้าทับเดียวกัน จะต้องมีลูกตกเป็นเสียงเดียวกัน แต่ตำแหน่งครึ่งจังหวะหน้าทับของจังหวะหน้าทับเดียวกัน จะต้องมีลูกตกเป็นเสียงเดียวกัน แต่บางครั้งอาจจะไม่ตกเสียงเดียวกันก็ได้ และเช่นเดียวกัน ทุกอัตราจังหวะ ณ ตำแหน่งจบจังหวะหน้าทับของจังหวะหน้าทับเดียวกัน จะต้องมีลูกตกเป็นเสียงเดียวกันเสมอ และอีกประการหนึ่งที่ค้นพบคือ ครูสำราญใช้หลักการประพันธ์เพลง เช่น เรื่องลูกตก กลุ่มเสียง การผูกประโยคเหมือนกับคีตกวีท่านอื่นๆโดยทั่วไป แต่ในรายละเอียดเพลงของครูสำราญมีลักษณะลีลาเหมือนกับเพลงของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตและครูจางวางทั่ว พาทยโกศล

ณรงค์ชัย ปิฎกักรัตน์ (2552) ทำการวิจัยเรื่อง “องค์ความรู้ศิลปป็นแห่งชาติ : นายสำราญ เกิดผล” เป็นงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีคำถามวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติศิลปป็นผลงานดนตรี เอกลักษณ์ด้านดนตรีไทย องค์ความรู้ดนตรีไทย และการถ่ายทอดดนตรีไทย การวิจัยใช้ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลภาคสนาม และบริบทด้านข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า นายสำราญ เกิดผล เกิดในสายตระกูลนักดนตรี เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2470 ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เริ่มเรียนปีพาทย์ตั้งแต่อายุ 9 ขวบ ต่อมาได้เรียนดนตรีเพิ่มเติมในสำนักดนตรีบ้านพาทยโกศล ได้ศึกษาหลักการแต่งเพลง การบันทึกโน้ตสากล เมื่อ พ.ศ. 2497 ท่านได้รับมอบสิทธิ์ในการประกอบพิธีไหว้ครู และได้รับมอบโน้ตเพลงไทยสายบ้านพาทยโกศลทั้งหมดจากนายอาจ สุนทร นอกจากบทบาททางด้านดนตรีแล้ว นายสำราญ เกิดผล ยังเป็นแพทย์แผนไทย และดำรงตำแหน่งกำนันตำบลบางชะนี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย เกียรติประวัติสูงสุดที่ได้รับคือได้รับการเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี 2548 ด้านผลงานดนตรี นายสำราญ เกิดผล ได้สร้างสรรค์ผลงานดนตรีโดยแต่งเพลงสามไม้ในเถา เป็นเพลงแรกในปี 2488 จากนั้นจึงแต่งเพลงไทยอีกเป็นจำนวนมาก คือ เพลงทางเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ เพลงหน้าพาทย์ เพลงโหมโรง เพลงเถา เพลงอัตรา 3 ชั้น เพลงเรื่อง เพลงประกอบระบำ แต่งเพลงทางขับร้อง การบรรจุกองเพลงดับ การบันทึกโน้ตเพลงด้วยโน้ตสากล ด้านเอกลักษณ์ทางดนตรีที่ปรากฏความโดดเด่น คือ การรักษารูปแบบทางเพลงของสายสำนักบ้านพาทยโกศล ความเป็นศิลปินดนตรีที่มีความรู้ความสามารถด้านระนาดเอก ความเป็นนักประพันธ์เพลงไทย ความเป็นอาจารย์บุคคล และความเป็นศิลปินแห่งชาติ องค์ความรู้ด้านผลงานดนตรีของนายสำราญ เกิดผล ประกอบด้วยคำอธิบายสาระด้านหลักการเพลงหน้าพาทย์ไหว้ครู องค์ความรู้ของนายสำราญ เกิดผลที่เป็นผลงานการแต่งเพลงไทย ประกอบด้วยเพลงหน้าพาทย์ไหว้ครู เพลงโหมโรง เพลงเรื่อง

เพลงเถาประเภทเพลงสำเนียงไทย เพลงชุดเพื่อแผ่นดิน เพลงสำเนียงจีน เขมร ฝรั่งเศส ลาว และชุดเพลงที่แต่งโดยมีสมุฏฐานจากไทยสากลลูกทุ่ง ด้านการถ่ายทอดดนตรี นายสำราญ เกิดผล เป็นครูดนตรีไทย ที่ให้ความสนใจต่อการถ่ายทอดวิทยาดนตรี ทั้งการต่อเพลงในภาคปฏิบัติ การอธิบายเทคนิควิธีบรรเลง ระเบียบวิธีปฏิบัติของศิลปินดนตรี ประวัติดนตรี การปรับวงดนตรี และอธิบายประสบการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับดนตรี นอกจากนี้เรื่องราวที่เกี่ยวกับวิชาการดนตรีแล้ว ท่านยังอบรมสั่งสอนด้านการประพณี ปฏิบัติตน ตามแบบแผนของวัฒนธรรมไทยด้วย

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และคุณลักษณะความเป็นครู

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีนักวิชาการหลายท่านทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้กล่าวถึงความหมายของอัตลักษณ์ไว้ดังนี้

มาร์เซีย (Marcia, 1980) กล่าวว่า อัตลักษณ์ (Identity) คือ ลักษณะโครงสร้างแห่งตน (Self-Structure) เป็นสิ่งที่เกิดจากภายในตัวบุคคล มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแรงขับ ความสามารถ ความเชื่อ และการปรับตัวของบุคคล ถ้าพัฒนาการของโครงสร้างแห่งตนดีจะมีความเป็นตัวของตัวเอง รู้ถึงความเหมือนและความแตกต่างของตนกับผู้อื่น ถ้าพัฒนาการของโครงสร้างแห่งตนไม่ดี จะทำให้เกิดความสับสนในใจตนเองและอาศัยสิ่งภายนอกมาช่วยประเมินตน

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้นิยาม อัตลักษณ์ หมายถึง สิ่งที่เราารู้สึกว่าเป็นเรา หรือพวกเราแตกต่างจากเขา พวกเขา หรือคนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว แต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบขึ้นเป็นตัวเรา หรือ พวกเรา อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม (Social - Constructed) อัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือนและความแตกต่างระหว่างพวกเราหรือคนอื่น (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2542 อ้างถึงใน ฤดี นิยมรัตน์, 2554)

อภิญา เพื่องฟูสกุล (2546) กล่าวถึง อัตลักษณ์ (Identity) ว่า เป็นคุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือสิ่งหนึ่งหรือเฉพาะของสิ่งนั้นที่ทำให้โดดเด่นขึ้นมาและมีความแตกต่างจากสิ่งอื่น เดิมใช้คำว่า “เอกลักษณ์” หมายถึง ลักษณะเฉพาะของคนหรือสิ่งหนึ่ง ในทางสังคมศาสตร์ โดยปัจจุบันความหมายนี้แปรเปลี่ยนไปใช้คำว่า “อัตลักษณ์” แทน “เอกลักษณ์” (ในความหมายของ Identity) เนื่องจากปัจเจกอาจมีหลายอัตลักษณ์ได้ในขณะเดียวกันและการให้ความหมายของอัตลักษณ์ก็อาจเปลี่ยนไปตามบริบทได้เสมอ

สรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึงลักษณะเฉพาะ หรือลักษณะที่เหมือนกันของบุคคล สามารถบ่งบอกความแตกต่างและสร้างความจดจำได้ ซึ่งเป็นผลจากการยอมรับและเข้าใจบทบาทหน้าที่ตนเองผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

จากความหมายของอัตลักษณ์ดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาจำแนกประเภทของอัตลักษณ์ได้ เป็น 2 ประเภท (Smith, 2006 อ้างถึงใน ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทรปัญญา, 2558; Erikson, 1968 อ้างถึงใน สุภชฌาน์ ศรีเอี่ยม, 2554) คือ 1) อัตลักษณ์บุคคล (Individual Identity) มิติภายใน หรือลักษณะภายในของบุคคล เป็นการรู้จักและรับรู้ภาพลักษณ์เกี่ยวกับตนเองของบุคคล อันได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เป็นการให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตนเอง ผ่านกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลก โดยอัตลักษณ์บุคคลสามารถแบ่งออกเป็น สิ่งที่บุคคลมองว่าเป็นตัวตนของตนเอง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ และแตกต่างจากผู้อื่น (Ego Identity) และภาพหรือลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในสายตาผู้อื่น (Personal Identity) ซึ่งสังคมมีกระบวนการแจกแจง และระบุอัตลักษณ์บุคคลแตกต่างกันไป 2) อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) หรือลักษณะภายนอก เป็นการยอมรับและการผูกพันกับอุดมคติของสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัว อันแสดงถึงการมีส่วนร่วมในคุณลักษณะที่สำคัญร่วมกับผู้อื่น กล่าวคือ สถานภาพทางสังคม เช่น อาชีพ ชนชั้น เพศ ชาติพันธุ์หรือศาสนาที่บุคคลนั้นสังกัด อัตลักษณ์บุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคมมีการทับซ้อนกันอยู่ เช่น การที่สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และตำแหน่งทางสังคม ส่งผลให้บุคคลเรียนรู้ และเลือกนิยามตนเองจากอารมณ์ ความรู้สึกภายในของตนเอง และให้เหมาะสมกับสังคม หรือความคาดหวังของสังคม และมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบท

Erving Goffman นักสังคมวิทยานักสังคมวิทยา ได้จำแนกอัตลักษณ์สังคมนี้ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) สิ่งที่สังคมเรียกร้องและคาดหวังจากบุคคล (Virtual Social Identity) และ 2) สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ที่แท้จริงของบุคคลนั้น (Actual Social Identity)

อัตลักษณ์บุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้ตนเองของบุคคล และอัตลักษณ์ทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล อัตลักษณ์บุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคมจึงมีความเชื่อมโยง และส่งผลซึ่งกันและกัน ดังนั้น บุคคลที่มีอัตลักษณ์จะมีทั้งความชัดเจนภายในตัวบุคคล และ วัฒนธรรมของสิ่งแวดล้อมภายนอก

2.2 ความหมายของครู

“ครู” นั้นมีรากศัพท์ในภาษาบาลีว่า “คุรุ-คุรุ” หรือจากภาษาสันสกฤตว่า “คุรุ” ซึ่งแปลว่า ผู้สั่งสอนศิษย์ หรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ อีกนัยหนึ่ง “ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพผู้ซึ่งทำหน้าที่หลักในด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) นอกจากนี้คำว่า “ครู” ในปัจจุบันยังหมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่สอนคน เป็นผู้สั่งสอนศิษย์หรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปความหมายของครูได้ว่า “ครู” คือผู้ที่ทำหน้าที่

สอน ถ่ายทอดความรู้ ให้ความรู้แก่ศิษย์ พร้อมทั้งทำหน้าที่สั่งสอน อบรม และส่งเสริมการเรียนรู้แก่ศิษย์

ครูคือผู้ที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ และการพัฒนาการโดยรอบให้เกิดในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเชิงวิชาการ เพื่อนำไปสู่การมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งการดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ดังนั้นการจะพัฒนาการศึกษา หรือพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ย่อมที่จะต้องอาศัยครูที่มีคุณภาพ หรือเรียกได้ว่า ครูที่มี “ความเป็นครู” ซึ่งมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของท่านพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (3 มิถุนายน 2560) ที่ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับครูสองประเภท ซึ่งมีเนื้อความดังนี้

“ครูมี 2 ประเภท ประเภทหนึ่ง ครูอาชีพ คือ ครูที่ใช้ความรู้ความสามารถของตนเพื่อลูกศิษย์ ประเภทสอง อาชีพครู คือ รับพระราชทานเงินเดือนอย่างเดียว ลูกศิษย์จะเป็นอย่างไรไม่สนใจ”

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ครูที่แท้จริงนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ใช้ความรู้ความสามารถของตนเพื่อลูกศิษย์ ไม่ใช่ประกอบอาชีพครูเพียงเพื่อประโยชน์ของตนเองเพียงอย่างเดียว ซึ่งการที่ครูมุ่งแต่จะหาประโยชน์เพื่อตนเองเพียงอย่างเดียวนั้นจะทำให้ความเป็นครูถูกบั่นทอนลงจนหมดสิ้นไป จนไม่เหลือคุณค่าที่จะทำให้ศิษย์เกิดความเคารพศรัทธา พร้อมทั้งจะเคารพกราบไหว้ด้วยความเต็มใจ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานแก่ครูอาวุโส ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2531 มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นครู ดังนี้

“ถ้าครูไม่หวังประโยชน์ที่ควรจะหวัง หันไปหวังอำนาจ ห่วงตำแหน่ง ห่วงสิทธิ์ และ ห่วงรายได้กันมากเข้าๆ แล้วจะเอาจิตเอาใจที่ไหน มาหวังความรู้ ความดี ความเจริญของเด็ก ความหวังในสิ่งเหล่านั้นก็จะค่อยๆ บั่นทอนทำลายความเป็นครูไปจนหมดสิ้น จะไม่มีอะไรเหลือไว้ พอที่ตัวเองจะภาคภูมิใจ หรือภูมิใจใครไว้ได้ ความเป็นครูก็จะมีค่าเหลืออยู่ให้เป็นที่เคารพบูชาอีกต่อไป”

(พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 21 ตุลาคม 2531)

สำนักมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูขึ้น เพื่อพัฒนาบุคลากรใหม่ที่จะเข้ามาสู่วิชาชีพครู และการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น ดังเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ในส่วนของมาตรฐานความรู้ นั้น ต้องประกอบด้วยเรื่องต่างๆ อาทิ ความรู้ทางด้านภาษา และเทคโนโลยีสำหรับครู หลักสูตร จิตวิทยาสำหรับครู การวัดและการประเมิน รวมถึงสิ่งสุดท้าย คือ การศึกษาเรื่องความเป็นครู ดังนั้น สำนักงานมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา จึงได้กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ “ความเป็นครู” ได้แก่ ความสำคัญของวิชาชีพครู บทบาทหน้าที่ภาระงานของครู พัฒนาการของวิชาชีพครู คุณลักษณะของครูที่ดี การสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู การเสริมสร้างศักยภาพ และสมรรถภาพของความเป็นครู การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และการเป็นผู้นำทางวิชาการ เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู จรรยาบรรณของวิชาชีพครู และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2548) จากความสำคัญบทบาทหน้าที่ของความเป็นครูแล้ว ด้วยเหตุนี้ “ครู” จึงจะเป็นผู้ที่มีความรู้แต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่เป็นการเพียงพอ แต่จะต้องมีคุณลักษณะที่ดี ที่สามารถทำหน้าที่อันยากยิ่งนี้ให้บรรลุล่วงไปด้วยดี (เจลีเยว บุรีภักดิ์ และคณะ, 2520)

จากเหตุผลดังกล่าว สรุปได้ว่า “ครู” นอกจากจะต้องมีความรู้ ทักษะในการสอน ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญแล้ว “ครู” ยังจะต้องมีปัจจัยภายใน หรือคุณลักษณะของความเป็นครู ที่จะเป็นส่วนส่งเสริมให้กับตัวครูนั้นมีความสมบูรณ์พร้อมในทุกๆ ด้านอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องศึกษาถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครู ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ นี้จะสามารถบ่งบอกถึงคุณลักษณะความเป็นครูในด้านต่างๆ ได้

2.3 คุณลักษณะของความเป็นครู

“ความเป็นครูนั้น ประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่มีคุณค่าสูงหลายอย่าง อย่างหนึ่งได้แก่ ปัญญา คือ ความรู้ที่ดี ประกอบด้วยหลักวิชาอันถูกต้อง ที่แน่นแฟ้นกระจ่างแจ้งในใจ รวมทั้งความฉลาดที่จะพิจารณาเรื่องต่างๆ ตลอดจนถึงจะทำ คำที่จะพูด ทุกอย่างได้ โดยถูกต้องด้วยเหตุผล อย่างหนึ่งได้แก่ ความดี คือ ความสุจริต ความเมตตากรุณาเห็นใจ และปรารถนาดีต่อผู้อื่นโดยเสมอหน้า อีกอย่างหนึ่งได้แก่ ความสามารถที่จะเผื่อแผ่และถ่ายทอดความรู้ความดีของตนไปยังผู้อื่นอย่างได้ผล ความเป็นครูมีอยู่แล้ว ย่อมฉายออกให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ด้วย ผู้ที่มีความเป็นครูสมบูรณ์อยู่ในตัว

นอกจากจะมีความดีด้วยตัวเองแล้ว ยังต้องช่วยให้ทุกคนที่มีโอกาส
เข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบรรลุถึงความดีความเจริญไปด้วย”

จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (29 ตุลาคม 2522) ที่ได้พระราชทานแก่ครูอาวุโส แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะความเป็นครูที่ดี 3 ประการ ได้แก่ 1) มีปัญญา มีความรู้ที่ดี 2) มีคุณธรรม จริยธรรม และ 3) สามารถสอน ถ่ายทอดความรู้ และความดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะความเป็นครูที่ดี ซึ่งได้จากความคิดเห็นของนักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

ศาสตราจารย์กิตติคุณอำไพ สุจริตกุล ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดีที่พึงปรารถนาว่า ควรถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติที่สำคัญ และจำเป็น 3 ด้านใหญ่ คือ 1) มีความรู้ดี ได้แก่ ความรู้ในวิชาทั่วไป ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะสอน ความรู้ในวิชาครู ความรู้ในหน้าที่ และงานครูทุกประเภท 2) มีทักษะในการสอนและปฏิบัติงานครู ซึ่งจำแนกออกเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นหลายประการ เช่น อธิบายเก่ง สอนสนุก ใช้สื่อหรืออุปกรณ์เสมอในการจัดกิจกรรม สร้างบรรยากาศให้น่าเรียน ไร้พฤติกรรมตลอดจนชี้แนะแนวทางในการศึกษา จนถึงไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องโดยใช้นวัตกรรม หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย 3) มีคุณธรรมนิยม ได้แก่ คุณธรรมของครู จริยธรรม และคตินิยมในความเป็นครู เช่น ภาคภูมิใจที่ได้เป็นครู มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู รักการสอน พอใจที่ได้ทำประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตของศิษย์ ช่วยพัฒนาคนและสังคม ตลอดจนมีวิถียุทธศาสตร์แห่งความเป็นครู ซึ่งหากครูท่านใดมีคุณลักษณะครบถ้วนตามเกณฑ์ขั้นต้นของหลักการใหญ่ๆ 3 ประการดังกล่าวแล้ว ถือได้ว่าได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นครูที่ดีแล้ว (อำไพ สุจริตกุล, 2534) มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ดร.วิจิตร ศรีสะอ้าน ได้กล่าวถึง ครูที่ดีควรเป็นอย่างไร ในเอกสารประกอบการสัมมนาพิเศษการศึกษาว่า ครูที่ดีจะต้องถึงไตรภูมิ คือ มี 3 ภูมิ ดังนี้ 1) ภูมิรู้ คือ ต้องรอบรู้วิชาต่างๆ และในวิชาสาขาของตน 2) ภูมิธรรม คือ ต้องมีคุณธรรม มโนธรรม สมอาชีพ และ 3) ภูมิฐาน คือ ต้องมีบุคลิกลักษณะ ท่าทางการวางตัวไม่ขัดเขิน สามารถเข้าสังคมได้ดี (วิจิตร ศรีสะอ้าน, [ม.ป.ป.] อ้างถึงใน เอกสารประกอบการสัมมนา วิชา ก.ศ. 597, 2522)

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ได้ศึกษาความเป็นครูจากการสอบถามครูอาจารย์ระดับอุดมศึกษา พบว่า คุณลักษณะความเป็นครูประกอบไปด้วยคุณลักษณะด้านต่างๆ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านการสอน และ 3) ด้านบุคลิกภาพ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543)

ในด้านบุคลิกภาพนั้น หมายถึง ลักษณะโดยรวมของบุคคลทั้งลักษณะภายนอก และลักษณะภายใน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ บางอย่างก็แสดงออกให้ผู้อื่นรับรู้ได้ บางอย่างก็ไม่สามารถแสดงออกให้ผู้อื่นรับรู้ บุคลิกภาพมีส่วนสำคัญต่อการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ องค์ประกอบของ

บุคลิกภาพของครูสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านวาจา ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านความสนใจในการกระตือรือร้นที่จะรับรู้เรื่องหรือความรู้ต่างๆ (ชาญชัย อินทรประวัต, 2534) เนื่องจากบุคคลที่จะเป็นครูนั้นมีหน้าที่สำคัญคือการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ ซึ่งในการถ่ายทอดความรู้นั้นสามารถออกมาทางวาจา และท่าทาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นบุคลิกภาพของครูทั้งหมดที่จะแสดงออกมา เป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะสามารถสังเกตเห็นและรับรู้ได้ และปฏิบัติตาม ดังนั้นบุคลิกภาพของครู จึงหมายถึงสิ่งที่ครูแสดงออกมาให้ศิษย์สามารถรับรู้ และเป็นแบบอย่างที่ดีงาม เพื่อให้ศิษย์สามารถนำไปปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างได้ นอกจากนี้เรื่องของบุคลิกภาพความเป็นครูแล้ว ครูที่ดีจะต้องมีความรู้เพื่อใช้ในการถ่ายทอดวิชาต่างๆ ให้แก่ศิษย์ ซึ่งครูนั้นจะต้องมีภูมิปัญญาในสิ่งที่สอนอย่างแท้จริง และจะต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมั่นหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ นอกเหนือจากความรู้ความสามารถของครูแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญมากที่ขาดไปไม่ได้ คือ เรื่องของคุณธรรม ความรู้กับคุณธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ต้องมาคู่กัน หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปแล้ว ย่อมทำหน้าที่ครูที่สมบูรณ์ไม่ได้ (อำไพ สุจริตกุล, 2534) ดังคำกลอนที่ว่า

“เมื่อความรู้ยอดเยี่ยมสูงเทียมเมฆ	แต่คุณธรรมต่ำเฉกยอดหญ้า
อาจเสกสร้างมิจฉาสารพัน	ด้วยจิตอันไร้อายในโลก
แม้คุณธรรมสูงเยี่ยมเทียมเมฆ	แต่ความรู้ต่ำเฉกเพียงยอดหญ้า
ย่อมเป็นเหยื่อทรชนจนอุรา	เพราะปัญญาอ่อนด้อยน่าน้อยใจ
หากความรู้สูงล้ำคุณธรรมเลิศ	แสนประเสริฐก่อปรกกิจวินิจฉัย
จะพัฒนาประชากรราษฎร์ทั้งชาติไทย	ต้องฝึกให้ความรู้คู่คุณธรรม”

เห็นได้ว่า นอกจากครูจะต้องมีความรู้ที่ดีที่ถูกต้องแล้ว สิ่งที่สำคัญมากไปกว่านั้น ย่อมรวมถึงคุณธรรมต่อวิชาชีพของตนด้วย บุคคลผู้เป็นครู คือ บุคคลที่สังคมคาดหวังในเชิงคุณงามความดีสูงมากกว่าอาชีพอื่น ดังนั้นครูควรประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ “ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเนื้อหาที่สอน” และ “ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมความประพฤติของครูที่ดี” (อรุณ ปรีดีติติก, 2525) จากความสำคัญดังกล่าวทำให้ คณะกรรมการส่งเสริมวิชาชีพครู ได้กำหนดว่าบุคคลที่ประกอบวิชาชีพครูควรให้ความสำคัญกับคุณลักษณะในด้าน “คุณธรรม จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ” คือ การมีศรัทธาในวิชาชีพครู ตั้งใจใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพเพื่อให้บริการแก่นักเรียน และสังคม มีความซื่อสัตย์ต่อหลักการของวิชาชีพครู มีความรับผิดชอบในด้านการศึกษาต่อสังคม ชุมชน และนักเรียน มีความรัก ความเมตตา และความปรารถนาดีต่อนักเรียน อุทิศตน และเวลาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับความเจริญเติบโต และพัฒนาการในทุกด้าน สอดคล้องกับที่สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้กำหนดจรรยาบรรณของวิชาชีพครูไว้ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน 9 ข้อ ซึ่งเป็นแนวทางข้อควร

ปฏิบัติสำหรับคนที่ประกอบอาชีพครูได้ยึดถือและนำไปปฏิบัติตาม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556)

เมื่อพูดถึงอาชีพครูแล้ว สิ่งแรกที่ทุกคนจะนึกถึงก็คือ “การสอน” เพราะการสอนนั้นเป็นงานหลักของครู ซึ่งปัจจุบันถือว่าครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ที่บุคคลในวิชาชีพนี้ ต้องได้รับการศึกษาอบรมมา โดยเฉพาะเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่การสอนสามารถเลือกวิธีปฏิบัติงานที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติ ดังที่ระบุไว้ในจุดประสงค์การสอน ครูต้องมีการฝึกฝนด้านการสอนอยู่เสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน มีผู้ให้ความหมายคำว่า "การสอน" ต่างๆ กันไป เช่น แลงฟอร์ด (Langford, 1968) กล่าวว่า การสอนคือกิจกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลคนหนึ่ง ยอมรับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ของบุคคลอีกคนหนึ่ง การสอนจึงเป็นกิจกรรมที่ครูกระทำเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และในหนังสือ Dictionary of Education (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้โดยแบ่งเป็นความหมายของการสอนในระดับแคบ หมายถึง วิธีการที่ครูถ่ายทอดความรู้ อบรมนักเรียน ให้มีความรู้ ความคิด เจตคติและทักษะดังที่จุดประสงค์การศึกษาได้ระบุไว้ ส่วนความหมายของการสอนในระดับกว้าง หมายถึง การกระทำและการดำเนินการด้านต่างๆ ของครู ภายใต้สภาพการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย การสร้างสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน และกระบวนการตัดสินใจวางแผนก่อนสอน ซึ่งได้แก่ การวางแผนการสอน การจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์การสอน นอกจากนี้การสอนยังหมายถึง การบอกกล่าว สั่ง อธิบาย ชี้แจง หรือแสดงให้ดู การสอนเป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติต่างๆ โดยที่ผู้สอนและผู้รับ หรือครูและศิษย์ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และกันในกระบวนการเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เป็นผู้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตามความคิดเห็นและความสามารถของตน ผู้เรียนหรือศิษย์เป็นผู้รับการถ่ายทอดตามแต่ครูจะให้ การสอนโดยครูนี้เกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แล้วแต่สถานการณ์ และความพอใจของครู (ทศนา แคมมณี, 2556)

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปคุณลักษณะความเป็นครูได้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านบุคลิกภาพ 2. ด้านคุณธรรม 3. ด้านความรู้ และ 4. ด้านการสอน ซึ่งทั้งสี่ด้านนี้มีความสำคัญเชื่อมโยงกันสอดคล้องกัน หากผู้ที่เป็นครูขาดคุณลักษณะความเป็นครูด้านใดด้านหนึ่งแล้ว ความเป็นครูที่ดีที่สมบูรณ์ก็จะไม่เกิดขึ้น ซึ่งในคุณลักษณะความเป็นครูแต่ละด้านนั้น ผู้วิจัยได้จำแนกเพิ่มเติมโดยผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะครูที่ดีในแต่ละด้านจากแนวคิด และหลักการต่างๆ ทั้ง 5 แนวคิด และหลักการ ได้แก่ หลักพุทธศาสนา พระราชดำรัส เกณฑ์มาตรฐานคุรุสภา ผลงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครู และแนวคิดการปฏิบัติตนเป็นนักดนตรีไทยที่ดีซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักพุทธศาสนา ในพระธรรมปิฎกได้มีการกล่าวถึง คุณสมบัติ และหลักการประพฤติตน ของผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอน ให้การศึกษาแก่ผู้อื่น หรือที่เรียกว่า ครู อาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต, 2545) ไว้ดังนี้

1. เป็นกัลยามิตร ซึ่งประกอบด้วย กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ คือ

1.1 ปิโย น่ารัก คือ มีเมตตากรุณา ใส่ใจคนและประโยชน์สุขของเขาเข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนใจผู้เรียนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

1.2 ครู น่าเคารพ คือ เป็นผู้หนักแน่น ถือหลักการเป็นสำคัญ และมีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

1.3 ภาวนีโย น่าเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝน ปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอ๋ยอ้างและรำลึกถึงความซาบซึ้ง มั่นใจและภาคภูมิใจ

1.4 วตฺตา รู้จักพูดให้ได้ผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

1.5 วจนฺทโม อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามแม้จะถูกจิก ตลอดจนคำล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อดทนฟังได้ ไม่เปื้อนหาย ไม่เสียอารมณ์

1.6 คมฺภีรญฺจ กลั กตฺตา แถลงเรื่องกล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้ง ให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

1.7 โน จฺญฺฐาเน นีโยชเย ไม่ชักนำในอูฐาน คือ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือ เรื่องเหลวไหลไม่สมควร

2. ตั้งใจประสิทธิ์ความรู้ ที่เรียกว่า ธรรมเทศกธรรม 5 ประการ คือ

2.1 อนุบุพพิธา สอนให้มีขั้นตอนถูกลำดับ คือ แสดงเนื้อหาตามลำดับความง่ายยาก ลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

2.2 ปริยายทสฺสาวิ จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล คือ ชี้แจงยกเหตุผลมา แสดงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น อธิบายยกเยื้องไปต่างๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล

2.3 อนุทยตา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี คือ สอนด้วยจิตเมตตา มุ่งจะ ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน

2.4 อนามิสันฺตร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อามิส คือ สอนเขามีใจมุ่งที่ตนจะได้ลาภ สินจ้าง หรือผลประโยชน์ตอบแทน

2.5 อนุปหัจจ วาจจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น

3. มีลีลาครูครบทั้งสี่

3.1 สันทสฺสนา ชี้ให้ชัด คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงแสดงเหตุผล แยกแยะอธิบายให้ ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง ดังจูงมือไปดูเห็นกับตา

3.2 สมာทปนา ชวนให้ปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรทำ ก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณค่า เห็นสมจริง จนผู้ฟังยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ

3.3 สมุดเตชนา เราให้กล้า คือ ปลุกใจให้คึกคัก เกิดความกระตือรือร้น มีกำลังใจ แข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จ ไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก

3.4 สัมผัสสนา ปลุกให้ร่าเริง คือ ทำบรรยากาศให้สนุกสนาน แจ่มใส เบิกบานใจ ให้ผู้ฟังแจ่มชื่น มีความหวัง มองเห็นผลดีและทางสำเร็จ

4. มีหลักตรวจสอบสาม ครูต้องรู้จักตรวจสอบตนเองตามหลัก 3 ประการ คือ

4.1 สอนด้วยความรู้จริง รู้จริง ทำได้จริง จึงสอนเขา

4.2 สอนอย่างมีเหตุผล ให้เขาพิจารณาเข้าใจแจ่มแจ้งด้วยปัญญาของเขาเอง

4.3 สอนให้ได้ผลจริง สำเร็จความมุ่งหมายของเรื่องที่สอนนั้นๆ เช่น ให้เข้าใจได้จริง เห็นความจริง ทำได้จริง นำไปปฏิบัติได้ผลจริง

5. ทำหน้าที่ครูต่อศิษย์ ปฏิบัติต่อศิษย์ โดยอนุเคราะห์ตามหลักธรรมเสมือนเป็นทิศเบื้องขวา ได้แก่

5.1 แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี

5.2 สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

5.3 สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง

5.4 ส่งเสริมยกย่องความดีงามความสามารถให้ปรากฏ

5.5 สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ คือ สอนฝึกศิษย์ให้ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย และรู้จัก ดำรงตนด้วยดี ที่จะเป็นประกันให้ดำเนินชีวิตดีงามโดยสวัสดิ์มีความสุขความเจริญ

นอกจากนี้ท่านพุทธทาส ได้กล่าวไว้ว่า ธรรม คือ หน้าที่ ผู้มีธรรมะ คือ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่าง ดีแล้ว ครูธรรมะ จึงหมายถึง หน้าที่ของครู ซึ่งก็คือ การอบรม สั่งสอนศิษย์ ซึ่งการอบรมสั่งสอนศิษย์ ของครูแต่ละคนก็มีวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันไป ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องมีหลักยึดเพื่อนำตนไปสู่สิ่ง สูงสุดหรือเป็นอุดมคติของอาชีพ นั่นก็คือการมีอุดมการณ์ครู ซึ่งท่านได้กล่าวเกี่ยวกับหลักการที่จะ ประกอบภารกิจของครู ซึ่งควรยึดถือประจำใจทุกขณะ 5 ประการไว้ ได้แก่ เต็มรู้ เต็มใจ เต็มเวลา เต็มคน และเต็มพลัง (พุทธทาสภิกขุ, 2541)

1. เต็มรู้ คือ มีความรู้บริบูรณ์ ด้วยความรู้ 3 ประการ คือ

1.1 ความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ ครูจะต้องแสวงหาความรู้ที่เป็นประโยชน์และ เหมาะสมให้ผู้เรียน เรียนอย่างครบถ้วน เหมาะสมตามระดับความรู้ชั้น

1.2 ความรู้ทางโลก นอกเหนือจากตำราวิชาการ ครูแสวงหาความรู้รอบตัวด้านอื่นๆ ให้บริบูรณ์โดยเฉพาะความเป็นไปของระเบียบ ประเพณี สังคม วัฒนธรรม

1.3 ความรู้เรื่องธรรมะ ครูที่มีความรู้ด้านธรรมะ จะสามารถหยิบยกเรื่องธรรมะมา เป็นอุทาหรณ์ สำหรับสั่งสอนศิษย์ได้ เช่น จะสอนให้ศิษย์ประสบผลสำเร็จด้านการศึกษาเล่าเรียนได้ดี

2. เต็มใจ คือความมีใจเป็นครู พุทธศาสนาถือว่า ใจนั้นเป็นใหญ่ ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากใจ ดังนั้น คนจะเป็นครูที่มีอุดมการณ์ต้องสร้างใจที่เต็มบริบูรณ์ด้วยการมีใจเป็นครู การทำใจให้เต็มมีความหมาย 2 ประการ คือ

2.1 ใจครู การทำใจให้เต็มบริบูรณ์ต้องถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบ ดังนี้ 1) รักอาชีพครู ต้องมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ เห็นว่าอาชีพครูมีเกียรติ มีกุศล ได้รับความภูมิใจ แสวงหาวิธีสอนที่ดีเพื่อศิษย์ 2) รักศิษย์ มีใจคิดอยากให้ศิษย์ทุกคนมีความสุข และเสียสละเพื่อศิษย์ได้

2.2 ใจสูง ครูควรทำใจให้สูงส่ง มีจิตใจที่ดั่งาม คือ มองเห็นคุณค่าของมนุษย์โลก และการคิดสร้างสรรค์ให้โลกมีแต่ความดีงาม ยอมรับข้อดีข้อเสียของตนเองและคนอื่น ไม่คิดว่าตนเองฉลาดหรือเก่งกว่าผู้ใด ไม่คิดว่าตนเองดีกว่าคนอื่น คิดอย่างเป็นธรรมว่าตนเองมีข้อบกพร่องเช่นกัน

3. เต็มเวลา คือ การรับผิดชอบ การทุ่มเทเพื่อการสอน ครูที่มีอุดมการณ์จะต้องใช้ชีวิตครูอย่างเต็มเวลาทั้งสามส่วน คือ

3.1 งานสอน ครูต้องใช้เวลาในการเตรียมการสอนอย่างเต็มที่ วางแผนการสอน ค้นคว้าหาวิธีที่จะสอนศิษย์ในรูปแบบต่างๆ

3.2 งานครู นอกเหนือจากการสอน ครูต้องใช้เวลาแ่งงานธุรการงานบริหาร บริการ และงานที่จะทำให้สถาบันก้าวหน้า

3.3 งานนักศึกษา ให้เวลาในการอบรม แนะนำสั่งสอนศิษย์เมื่อศิษย์ต้องการคำแนะนำ หรือต้องการความช่วยเหลือ

4. เต็มคน คือ การพัฒนาตนเองให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การพัฒนาตนเองให้เป็นแม่พิมพ์หรือพ่อพิมพ์ที่คนในสังคมคาดหวังไว้สูง ครูจึงจำเป็นที่จะต้องมีความบริบูรณ์ เป็นมนุษย์ร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม สारวมกาย วาจา ใจ ให้มีความมั่นคงเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติงานถูกต้อง หมั่นคิด พิจารณาตนเองเพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงตนเองให้มีความบริบูรณ์อยู่เสมอ

5. เต็มพลัง คือ การทุ่มเทพลังสติปัญญาและความสามารถเพื่อการสอน ครูจะต้องใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ทุ่มเทไปเพื่อการสอนวิชาการศิษย์ และอุทิศตนอย่างเต็มที่ เพื่อผลงานที่สมบูรณ์นั้น ก็คือการปั้นศิษย์ให้มีความรู้ ความประพฤติดีงาม เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม

หลักครูธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นยังมีความสอดคล้องกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (29 ตุลาคม 2522) ซึ่งพระองค์ได้พระราชทานแก่ครูอาวุโสประจำปี 2552 ว่า

“ครูที่แท้นั้นต้องเป็นผู้กระทำแต่ความดี ต้อง
ขยันหมั่นเพียร ต้องฮึดเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ ต้องหนักแน่น อดกลั้น
และอดทน ต้องรักษาวินัยสำรวมระวังความประพฤติของตนให้อยู่

ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม ต้องปลื้มปลื้มใจจากความ
 สะดวกสบายและความสนุกรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน
 ต้องตั้งใจให้มั่นคงและแน่วแน่ ต้องซื่อสัตย์รักษาความจริงใจ ต้องมี
 เมตตาหวังดี ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ ต้อง
 อบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้นทั้งในด้านวิทยาการ และความ
 ฉลาดรอบรู้ในเหตุผล”

ท่านได้กล่าวถึงคุณลักษณะของคนที่เป็นครูที่ดี ซึ่งสามารถแยกออกมาเป็น 10 ข้อ ดังนี้ 1. ขยัน และอุทิศสหายเพียร 2. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ 3. หนักแน่น อดทนอดกลั้น 4. รักษา วินัย ประพฤติตนอยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม 5. ปลื้มปลื้มใจจากความสะดวกสบายและความ สนุกรื่นเริงที่ไม่สมควร 6. ตั้งใจมั่นคง แน่วแน่ มีสมาธิ 7. ซื่อสัตย์ รักษาสัจจะ และจริงใจ 8. มีความ เมตตาหวังดี 9. วางใจเป็นกลาง ไม่มีอคติ 10. รู้จักหาความรู้ให้รอบด้าน เพิ่มเติมอยู่เสมอ จาก หลักธรรมคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา ภูมิพลอดุลยเดช ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของคนเป็นครูที่ดี ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจะ เป็นครูที่ดีนั้นไม่ใช่แค่สามารถสอนหรือถ่ายทอดความรู้ได้เพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องมีคุณลักษณะ บางอย่างที่เหมาะสำหรับคนที่เป็นครู ทางสำนักงานเลขาธิการคุรุสภามองเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้มีการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติตนตามมาตรฐานการประกอบวิชาชีพครู หรือจรรยาบรรณครู ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน 9 ข้อ ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติตัวแก่ผู้ที่ประกอบอาชีพครูได้ยึดถือและ นำไปปฏิบัติตาม มีดังนี้

1. จรรยาบรรณต่อตนเอง

1.1 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองในด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2.1 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อ วิชาชีพและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3.1 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้ กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

3.2 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3.3 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งกาย วาจา และจิตใจ

3.4 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ผู้รับบริการ

3.5 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องให้บริการด้วยความจริงใจเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

4.1 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

5. จรรยาบรรณต่อสังคม

5.1 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556)

ดังนั้นสรุปได้ว่าคุณลักษณะของครูที่ดีนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ที่ประกอบวิชาชีพครู จากความสำคัญดังกล่าวทำให้มีผู้ทำงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของคุณลักษณะครูที่ดีไว้ ดังนี้

วรรณิสา ประเสริฐศุภวิทย์ (2555) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาต้นแบบความเป็นครูดนตรี : กรณีศึกษา พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของความเป็นครูดนตรีในด้านต่าง ๆ ของพันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ 2) สร้างแนวทางคุณลักษณะของความเป็นครูดนตรี โดยมีต้นแบบคือพันเอกชูชาติ พิทักษากรศิลปินแห่งชาติ วิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์สำหรับพันเอกชูชาติ พิทักษากร และลูกศิษย์โดยตรงของท่าน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และนำเสนอเป็นความเรียง ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะของความเป็นครูดนตรีทั้ง 4 ด้าน ของพันเอกชูชาติ พิทักษากร คือ ด้านบุคลิกภาพของท่าน มีความสำรวมทางกิริยามารยาทเป็นแบบอย่างต่อศิษย์ โดยท่านจะไม่ใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา มีวินัยในเรื่องของเวลาอย่างดีเยี่ยม ท่านรับผิดชอบหน้าที่ของตนได้ทุกบทบาท รวมถึงใฝ่รู้อยู่ตลอดเวลา ท่านมีความมุ่งมั่นต่อวิชาชีพ มีความถ่อมตนและให้เกียรติผู้อื่นเสมอ ท่านรู้จักประเมินตนเอง และดูแลสุขภาพตนเองอย่างดี ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ ท่านยึดพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ยังให้ความสำคัญต่อผู้มีพระคุณ รวมถึงเปิดใจกว้างต่อศิษย์ในฐานะครู ท่านรักและเห็นคุณค่าในวิชาชีพครูเสมอ ด้านความรู้และประสบการณ์ ท่านได้รับความรู้ทั้งศาสตร์ด้านดนตรี เช่น ดนตรีไทยและตะวันตก ด้านการอำนวย

เพลง และประพันธ์เพลง รวมถึงศาสตร์อื่น ๆ เช่น โยคะ ยิมนาสติก และด้านการสอน ท่านเน้นการเตรียมการสอน โดยมีหลักการสอน คือ การวิเคราะห์ผู้เรียน การวิเคราะห์หลักสูตร การกำหนดเป้าหมายในการเรียนการสอนด้วยวิธีการอธิบาย การสาธิต เพื่อให้มีความสำคัญในเรื่องของเสียง การบูรณาการการสอน หลักในการซ่อมดนตรีที่เป็นการซ่อมแบบมีเสียงและการซ่อมเงียบด้วยศาสตร์ทางยิมนาสติก โดยท่านนำศาสตร์อื่นเข้ามาช่วยสอน เช่น โยคะ ยิมนาสติก ฤกษ์ตัดตน ไทเก๊กหรือไทชิ เพื่อฝึกความยืดหยุ่นและความแข็งแรงของร่างกาย โดยเฉพาะจิต สติ สมาธิ รวมถึงการสอนหลักธรรมทางพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายานนิกายเช่น 2) นำเสนอแนวทางต้นแบบความเป็นครูดนตรีของพันเอกชูชาติ พิทักษากร ประกอบด้วยรายละเอียดของคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ ด้านความรู้และประสบการณ์ และด้านการสอน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดเสมือนเป็นแนวทางของการปฏิบัติตนในการประกอบวิชาชีพครูโดยทั่วไป แต่อาชีพครูนั้นก็ยังแบ่งออกเป็นครูสาขาต่างๆ ในงานวิจัยนี้จะพูดถึงอาชีพครูดนตรีไทย ซึ่งศาสตร์แห่งดนตรีไทยนั้นเป็นศาสตร์ที่จะต้องมีความชำนาญทักษะเฉพาะทาง และเป็นศาสตร์ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี กระบวนการถ่ายทอดอันเป็นเอกลักษณ์ที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน ในสมัยก่อนดนตรีไทยนั้นจะเรียนกันในระบบบ้านดนตรี ซึ่งจะแบ่งเป็นสายสำนักต่างๆ ทำให้ครู และศิษย์ มีความเป็นอยู่ในลักษณะเสมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน นอกจากวิชาความรู้ที่ได้รับแล้ว ครูยังเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตัว และจะคอยอบรมสั่งสอนศิษย์ในเรื่องอื่นๆ อีกด้วย ซึ่งมีความแตกต่างจากการเรียนการสอนดนตรีไทยในปัจจุบันอย่างสิ้นเชิงที่สอนในระบบการศึกษา พอถึงคาบเรียนก็เรียนเพียงปฏิบัติทักษะดนตรีเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นผลทำให้ผู้เรียนดนตรีไทยในยุคปัจจุบันมุ่งเรียนเพื่อให้มีความสามารถ และทักษะเป็นเลิศ แต่ไม่ได้สนใจและให้ความสำคัญกับเรื่องของ การปฏิบัติตัว คุณธรรม จรรยาบรรณต่อวิชาชีพดนตรีไทย จึงทำให้ครูดนตรีไทยหลายๆ ท่านได้มองเห็นถึงความสำคัญของเรื่องนี้ และท่านได้เขียนเกี่ยวกับเรื่องของคุณลักษณะของนักดนตรีไทยไว้ดังนี้

การเป็นนักดนตรีไทยที่ดีนั้น ไม่เพียงจะต้องมีความสามารถในการบรรเลงอันยอดเยี่ยมเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีพร้อมด้วยจริยวัตรอันดีงามเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของการเป็นนักดนตรี หากมองข้ามสิ่งนี้ไปโดยเห็นว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญ ผลที่ตามมาภายหลัง คือ ความไม่ดีพร้อม ไม่งามพร้อม ขาดความนิยมในหมู่นักดนตรีด้วยกัน และบุคคลภายนอกวงการ (สงบศึก ธรรมวิหาร, 2545) คุณลักษณะของนักดนตรีไทยดังกล่าวเคยมีครูหลายท่านได้เขียนเอาไว้ในตำรา หรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนดนตรีไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ถูกบัญญัติไว้ในหนังสือ คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย ที่เขียนขึ้นโดยครูมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้ที่ได้ถูกยกย่องเป็นบรมครูทางด้านดนตรีไทย และหนังสือเล่มนี้ยังถูกใช้เป็นตำราดนตรีไทยที่มีความน่าเชื่อถือและนิยมใช้เป็นหนังสือหลักในการศึกษาค้นคว้า และใช้ในการเรียนการสอนดนตรีไทยอีกด้วย ครูมนตรี ตราโมท ได้พูดถึงเรื่องของการบำเพ็ญตนเป็นนักดนตรี โดยท่านได้กำหนดเป็นข้อปฏิบัติไว้ดังนี้

1. อุตส่าห์พยายามฝึกฝนตนเอง ทั้งทางฝีมือและความรู้
2. ตั้งใจจริง ทั้งในเวลาเรียนและเวลาบรณเฑาะ
3. กล้าหาญ ไม่สะทกสะท้านกระดากอายในการบรณเฑาะ
4. รื่นเริง นักดนตรีต้องไม่หงอยเหงา ต้องทำตัวให้เบิกบานรื่นเริงอยู่เสมอ แต่ไม่ใช่การหัวเราะพรั่นพร่ำหรืออย่างที่เราเรียกว่า หน้าเป็น
5. มรรยาท ต้องมีกิริยาวาจาเรียบร้อย ทั้งในหมู่คณะและกับชนภายนอก รู้จักที่ต่ำสูงกาลเทศะ ไม่ทะนงตนและส่อตัวเอง
6. หน้าที ต้องระวังรักษาอย่าให้เสียได้ ตลอดจนหน้าที่ภายในวงการบรณเฑาะคือเครื่องดนตรีชนิดใดมีหน้าที่อย่างไร ก็ต้องทำให้เรียบร้อยไม่บกพร่องหรือก้าวก่ายไป
7. ตรงต่อเวลา นี่ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เราคอยเขาดีกว่าให้เราคอยเรา
8. สามัคคี ย่อมเป็นอุปกรณ์แก่ความสำเร็จของกิจการทั้งหลายยิ่งการดนตรียิ่งต้องการสามัคคีมากที่สุด
9. ซันติ (เป็นอุปกรณ์แก่สามัคคีอีกชั้นหนึ่ง) ต้องมีความอดทนในการปฏิบัติงาน และให้อภัยในสิ่งซึ่งไม่ถูกใจต่างๆ อันเกิดจากเพื่อนฝูงในหมู่คณะ
10. ใจนักกีฬา ในการถกเถียงกันด้วยวิชาการก็ดี ในการประชันขันแข่งก็ดี ต้องมีใจเป็นนักกีฬา ไม่ถือเอามาเป็นข้อเคียดแค้นผูกโกรธไว้หรือพยายาบท ผู้ชนะต้องไม่เยาะเย้ยเหยียดหยามผู้แพ้ ผู้แพ้ไม่ต้องเสียใจหรือโกรธเคือง ต้องพยายามแก้ไขข้อบกพร่องที่แพ้หรือถือเอาข้อที่เขาชนะเป็นความรู้ใส่ตัว
11. เหตุกับอารมณ์อย่ารวมกัน ถึงแม้จะกำลังมีอารมณ์ทุกข์โศกหรือกลุ่มกัลดด้วยเหตุใดก็ตาม หากถึงเวลาจะทำงานหรือรื่นเริงต้องเอาอารมณ์นั้นๆ แยกทิ้งไว้เสียต่างหาก ทำงานและรื่นเริงไปตามเหตุ อีกอย่างหนึ่ง แม้จะมีบุคคลที่โกรธเคืองกันมาในเรื่องส่วนตัวอย่างไรก็ตาม เมื่อมีหน้าที่ (เหตุ) ให้ต้องร่วมกัน เช่น ร่วมวงบรณเฑาะ หรือร่วมการงาน ก็ต้องถือเอาหน้าที่ที่ต้องร่วมมือร่วมกำลังกันนี้เป็นเกณฑ์ ส่วนอารมณ์ซึ่งโกรธเคืองกันมาไม่ต้องนึกถึง
12. ตนเพื่อโลก นักดนตรีมีหน้าที่ทำความสุขสบายรื่นเริงให้แก่โลก เราก็ต้องอุทิศตนให้แก่โลก ปฏิบัติหน้าที่ของเราไปโดยไม่ต้องท้อถอย ใครจะดูถูกดูหมิ่นอย่างไรเราก็ไม่ต้องคำนึง ผู้ทำคุณก็ต้องทำความดีของตนไป จะไปกังวลอะไรกับคำเนรคุณ ซึ่งเป็นความไม่ดีของอีกฝ่ายหนึ่ง (มนตรี ตราโมท, 2545)

นอกจากตำราดุริยางคศาสตร์ไทยที่ครูมนตรี ตราโมท ได้เขียนไว้แล้ว ครูประเวท กุญฑ ยังเป็นครูอีกท่านหนึ่งที่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของจริยวัตรของนักดนตรีไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่นักดนตรีไทยทุกคนพึงปฏิบัติ โดยได้บรรยายไว้เป็นข้อ 10 ข้อดังต่อไปนี้

1. มีมรรยาทเรียบร้อย หมายถึง ทั้งในเวลาบรรเลง และนอกเวลาบรรเลง กล่าวคือ ในเวลาบรรเลง ควรนั่งทำให้เรียบร้อยให้มีสง่า ไม่แสดงกิริยาหลุกหลิกโยกโคลงตัว หรือแสดงอาการร่าเริงจนเกินควร เช่น หัวเราะพร่ำเพรื่อจนกลายเป็นคน “หน้าเป็น” แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าต้องอยู่ในท่าสำรวมจนเกิดอาการเคร่งเครียดจนเกินไป ควรยิ้มแต่พอควร ในด้านผู้ขับร้องเพลงไทย ย่อมไม่นิยมใส่ความรู้สึกในทางกายในเวลาขับร้อง เช่น การเอียงคอ ก้มเงย กรอกหน้า เพื่อโน้มน้ามนำให้เกิดความคล้อยตามในบทร้อง เพราะนั่นเป็นลักษณะของผู้แสดง มิใช่ลักษณะของผู้ขับร้อง การแสดงที่ทำที่เหมาะสมหรือไม่ ย่อมถือได้โดยอนุโลมเข้าในเรื่องมรรยาทเช่นกัน นอกเวลาบรรเลง (หมายถึงระหว่างหยุดพักการบรรเลง) ไม่ควรหยอกล้อเล่นหัวหรือแสดงอาการตลกคะนอง เฮฮา ควรตั้งตนอยู่ในอาการสุภาพ สงบเรียบร้อย การพูดจาไม่ควรใช้เสียงดังจนทำให้เกิดความรำคาญแก่ผู้อื่น เมื่อได้รับการชมเชยควรแสดงความขอบคุณโดยกิริยาสุภาพ

2. ซื่อตรง ความซื่อตรงเป็นสิ่งจำเป็นในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะซึ่งย่อมจะต้องปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็กฎหรือระเบียบที่วางไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือระเบียบปฏิบัติที่เกิดขึ้นโดยความเคยชินดั้งเคยกระทำ การนัดหมายควรกระทำตามให้ตรงต่อเวลา ข้อตกลงควรดำเนินไปโดยเรียบร้อย ไม่เพิกเฉย ละเลย ควรปฏิบัติตนให้เป็นที่เชื่อถือได้ทั้งบุคคลในหมู่คณะและบุคคลภายนอก

3. ขยันหมั่นเพียรและตั้งใจจริง การเรียนไม่ว่าวิชาใดหากขาดความขยันหมั่นเพียร และความตั้งใจจริงในอันที่จะฝึกฝนแล้วย่อมไม่บังเกิดผลดีเลย ยิ่งวิชาดนตรีซึ่งเป็นวิชาที่ต้องฝึกให้เกิดความชำนาญยิ่งขึ้นอยู่เสมอด้วยแล้ว เป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้ ต้องหมั่นฝึกฝนหาความรู้เพิ่มเติม และทบทวนสิ่งที่ได้มาแล้วอยู่ตลอดเวลา การสดับรับฟังก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เรามีกำไรได้เพิ่มพูนความรู้และแก้ไขสิ่งบกพร่อง การฟังต้องใช้วิจารณญาณและไหวพริบให้รู้ว่าสิ่งนั้นผิดหรือถูก ขาดตกบกพร่องหรือไม่เพียงใด สิ่งดีควรนำมาปฏิบัติ สิ่งไม่ดีละเว้นเสีย แต่การที่จะวิจารณ์ได้นั้น ก็ย่อมจะต้องเนื่องมาจากพื้นฐานความรู้ของเราเอง เรารู้อะไรไม่จริงก็ย่อม วิจารณ์ไม่ได้ว่าสิ่งนั้นผิดถูกอย่างไร ควรรับเอามาปฏิบัติหรือไม่ ฉะนั้นจึงจำเป็นอยู่เองที่เราจะต้องพยายามขวนขวายหาความรู้ให้แตกฉานกว้างขวาง เมื่อปฏิบัติตนได้เช่นนี้ก็ย่อมเป็นคนรู้จริง มีหลักฐานอันแน่นอน มีเหตุผลที่จะวิจารณ์อะไรๆ ได้โดยไม่ต้องเสี่ยงต่อความผิดพลาด

4. รักษาความสามัคคี ความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อหมู่คณะ เราจะต้องหมั่นบำรุงให้มีอยู่เสมอ เพื่อความเป็นปึกแผ่นของหมู่คณะ คนเราจะทำถูกไปเสียทุกอย่างย่อมไม่ได้ เราควรอภัยกันเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น ความรักใคร่ปรองดอง เห็นอกเห็นใจกัน ย่อมเป็นสิ่งเชิดชูจรโลงให้หมู่คณะยั่งยืนและมีความเจริญงอกงามยิ่งขึ้นตลอดไป

5. เสียสละ การเห็นแก่ประโยชน์ตนฝ่ายเดียวนั้น ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ไปกันไม่ได้กับหมู่คณะ ทุกคนควรมีการเสียสละ เช่น สละเวลามาร่วมกันเพื่อการฝึกซ้อม เพื่อการร่วมบรรเลง และเพื่อช่วยเหลือในกิจการของกันและกันโดยไม่มีความรังเกียจ

6. รู้หน้าที่ในการบรรเลง แต่ละเครื่องมือของตนย่อมแบ่งแยกหน้าที่กันไว้แล้ว วิธีปฏิบัติการบรรเลงของแต่ละเครื่องมือก็ดี การเข้าใจความหมายความต้องการของเพลงนั้นๆก็ดี เป็นสิ่งสำคัญที่จะดำเนินการบรรเลงให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไพเราะ น่าฟัง ดังนั้น แต่ละเครื่องมือก็ต้องปฏิบัติไปตามหน้าที่ไม่ก้าวก่ายกัน ตามลักษณะของการบรรเลงดนตรีไทยกล่าวว่า นักดนตรีต้องทำหน้าที่นักประพันธ์ไปในตัวด้วย อันนี้ไม่ผิดเพราะทุกคนย่อมมีอิสระในการที่จะคิดประดิษฐ์ลู่ทางของตนเองในขณะที่บรรเลง สุดแต่ว่าจะเห็นสมควร เพื่อความไพเราะพริ้งและแสดงถึงความคล่องแคล่วของแต่ละคน แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและการรู้หน้าที่ของเครื่องมือ และความมุ่งหมายของทำนองเพลง ใ้ว่าชอบใจจะทำอย่างไรก็ได้เสมอไป เช่น บางประโยคของเพลงต้องการให้บรรเลง “กรอ” เราไปเก็บสะบัด หรือขยี้ก็ย่อมผิดความประสงค์ของเพลงไป เครื่องมือก็ดี หากไปสีซอดังในลักษณะโลดโผน กระโดดกระเดก ก็ไปแย่งหน้าที่ของซอู้เข้าไม่บังควรกระทำ เรื่องหน้าที่ของแต่ละเครื่องมือและความมุ่งหมายของเพลงนั้น เป็นสิ่งที่ผู้ฝึกดนตรีทั้งทางปี่พาทย์และเครื่องสาย ควรจะได้ศึกษาให้รู้โดยถ่องแท้ จะเป็นผลให้การบรรเลงเป็นไปด้วยความไพเราะ เรียบร้อยน่าฟัง

7. มีใจเป็นนักกีฬา การประกวดประชันเป็นเรื่องธรรมดา ที่จะมีเกิดขึ้นในการแสดงและการบรรเลง เราทำได้เขาก็ทำได้ ดีชั่วอยู่ที่ความชำนาญ และพื้นฐานของแต่ละคนที่ได้อบรมมา ควรทำใจให้เป็นนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ ไม่ถือดีถือตัวว่าวิเศษกว่าคนอื่น ฟังให้รู้ว่าเขาดีกว่าเราอย่างไร เมื่อดีจริงควรยกย่อง ไม่ควรทะนงว่าที่เรียนมานั้นเป็นเยี่ยมยอดแล้ว เพราะในเรื่องของดนตรีนั้น “ไม่มีที่สิ้นสุด” เราว่าที่เราเรียนมานั้นดีแล้ว แต่เราจะรู้หรือว่าจะยังมีหรือไม่มีอะไรที่ดีเหนือกว่า ทางที่ดีควรถือเสียว่านักดนตรีนั้นเปรียบเสมือนญาติอันสืบสายโลหิตอันเดียวกัน และควรพบกันด้วยอาการยิ้มแย้มแจ่มใสและสุภาพต่อกัน

8. รักษาเกียรติ หมู่คณะจะมีชื่อเสียงได้รับความยกย่องก็เนื่องจากนักดนตรีเป็นผู้มีเกียรติ ฉะนั้นพฤติกรรมทั้งหลายของนักดนตรีย่อมบ่งบอกถึงมาตรฐานของหมู่มคณะนั้นๆ ด้วยเหตุนี้พึงระแวงระวังในการรักษาชื่อเสียงของตนเองและหมู่มคณะ ให้เป็นไปโดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัล หรือเห็นแก่ได้จนลืมนึกถึงเกียรติ เช่น การรับบรรเลงในสถานที่อันไม่เหมาะสม ย่อมนำมาแห่งความเสื่อมเสียเกียรติ เป็นต้น

9. การแต่งกายต้องสะอาดสะอาด และเหมาะสมกับงานพิธีต่างๆ

10. เครื่องประดับพอควร เหมาะสม ไม่รุงรัง อย่างเช่น กำไลข้อมือซึ่งทำให้ต้องขยับเขยื้อนอยู่บ่อยๆ ในการบรรเลง ประหนึ่งเป็นการแอบอวดผู้ดูและเป็นบุคลิกที่ไม่เรียบร้อยนัก (ประเวท กุมุท, 2521)

จากแนวคิดที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาทั้งหมด ตั้งแต่คุณสมบัติ หลักในการประพฤติตนของครูในพระธรรมปิฎก พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จรยาบรรณวิชาชีพครูที่กำหนดโดยสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา งานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะครูที่ดี และ

คุณลักษณะของนักดนตรีไทยที่ดี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์ให้ได้คุณลักษณะของครูที่ดีทั้ง 4 ด้าน คือ 1.ด้านบุคลิกภาพ 2.ด้านคุณธรรม 3.ด้านความรู้ 4.ด้านการสอน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงแนวคิดหลักการต่างๆที่ได้กล่าวถึงข้อคุณลักษณะครูที่ดีด้านบุคลิกภาพ

คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ	หลักพุทธศาสนา	พระราชดำรัส	เกณฑ์มาตรฐานครูสภา	ผลงานการวิจัย	คุณลักษณะนักดนตรีไทย
1.ประพฤติตนอยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม และเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา และจิตใจ ทำให้ศิษย์เกิดความเคารพยกย่อง และเกิดความศรัทธา	✓	✓	✓	✓	-
2.มีวินัย รู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม ไม่ก้าวก่ายผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	✓
3.ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมไปถึงคำตักเตือนวิภาควิจารณ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และแก้ไขสิ่งที่บกพร่อง	✓	-	-	✓	✓
4.มีเหตุผล ไม่เจ้าอารมณ์ รู้จักอดทนอดกลั้น	✓	✓	-	✓	✓
5.รู้จักประเมินตนเอง และยอมรับสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่ถนัด ยอมรับความจริงได้	✓	-	-	✓	✓
6.ไม่คิดว่าตนเก่งหรือสำคัญกว่าผู้อื่น ไม่หมิ่นประมาท และกล่าวโทษให้กับผู้อื่น	✓	-	-	✓	✓
7.ขยัน และอดุสาหะพากเพียร มีความพยายามฝึกฝนตนเอง ใฝ่หาความรู้รอบด้านเพิ่มเติมอยู่เสมอ	✓	✓	✓	✓	✓
8.ดูแลสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์ดี ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์	✓	-	-	✓	-
9.ถ่อมตนไม่ยกตนข่มผู้ใด และให้เกียรติผู้อื่นเสมอ	✓	-	-	✓	✓

คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ (ต่อ)	หลักพุทธศาสนา	พระราชดำรัส	เกณฑ์มาตรฐาน คุณครูสภา	ผลงานการวิจัย	คุณลักษณะ นักดนตรีไทย
10.มีความมั่นคง หนักแน่น มีความเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมั่นในตนเอง ในเรื่องที่ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น	✓	✓	-	✓	-
11.ยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ และอธยาศัยดีทั้งในเวลาสอน และนอกเวลาสอน	✓	-	-	✓	✓
12. มีความสุภาพอ่อนน้อม มีมารยาทและรู้จักกาลเทศะ	✓	-	-	✓	✓
13.สามารถเข้ากับคนได้ทุกชนชั้น และเข้ากับสังคมได้ดี	-	-	-	✓	✓
14.รักเกียรติของตนเอง ไม่สร้างบมด้อยให้ตนเอง และไม่คิดให้ตนเองตกต่ำลง	-	-	-	✓	✓
15.มีความเป็นผู้นำ	-	-	-	✓	-
16.สามารถจัดระเบียบชีวิตตน และมีการวางแผนเป้าหมายในชีวิต	-	-	-	✓	-
17.มีความตรงต่อเวลา	-	-	-	✓	✓
18.มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกลโดยใช้ปัญญา	-	-	✓	✓	✓
19.คล่องแคล่วองไวกระฉับกระเฉง	-	-	-	✓	✓
20.สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ไม่ยุยงให้เกิดความแตกแยก	-	-	✓	-	✓
21.การแต่งกายสะอาดสะอ้าน และเหมาะสมกับงานพิธีต่างๆ	-	-	-	-	✓

ตารางที่ 2 ตารางแสดงแนวคิดหลักการต่างๆที่ได้กล่าวถึงข้อคุณลักษณะครูที่ดีด้านคุณธรรม

คุณลักษณะด้านคุณธรรม	หลักพุทธ ศาสนา	พระราช ดำรัส	เกณฑ์ มาตรฐาน คุรุสภา	ผลงานการ วิจัย	คุณลักษณะ นักดนตรีไทย
1.มีความเมตตากรุณาหวังดีต่อศิษย์	✓	✓	✓	✓	-
2.ไม่ชักจูงศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสียหรือเรื่องเหลวไหล	✓	-	✓	✓	-
3.สอนศิษย์โดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ไม่เห็นแก่สินจ้าง	✓	✓	✓	-	✓
4.แนะนำฝึกอบรมศิษย์ให้เป็นคนดี อยู่ในแบบแผนอันดีงาม	✓	-	✓	-	-
5.สอนอย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ปิดบังอำพราง	✓	-	✓	-	-
6.เห็นความสำคัญของวิชาชีพครูในทุกทาง มีความมุ่งมั่นตั้งใจกระทำในสิ่งที่เป็นโยบายข้อต่อวิชาชีพของตน ปกป้องเกียรติศักดิ์ศรีของวิชาชีพ	✓	-	✓	✓	-
7.มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ	✓	✓	✓	✓	✓
8.สามารถวางใจเป็นกลางไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ สอนศิษย์ตามบทบาทหน้าที่อย่างเสมอภาค ยุติธรรม	✓	✓	✓	✓	✓
9.การให้ความเคารพตักยัญต่อผู้มีพระคุณ	-	-	-	✓	✓
10.ซื่อสัตย์ รักษาสัจจะ และจริงใจ ไม่ทำตัวลึกลับ เจ้าเล่ห์	-	✓	✓	✓	✓
11.รักษาศีล ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ปฏิบัติตนให้อยู่ในทำนองคลองธรรม	✓	✓	✓	✓	✓
12.สนับสนุนองค์กรวิชาชีพ ร่วมกิจกรรมวิชาชีพ ร่วมมือและส่งเสริมการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพ	✓	-	✓	✓	✓
13.รักษาสมานัติ	-	✓	-	✓	✓

ตารางที่ 3 ตารางแสดงแนวคิดหลักการต่างๆที่ได้กล่าวถึงข้อคุณลักษณะครูที่ดีด้านความรู้

คุณลักษณะด้านความรู้	หลักพุทธศาสนา	พระราชดำรัส	เกณฑ์มาตรฐานครูสภา	ผลงานการวิจัย	คุณลักษณะนักดนตรีไทย
1.มีความรู้จริง ทำได้จริง ในเรื่องที่จะสอนอย่างแท้จริง	✓	✓	✓	✓	✓
2.ครูจะต้องแสวงหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ และเหมาะสมกับผู้เรียนอย่างครบถ้วน และเหมาะสมตามระดับความรู้ นั้น ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ	✓	✓	✓	✓	✓
3.นอกจากความรู้ทางวิชาชีพแล้ว ครูต้องมีความรู้รอบตัวด้านอื่นๆ ให้บริบูรณ์	✓	✓	✓	✓	-
4.มีความรู้ในด้านคุณธรรม ศีลธรรม จรรยา และมีศาสนาที่ตนเคารพนับถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว	✓	✓	✓	✓	-
5.มีวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการอยู่เสมอ	-	-	✓	✓	-
6.มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จากเดิมๆ	-	-	-	✓	✓
7.มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาไทยเป็นอย่างดี และมีความสามารถในการประพันธ์โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน	-	-	-	✓	-
8.มีความรู้ในเรื่องของการประพันธ์เพลง สามารถตรวจแก้ไขเพลงให้ถูกต้องได้ มีความรอบรู้ด้านดนตรี	-	-	-	-	✓

ตารางที่ 4 ตารางแสดงแนวคิดหลักการต่างๆที่ได้กล่าวถึงข้อคุณลักษณะครูที่ดีด้านการสอน

คุณลักษณะด้านการสอน	หลักพุทธศาสนา	พระราชดำรัส	เกณฑ์มาตรฐานคุรุสภา	ผลงานการวิจัย	คุณลักษณะนักดนตรีไทย
1.ความเอาใจใส่ และสร้างความสนิทสนมกับศิษย์ตามสมควร เพื่อสามารถให้คำปรึกษา ช่วยแนะแนวด้านต่างๆ	✓	-	✓	✓	-
2.อบรมให้ศิษย์กระทำตามกฎเกณฑ์ และแบบแผนที่มีอย่างเข้มงวด	✓	-	✓	✓	-
3.มีความสามารถในการสอนหรือแสดงความรู้ความคิดของตนให้ผู้อื่นเข้าใจแจ่มแจ้ง	✓	✓	-	✓	-
4.สอนอย่างมีลำดับขั้นตอน แสดงเนื้อหาตามลำดับความง่ายยากกลุ่มเล็ก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ	✓	-	-	✓	-
5.มีจิตวิทยาในการสอน สามารถประยุกต์ทฤษฎีไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม	-	-	-	✓	-
6.สอนตามหลักตามเนื้อหา ไม่ยกตน ไม่เสียดสีชมชื่นผู้อื่น	✓	-	-	-	-
7.ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์	✓	✓	✓	✓	-
8.สิ่งใดควรทำก็บรรยายให้มองเห็นถึงความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณค่าจนผู้เรียนยอมรับ อยากลงมือทำ และกล้าที่จะปฏิบัติตาม	✓	-	-	✓	-
9.ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์ ศิษย์ต้องมีความร่าเริง สนุก และมีความสุขกับการได้เรียนรู้ในสิ่งนั้นๆ	✓	-	✓	✓	-
10.สอนให้คิดเป็น รู้จักใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง	✓	-	-	✓	-

คุณลักษณะด้านการสอน (ต่อ)	หลักพุทธศาสนา	พระราชดำรัส	เกณฑ์มาตรฐาน คุรุสภา	ผลงานการวิจัย	คุณลักษณะ นักดนตรีไทย
11. ความเจนจัดในการฝึกฝนศิษย์ ครูต้องมีความอดทนพร่ำสอนศิษย์ แม้ว่าฝึกยากเย็นเพียงใดก็ตาม	-	-	-	✓	-
12. สอนฝึกศิษย์ให้ใช้วิชาเลี้ยงชีพได้จริง และรู้จักดำรงตนด้วยดี	✓	-	-	-	-
13. สามารถปรับแผนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์	✓	-	-	✓	-
14. สามารถคุมชั้นเรียนได้	-	-	-	✓	-
15. ทำความรู้จักศิษย์และสภาพแวดล้อมทางบ้านของศิษย์	-	-	-	✓	-

สรุปได้ว่าคุณลักษณะความเป็นครูที่ดีนั้นประกอบไปด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านบุคลิกภาพ 2.ด้านคุณธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู 3.ด้านความรู้ และ 4.ด้านการสอน จากเนื้อหาทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นข้อคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่ประกอบอาชีพเป็นครู เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตัวให้มีความเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ซึ่งอาชีพครูนั้นก็จะต้องแบ่งตามสายอาชีพที่มีความเฉพาะทางแตกต่างกัน ซึ่งในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงคนที่เป็นครูดนตรีไทย กระบวนการเรียนการสอนดนตรีไทยนั้นจะมีกระบวนการขั้นตอนที่มีความพิเศษเฉพาะตัวที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ รูปแบบการเรียนการสอนที่มีความละเอียดอ่อน ประณีต อ่อนน้อมในแต่ละขั้นตอนต่างๆ ซึ่งในตอนต่อไปผู้วิจัยจะศึกษาในเรื่อง การสอนดนตรี ซึ่งประกอบด้วย หลักการสอนดนตรี องค์ประกอบของการสอน รวมไปถึงกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยตามขนบโบราณต่อไป

ตอนที่ 3 การสอนดนตรี

บลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2556) ได้แบ่งประเภทของพฤติกรรมโดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้และจิตวิทยาพื้นฐานว่า มนุษย์จะเกิดการเรียนรู้ใน 3 ด้านคือ ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ และนำหลักการนี้จำแนกเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาเรียกว่า “Taxonomy of Educational objectives” และได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1) พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นเรื่องของการพัฒนาทางด้านสติปัญญาความรู้ โดยบลูมได้แบ่งชั้นของสติปัญญาเรียงจากชั้นพื้นฐานไปสู่ชั้นที่ซับซ้อนเป็น 6 ชั้น

2) จิตพิสัย (Affective Domain) รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ยากต่อการปลูกฝัง

3) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางกาย เน้นหนักด้านการวางท่าทางให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับการปฏิบัติงานแต่ละชนิด ซึ่งบลูมได้แบ่งทักษะพิสัยย่อยอีกเป็น 5 ชั้น

การสอนดนตรีไทยที่สมบูรณ์จะต้องสอนให้เด็กเก่งดนตรี รักดนตรีและคล่องดนตรี หากจะเปรียบเทียบกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษาทั้ง 3 ด้าน ความเก่งดนตรีก็คือพุทธิพิสัย รักดนตรีก็คือจิตพิสัย และคล่องดนตรีคือทักษะพิสัย จุดมุ่งหมายทางการศึกษาทั้ง 3 ด้านมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน การเน้นจุดมุ่งหมายด้านใดด้านหนึ่งจะทำให้เกิดผลเสียต่อพัฒนาการด้านอื่นของผู้เรียน เช่น ถ้าผู้สอนเน้นทักษะมากเกินไป ผู้เรียนก็อาจจะขาดความรักดนตรีขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ (โสภณ เดชฉกรรจ์, 2553) ดังนั้นการสอนดนตรีจึงควรที่จะสอนให้เด็กได้รับองค์ความรู้สำคัญให้ครบทั้งสามด้าน ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องของหลักการสอนดนตรีต่างๆที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในการเรียนการสอนดนตรีที่ครบทั้งสามด้าน โดยมีรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

3.1 หลักการสอนดนตรี

การสอนดนตรีที่ดีควรอยู่บนพื้นฐานของหลักการที่ดี อันเป็นแนวทางของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนดนตรีให้มีความถูกต้องและเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ทางทักษะดนตรีของผู้เรียน โดยหลักการทั่วไปที่สำคัญต่อการสอนดนตรีมี 4 ประการ ได้แก่ สอนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เกี่ยวกับเสียงดนตรีก่อนที่จะสอนสัญลักษณ์ทางดนตรี ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีทุกประเภท สาระดนตรีและกิจกรรมควรจัดให้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน กิจกรรมที่จัดในการเรียนการสอนดนตรีควรมีความหลากหลาย (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2544) ซึ่งหลักการดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับหลักการสอนดนตรีในระบบเพสตารอสซี่ (Hoffer, A., and Klotman, 1995; Monroe, 1907 อ้างถึงใน Schleuter, 1997) ดังนี้

1. การสอนเสียงก่อนสัญลักษณ์ และให้ผู้เรียนได้เรียนการร้องก่อนเรียนเกี่ยวกับการเขียนโน้ต หรือชื่อของตัวโน้ต
2. ให้ผู้เรียนสังเกตเสียงต่างๆ ที่ได้ยิน เพื่อให้เห็นถึงความเหมือน แตกต่าง เข้ากันไม่เข้ากัน แทนการอธิบายสิ่งเหล่านี้ให้ผู้เรียนฟัง ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม

3. สอน และปฏิบัติเนื้อหาดนตรีที่ละเอียดอย่าง เช่น จังหวะ ทำนอง และการถ่ายทอดความรู้สึก ก่อนที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ และปฏิบัติบทเรียนที่เป็นผลรวมขององค์ประกอบดนตรีในระดับที่มีความยากมากขึ้น

4. การฝึกปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน ผู้เรียนควรปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ก่อนก้าวไปสู่การฝึกปฏิบัติในระดับต่อไป ซึ่งเมอร์เซลล์ (Mursall, 1958 อ้างถึงใน Schleuter, 1997) ได้กล่าวว่าการปฏิบัติดนตรี ควรสอนและฝึกแบบซ้ำทวน (Cyclical sequence) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจดจำและปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว

5. ในการสอนควรสรุปหลักการและทฤษฎี หลังจากการฝึกปฏิบัติซึ่งใช้วิธีการสรุปแบบอุปนัย (Inductive)

6. ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และฝึกปฏิบัติในเรื่องคุณภาพของเสียง และประยุกต์สิ่งที่ได้รับเข้ากับดนตรี

7. การสอนชื่อตัวโน้ตควรให้มีการสอดคล้องกับบทเพลงที่ใช้ประกอบการสอน

นอกจากนี้ ฌูร์ช สุธจิดต์ (2555) กล่าวถึงหลักการทั่วไปในการสอนทักษะดนตรีที่แตกต่างไปจากหลักการสอนดนตรีแบบเพสตารอสซี่ ดังนี้

1. ความมีดนตรีการ ทักษะดนตรีเป็นเรื่องของความรู้เชิงปฏิบัติที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ความมีดนตรีการ (Musicianship) เป็นเรื่องสำคัญที่ช่วยให้การบรรเลงดนตรีมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเมอร์เซลล์ (Mursall) ได้กล่าวว่า ความมีดนตรีการเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นของการสอนดนตรี

2. ทักษะการฝึกซ้อม การฝึกซ้อมอย่างถูกต้อง และสม่ำเสมอ เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทักษะการบรรเลงดนตรี

3. ทักษะการแสดง การแสดงดนตรีเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความงดงามของเสียง ดังนั้นในการแสดงควรคำนึงถึงคุณภาพมากที่สุด

4. การประเมินตนเอง นักดนตรีที่ดี จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการประเมินความสามารถของตนเองได้ตรงตามความเป็นจริง เพื่อใช้เป็นข้อมูลป้อนกลับในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาทักษะของตนเองให้ก้าวหน้าต่อไป

5. การแก้ไขปรับปรุง และการพัฒนาทักษะ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลา และอยู่บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ และศักยภาพของบุคคล

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักการสอนดนตรี แสดงให้เห็นว่า การสอนดนตรีจะต้องสอนเนื้อหาดนตรีควบคู่ไปกับการสอนปฏิบัติเสมอ นอกจากหลักการสอนดนตรีที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการสอนดนตรีแบบ Comprehensive Musicianship (CM) ซึ่งเป็นหลักปรัชญาการสอนดนตรีที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาประมาณ ค.ศ.1965 เป็นหลักการสอนดนตรีที่สืบเนื่องมาจากโครงการสอนให้เยาวชนอเมริกาที่มีความถนัดทางด้านดนตรีเป็นนักประพันธ์เพลง และ

นักดนตรี จากโครงการนี้ได้มีโครงการสืบเนื่องซึ่งเป็นโครงการเตรียมผู้สอนดนตรีที่มีคุณภาพเนื่องจากในขณะดำเนินงานโครงการสอนเยาวชนให้เป็นนักประพันธ์เพลง และนักดนตรีนั้น ผู้ดำเนินโครงการได้เห็นข้อบกพร่องของการเรียนการสอนดนตรี ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแบ่งแยกย่อยดนตรีเป็นวิชาต่าง ๆ ซึ่งเมื่อผู้เรียนเรียนไปแล้วไม่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดเกี่ยวกับดนตรีเป็นภาพรวมที่ครบถ้วนได้ จึงทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาด้านดนตรีอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ โครงการปรับปรุงการเรียนการสอนดนตรีจึงเริ่มขึ้นและกลายมาเป็นหลักการสอนดนตรีที่เรียกว่า Comprehensive Musicianship (CM) ซึ่งความหมายตามชื่อนี้คือการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเป็นนักดนตรีอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามวิธีการสอนนี้ครอบคลุมไปถึงการเรียนการสอนดนตรีในทุกลักษณะ ตั้งแต่ดนตรีศึกษาในระดับประถมและมัธยม ซึ่งมีได้มุ่งให้ผู้เรียนเป็นนักดนตรี แต่ให้มีความรู้ทางดนตรีอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน มิใช่เป็นวิธีการที่ใช้เฉพาะผลิตนักดนตรีเท่านั้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการที่สร้างเสริมให้ผู้เรียนมีดนตรีการที่สมบูรณ์แบบ

แนวคิดของการสอนนี้ทำให้สหรัฐอเมริกาปฏิรูปการสอนดนตรีในระดับหลักการทั่วประเทศ ในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา หลักสำคัญของวิธีการสอนแบบนี้คือ การเรียนการสอนดนตรีควรใช้หลักพื้นฐานที่ว่าองค์ประกอบดนตรีทุกอย่างควรนำมาผสมผสานสัมพันธ์กัน ผู้ที่รับผิดชอบและดำเนินการจัดทำและเผยแพร่วิธีการสอนนี้ คือ คณะกรรมการนักการศึกษาดนตรีแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (Music Educators National Conference) (Choksy, 1986)

หลักการสอนดนตรีแบบ Comprehensive Musicianship (CM) มีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ทางดนตรีดังนี้

1. ให้ผู้เรียนดนตรีมีความเข้าใจดนตรีในลักษณะของศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในดนตรี
2. ผู้เรียนให้ความสำคัญกับดนตรีไม่ว่าอยู่ในสถานะใดในสังคม
3. เพื่อพัฒนาเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีใจกว้างยอมรับดนตรีในทุกรูปแบบ
4. สามารถทำความเข้าใจดนตรีในลักษณะต่างๆ ที่ตนไม่ได้ศึกษามาได้ สามารถใช้ความรู้ที่ตนมีใช้ในการวิเคราะห์ วิจัยดนตรีได้

หลักการสำคัญของกระบวนการนี้ คือ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ฟัง ผู้แสดงและผู้สร้างสรรค์ ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับสาระทางดนตรี และกระบวนการทางดนตรีไปพร้อมๆกัน เป็นการสร้างรากฐานความเข้าใจในดนตรีได้ทุกมิติตั้งหลักการของวิธีการนี้ได้มุ่งหวังไว้ คือ

1. ในฐานะของผู้ฟัง ผู้เรียนได้เรียนรู้จิตวิเคราะห์โดยอาศัยสื่อทั้งทางเสียงและทางภาพเข้ามาช่วย เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เกี่ยวกับสาระดนตรีอย่างถ่องแท้ลึกซึ้ง

2. ในฐานะของผู้แสดง ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และฝึกทักษะดนตรีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้าน การร้อง การเล่น การเคลื่อนไหว เป็นต้น ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในดนตรีอีกมิติหนึ่ง นอกเหนือไปจากฐานะของผู้ฟัง

3. ในฐานะของผู้สร้างสรรค์ ผู้เรียนมีโอกาสสร้างสรรค์ดนตรีตั้งแต่ระดับง่าย ๆ จนถึงระดับการ ประพันธ์เพลง ซึ่งจัดว่าเป็นการเรียนรู้ดนตรีโดยใช้การสร้างสรรค์เป็นสื่อสิ่งนี้เป็นประสบการณ์สร้าง เสริมให้ผู้เรียนเข้าใจ และเห็นคุณค่าของดนตรีได้เป็นอย่างดี

ด้วยการกำหนดบทบาทของผู้เรียนในลักษณะนี้ ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ดนตรีในลักษณะของ ความเป็นหนึ่งทางดนตรี แนวคิดที่ผู้เรียนได้รับจึงเป็นภาพรวมของดนตรี มิใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งส่วน ใดของดนตรี

3.2 องค์ประกอบของการสอน

การสอนนั้นไม่ว่าแขนงวิชาใด จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่ เกี่ยวข้องกับการสอน และมีส่วนช่วยให้ถ่ายทอดนั้นประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ จัดเป็น องค์ประกอบของการสอนทั้งสิ้น (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550) ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดง ทรรศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบการสอนไว้ดังนี้

ทฤษฎีทางการศึกษาของ ดร. สไตเนอร์ (Steiner, 1988 อ้างถึงใน ฌรุธ สุธจิตต์, 2555) จำแนกองค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษาที่ครอบคลุมถึงการสอน ออกเป็น 4 ด้านดังนี้

1. ครู (Teacher) เป็นผู้แนะนำการเรียนรู้ให้แก่บุคคลอื่น
2. ผู้เรียน (Student) เป็นผู้ที่ได้รับการแนะนำการเรียนรู้
3. หลักสูตร (Content) เป็นโครงสร้างหรือองค์ประกอบของการเรียนรู้
4. การเรียนการสอน (Context) เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนรู้

นอกจากนี้ สุพิน บุญชูวงศ์ (2531) และ อัจฉรา ประไพตระกูล (2548) ได้กล่าวเหมือนกัน เกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของการสอน 3 ประการ ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก และไม่สามารถ แยกออกจากกันได้ จะต้องดำเนินควบคู่กันไปตลอดเวลา ซึ่งใกล้เคียงกับองค์ประกอบที่ได้กล่าวมาแล้ว ข้างต้น คือ

1. ผู้สอน หรือ ครู เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้ในการสอน ฉะนั้นครูจึงควรเป็น บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และบุคลิกภาพที่ดี
2. ผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเท่ากับครู ทั้งครูและนักเรียนต้องร่วมมือกัน เพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จโดยสะดวก

3. หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน เป็นเอกสารที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางเกี่ยวกับแผนการสอน หรือเป็นเนื้อหาวิชาต่างๆ ซึ่งครูจะต้องจัดเนื้อหาวิชาให้มีความสัมพันธ์กัน มีความน่าสนใจ เหมาะสม กับวัย ระดับชั้น และยักรวมถึงการประเมินผลการเรียนการสอนด้วย

นอกจากองค์ประกอบที่สำคัญของการสอน คือ ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร หรือเนื้อหาแล้ว ยังมีองค์ประกอบที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้การสอนนั้นมีความสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (ลำพอง บุญช่วย อ้างถึงใน อภรณ์ ใจเที่ยง, 2550)

1.วิธีการสอน คือ วิธีการนำความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สะดวก และรวดเร็วที่สุด

2.วัตถุประสงค์ของการสอน คือ จุดมุ่งหมายของการสอนในแต่ละครั้งที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ หรือปฏิบัติ

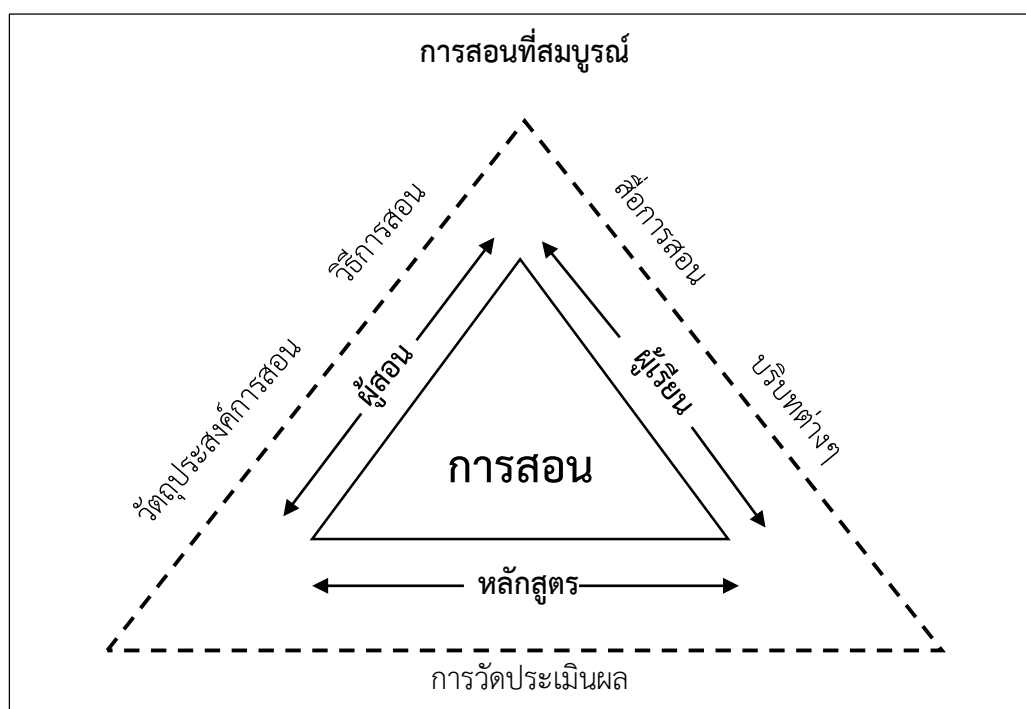
3.สื่อการสอน คือ วัสดุ อุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยในการสอน เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

4.การประเมินผล คือ การตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนผลการจัดการเรียน การสอนว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุง พัฒนาการสอนได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

5.บรรยากาศ หรือสภาพแวดล้อม เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น หาก ผู้สอนเลือกให้สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหาที่สอน

6.อาคาร สถานที่ ผู้สอนควรเลือกให้เหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหาที่สอน

ดังนั้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบการสอนนั้นแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก เป็น องค์ประกอบหลักของการสอน ซึ่งประกอบด้วย ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และการเรียนการสอนส่วนที่ สอง เป็นองค์ประกอบเสริม เพื่อสนับสนุนให้การสอนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการสอน วิธีการสอน สื่อการสอน การประเมินผล และบริบทต่างๆ ของการสอน เช่น บรรยากาศ หรือสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน อาคารสถานที่ เป็นต้น ดังนั้นในการจัดการ เรียนการสอน ผู้สอนจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้ง 2 ส่วน ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การสอนมี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังแผนภาพแสดงองค์ประกอบของการสอน ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของการสอน

3.3 กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยตามชนบ

การเรียนการสอนดนตรีไทยในสมัยก่อนนั้นยังไม่มี การเขียนหลักสูตรออกมาอย่างชัดเจน ลักษณะการถ่ายทอดดนตรีไทยนั้นใช้วิธีการสอนโดยผ่านการบอกเล่าด้วยปากของครู (มุขปาฐะ) หรือ การสอนแบบตัวต่อตัว (face to face) จึงไม่ค่อยมีการเขียนหรือจดบันทึกไว้ ด้วยเหตุที่การบรรเลง ดนตรีไทยจะใช้ความจำ ไม่ใช้ระบบโน้ตแบบดนตรีสากล ทำให้การเรียนการสอนดนตรีไทยขึ้นพื้นฐาน จึงเริ่มด้วยภาคปฏิบัติเพียงอย่างเดียว ส่วนภาคทฤษฎีครูจะสอนสอดแทรกระหว่างการเรียนปฏิบัติ เมื่อผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และปฏิบัติได้คล่องแคล่วพอสมควร (สุวรรณา วังโสภณ, 2547) ศาสตร์ ดนตรีไทยนั้นถึงแม้จะไม่มี การจัดทำหลักสูตรเป็นแบบแผนตายตัว แต่ในสมัยก่อนนั้นครูดนตรีไทยก็ได้ มีการแบ่งชั้นการเรียนดนตรีไทยไว้ 5 ชั้น ซึ่งเป็นที่ยึดถือปฏิบัติต่อกันมาของคนที่เรียนปี่พาทย์ ดังนี้

1. ชั้นแรก ครูจับมือตีฆ้องวงใหญ่ในช่วงต้น “เพลงสาธุการ” 3 ครั้ง ถือว่าผู้นั้นเริ่มเรียนปี่ พาทย์ต่อไปได้ โดยต่อเพลงสาธุการจากครูท่านใดท่านหนึ่งก็ได้จนจบ แล้วเริ่มเรียนเพลงชุดโหมโรง เข้า เพลงชุดโหมโรงเย็นจนจบ (ยกเว้นเพลงตระ) จากนั้นก็สามารถเรียนเพลงอื่นๆ ได้ตามที่ครู เห็นสมควร โดยสามารถเรียนเครื่องดนตรีอย่างอื่นได้ทั่วไป

2. ชั้นที่สอง ครูจับมือตีฆ้องวงใหญ่ในช่วงต้น “เพลงตระ” 3 ครั้ง แล้วจึงเริ่มเรียนเพลงตระ โหมโรงได้

3. ขั้นที่สาม ครูจับมือตีฆ้องวงใหญ่ในช่วงต้น “เพลงกระบอกกัน” 3 ครั้ง แล้วจึงเริ่มเรียน เพลงชุดโหมโรงกลางวัน

4. ขั้นที่สี่ ครูมักจะจับมือตีฆ้องวงใหญ่ในช่วงต้น ของ “เพลงบาทสกุณี” 3 ครั้ง แล้วจึงเริ่ม เรียนเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงได้

5. ขั้นที่ห้า ครูจับมือตีฆ้องวงใหญ่ในช่วงต้น “เพลงองค์พระพิราพ” 3 ครั้ง แล้วจึงเริ่มเรียน เพลงองค์พระพิราพได้ ซึ่งถือว่าเป็นเพลงสูงสุด (มนตรี ตราโมท, 2527)

แต่ในปัจจุบันนั้น การเรียนการสอนดนตรีไทยได้เริ่มเข้าสู่ระบบการศึกษา มีการกำหนดให้ เป็นวิชาบังคับให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกๆ โรงเรียน รวมไปถึงระดับอุดมศึกษาก็ได้มีการเปิด สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยโดยเฉพาะ ทำให้เริ่มมีการจัดทำหลักสูตรวิชาดนตรีไทย ซึ่งหนึ่งใน องค์ประกอบสำคัญของการจัดทำหลักสูตรดนตรีไทยคือการจัดทำแผนการสอน เนื่องจากแผนการ สอนคือการเตรียมการสอนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอน อย่างมีระบบและเป็นเครื่องมือช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์ และ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นิคม ชมภูหลง, 2545)

องค์ประกอบที่สำคัญของแผนการสอน ควรมีดังนี้ (สำลี รักสุทธี และคณะ, 2544)

1. สารระสำคัญ
2. จุดประสงค์การเรียนรู้
3. เนื้อหา
4. กิจกรรมการเรียนการสอน
5. สื่อการเรียนการสอน
6. การวัดและประเมินผลการเรียน

ลักษณะแผนการจัดการสอนที่ดีจะต้องมีขั้นตอน ดังนี้

1. เนื้อหาต้องเขียนเป็นรายคาบ หรือรายชั่วโมงตารางสอน โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง ให้อยู่ในโครงการสอน และเขียนเฉพาะเนื้อหาสาระสำคัญพอสังเขป ไม่ควรบันทึกแผนการสอนอย่าง ละเอียตมากๆ เพราะจะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย

2. ความคิดรวบยอด (Concept) หรือหลักการสำคัญต้องเขียนให้ตรงกับเนื้อหาที่จะสอนส่วน นี้ ถือเป็นหัวใจของเรื่องครูต้องทำความเข้าใจในเนื้อหาที่จะสอนจนสามารถเขียนความคิดรวบยอด ได้อย่างมีคุณภาพ

3. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต้องเขียนให้สอดคล้อง กลมกลืนกับความคิดรวบยอด มิใช่เขียน ตามอำเภอใจ มิใช่เขียนสอดคล้องเฉพาะเนื้อหาที่จะสอนเท่านั้นเพราะจะได้เฉพาะพฤติกรรมที่ เกี่ยวกับความรู้ความจำ สมองหรือการพัฒนาของนักเรียนจะไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

4. กิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดเทคนิคการสอนต่างๆ ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

5. สื่อที่ใช้ควรเลือกให้สอดคล้องกับเนื้อหา สื่อดังกล่าวต้องช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในหลักการได้ง่าย

6. วัตถุประสงค์โดยคำนึงถึงเนื้อหา ความคิดรวบยอด จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและช่วงที่ทำการวัด ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน เพื่อตรวจสอบว่าการสอนของครูบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ (สมนึก ภัททิยธนี, 2546)

การวางแผนการสอนทำให้ผู้สอนได้ทราบว่าต้องสอนอะไร สอนอย่างไร สอนเมื่อใด ใช้เวลาเท่าใด ใช้อะไรประกอบการสอนบ้าง และวัดผลประเมินผลอย่างไร ดังนั้นในการวางแผนการสอนเพื่อให้ได้ทราบข้อมูลดังกล่าว จึงต้องจัดทำเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1. จัดทำเป็นกำหนดการสอน

ขั้นตอนที่ 2. จัดทำเป็นแผนการสอน

ในขั้นแรกผู้สอนต้องจัดทำกำหนดการสอนก่อน โดยวิเคราะห์เนื้อหาสาระจากคำอธิบายรายวิชา เมื่อจัดทำกำหนดการสอนแล้วจึงนำกำหนดการสอนมาเป็นแนวทางการจัดทำแผนการสอน ดังนั้นผู้สอนจึงควรได้ทราบลักษณะของกำหนดการสอน และแผนการสอนซึ่งมีดังนี้

กำหนดการสอน เป็นเอกสารสำคัญที่ครูทุกคนจะต้องใช้เป็นหลักในการวางแผนการสอน จัดเป็นการวางแผนการสอนระยะยาวตลอดภาคเรียน หรือตลอดปีการศึกษาโดยไม่มีรายละเอียดมากนัก ความหมายของกำหนดการสอน คือ แผนงานการสอนหรือโครงการสอน ที่จัดทำขึ้นจากหลักสูตร และคู่มือครู หรือแผนการสอนของกรมวิชาการ โดยกำหนดเนื้อหาสาระสำคัญ จำนวนคาบ เวลาและสัปดาห์ที่สอนไว้ตลอดภาคเรียน หรือตลอดปีการศึกษา ทำให้ผู้สอนได้ทราบว่าตลอดภาคเรียนนั้นในแต่ละสัปดาห์จะต้อง สอนเนื้อหาใดบ้าง จัดกิจกรรมข้อใด และในเวลากี่คาบ กำหนดการสอนเป็นการวางแผนระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องจัดทำให้เสร็จก่อนเริ่มเปิดภาคเรียน หรือปีการศึกษาใหม่ เพราะกำหนดการสอนมีความสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. เป็นแนวทางในการทำแผนการสอนของครู กล่าวคือ การจัดทำแผนการสอนจำเป็นต้องดูกำหนดการสอนเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะกำหนดการสอนจะบอกให้ทราบว่า ในแต่ละวันของสัปดาห์จะต้องสอน เนื้อหาใด กิจกรรมข้อใด ผู้สอนก็จะทำ แผนการสอนของเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละวันแต่ละวิชาได้ถูกต้องตรงกับกำหนดการสอน

2. ทำให้ครูได้เห็นแผนงานการสอนระยะยาว ได้ทราบเนื้อหาที่จะต้องสอนตลอดภาคเรียนนั้น เป็นประโยชน์ต่อการเตรียมตัวและการวางแผนทำงานตลอดภาคเรียนหรือตลอดปีการศึกษา

3. เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริหารของโรงเรียนในการวางแผนงานบริหารด้านวิชาการของโรงเรียน เช่น การวางแผนจัดทำตารางสอน จัดครูเข้าสอน จัดเตรียมเอกสาร จัดเตรียม

วันสอบกลางภาค สอบปลายภาค จัดเตรียมสื่อการสอน เตรียมห้องสมุด เตรียมห้องเรียน เตรียมการใช้อาคารสถานที่ต่างๆ เป็นต้น

รูปแบบของกำหนดการสอน โดยทั่วไปกำหนดการสอนจะเขียนในรูปแบบของตาราง ประกอบด้วยสัปดาห์ที่สอน เนื้อหา ในแต่ละสัปดาห์ และจำนวนคาบเวลา นอกจากนี้อาจมีรูปแบบอื่นที่มีรายละเอียดมากกว่านี้ ขึ้นอยู่กับ นโยบายของโรงเรียน เมื่อผู้สอนทำกำหนดการสอนเสร็จแล้วก็จะนำมาเริ่มเขียนแผนการสอน โดยเขียนรายละเอียดของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละสัปดาห์ให้ชัดเจนขึ้นเพื่อนำไปใช้จริง

ประโยชน์ของแผนการสอน

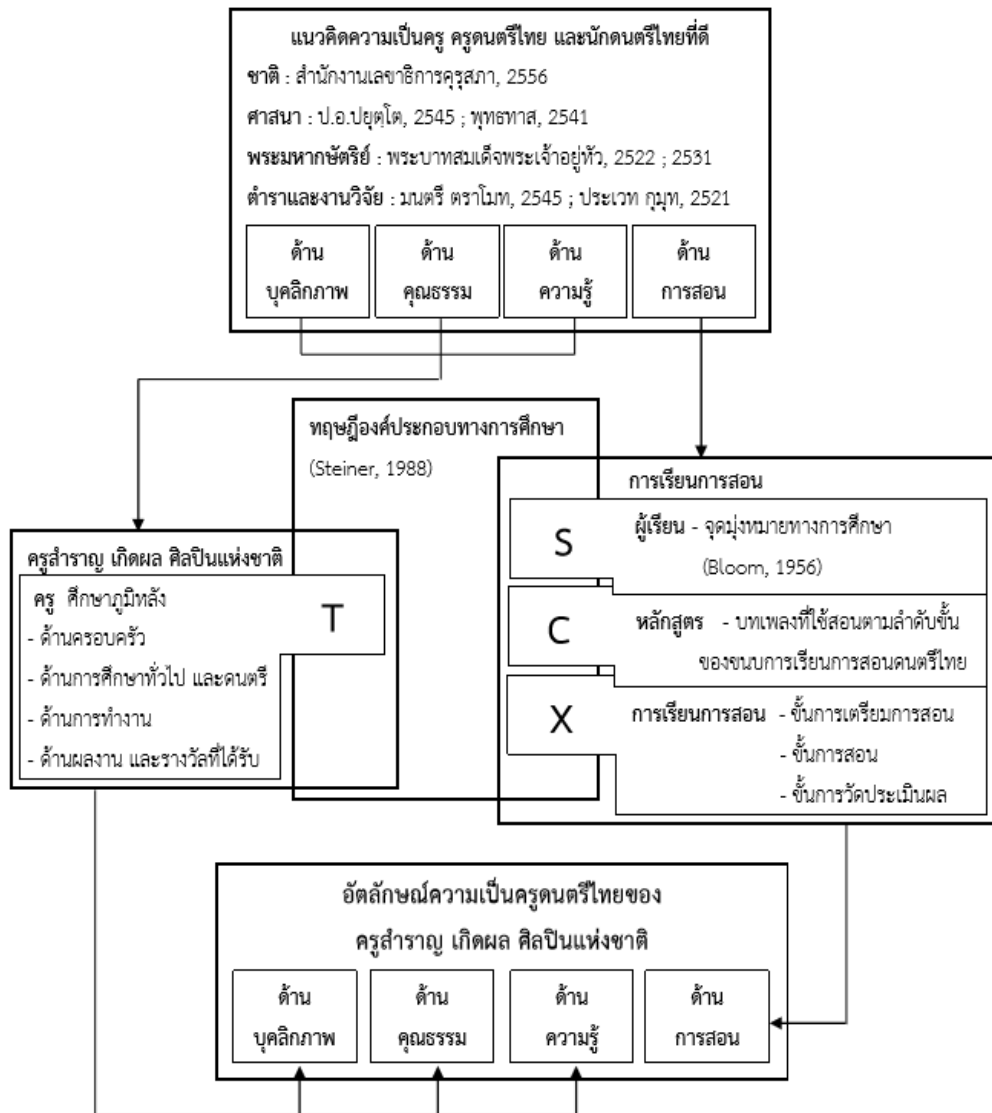
1. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีสอนวิธีเรียนที่มีความหมายยิ่งขึ้น เพราะเป็นการจัดทำอย่างมีหลักการที่ถูกต้อง
2. ช่วยให้ผู้มีคู่มือการสอนที่ทำด้วยตนเอง ทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ทำให้สอนได้ครบถ้วนตรงตามหลักสูตร และสอนได้ทันเวลา
3. เป็นผลงานวิชาการที่สามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างได้
4. ช่วยให้ความสะดวกแก่ครูผู้มาสอนแทนในกรณีที่ครูผู้สอนไม่สามารถเข้าสอนได้ ครูที่มาทำการสอนแทนสามารถสอนแทนได้ตามจุดประสงค์ที่กำหนด (เขียน วันทนิยตระกูล, 2552)

ตอนที่ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิด และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครูที่ดี ที่สามารถบ่งชี้เป็นรูปธรรมในเชิงพฤติกรรมได้ชัดเจน ซึ่งในหัวข้อคุณลักษณะความเป็นครูนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษามาจาก 4 แหล่งที่มาสำคัญ ดังนี้ 1. ชาติ จรรยาบรรณวิชาชีพครูที่กำหนดโดยสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556) ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตาม 2. ศาสนา หลักในการประพฤติตนของคนที่เป็นครู ในพระธรรมปิฎก ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านได้บัญญัติไว้ (ป.อ.ปยุตโต, 2545; พุทธทาสภิกขุ, 2541) 3. พระมหากษัตริย์ จากพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูที่ดีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) และ 4. ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับข้อคุณลักษณะครู และนักดนตรีไทยที่ดี (ปพิชญา เสียงประเสริฐ, 2556; ประเวท กุมุท, 2521; มนตรี ตราโมท, 2545; วรณิสสา ประเสริฐศุกวิทย์, 2555) ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าครูคนตรีไทย

ที่ตื้นนั้นจะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน คือ 1.ด้านบุคลิกภาพ 2.ด้านคุณธรรม 3.ด้านความรู้ และ 4.ด้านการสอน โดยศึกษาร่วมกับทฤษฎีองค์ประกอบทางการศึกษา (Steiner, 1988) ซึ่งประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ อันได้แก่ 1.ครู 2.ผู้เรียน 3.หลักสูตร และ 4.การเรียนการสอน ในด้านครูนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิหลังด้านต่างๆของครูสำราญ เกิดผล ได้แก่ ประวัติครอบครัว, การศึกษาทั่วไป และการศึกษาด้านดนตรีไทย, ประสบการทำงาน, ผลงานต่างๆ และรางวัลที่ได้รับ ด้านผู้เรียน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Bloom, 1956) ที่กล่าวว่า มนุษย์จะเกิดการเรียนรู้ใน 3 ด้านคือ ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ ซึ่งการเรียนดนตรีไทยนั้นก็เช่นเดียวกัน คือ ต้องสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะ, ทฤษฎี, และความซาบซึ้งในดนตรีไปพร้อมๆ กัน ด้านหลักสูตร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเรื่องของบทเพลงที่ใช้สอนเป็นลำดับขั้นตามแบบแผนของ ขนบการเรียนการสอนดนตรีไทยตามแบบโบราณ และด้านการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ 1.ชั้นการเตรียมการสอน 2.ชั้นการเรียนการสอน และ 3.ชั้นการวัดประเมินผล ซึ่งปลายทางของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เป็นอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ต่อไป โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านบุคลิกภาพ 2.ด้านคุณธรรม และ 3.ด้านการสอน ซึ่งสามารถแบ่งย่อยออกเป็นสองประเด็น คือ 3.1 องค์ความรู้ทางดนตรีไทย และ 3.2 กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครุคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ วิเคราะห์ อัตลักษณ์ความเป็นครุคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย โดยมีวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

การกำหนดผู้ให้ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เน้นการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด หลักการ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ภูมิหลังของครูสำราญ เกิดผล คุณลักษณะความเป็นครุที่ดี ข้อคุณลักษณะของนักดนตรีไทยพึงประสงค์ แนวคิดและหลักการสอนดนตรี รวมไปถึงกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยตามขนบโบราณ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นจากประชากร 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) กลุ่มครอบครัวและเครือข่าย 3) กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

1. แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำรา และงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำรา และงานเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังตารางแสดงผลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ตารางแสดงข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำรา และงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย

เรื่อง	ชื่อเอกสาร หรือแนวคิด	ประเภท	หน่วยงาน/ผู้แต่ง/ผู้วิจัย	พ.ศ.
ภูมิหลังของครู สำราญ เกิดผล	องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายสำราญ เกิดผล	งานวิจัย	ณรงค์ชัย พิภูกรัชต์	2552
	ศึกษาชีวประวัติและวิเคราะห์ผลงาน เพลงของสำราญ เกิดผล”	งานวิจัย	บุญสืบ บุญเกิด	2538
แนวคิดเกี่ยวกับ อัตลักษณ์	ความหมายของอัตลักษณ์	ตำรา/ หนังสือ	มาร์เซีย (Marcia)	1980
	ประเภทของอัตลักษณ์	ตำรา/ หนังสือ	Langford, G.	1968

เรื่อง	ชื่อเอกสาร หรือแนวคิด	ประเภท	หน่วยงาน/ผู้แต่ง/ผู้วิจัย	พ.ศ.
แนวคิดเกี่ยวกับ อัตลักษณ์ (ต่อ)	การพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา	งานวิจัย	สุภชฌาน์ ศรีเอี่ยม	2554
	การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนใน ระดับอุดมศึกษา	งานวิจัย	ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และ พนมพร จันทรปัญญา	2558
คุณลักษณะ ความเป็นครู	ลักษณะของครูที่ดี	งานวิจัย	เฉลียว บุรีภักดี และคณะ	2520
	จรรยาบรรณของวิชาชีพครู (ชาติ)	เอกสาร	สำนักงานเลขาธิการคุรุ สภา	2556
	คุณสมบัติ และหลักการประพุดิติน ของครู (ศาสนา)	ตำรา/ หนังสือ	ป.อ.ปยุตโต	2545
	หลักการประกอบภารกิจของครู (ศาสนา)	ตำรา/ หนังสือ	พุทธทาสภิกขุ	2541
	คุณลักษณะความเป็นครูที่ดี (พระราชทานแก่ครูอาวุโสประจำปี เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2522) (พระมหากษัตริย์)	พระบรม ราโชวาท	พระบาทสมเด็จพระ ปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช	2522
	ความเป็นครู (พระราชทานแก่ครู อาวุโส ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ ณ พระ ตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2531) (พระมหากษัตริย์)	พระราช ดำรัส	พระบาทสมเด็จพระ ปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช	2531
คุณลักษณะของคนที่เป็นครูที่ดี (พระราชทานแก่ครูอาวุโสประจำปี 2552) (พระมหากษัตริย์)	พระราช ดำรัส	พระบาทสมเด็จพระ ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลย เดช	2552	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การศึกษาต้นแบบความเป็นครูคนตรี : กรณีศึกษา พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ	งานวิจัย	วรรณิสสา ประเสริฐสุภวิทย์	2555
คุณลักษณะนัก ดนตรีไทย	จริยวัตรของนักดนตรีไทย	ตำรา/ หนังสือ	ประเวท กุมุท	2521
	การบำเพ็ญตนเป็นนักดนตรี	ตำรา/ หนังสือ	มนตรี ตราโมท	2545
หลักการสอนดนตรี	ทฤษฎีองค์ประกอบทางการศึกษา	ตำรา/ หนังสือ	Steiner, E.	1988

เรื่อง	ชื่อเอกสาร หรือแนวคิด	ประเภท	หน่วยงาน/ผู้แต่ง/ผู้วิจัย	พ.ศ.
หลักการสอนดนตรี (ต่อ)	จุดมุ่งหมายทางการศึกษา	ตำรา/ หนังสือ	Bloom, B. S.	1956
	หลักการสอนดนตรี	ตำรา/ หนังสือ	ณรุทธ์ สุทธจิตต์	2544
	ดนตรีศึกษา : หลักการและ สาระสำคัญ (ปัจจัยที่สัมพันธ์กับ การเรียนรู้)	ตำรา/ หนังสือ	ณรุทธ์ สุทธจิตต์	2555
	หลักการสอนดนตรีในระบบ เพสตารอสซี่	ตำรา/ หนังสือ	Abeles, H. F., Hoffer, C. R., & Klotman, R. H.	1995
	หลักการทั่วไปในการสอนทักษะ ดนตรี	ตำรา/ หนังสือ	ณรุทธ์ สุทธจิตต์	2555
	Comprehensive Musicianship (CM)	ตำรา/ หนังสือ	Choksy, L., et al.	1986
การเรียนการสอน	ชั้นการเรียนดนตรีไทย	ตำรา/ หนังสือ	มนตรี ตราโมท	2527
	องค์ประกอบสำคัญของแผนการ สอนและลักษณะแผนการสอนที่ดี	ตำรา/ หนังสือ	สำลี รักสุทธี และคณะ	2544
	การประเมินตามสภาพจริง	วารสาร	กมลวรรณ ดังชนกานนท์	2549
	การประเมินตามสภาพจริง	ตำรา/ หนังสือ	ณรุทธ์ สุทธจิตต์	2560

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) แบบเฉพาะเจาะจง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

3. กลุ่มครอบครัว และเครือญาติ

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มครอบครัวและเครือญาติด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 ท่าน โดยบุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายตระกูลเกิดผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งหมายถึงคนในครอบครัว หรือเครือญาติของครูสำราญ เกิดผล และต้องเป็นผู้ที่มีความสนิทสนมกับครูสำราญ เกิดผล และยังมีการติดต่อกันอยู่เสมอจนถึงปัจจุบัน นอกจากเกณฑ์

ข้างต้นแล้ว ผู้ให้ข้อมูลจะต้องตรงตามเกณฑ์ข้างต้นและเพิ่มคุณสมบัติ/สถานะต่อไปนี้อย่างน้อยอีก 1 ข้อ ได้แก่

ก. เป็นบุตรของครูสำราญ เกิดผล

ข. เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยจากครูสำราญ เกิดผล

ตารางที่ 6 รายชื่อผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ

ลำดับที่	ผู้ให้ข้อมูล	ความสัมพันธ์	ตำแหน่งหน้าที่การงาน	คุณสมบัติ/ สถานะ
1.	อาจารย์วิเชียร เกิดผล	ลูกพี่ลูกน้อง	วิทยากรพิเศษที่มหาวิทยาลัย นเรศวร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลธัญบุรี และสอนดนตรีที่ บ้าน	ข
2.	อาจารย์จันทร์เพ็ญ อินโท	ลูกสาว	รองผู้อำนวยการ และครูผู้สอนวิชา วิทยาศาสตร์ โรงเรียนอุดมศิลป์วิทยา จ.พระนครศรีอยุธยา	ก
3.	อาจารย์สุทธิรักษ์ กลิงศาสตร์	ลูกสาว	ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนเซนต์จอห์น บัณฑิต จ.พระนครศรีอยุธยา	ก
4.	พันเอกนิเวศ เกิดผล	หลานชาย	ข้าราชการบำนาญมณฑลทหารบกที่ 13 จ.ลพบุรี	ข
5.	อาจารย์รเทพ บุญจำเริญ	หลานชาย	ครูชำนาญการ วิทยาลัยนาฏศิลป์ อ่างทอง	ข
6.	อาจารย์สุริยา บุญจำเริญ	หลานชาย	ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลวัดแค	ข
7.	นายเกียรติศักดิ์ ดีซัง	หลานชาย	นักดนตรี ตำแหน่งดุริยางคศิลป์ กรมประชาสัมพันธ์	ข

4. กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกด้วยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 13 ท่าน มีเกณฑ์บังคับที่ทุกคนต้องผ่าน คือ เป็นลูกศิษย์โดยตรงที่เคยได้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยกับครูสำราญ เกิดผล หรือเป็นผู้ร่วมงาน โดยจะต้องเรียนกับท่าน หรือร่วมงานกับท่านไม่ต่ำกว่า 5 ปี นอกจากเกณฑ์ข้างต้นแล้ว ผู้ให้ข้อมูลจะต้องตรงตามเกณฑ์ข้างต้นและเพิ่มคุณสมบัติ/สถานะต่อไปนี้ อย่างน้อยอีก 1 ข้อ ได้แก่

- ก. ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำระดับมหาวิทยาลัย สาขาที่เกี่ยวข้องกับวิชาดนตรีไทย
- ข. ประกอบอาชีพครู หรือทำหน้าที่ในการสอนดนตรีไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ค. ประกอบอาชีพเป็นนักดนตรีอาชีพ
- ง. ประกอบอาชีพอิสระ

ตารางที่ 7 รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

ลำดับที่	รู้จักกับครู พ.ศ.	ผู้ให้ข้อมูล	ตำแหน่งหน้าที่การงาน	คุณสมบัติ/ สถานะ
1.	2536	อาจารย์ดร.พนกฤษ บุญพบ	อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย ราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง	ก
2.	2544	อาจารย์ดร.สนอง คลังพระศรี	อาจารย์ประจำสาขาดนตรีไทย และดนตรีตะวันตก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล	ก
3.	2537	อาจารย์บุตรี สุขปาน	อาจารย์ประจำสาขาวิชา ดุริยางคศาสตร์ไทย ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยยรนเรศวร	ก

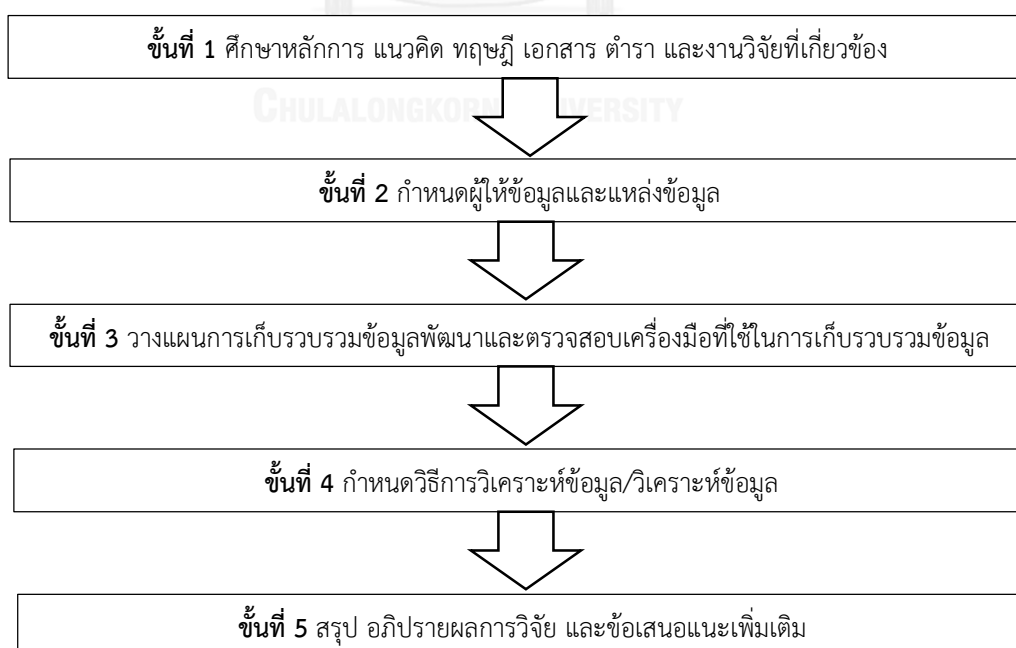
ลำดับที่	รู้จักกับครู พ.ศ.	ผู้ให้ข้อมูล	ตำแหน่งหน้าที่การงาน	คุณสมบัติ/ สถานะ
4.	2538	อาจารย์พรชัย ผลนิโครธ	อาจารย์ประจำสาขาวิชา ดุริยางคศาสตร์ไทย ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	ก
5.	2542	นายสมประสงค์ ภาคสังข์	นักดนตรีอาชีพ	ค
6.	2542	นายวัฒนา อ่อนสำลี	ครูสอนดนตรีไทยโรงเรียน วัดโสธรวรารามวรวิหาร	ข
7.	2543	อาจารย์ปานหทัย สุคนธรส	อาจารย์สาขาดนตรีไทย คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา	ก
8.	2544	นางสาวกรทิพย์ แซ่มะเข็ง	ครูสอนดนตรีไทยโรงเรียน สารสาสน์วิเทศ นครปฐม	ข
9.	2545	อาจารย์พิชชาณัฐ ตู้อินดา	อาจารย์ประจำสาขาวิชา ดนตรีไทยเพื่อการอาชีพ วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	ก
10.	2548	อาจารย์วราห์ เทพณรงค์	อาจารย์สาขาการสอนดนตรีและ นาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา	ก
11.	2548	อาจารย์กฤตินี เงินสมบัติ	ครูสอนดนตรีไทย โรงเรียนบ้าน สวนหลวง (รัตนวิจิตรพิทยาคาร)	ข
12.	2550	อาจารย์สุทิน ผิวนวลหงษ์	ธุรกิจส่วนตัว	ง
13.	2553	นายชฤทธิ์ ตรีหิรัญ	นักดนตรี ตำแหน่งดุริยางคศิลป์ กรมประชาสัมพันธ์	ค

ขั้นตอนในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยสร้างเครื่องมือจากการวิเคราะห์แนวคิด และทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่องานวิจัย จากนั้นจึงนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้อง ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูล แล้วจึงนำเครื่องมือนี้ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม โดยศึกษาในประเด็นเดียวกัน คือ การศึกษาความเป็นครุดนตรีไทย และกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล

ผู้วิจัยเลือกใช้การเก็บข้อมูลด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่มีการเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ และปริมาณ โดยศึกษาในประเด็นเดียวกัน ทำให้การตรวจสอบข้อมูลนั้นเป็นการตรวจสอบที่ให้น้ำหนักความสำคัญของเทคนิควิธีการทั้งสองนี้โดยเท่าเทียมกัน และมีการดำเนินการวิจัยไปพร้อมๆ กัน จากนั้นจึงนำผลการวิจัยที่ได้ไปวิเคราะห์ และสังเคราะห์ต่อเป็นลำดับถัดไป

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ความพอเพียง และความน่าเชื่อถือ (Valid Reliable) โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือการที่ได้ข้อมูลจากหลายๆ แหล่ง หรือหลายวิธีในการเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยการสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2556) ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่ โดยตรวจสอบจาก 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) กลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และ 3) กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นขั้นตอนในการวิจัยโดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน แสดงรายละเอียดตามแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4 แผนภาพสรุปขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือให้สามารถตอบโจทย์เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ คือ การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1.ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ 2.กลุ่มครอบครัว และเครือข่าย และ 3. กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง ซึ่งใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล 3 แบบ ได้แก่ 1. แบบสังเกต 2.แบบสัมภาษณ์ และ 3.แบบสอบถาม โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

1. แบบสังเกต เป็นการสังเกตการณ์การเรียนการสอนของครูสำราญ เกิดผล แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2556) โดยรายการที่สังเกต ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านหลักสูตร และด้านการเรียนการสอน

2. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และพัฒนาแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลเป็นรูปแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามเป็นแนวทางดำเนินการ แต่ข้อคำถามและลำดับขั้นในการดำเนินการสามารถยืดหยุ่นได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2556) ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็นสองชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ใช้สำหรับเก็บข้อมูลครอบคลุมเนื้อหาตามเรื่องดังต่อไปนี้

- 1.1 ภูมิหลังของครูสำราญ เกิดผล ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านการศึกษาทั่วไปและการศึกษาดนตรีไทย ด้านการทำงาน ด้านผลงาน และรางวัลที่ได้รับ
- 1.2 คุณลักษณะความเป็นครูคนตรีไทยในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม ด้านความรู้ และด้านการสอน
- 1.3 กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล โดยแบ่งตามขั้นการเรียนการสอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการสอน ขั้นการเรียนการสอน และขั้นการวัดประเมินผล

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์กลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง ใช้สำหรับเก็บข้อมูลครอบคลุมเนื้อหาตามเรื่องดังต่อไปนี้

- 2.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

2.2 คุณลักษณะความเป็นครุคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม ด้านความรู้ และด้านการสอน

3. แบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) (สุภาวศ์ จันทวานิช, 2556) โดยสอบถามเกี่ยวกับเรื่องคุณลักษณะความเป็นครุคนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เรื่องคุณลักษณะของครูที่ดี โดยประกอบไปด้วยคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1.คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ 2.คุณลักษณะด้านคุณธรรม 3.คุณลักษณะด้านความรู้ และ 4.คุณลักษณะด้านการสอน โดยแบบสอบถามชุดนี้ใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือทั้ง 3 ชนิด ที่ใช้ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ โดยอาศัยบรรณานุกรมจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพื้นฐานดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร. อนุชิต สุธาธรรม	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีศึกษา
คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รังสิพันธ์ แข็งขัน	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทย
คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ไพพรรณ อินทนิล	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะและ
วัฒนธรรม อดีตผู้อำนวยการ
สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยบูรพา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำรา และงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำรา และงานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังต่อไปนี้

1) **ภูมิหลังของครูสำราญ เกิดผล** ผู้วิจัยได้ศึกษา และเก็บรวบรวมภูมิหลังของครูสำราญ เกิดผล ในด้านดังต่อไปนี้ 1.1 ด้านครอบครัว 1.2 ด้านการศึกษาทั่วไป และการศึกษาด้านดนตรีไทย 1.3 ด้านประสบการณ์การทำงาน 1.4 ด้านผลงาน และรางวัลที่ได้รับ

2) **คุณลักษณะของครูที่ดี** ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดสำคัญจาก 3 สถาบันสำคัญของชาติ ได้แก่ 2.1 จรรยาบรรณวิชาชีพครูระดับชาติที่กำหนดโดยสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556) ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตาม 2.2 จากหลักศาสนาการดำเนินชีวิตของคนผู้สั่งสอนหรือให้การศึกษาในพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2545) 2.3 แนวพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูที่ดีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อคุณลักษณะนักดนตรีไทย และคุณลักษณะครูดนตรีที่ดี จากตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นข้อคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยต่อไป

3) **การสอนดนตรี** ผู้วิจัยได้แบ่งศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

3.1 **องค์ประกอบของการสอน** ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีทางการศึกษาของ ดร. สไตเนอร์ (Steiner, 1988) จำแนกองค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษาที่ครอบคลุมถึงการสอนออกเป็น 4 ด้านได้แก่ ครู (Teacher), ผู้เรียน (Student), หลักสูตร (Content), การเรียนการสอน (Context)

3.2 **หลักการสอนดนตรี** ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการสอนดนตรีแบบ Comprehensive Musicianship (CM) เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ฟัง ผู้แสดงและผู้สร้างสรรค์ ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับสาระทางดนตรีครบองค์ประกอบของดนตรี และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Taxonomy of Educational objectives) (Bloom, 1956) ที่มีมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับกระบวนการเรียนรู้ครบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) 2) จิตพิสัย (Affective Domain) 3) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

3.3 **การเรียนการสอน** ผู้วิจัยได้ศึกษาในเรื่องขององค์ประกอบของแผนการสอน และลำดับขั้นในการเรียนดนตรีไทยตามขนบ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการเข้าปากตัวเป็นศิษย์

สถานที่ใช้สอน หลักการถ่ายทอดดนตรีไทยตามชั้นแบบชนบโโบราณ (มนตรี ตราโมท, 2527) การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการวัดประเมินผลทางดนตรี (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2560)

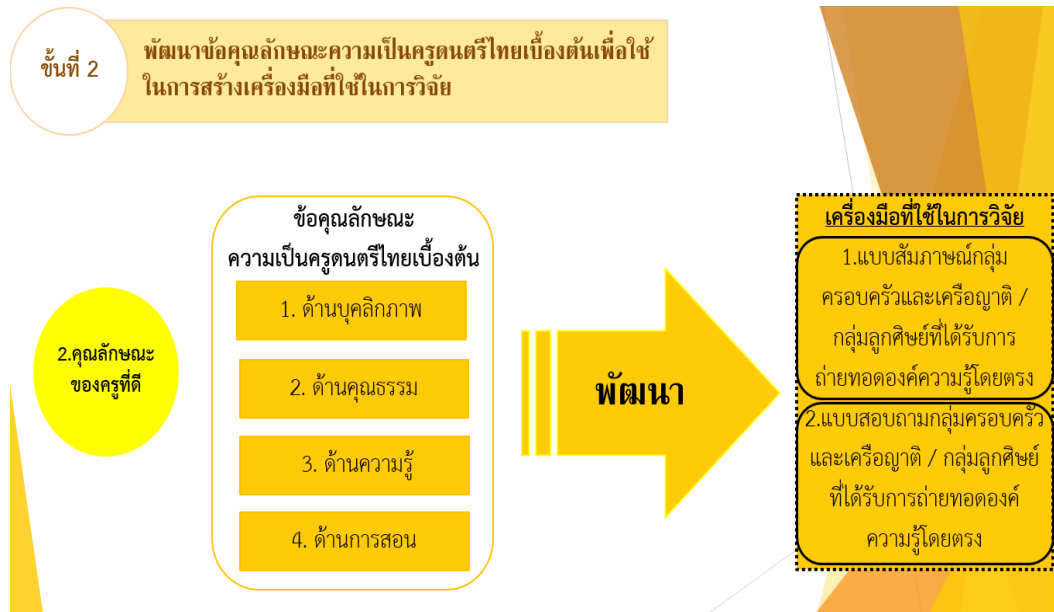
ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำรา และงานเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย

ขั้นที่ 2 พัฒนาข้อคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยเบื้องต้นเพื่อใช้ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

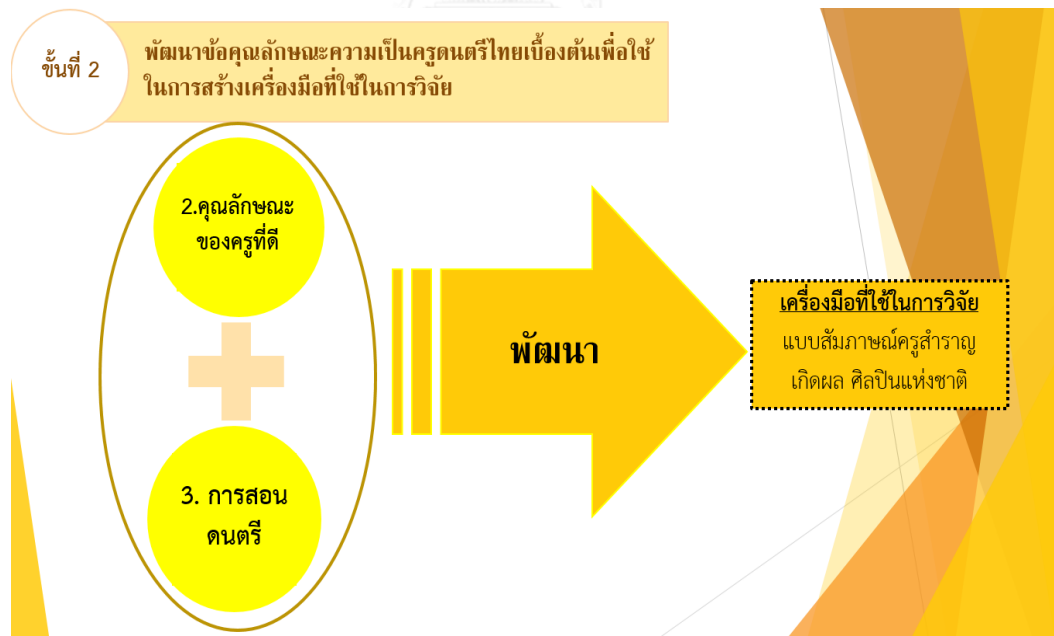
จากการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ตำรา และงานเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปและกำหนดข้อคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยเบื้องต้นโดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านคุณธรรม 3) ด้านความรู้ 4) ด้านการสอน จากนั้นจึงนำข้อคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน รวมไปถึงหลักการสอนดนตรี กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยตามชนบโโบราณ มาใช้เป็นแนวคิดในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 1) แบบสัมภาษณ์ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ
- 2) แบบสัมภาษณ์กลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง
- 3) แบบสอบถามกลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามภาพที่ 6 และ ภาพที่ 7 ดังนี้

ภาพที่ 6 แผนภาพแสดงขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1

ภาพที่ 7 แผนภาพแสดงขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2

ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีที่สำคัญและนิยมใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตัวบุคคล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มครอบครัว และเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง โดยผู้วิจัยได้ติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสามกลุ่ม เพื่อบันทึกหมายวันเวลา และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มด้วยวิธีการจดบันทึก และบันทึกเสียง

3.2 การเก็บข้อมูลจากการสอบถาม ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งการเก็บข้อมูลด้วยการสอบถามออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง โดยผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามในวันเดียวกันกับวันที่ผู้วิจัยได้นัดหมายสัมภาษณ์

ภาพที่ 8 ภาพแสดงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

ภาพที่ 9 ภาพแสดงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้
 - 1.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทย เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด และวิเคราะห์ออกมาเป็นข้อคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยเบื้องต้น โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) (Schreier, 2012)
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์รูปแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มครอบครัวและเครือญาติ และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้
 - 2.1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม มาถอดเทปสัมภาษณ์เป็นความเรียง
 - 2.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เป็นความเรียงมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยในข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ออกมาเป็นคุณลักษณะความ

เป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2.3 ผู้วิจัยนำคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ มาสังเคราะห์ เป็น อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ของกลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง ซึ่งมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

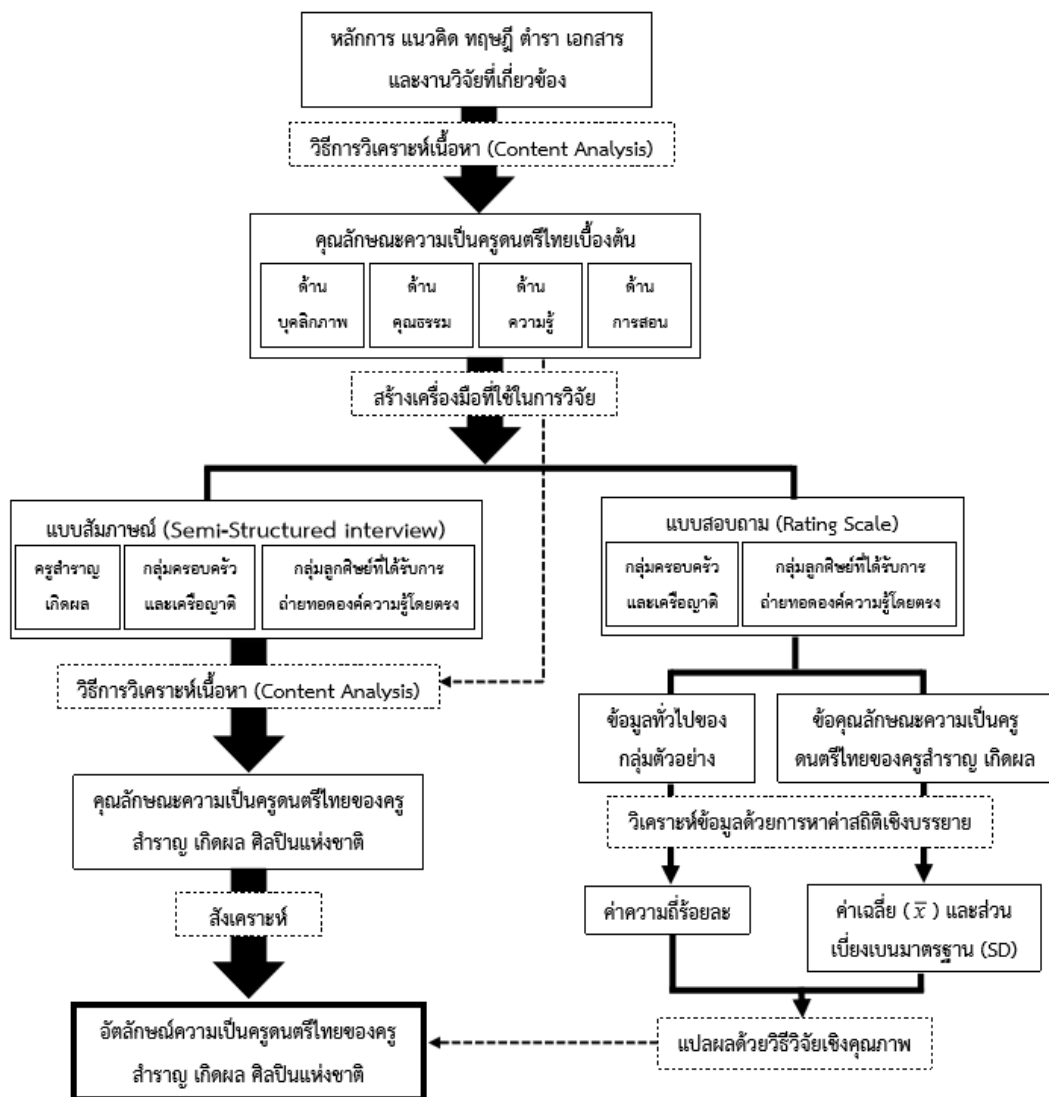
3.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างด้วยความถี่ และร้อยละ

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ทั้ง 4 ด้าน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ทั้งกลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

3.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (สุภางค์ จันทวานิช, 2556)

การตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความถูกต้อง (สุภางค์ จันทวานิช, 2556) โดยตรวจสอบจากสามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) กลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และ 3) กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

ภาพที่ 10 แผนภาพสรุปขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลในระดับลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม ด้านความรู้ และด้านการสอน โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูสำราญ เกิดผล ในส่วนของกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านบุคลิกภาพ

ตอนที่ 2 อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านคุณธรรม

ตอนที่ 3 อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านการสอน

ตอนที่ 4 อัตลักษณ์เฉพาะความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก และใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง โดยหัวข้อในแบบสอบถามนั้นจะแบ่งเป็น 2 ส่วนในส่วนที่หนึ่งนั้นจะเป็นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และในส่วนที่สองจะเป็นการเก็บข้อมูลในเรื่องคุณลักษณะความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม ด้านความรู้ และด้านการสอน จากนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มอีกครั้งเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาถึงความสอดคล้อง และความเที่ยงตรงของข้อมูลในอีกทางหนึ่ง คือ การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2556)

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับกลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง ไว้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และส่วนที่สอง คือ ข้อมูลแสดงค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อคุณลักษณะครูคนตรีของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ โดยนำเสนอในรูปแบบของตารางวิเคราะห์ผลข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 8 ตารางแสดงผลข้อมูลทั่วไปของกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	5	70
หญิง	2	30
ประสบการณ์ทางดนตรีกับครูสำราญ เกิดผล		
เรียนทักษะปฏิบัติ	2	30
ไม่ได้เรียนทักษะปฏิบัติ แต่ได้มีกิจกรรมทางดนตรีร่วมกัน	5	70
ความสัมพันธ์กับครูสำราญ เกิดผล		
ลูก	2	30
ลูกพี่ลูกน้อง	1	10
หลาน	4	60
รวม	7	100

จากตารางที่ 8 พบว่ากลุ่มครอบครัวและเครือญาติส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 70 โดยผู้ที่มีประสบการณ์ทางดนตรีกับครูสำราญ เกิดผล ด้วยการเรียนทักษะปฏิบัติกับท่าน คิดเป็นร้อยละ 30 สำหรับจำนวนผู้ที่ไม่ได้เรียนทักษะปฏิบัติ แต่ได้มีกิจกรรมทางดนตรีร่วมกับท่านคิดเป็นร้อยละ 70 ทางด้านความสัมพันธ์กับครูสำราญ เกิดผล ในฐานะหลาน คิดเป็นร้อยละ 60 ในฐานะลูก ร้อยละ 30 และในฐานะลูกพี่ลูกน้อง ร้อยละ 10

ตารางที่ 9 ตารางแสดงผลข้อมูลทั่วไปของกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	9	70
หญิง	4	30
ประสบการณ์ทางดนตรีกับครูสำราญ เกิดผล		
เรียนทักษะปฏิบัติ	11	85
ไม่ได้เรียนทักษะปฏิบัติ แต่ได้มีการทำกิจกรรมทางดนตรีร่วมกัน	2	15
สถาบัน หรือสถานที่ที่ได้เรียน หรือร่วมงานทางดนตรีกับครูสำราญ		
เกิดผล		
วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล	9	70
ที่บ้านครูสำราญ เกิดผล	2	15
วงพาทยรัตน์	2	15
รวม	13	100

จากตารางที่ 9 พบว่ากลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรงส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 70 โดยส่วนมากจะเป็นผู้ที่ได้มีโอกาสเรียนทักษะปฏิบัติกับครูสำราญ เกิดผล คิดเป็นร้อยละ 85 และในส่วนผู้ที่ไม่ได้เรียนทักษะปฏิบัติ แต่ได้มีการทำกิจกรรมทางดนตรีร่วมกับท่านคิดเป็นร้อยละ 15 สำหรับสถาบัน หรือสถานที่ที่ได้เรียน หรือร่วมงานทางดนตรีกับครูสำราญ เกิดผล ส่วนใหญ่จะเป็นที่วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล คิดเป็นร้อยละ 70 และที่บ้านครูสำราญ เกิดผล คิดเป็นร้อยละ 15 และที่วงพาทยรัตน์ คิดเป็นร้อยละ 15 เท่ากัน

จากการที่ผู้วิจัยได้สอบถามเกี่ยวกับเรื่องคุณลักษณะความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านบุคลิกภาพ 2. ด้านคุณธรรม 3. ด้านความรู้ และ 4. ด้านการสอน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มครอบครัวและเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดโดยตรงกับครูสำราญ เกิดผล ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการแปลผลโดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
4.51 - 5.00	มากที่สุด
3.51 - 4.50	มาก
2.51 - 3.50	ปานกลาง
1.51 - 2.50	น้อย
1.00 - 1.50	น้อยที่สุด

โดยในแต่ละด้านผู้วิจัยได้ทำการสรุปผล และนำเสนอในรูปแบบของตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องของความคิดเห็นต่อคุณลักษณะความเป็นครูคนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อคุณลักษณะความเป็นครูคนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านบุคลิกภาพ

คุณลักษณะครูคนตรีไทยของครู สำราญ เกิดผล	ค่าเฉลี่ย						แปล ความหมาย
	ศิษย์		เครือข่าย		รวม		
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
1. บุคลิกภาพทางกายภาพ							
1.1 ครูดูแลสุขภาพอนามัยให้ สมบูรณ์ดีทั้งทางร่างกาย และ จิตใจ อยู่สม่ำเสมอ	4.92	0.28	5.00	0.00	4.95	0.22	มากที่สุด
1.2 ครูเป็นผู้ที่มีความคล่องแคล่ว ว่องไว กระฉับกระเฉง	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3 ครูเป็นผู้ที่แต่งกายสะอาด สะอ้าน และเหมาะสมกับ กาลเทศะ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด

คุณลักษณะครูคนไทยของครู สำราญ เกิดผล (ต่อ)	ค่าเฉลี่ย						แปล ความหมาย
	ศิษย์		เครือข่าย		รวม		
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
2. บุคลิกภาพทางวาจา							
2.1 ครูเป็นผู้ที่ใช้คำพูดชัดเจน ไม่หยابคาย ไม่เสียดสี และ เหมาะสมกับกาลเทศะ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
3. บุคลิกภาพทางอารมณ์							
3.1 ครูสามารถควบคุมอารมณ์ ตนเอง ในสถานการณ์ต่างๆได้ อย่างเหมาะสม	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
3.2 ครูเป็นผู้ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มี มนุษยสัมพันธ์ และอัธยาศัยดีทั้ง ในเวลาสอน และนอกเวลาสอน	4.85	0.38	4.71	0.76	4.80	0.52	มากที่สุด
3.3 ครูเป็นผู้ที่สามารถรับฟัง ความคิดเห็นของทุกคน โดยไม่ รู้จักโกรธเคือง และพร้อมนำคำ ติชมไปปรับปรุง และพัฒนา ตนเองอยู่เสมอ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
4. บุคลิกภาพทางสังคม							
4.1 ครูเป็นผู้ที่มีความตรงต่อเวลา	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
4.2 ครูเป็นผู้รู้จักหน้าที่ของ ตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ของตน อย่างเหมาะสม ไม่ก้าวก่ายผู้อื่น	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 ครูเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน ไม่ยกตนข่มผู้อื่น และ รู้จักให้เกียรติผู้อื่นอยู่เสมอ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
4.4 ครูเป็นผู้ที่มีมารยาทและรู้จัก กาลเทศะ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
4.5 ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้แก่ศิษย์อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ ศิษย์เกิดความเคารพ ศรัทธา	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด

คุณลักษณะครุตนตรีไทยของครู สำราญ เกิดผล (ต่อ)	ค่าเฉลี่ย						แปล ความหมาย
	ศิษย์		เครือข่าย		รวม		
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
5. บุคลิกภาพทางปัญญา							
5.1 ครูเป็นผู้ที่รู้จักประเมินตนเอง ยอมรับสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่ถนัด และสามารถยอมรับความจริงได้	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
5.2 ครูเป็นผู้ที่มีความขยัน อดสาหะพากเพียร มีความพยายามฝึกฝนตนเอง และใฝ่หาความรู้รอบด้านเพิ่มเติมอยู่เสมอ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
5.3 ครูเป็นผู้ที่มีความมั่นคง และหนักแน่น ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใดๆ หรือไม่เชื่ออะไรง่ายๆ โดยที่ยังไม่รู้อะไรแน่ชัด	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
5.4 ครูเป็นผู้ที่รักเกียรติของตนเอง ไม่สร้างปมด้อยให้ตนเอง และไม่คิดให้ตนเองตกต่ำลง	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
5.5 ครูเป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านบุคลิกภาพ	4.98	0.05	4.97	0.09	4.97	0.07	มากที่สุด

จากตารางที่ 10 พบว่า ครูสำราญ เกิดผล มีคุณลักษณะความเป็นครุตนตรีไทยด้านบุคลิกภาพ ในระดับมากที่สุดทุกหัวข้อ มีค่าเฉลี่ยด้านบุคลิกภาพในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.97$, $SD = 0.07$) ด้านบุคลิกภาพทางกายภาพ ในหัวข้อครูดูแลสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจอยู่เสมอ ($\bar{x} = 4.95$, $SD = 0.22$) สาเหตุที่ไม่ได้คะแนนเต็ม ในมุมมองของศิษย์เนื่องจากในเวลาที่ครูได้รับการมอบหมายให้ปฏิบัติงานใดๆ หรือเป็นเจ้าภาพในโอกาสสำคัญ ครูจะไม่ยอมรับประทานอาหารจนกว่างานจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และครูจะคอยดูแลผู้อื่นอยู่เสมอ ด้านบุคลิกภาพทางอารมณ์ ในหัวข้อครูเป็นผู้ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ และอัธยาศัยดีทั้งในเวลาสอน และนอกเวลาสอน ($\bar{x} = 4.80$, $SD = 0.52$) เนื่องจาก เฉพาะในเวลาสอนครูจะเป็นผู้ที่มีความจริงจังในการต่อเพลง นิ่งไม่ยิ้มแย้มแจ่มใส และดูเป็นพิเศษกว่าในเวลาปกติ

ตารางที่ 11 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อคุณลักษณะความเป็นครูคนไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านคุณธรรม

คุณลักษณะครูคนไทยของครู สำราญ เกิดผล	ค่าเฉลี่ย						แปล ความหมาย
	ศิษย์		เครือข่าย		รวม		
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
1. การเป็นผู้ที่มีความกตัญญูทวดต่อผู้มีพระคุณ							
1.1 ครูเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในเรื่องของความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
2. การเป็นผู้ให้							
2.1 ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ทุกคนโดยไม่หวังอามิสสินจ้างใดๆ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 ครูเป็นผู้ที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3 ครูเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีไทยอย่างเต็มความสามารถ และไม่เคยหวงวิชากับศิษย์ทุกคน	4.85	0.38	5.00	0.00	4.90	0.31	มากที่สุด
3. การดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีคุณธรรม							
3.1 ครูเป็นผู้ที่มีความเมตตา กรุณา และหวังดีกับศิษย์ทุกคน	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
3.2 ครูไม่เคยชักจูงศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือไม่เหมาะสมไม่ควร	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 ครูมีความเป็นกลาง ยุติธรรม ไม่มีอคติ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
4. การดำรงตนโดยยึดมั่นในคุณธรรม							
4.1 ครูเป็นผู้ที่ไม่มีความคิดอคติในการแบ่งแยกสายสำนักทางดนตรีไทย จนเกิดความแตกแยก	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด

คุณลักษณะครูดนตรีไทยของครู สำราญ เกิดผล (ต่อ)	ค่าเฉลี่ย						แปล ความหมาย
	ศิษย์		เครือข่าย		รวม		
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
4. การดำรงตนโดยยึดมั่นในคุณธรรม (ต่อ)							
4.2 ครูเป็นผู้ยึดแบบแผนและ ขนบธรรมเนียมปฏิบัติการสืบ ทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่ดี งามอยู่เสมอ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 ครูเป็นผู้ที่รักษาศิล และ ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี งาม	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
4.4 ครูเป็นผู้ที่มีความตั้งมั่นอยู่ใน สมาธิตลอดเวลา	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
4.5 ครูเป็นผู้ที่รักษาสัจจะ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านคุณธรรม	4.99	0.03	5.00	0.00	4.99	0.03	มากที่สุด

จากตารางที่ 11 พบว่า ครูสำราญ เกิดผล มีคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยด้านคุณธรรม ในระดับมากที่สุดทุกหัวข้อ มีค่าเฉลี่ยด้านคุณธรรม และจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครูดนตรีไทย ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.99$, $SD=0.03$) ด้านการเป็นผู้ให้ ในหัวข้อครูเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีไทย อย่างเต็มความสามารถ และไม่เคยหวงวิชากับศิษย์ทุกคน ($\bar{x}=4.90$, $SD=0.31$) สาเหตุที่ไม่ได้คะแนน เต็ม เนื่องจาก ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทย ครูสำราญ เกิดผล ท่านจะมีการวิเคราะห์ ศิษย์เป็นรายบุคคล และถ่ายทอดความรู้ให้มีความเหมาะสมกับศิษย์แต่ละคน ซึ่งจะไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับศิษย์แต่ละคนว่าจะสามารถรับได้มากน้อยเพียงใด และองค์ความรู้บางอย่างนั้นได้สงวนไว้ สำหรับผู้ที่มีความเหมาะสมเท่านั้น

ตารางที่ 12 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อ
คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านความรู้

คุณลักษณะครูดนตรีไทยของครู สำราญ เกิดผล	ค่าเฉลี่ย						แปล ความหมาย
	ศิษย์		เครือข่าย		รวม		
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
1. ความรู้ด้านดนตรีไทย							
1.1 ทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 การประพันธ์เพลงไทย	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3 การปรับ และควบคุมวงดนตรีไทย	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
1.4 หลักสัจคีตลักษณ์ไทยในการตรวจ และแก้ไขเพลง	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
1.5 การซ่อมบำรุงเครื่องดนตรีไทย (ขั้นพื้นฐาน)	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
1.6 ประวัติ และวรรณคดีดนตรีไทย	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านความรู้	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ความรู้ด้านดนตรีสากล							

จะเป็นเรื่องของการที่ครูนำความรู้ในเรื่องการเขียนโน้ตเพลงสากลมาประยุกต์ใช้ในการเก็บรักษาบทเพลงไทย เนื่องจากโน้ตดนตรีสากลนั้นมีความละเอียดในเรื่องของการแบ่งมือมากกว่าการเขียนเป็นโน้ตเพลงไทย ท่านจึงใช้โน้ตดนตรีสากลมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

3. ความรู้ในด้านอื่นๆ

ความรู้ในเรื่องของแพทย์แผนไทย เนื่องจากการที่ตระกูลฝั่งทางแม่ของครูสำราญ เกิดผลได้ประกอบอาชีพแพทย์แผนไทยมาก่อน จึงทำให้ครูนั้นได้เรียนรู้วิชาแพทย์แผนไทยมาจาก นายสง เกิดผล ซึ่งเป็นพี่ชายแท้ๆของท่าน รวมไปถึงการศึกษาจากตำราการแพทย์ด้วยตัวของท่านเอง จนทำให้ท่านสามารถที่จะนำวิชาความรู้นี้ไปประกอบอาชีพแพทย์ประจำตำบลได้ในเวลาต่อมา

จากตารางที่ 12 พบว่า ครูสำราญ เกิดผล มีคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยด้านความรู้ในระดับมากที่สุดทุกหัวข้อ มีค่าเฉลี่ยด้านความรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 5.00$, $SD = 0.00$) แสดงให้เห็นว่าครูเป็นผู้ที่มีความสามารถทั้งทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยที่ดีเยี่ยม และยังเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในศาสตร์ของดนตรีไทยอย่างครบถ้วน นอกจากองค์ความรู้ในเรื่องของดนตรีไทยแล้ว ครูยังเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านดนตรีสากลในเรื่องของการเขียนและบันทึกโน้ตเพลงสากล นอกจากความรู้ทางดนตรีแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ครูยังเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านแพทย์แผนไทยอีกด้วย

ตารางที่ 13 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อ
คุณลักษณะความเป็นครุดนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านการสอน

คุณลักษณะครุดนตรีไทยของครู สำราญ เกิดผล	ค่าเฉลี่ย						แปล ความหมาย
	ศิษย์		เครือข่าย		รวม		
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
1 การเตรียมการสอน							
1.1 ครูมีการเตรียมการสอนก่อน สอนจริงทุกครั้ง	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
2. การสอน							
2.1 ครูมีการทบทวนบทเรียนเก่า ก่อนเริ่มเรียนใหม่ทุกครั้ง	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 ครูสอนตามลำดับขั้นตอน ตามขนบธรรมเนียมการสืบทอด องค์ความรู้ทางดนตรีไทยตาม แบบโบราณ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3 ครูสามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดของตนให้ศิษย์เข้าใจได้ อย่างชัดเจน	4.85	0.38	5.00	0.00	4.90	0.31	มากที่สุด
2.4 ครูมีการปลูกฝังความเป็นครุ ดนตรีไทยที่ดีให้แก่ศิษย์	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
2.5 ครูมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติตัวที่ดี แก่ศิษย์	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
2.6 ครูเน้นเรื่องของการบรรเลง ทักษะเครื่องดนตรีไทยให้มีความ ชัดเจน มีคุณภาพ และสะอาด	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
2.7 ครูสอนให้รู้จักและเข้าใจใน ประเภทของบทเพลงที่ต้นเล่น เพื่อที่จะสามารถทำทางให้ เหมาะสมกับประเภทเพลงที่ใช้ บรรเลง รวมไปถึงแนวความเร็ว ที่ใช้ในการบรรเลง ให้ถูก กาลเทศะกับประเภทเพลงนั้นๆ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด

คุณลักษณะครูคนไทยของครู สำราญ เกิดผล	ค่าเฉลี่ย						แปล ความหมาย
	ศิษย์		เครือข่าย		รวม		
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
3. การใช้จิตวิทยา และสื่อช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน							
3.1 ครูสอนโดยมีผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง และเนื้อหาปรับสาระ วิธีการสอนให้มีความเหมาะสม กับสถานการณ์ และศิษย์แต่ละ คน	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
3.2 ครูจะตอบคำถามของศิษย์ ทุกคำถามอย่างใส่ใจ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 ครูสอนอย่างมีลำดับขั้นตอน แสดงเนื้อหาตามลำดับความง่าย ยากกลุ่มเล็ก มีเหตุผลสัมพันธ์ ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
3.4 ครูมีความเอาใจใส่ และ สร้างความสนิทสนมกับศิษย์ตาม สมควร เพื่อสามารถให้ คำปรึกษา ช่วยแนะแนวด้าน ต่างๆ	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
3.5 ครูมีการใช้สื่อต่างๆเพื่อช่วย เพิ่มประสิทธิภาพต่อการเรียน การสอนคนไทย	5.00	0.00	4.86	0.38	4.95	0.22	มากที่สุด
4. การวัดประเมินผลการเรียนการสอน							
4.1 ในระหว่างที่สอนหากศิษย์ ยังปฏิบัติไม่ถูกต้อง หรือยังทำ ไม่ได้ ครูจะไม่เคยปล่อยผ่านไป แต่ครูจะตักเตือนและแก้ไขให้ ถูกต้องทุกครั้ง	5.00	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านการสอน	4.99	0.03	4.99	0.03	4.99	0.04	มากที่สุด

จากตารางที่ 13 พบว่า ครูสำราญ เกิดผล มีคุณลักษณะความเป็นครูคนไทยด้านการสอน ในระดับมากที่สุดทุกหัวข้อ มีค่าเฉลี่ยด้านการสอน ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.99$, $SD=0.04$) ด้านการ สอน ในหัวข้อครูสามารถถ่ายทอดความรู้ความคิดของตนให้ศิษย์เข้าใจได้อย่างชัดเจน ($\bar{x}=4.90$,

SD=0.31) สาเหตุที่ไม่ได้คะแนนเต็ม เนื่องจาก องค์ความรู้ทางดนตรีไทยบางประการเป็นองค์ความรู้ชั้นสูง การที่จะถ่ายทอดให้ศิษย์เข้าใจได้อย่างชัดเจนเป็นเรื่องยาก รวมถึงบริบททางวัฒนธรรมและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทำให้ความคิด ความเข้าใจของครูกับศิษย์อาจมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันบ้าง นอกจากนี้ในเรื่องของการใช้จิตวิทยาและสื่อช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน ในหัวข้อครูมีการใช้สื่อต่างๆ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอนดนตรีไทย (\bar{x} =4.95, SD=0.22) เนื่องจาก การเรียนดนตรีไทยตามขนบจะใช้วิธีการเรียนแบบมุขปาฐะ ดังนั้นการสอนของครูสำราญเกิดผล จึงเป็นการสาธิตให้ศิษย์ปฏิบัติตามโดยไม่ต้องอาศัยสื่อต่างๆเป็นตัวช่วย ซึ่งสื่อการสอนของครูที่พบบ่อยที่สุดจะเป็นโน้ตเพลงไทยที่ใช้วิธีการบันทึกด้วยโน้ตสากล

ตอนที่ 1 อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านบุคลิกภาพ

ครู คือผู้ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอน และถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆให้แก่ศิษย์ ดังนั้นบุคลิกภาพที่ดีที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เป็นครู เพราะต้องเป็นแบบอย่างให้แก่ศิษย์ (วิลโลว์ ตั้งจิตสมคิด, 2544) บุคลิกภาพนั้นถือเป็นความประทับใจเบื้องต้นของผู้ที่พบเห็น จากนั้นจึงเป็นก้าวต่อไปสู่การเริ่มต้นของการติดต่อ บุคลิกภาพในที่นี้หมายถึง คุณลักษณะทุกอย่างทุกอย่างทั้งภายนอก และภายใน ซึ่งรวมอยู่ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทำให้บุคคลนั้นมีลักษณะแตกต่างไปจากบุคคลอื่น ดังนั้นการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้ที่ประกอบวิชาชีพครู จึงถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์ถึงลักษณะเฉพาะของตน และปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความเหมาะสมกับความเป็นครูมากยิ่งขึ้น (ยนต์ ชุ่มจิต, 2553) ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอ และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ เพื่อนำเสนอให้กับบุคคลที่สนใจในการนำสิ่งเหล่านี้ใช้เป็นแบบอย่างในเรื่องของการประพฤติตนในทางที่ถูกที่เหมาะสมต่อไป โดยผู้วิจัย สามารถวิเคราะห์คุณลักษณะต่าง ๆ “ด้านบุคลิกภาพ” ของท่าน แบ่งได้เป็น 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1.บุคลิกภาพทางกายภาพ 2.บุคลิกภาพทางวาจา 3.บุคลิกภาพทางอารมณ์ 4.บุคลิกภาพทางสังคม และ 5.บุคลิกภาพทางสติปัญญา ซึ่งมีรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 บุคลิกภาพทางกายภาพ

สำหรับประเด็นเรื่องบุคลิกภาพทางกายภาพนั้น เป็นเรื่องของรูปลักษณ์ภายนอก เช่น รูปร่างหน้าตา ซึ่งเป็นสิ่งที่แรกที่ปรากฏแก่สายตาผู้คน รวมไปถึงเรื่องของการแต่งกายสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นย่อยได้อีก 2 ประเด็น คือ 1.การดูแลสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์ดีทั้งร่างกาย และจิตใจ และ 2.การแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ โดยมีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังนี้

1.1.1 การดูแลสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์ดีทั้งร่างกาย และจิตใจ

สำหรับในวิชาชีพครู สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญไม่แพ้ การมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้แล้ว คือ การรักษาดนให้มีแข็งแรง สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ เพราะสุขภาพกายสุขภาพใจที่แข็งแรงเป็นจุดเริ่มต้นของการเตรียมความพร้อมของตัวครูผู้สอนที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ อย่างเต็มประสิทธิภาพ และไม่เป็นการระของครอบข้างดังคำกล่าวของครูสำราญ เกิดผล ที่ว่า

“ปัจจุบันนี้เวลาสวดมนต์ไหว้พระ ปู่จะอธิฐานขออย่าให้
ประสาทหลงลืมเลอะเลือน ขอให้สติสัมปชัญญะจำได้หมายรู้จนถึง
วาระสุดท้าย เพื่อที่จะสามารถเป็นผู้ให้จนวาระสุดท้ายของชีวิต”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2556)

ภาพที่ 11 ภาพโต๊ะหมู่บูชาที่บ้านของครูสำราญ เกิดผล

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าครูสำราญ เกิดผล ท่านให้ความสำคัญกับเรื่องของสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของท่าน เพื่อที่ท่านจะได้สามารถเป็นผู้ให้ เป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทยให้กับบุคคลที่สนใจต่อไปได้จนถึงวาระสุดท้าย และไม่ทำให้บุคคลรอบข้างต้องลำบากที่จะต้องมาอุปถัมภ์เลี้ยงดู จากเหตุผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าท่านไม่ได้ทำเพื่อประโยชน์ของตัวเอง แต่ท่านทำเพื่อให้ตัวท่านยังสามารถที่จะทำประโยชน์แก่สังคม และวงการดนตรีไทยต่อไปได้ เนื่องจากปัจจุบันครูอายุ 89 ปี แล้ว ดังนั้นหลายๆของท่านจะมีการดูแลอย่างใกล้ชิด ไม่ปล่อยให้ท่านอยู่บ้านคนเดียว จะคอยผลัดกันมาดูแลเสมอๆ สุขภาพร่างกายของครูในปัจจุบันนั้นถ้า

เทียบกับคนรุ่นราวคราวเดียวกันถือว่ายังแข็งแรงมาก และครูยังสามารถนั่งประกอบพิธีไหว้ครูเป็นเวลานานๆ แล้วสามารถลุกขึ้นเดินได้โดยไม่ต้องให้ใครพยุง ดังตัวอย่างของศิษย์ที่กล่าวถึงท่านไว้ดังนี้

“ครูไปทำพิธีไหว้ครูที่มหิดล ครูทำพิธีช่วงเช้าจนครบเสร็จ ช่วงนั้นก็มียวงมาบรรเลง คือ เปลี่ยนวงกับวงหน้าพาทย์ ตอนนั้นก็จ่ายโมงแล้ว ครูเสนาะมาตีระนาด ด้านหลังครู ครูหันหน้าเข้าปะรำพิธี ตั้งแต่ช่วงเช้า พอหันมาหาครูเสนาะ ครูสามารถลุกเดินไปหาครูเสนาะได้ โดยไม่ต้องให้ใครพยุง”

(พิชชาณัฐ ตูจินดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

“เวลาที่ครูทำอะไรจะดูคล่องแคล่ว บางทีขณะทำพิธี ครูนั่งนานๆ แต่สามารถลุกขึ้นเดินไปได้เลย ซึ่งถ้าเป็นเราก็คงขาซาไปแล้ว”

(พรชัย ผลนิโครธ, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

กิจวัตรประจำวันของครูโดยส่วนใหญ่แล้ว ครูจะตื่นแต่เช้าประมาณ ตีห้าครึ่งถึงหกโมง เพื่อเตรียมตัวใส่บาตร หลังจากนั้นก็จะรับประทานอาหารเช้า ในช่วงเวลาว่างครูจะอยู่กับดนตรีตลอดเวลา ไม่ว่าจะตรวจค้นเพลงเก่าๆ ประพันธ์เพลงใหม่ๆ เตรียมการสอน ทุกครั้งถ้าในวันพรุ่งนี้จะมีแขก หรือลูกศิษย์มา ครูจะต้องเตรียมของไว้ทำอาหารเลี้ยงเสมอ ถ้าครั้งไหนที่จะมาที่บ้านกันหลายๆคน ครูก็ต้องออกไปจ่ายตลาดด้วยตนเองเพื่อเตรียมอาหารสำหรับทำเลี้ยงในวันรุ่งขึ้น นอกจากนี้ครูจะต้องเตรียมกับข้าวไว้ใส่บาตร ในเวลาว่างบางครั้งครูจะชอบอ่านหนังสือติดตามข่าวสารสถานการณ์บ้านเมือง เย็นๆครูจะเดินออกกำลังกายแก่งแขนเบาๆ และครูจะต้องสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอนทุกวัน เป็นการฝึกสติ สมาธิ และพัฒนาจิตใจ ซึ่งในแต่ละวันครูจะไม่ปล่อยเวลาให้ว่างผ่านไปเฉยๆ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“พ่อมีความกระฉับกระเฉง ไม่อยู่เฉย เวลาทำกิจกรรมหรือทำงานอะไรก็นำตลอด ไปดู ไปควบคุม อย่างการทำกับข้าวเลี้ยงลูกศิษย์ถ้าทำไหว ก็จะทำเอง ไม่อยู่นิ่ง เรื่องจิตใจ พ่อจะสวดมนต์ ทำสมาธิทุกวัน และแต่งเพลง เพื่อให้ตนเองมีความสุขอยู่กับสิ่งที่ตนเองทำ ในแต่ละวันพ่อไม่ค่อยจะมีเวลาหอรอก ก็จะเตรียมอาหารใส่บาตร เขียน

โน้ตเพลง บางทีลูกๆก็บอกพ่อว่า พ่ออย่าเขียนเยอะ เพราะตาจะไม่ค่อยดี เขาก็บอกว่าเป็นความสุขที่จะทำ”

(จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559)

“พ่อจะเดินออกกำลังกายทุกวัน แกว่งแขน เดินรอบบ้าน ไม่ทานอะไรที่เป็นผลร้ายต่อสุขภาพ และชอบดื่มชาเป็นประจำ ด้านจิตใจ พ่อเป็นคนจิตใจดี อย่างที่มีคนเคยบอกว่า ถ้าจิตใจดี ร่างกายก็จะแข็งแรงไปด้วย ถ้าจิตใจเราแย่ จะทำให้สุขภาพเราแย่ตาม พ่อเค้าคิดดีและไม่คิดร้ายกับคนอื่น”

(สุทธิรักษ์ กลิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559)

“ครูนอนแต่หัววัน ตื่นแต่เช้า ดูแลตัวเองดี ไม่ทานเยอะ สุขภาพใจก็ใส่บาตรทุกเช้า เป็นคนมีสติจากการเล่นดนตรีด้วย คือเป็นคนมีปัญหา แก่เคยพูดตอนที่แกป่วยแล้วก็หันมามีสติไปว่าแกล้มไปแบบมีสติ ต้องมีสติตลอด ทั้งจิตใจก็บริบูรณ์”

(พิชชาณัฐ ตูจินดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

ในการดูแลสุขภาพร่างกายโดยหลักๆแล้วครูจะมีการตรวจสุขภาพทุกปี และจะไปตามที่หมอนัดทุกครั้งไม่มีขาด (กฤตินี เงินสมบัติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559; จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559; วรार्ท เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559) และครูจะเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ไม่ทานเยอะ ถ้าบางช่วงเบื่ออาหารก็จะมีรับประทานอาหารเสริมทดแทน (สมประสงค์ ภาคสังข์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2559) อีกประการหนึ่งคือครูมีความรู้เรื่องของแพทย์แผนไทย ซึ่งสมัยก่อนท่านเคยเป็นแพทย์ประจำตำบล เพราะทางฝ่ายแม่ของครูจะมีความรู้ทางด้านแพทย์แผนไทย ทำให้ท่านรู้จักที่จะนำความรู้ที่ตนเอง และผู้อื่นด้วย (เกียรติศักดิ์ ดีซัง, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2559; พิชชาณัฐ ตูจินดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559; วิเชียร เกิดผล, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559; สอนอง คลังพระศรี, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559) ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของครูสำราญ เกิดผล ดังนี้

“ความรู้ในด้านแพทย์แผนไทย ในสิ่งที่เราพอจะมีความรู้ สิ่งที่มีประโยชน์ เราก็สามารถนำมาใช้กับตัวเราได้ ก็มียาโบราณที่มันเป็นประโยชน์จริงๆ ปู่ก็ต้องเอามากินเหมือนกัน คือแต่ก่อนก็ทำประจำอยู่แล้ว

ส่วนหนึ่งก็เพื่อแจกคนอื่น เค้กกินแล้วได้ประโยชน์เราก็ทำแจกเค้กอีก ส่วนใหญ่จะเป็นยาแก้ลมต่างๆ มีคนมาขอซื้อก็ไม่ได้ขายเค้กหรอก ทำแจกเค้กไป”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2558)

ภาพที่ 12 ภาพครูสำราญ เกิดผล ตักบาตรตอนเช้า

1.1.2 การแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

การแต่งกายให้สะอาดสะอ้านเหมาะสมกับกาลเทศะนั้นถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่เป็นครู เนื่องจากการแต่งกายที่เหมาะสมนั้นจะช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพ และช่วยสร้างความประทับใจให้เกิดแก่ผู้พบเห็น การแต่งกายที่ดีนั้นยังเป็นสิ่งที่จะสร้างความพอใจ ความสนใจ ความเชื่อถือ ความศรัทธาและความไว้วางใจให้แก่ผู้พบเห็นได้ รวมไปถึงเป็นการให้เกียรติสถานที่นั้นๆ และบุคคลรอบข้างด้วย ซึ่งครูสำราญ เกิดผล จะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก จากการสัมภาษณ์กลุ่มเครือญาติ และกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิด ทุกคนต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ครูสำราญ เกิดผล นั้นจะให้ความสำคัญกับการแต่งกายให้สะอาดและเหมาะสมกับกาลเทศะมากๆ ไม่เพียงแต่ท่านปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตลอดมาแล้ว ท่านจะอบรมสั่งสอน และตักเตือนลูกหลานของท่าน และลูกศิษย์ของท่านทุกคนด้วย ดังตัวอย่างที่ได้สัมภาษณ์ไว้ ดังนี้

“เวลาไปหาครู อยู่บ้านครูจะนั่งผ้าขาวม้า แต่ถ้ามีแขกมา ครูจะลุกไปเปลี่ยนกางเกง ใส่เสื้อให้เรียบร้อยทันที”

(พรชัย ผลนิโครธ, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

“เมื่อต้องออกไปทำธุระข้างนอก ครูจะแต่งกายเรียบร้อยตลอด รวมถึงทรงผมก็ต้องเรียบร้อยด้วย”

(วัฒนา อ่อนสำลี, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

“ไม่ว่าจะไปไหนก็ต้องใส่เสื้อทับตลอด ใส่รองเท้าเรียบร้อย ไม่เคยใส่รองเท้าแตะไปงาน กระจุกจะต้องติดทุกเม็ด คาดเข็มขัดทุกครั้ง”

(สุพธิรักษ์ กิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559)

“คุณครูจะแต่งตัวสะอาดสะอ้านเรียบร้อยตลอดไม่เคยบกพร่องในเรื่องนี้ นักดนตรีไทยควรที่จะทำอย่างเช่นคุณครู เพราะการแต่งตัวเป็นการบ่งบอกถึงคุณลักษณะของคน ความสุภาพเรียบร้อย การให้เกียรติต่อสถานที่ที่เราจะไปบรรเลง สำคัญมากเรื่องนี้”

(สุทิน พิวนวลหงษ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559)

“การแต่งกายของครู เวลาออกนอกบ้านทุกครั้ง ครูจะแต่งตัวเรียบร้อย ไม่ว่าจะไปงาน ไปสอน หรือว่าบรรเลงดนตรี ยิ่งบรรเลงดนตรีในงานสำคัญๆ ครูแต่งตัวเรียบร้อยทุกครั้ง ครูจะบอกเสมอว่าเวลาบรรเลงดนตรีจะต้องติดกระจุกเสื้อ กระจุกคอเสื้อหรือว่ากระจุกแขนให้เรียบร้อย ถ้าลูกศิษย์พับแขนเสื้อจะโดนดุทันที ชายเสื้อออกนอกกางเกงไม่ได้เลย เวลาบรรเลงจะเอาปกเสื้อขึ้น ลูกศิษย์ทุกคนจะโดนหมดเลย เวลาครูอยู่บ้านจะใส่ผ้าขาวม้า ถอดเสื้อ แต่เวลาต่อเพลง ครูจะไปหยิบเสื้อมาใส่ แล้วจึงจะต่อเพลง แม้แต่ลูกศิษย์ หรือคนในบ้านก็ไม่มีใครถอดเสื้อเล่นดนตรีนะ จะแต่งตัวเรียบร้อยเหมือนกันหมด ครูบอกว่าเป็นการให้เกียรติคนที่มาเรียน ยิ่งถ้าต่อเพลงหน้าพาทย์เพลงสำคัญๆนี้ไม่ได้เลย ยิ่งต้องเรียบร้อย ผ้าขาวม้าของปู่พาดบ่าก็ไม่ได้ ลูกศิษย์ก็เช่นกัน เอาผ้าเช็ดตัวมาพาดบ่า ตอนซ้อมดนตรีก็ไม่ได้ โดนทุกรณี”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

“นั่งต่อเพลงอยู่ โดยที่เราก็มารู้ เราเพิ่งอาบน้ำเสร็จก็เอาผ้า
 พาดไว้ที่ไหล่ แล้วก็ต่อเพลงไป ทุกคนก็ซ้อมเพลงไปปกติ แต่ปู่ก็ไม่ได้พูด
 อะไร ปู่เค้าก็เดินมาแล้วก็เอาผ้าออก พี่ก็คิดในใจ สงสัยว่ามันอาจจะไม่
 เรียบร้อย หรือดูไม่ดีหรือยังไง เลยเอามาคิดตลอดเลย ว่า ก่อนที่จะเล่น
 ดนตรี หรือทำอะไร ทุกอย่างจะต้องเรียบร้อยก่อน ไม่ใช่อันนั้นมันพาดอยู่
 ท่านไม่ได้พูดเลยนะ แต่เดินมาหยิบด้วยตนเอง แทนที่จะบอกว่า ตูเนเอาผ้า
 ออกก็ไม่พูด ท่านก็เดินมาหยิบไปเลย แสดงว่าปู่ก็มองอยู่นาน แล้วก็เห็นว่า
 ไม่เหมาะสมแน่ๆเลย หลังจากนั้นเวลาจะซ้อมเพลง ก็ต้องแต่งตัวให้
 เรียบร้อยก่อนในทุกๆครั้งที่ปู่ต่อ พี่ไม่แน่ใจว่าคนอื่นเห็นรีเปล่านะ ก่อนต่อ
 เพลงท่านเดินถอดเสื้อปกติ แต่เวลาจะต่อเพลงหรือว่ามีแขกมา ท่านก็จะ
 รีบเอาเสื้อตัวดีๆมาใส่ เพื่อต้อนรับแขกและก็สอนเด็ก”

(กฤตินี เงินสมบัติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าครูจะให้ความสำคัญกับการแต่งกายให้
 ถูกกาลเทศะเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะไปงานบรรเลงดนตรี หรือร่วมงานต่างๆ ในทุกๆครั้งที่ออกนอก
 บ้าน ครูจะใส่เสื้อเชิ้ต หากเป็นงานเล่นดนตรี หรืองานที่เป็นทางการมากๆครูจะใส่เสื้อเชิ้ตแขนยาว
 แล้วจะติดกระดุมทุกเม็ด ปกเสื้อต้องพับให้เรียบร้อย ต้องใส่เสื้อทับใน ชายเสื้อจะต้องอยู่ในกางเกง
 กางเกงต้องขยำ ลูกศิษย์จะใส่กางเกงขาสั้นมาตีปีพาทย์ไม่ได้ (สมประสงค์ ภาคสังข์, สัมภาษณ์, 11
 พฤศจิกายน 2559) คาดเข็มขัดทุกครั้ง ทรงผมจะต้องเรียบร้อยไม่ยุ่งเหยิง รองเท้าสีดำหุ้มส้น แต่ถ้า
 หากครูอยู่บ้านครูจะใส่ผ้าขาวม้า แต่ถ้าหากว่ามีแขกมา หรือมีลูกศิษย์มาเรียนที่บ้าน ครูจะใส่เสื้อสี
 ขาวคอกลม แล้วสวมกางเกงขายาวผ้าแพร ให้เรียบร้อยก่อนเสมอ ครูจะไม่ถอดเสื้อนั่งตีระนาดเลยสัก
 ครั้ง แต่ถ้าวันนั้นต่อเพลงชั้นสูง ยิ่งเป็นเพลงหน้าพาทย์ด้วยแล้ว ยิ่งต้องแต่งตัวให้สุภาพมากขึ้นครูจะ
 ถือเรื่องนี้มาก ซึ่งครูได้ให้เหตุผลของการที่จะต้องแต่งกายให้เรียบร้อยขณะเล่นดนตรี สอนดนตรี ไว้
 ดังนี้

“จะสอนเค้าก็ต้องแต่งตัวให้เรียบร้อย ไม่เคยนุ่งผ้าขาวม้าสอน
 ใคร เพราะว่าถือว่าเราเป็นครู การนุ่งผ้าขาวม้าไปตีนาเกลียดนะ จะสอน
 เขาก็ควรจะเรียบร้อย พร้อมทั้งจะเป็นผู้สอน พร้อมทั้งจะเป็นผู้ให้ ถ้าไม่
 ปฏิบัติตัวให้พร้อม ให้เหมาะสม ก็ไม่น่าจะไปสอนเขา อย่างผู้หญิง จะไปนุ่ง

ผ้าขาวม้าไปสอนเขามันก็ยังไม่เหมาะสม เป็นครูก็ต้องให้เกียรติผู้เรียน
ด้วย”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2558)

อีกเหตุผลหนึ่งของการที่ครูสำราญ เกิดผล ยึดแบบแผนการแต่งกายให้
เรียบร้อย สะอาดสะอ้าน เหมาะสมกับกาลเทศะนั้น เป็นเพราะครูคนตรีไทยในสมัยก่อนจะมีความ
ผูกพันกับเจ้านายวังต่างๆซึ่งหนึ่งในนั้นคือ ท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ซึ่งที่บ้านพาทยโกศลนั้น
มีความผูกพันกับวังบางขุนพรหมเป็นอย่างมาก เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระ
นครสวรรค์วรพินิต ทรงรับอุปถัมภ์ครูจางวางทั่ว พาทยโกศลและครอบครัวรวมระยะเวลาทั้งหมด
ประมาณ 30 ปี จึงทำให้บ้านพาทยโกศลนั้นจะเน้นการแต่งเนื้อแต่งตัวให้เรียบร้อยตามแบบแผน
เพราะครูที่สอนส่วนใหญ่จะทำงานอยู่ในวัง เช่น ครูช่อ ครูฉัตร ครูอาจ ซึ่งครูก็เอาระเบียบแบบแผน
ของวังมาใช้กับลูกศิษย์ท่านอีกที ซึ่งต่อมาครูสำราญ เกิดผล ก็ได้มาเรียนที่บ้านพาทยโกศลนี้ และ
ยังคงปฏิบัติตามขนบแบบแผนอันดีงาม จนถึงปลูกฝังให้กับลูกหลาน และลูกศิษย์ของท่านต่อไป
จนถึงปัจจุบัน (สุรียา บุญจำเริญ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559)

ตารางที่ 14 ตารางสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านบุคลิกภาพทางกายภาพ

กลุ่มครอบครัวและเครือญาติ 1. จันทพรพิชญ์ อินโท 2. สุทธิรักษ์ กลิ่งศาสตร์ 3. วิเชียร เกิดผล 4. วรเทพ บุญจำเริญ 5. เกียรติศักดิ์ ดีซัง 6. สุธิยา บุญจำเริญ 7. นิเวศ เกิดผล
 กลุ่มลูกศิษย์ 1. พณภกษ บุญพบ 2. สมประสงค์ ภาคสังข์ 3. ชุทธิ ตรีทิพย์ (บ้านพาทย์รัตน์) 4. ปานททัย สุคนธรส 5. พรชัย ผลนิโครธ 6. บุตรี สุขปาน 7. พิชชาณัฐ ตูจินดา 8. วัฒนา อ่อนสำลี
 9. กรทิพย์ แซ่มะเจียง 10. กฤติณี เงินสมบัติ 11. วราห์ เทพณรงค์ (วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล) 12. สอนอง คลังพระศรี 13. สุทิน ฉิวนวนหงส์ (เพื่อนร่วมวิชาชีพ)

ประเด็นสรุปได้จากสัมภาษณ์	กลุ่มเครือข่าย										ข้อสรุปที่ได้			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11	12	13
1.1 บุคลิกภาพทางกายภาพ														
1.1.1 การดูแลสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ														
การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์		✓		✓								✓		
การนอนให้ตรงเวลาพักผ่อนเพียงพอ											✓			
ตรวจสุขภาพเป็นประจำสม่ำเสมอ	✓									✓				
ใช้ความรู้จากการเป็นแพทย์แลกเปลี่ยนมาดูแลตัวเอง												✓		
ออกกำลังกายเบาๆทุกวัน		✓												✓
ทำสมาธิ ทำจิตใจให้สงบ	✓	✓							✓					✓
มีกิจกรรมทำตลอดเวลา ไม่ปล่อยให้ตนเองเฉื่อยซึม	✓	✓												✓
1.1.2 การแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ														
เวลาไปงานบรรเลงดนตรี และร่วมงานต่างๆ ทุกครั้งที่ออกนอกบ้าน	✓	✓												✓
แม้ไม่ค่อยนอนอยู่ที่บ้าน หรือมีแขกมาที่บ้านก็จะแต่งกายเรียบร้อย														
เครื่องแต่งกายมีความสะอาดสะอาด	✓	✓												✓
ไม่การต่อเพลงหน้าพาทย์ หรือเพลงชั้นสูง														
ครูจะให้ความสำคัญกับการแต่งกายเป็นพิเศษ														
พระผมต้องเรียบร้อยเวลาออกนอกบ้าน														

1.2 บุคลิกภาพทางวาจา

วาจา การพูดนั้นเป็นสิ่งที่คนเป็นครูทุกคนควรที่จะไตร่ตรองให้ดีทุกครั้งก่อนที่จะพูดอะไรออกไป โดยเฉพาะต่อหน้าศิษย์ เพราะศิษย์ก็จะดูแบบอย่างจากครู หากครูไม่รู้จักวางตัวใช้คำพูดให้เหมาะสม ก็จะเป็นการปลุกฝังในสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควรให้แก่ศิษย์ไปโดยที่อาจจะไม่รู้ตัว ซึ่งการพูดนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งที่แสดงออกมาได้อย่างชัดเจนอย่างหนึ่งของคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ และยังเป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น รวมไปถึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆอีกด้วย ซึ่งในด้านนี้จะกล่าวถึงการที่ครูสำราญ เกิดผล เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการใช้คำพูดให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

1.2.1 การใช้คำพูดให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

โดยปกติแล้วบุคลิกภาพทางวาจาของครูสำราญ เกิดผลนั้น จะเป็นคนที่เข้าใจเลือกใช้คำพูด เป็นคนที่ใช้คำพูดน้อยๆ แต่เป็นคำพูดที่มีความหมาย ให้ความรู้สึกที่ลึกซึ้ง (วัฒนา อ่อนสำลี, **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559) ครูจะเป็นคนนิ่ง ไม่ค่อยพูดเยอะ คือพูดที่เดียวจะไม่ซ้ำสอง บุคลิกแบบนี้ทำให้ลูกศิษย์เกิดความเกรงใจ ทำให้เหมือนกับว่าท่านอยู่อีกชั้นหนึ่งที่เราไม่ควรไปเล่นกับท่าน (พิชชาณัฐ ตูจินดา, **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559) ครูจะเป็นคนที่พูดจาไพเราะน่าฟัง และไม่เคยพูดคำหยาบคาย ถึงแม้ว่าจะโกรธ หรือโมโหก็ตาม และจะไม่เคยพูดจาให้ร้ายผู้อื่น ครูจะพูดแต่ในสิ่งที่ดี (กรทิพย์ แซ่มเชียง, **สัมภาษณ์**, 20 พฤศจิกายน 2559; ชฤทธิ ตรีหิรัญ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559; วรเทพ บุญจำเริญ, **สัมภาษณ์**, 3 ธันวาคม 2559) และสอนลูกๆ ลูกศิษย์เสมอว่าไปฟังอะไรมาก็อย่าไปพูดต่อ (จันทร์เพ็ญ อินโท, **สัมภาษณ์**, 13 ธันวาคม 2559) ในเวลาสอนหากครูไม่พอใจหรือต้องการจะว่าศิษย์ ครูจะไม่ใช้คำหยาบคายแต่ครูจะหาคำพูดที่ทำให้ศิษย์รู้สึกว่าการที่ทำอยู่นั้นไม่ดีไม่ถูกต้อง บางทีอาจจะเป็นคำพูดที่รุนแรงต่อความรู้สึกบ้าง แต่ไม่หยาบคาย เพื่อกระตุ้นให้ศิษย์เก็บเอาไปคิด ปรับปรุงตนเอง เวลาครูสอนครูจะชอบพูดกระตุ้นให้คิด สอนโดยใช้คำพูดเชิงอุปมาอุปมัยมากกว่าการพูดตรงๆ (เกียรติศักดิ์ ดีซัง, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559) ถ้าไม่ใช่ในเวลาสอน ปกติแล้วครูจะเป็นคนพูดจามีอารมณ์ขันโดยเฉพาะเวลาที่มีแขกมาเยี่ยมที่บ้าน ครูจะชวนพูดคุย ไม่เครียด มีติดตลกบ้างเสมอ (วราห์ เทพณรงค์, **สัมภาษณ์**, 10 พฤศจิกายน 2559) ตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เรื่องบุคลิกภาพทางวาจาของครูสำราญ เกิดผล มีดังต่อไปนี้

“ครูไม่ใช้คำหยาบคายเลย ถึงแม้เวลาดุก็ตาม แต่ถ้าดีอาจจะมีการบ้าง ครูจะเป็นคนพูดเพราะ พูดจาไพเราะ เวลาที่พูดกับครู ครูจะเป็นคนพูดคำน้อยๆ แต่ว่าให้ความรู้สึกเยอะๆ เป็นคนที่เข้าใจเลือกใช้คำพูด”

(วัฒนา อ่อนสำลี, **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559)

“การใช้คำพูดที่เสียดสีมันอาจจะมีบ้าง เพราะครูต้องสอนเด็ก จะให้พูดดีทุกอย่างมันเป็นไปได้หรือ แต่ครูพูดเสียดสีไม่ได้มีเจตนาว่า ร้าย แต่ให้เด็กมันได้คิด ได้ปรับปรุงตัวเองให้มันดีขึ้น”

(สนอง คลังพระศรี, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559)

“ครูไม่ใช่คำพูดหยาบคาย สมมุติถ้าแกต่อเพลงเท่าไรก็ยังไม่จำ ไม่ได้สักที ถ้าเราพูดกันทั่วไปก็ ทำไม่มึงโง่อย่างนี้วะ แต่ครูจะพูดว่า แหม มันเชื่อเหลือกำลัง ความหมายก็เหมือนกัน แต่แกจะไม่ใช้คำหยาบคาย”

(สมประสงค์ ภาคสังข์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2559)

“อาจจะเป็นคนที่ไม่พูดโผงผาง ไม่พูดคำหยาบคาย ไม่พูดจา เสียดสีใคร แต่เป็นคนมีอารมณ์ขัน แกจะชอบปล่อยมุขตลก เช่น เวลาทาน ข้าวกับอ่าวแล้วถามอ่าวว่าอร่อยมั๊ยอ่าว อ่าวตอบกลับมาว่า กินข้าวไปแล้ว ถ้า ไม่ตักใส่ปาก มันจะไม่อร่อย”

(นิเวศ เกิดผล, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2559)

“ไม่เคยเห็นครูว่าร้ายใคร แต่ว่าเปรียบเทียบเปรียบเทียบเปรยก็มี บ้าง พูดให้เอาไปคิด ครูเป็นคนพูดจาชัดเจนแน่นอน อย่างเวลาอ่าน โองการไหว้ครู ถ้อยคำชัดเจน เวลาพูด ร ล ควบกล้ำชัด ครูเป็นข้าราชการ ด้วย เคยเป็นกำนัน นั่นแหละทำให้ครูต้องเป็นแบบนี้ คือ โดยตำแหน่ง หน้าที่แก มันทำให้แกต้องทำอะไรไม่ให้พลาด พลาดน้อยที่สุด รวมไปถึง เรื่องคำพูดคำจาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกบ้าน”

(พิชชาณัฐ ตูจินดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

ครูสำราญ เกิดผล ท่านมีอัตลักษณ์ทางการพูดที่จะชอบใช้คำอุปมาอุปมัย ไม่ว่าจะในระหว่างการสอน เวลาตุ๊กตักเตือนศิษย์ หรือแม้กระทั่งเวลาพูดคุยปกติ ก็จะมีการใช้คำอุปมาอุปมัยให้ได้ยินอยู่เสมอๆ เช่น คำพูดอุปมาอุปมัยที่ครูมักจะใช้เป็นประจำระหว่างการเรียนการสอน ทักษะปฏิบัติตนตรียไทย โดยส่วนใหญ่ครูจะอุปมาอุปมัยสิ่งต่างๆกับการตีระนาดเอก เช่น “การไล่ ระนาดบนผ่านวมเหมือนวิ่งบนพื้นทราย ถ้าเอาผ่านวมออก มันก็จะเหมือนวิ่งบนพื้นปูน” เพื่อให้ศิษย์ เห็นภาพได้ชัดเจน เข้าใจมากขึ้นว่าถ้าเราวิ่งบนพื้นทรายมันก็จะเหน็ด แต่พอเปลี่ยนมาวิ่งบนพื้นปูนก็

จะคล่องขึ้น เพราะมันจะเรียบ และเบาแรงกว่า อุปมาอุปมัยเรื่องการประมาณกำลังของตนในการตีระนาดกับเงิน เช่น “คนระนาดถ้าตีไหวแค่สิบบาท ก็ควรจะใช้แค่แปดบาท ถ้าเรามีทุนแปดบาท เราไปใช้สิบบาท มันก็ขาดทุน” ก็เหมือนกับการตีระนาดถ้าหากเราตีเกินกำลังของตนเอง มันก็จะต้องเกลือกกลิ้งไปไม่มีคุณภาพในการตี ซึ่งครูก็บอกอีกว่านอกจากจะนำมาใช้กับเรื่องของดนตรีแล้ว การที่เรารู้จักประมาณตนเองก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการใช้ชีวิตของเราให้มีความพอเพียง มีความพอดีอีกด้วย “การตีรัวระนาด ก็เหมือนกับการขี่จักรยาน” เวลาตีเร็วมันก็ตึงง่าย เหมือนเวลาเราขี่จักรยานเวลาถีบเร็วๆมันจะทรงตัวได้ง่าย แต่ถ้าตีรัวช้าๆ มันจะตียาก เหมือนเวลาถ้าถีบจักรยานช้าๆมันจะทรงตัวยาก ครูก็จะพูดเพื่อให้ศิษย์เห็นความสำคัญของการฝึกตีรัวช้าๆให้ได้ (พิชชาณัฐ ตูจันดา, **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559) ซึ่งคำพูดอุปมาอุปมัยของครูสำราญ เกิดผล นี้ ก็เป็นเหมือนการพูดเพื่อให้ศิษย์เห็นภาพต่างๆได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เปรียบเสมือนเป็นเทคนิคการสอนของครูก็ได้

นอกจากการใช้คำพูดอุปมาอุปมัยในการสอนทักษะปฏิบัติดนตรีแล้ว การสั่งสอนและอบรมศิษย์ในเรื่องต่างๆ ครูก็จะใช้คำอุปมาอุปมัยในสถานการณ์ต่างๆได้อย่างเหมาะสมด้วยเช่นกัน เป็นการใช้คำพูดเพียงสั้นๆ แต่ก็บรรยายความหมายได้อย่างครบถ้วน ซึ่งศิษย์จะรู้สึกเกรงใจครู โดยที่ครูไม่ต้องใช้อารมณ์ในการดูว่ากล่าวศิษย์ เช่น เวลาที่ต่อเพลงให้แล้ว พอเรียกให้ตีก็ลืม จำไม่ได้ ครูก็จะไม่ดุ แต่ครูจะพูดนึ่งๆว่า “เอาเพชรทิ้งน้ำ” คือ เหมือนการเอาของดีไปทิ้งเสียเปล่า ให้ศิษย์สำนึกเก็บไปคิดเอง แล้วก็ปรับปรุงตัวในครั้งต่อไปก็ต้องเตรียมตัวให้พร้อมก่อนมาเรียนทุกครั้ง (ปานหทัย สุขนครส, **สัมภาษณ์**, 20 พฤศจิกายน 2559) เมื่อพูดถึงเรื่องของ การติดสุรกายาเมา การเล่นการพนัน หรือนักดนตรีที่ชอบเสียเรื่องผู้หญิง ครูก็จะสอนศิษย์ด้วยการพูดว่า “คนเหล่านี้ปลายมือจะไม่ค่อยดี” ก็จะหมายถึงว่าบั้นปลายชีวิตจะไม่ค่อยดี (พิชชาณัฐ ตูจันดา, **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559) ครูจะอุปมาอุปมัยครูบาอาจารย์สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น “ประมาณว่าของไม่มีตัว” คือเราไม่เห็นก็อย่าไปลบหลู่ ไม่เห็นก็ไม่ได้แปลว่าไม่มี โดยเฉพาะกับเรื่องเพลงหน้าพาทย์ ครูจะระมัดระวังทั้งตอนต่อเพลง การนำไปบรรเลงจะต้องให้ถูกต้องตามแบบแผนเสมอ (สมประสงค์ ภาคสังข์, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559) ครูจะพูดเสมอว่าการเรียนดนตรีไทยนั้นต้องเรียนให้ถึง ไม่เช่นนั้นมันจะเป็น “ห้วมังกุท้ายมังกกร” คือการจับแพะชนแกะเอาเพลงมาผูกกันไม่รู้หัวรู้หาง เช่น การผูกเพลงเรื่องเอาเพลงนั้น เพลงนี้ มาผูกกัน โดยต้นเพลงอีกอย่าง ท้ายเพลงอีกอย่าง ไม่รู้ว่าของจริงดั้งเดิมเป็นอย่างไร (พิชชาณัฐ ตูจันดา, **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559) “การจะทำอะไรให้ยืนอยู่บนความถูกต้อง ยายืนอยู่บนความถูกต้อง” คำนี้จะเป็นคำที่ครูพูดเป็นประจำ พูดเพื่อเตือนลูกศิษย์เสมอๆ นอกจากนี้เป็นตัวอย่างเหตุการณ์ที่ครูใช้คำอุปมาอุปมัยในการสอนศิษย์

“ครั้งหนึ่งมีการเล่นเพลงเขมรไทยโยค พี่ก็เอาทางโบราณที่ปู่
เคยต่อไปเล่น แล้วก็มีคนทักท้วงว่า มันไม่ใช่ทางครูมนตรี ทางไปเอามา

จากไหนทำไมไปเปลี่ยนมือครุมนตรีท่าน ผู้พูดเค้าก็ไม่รู้ว่ามันเป็นทางโบราณ พี่ก็เลยเล่าให้ครุสำราญฟัง ครุก็เล่าประวัติว่า ครุอาจต่อทางร้องและทางเครื่องมาจากหม่อมเจริญ เพราะหม่อมเจริญท่านต่อมาจากกรมพระยานริศฯ แล้วครุอาจก็มาต่อให้ที่บ้านใหม่ แล้วแกก็พูดว่า น้ำเซียวก็อย่าเอาเรือไปขวาง มันก็เป็นสุภาชีวิตที่ได้ยินกันทั่วไปนะ แต่แกหยิบมาพูดในเหตุการณ์ที่ พูดสั้นๆ แล้วเข้าใจได้ คือถ้าไปขวางกระแสโลกปัจจุบันมันอยู่ไม่ได้ มันก็ต้องตามเค้า แต่เราก็ต้องให้รู้ว่าที่มาที่ไปจริงๆ เป็นยังไง”

(พิชชาณัฐ ตูจันดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

“สมัยครุสำราญเด็กๆ แยกไปบรรเลงที่ไหนคนก็ชม ซึ่งครุชอบ ครุฉัตรท่านไม่ชอบชม ชมมากๆ แล้วเด็กมันจะเหลิง ครุชอบ ครุฉัตรก็จะชอบว่า ครุสำราญว่า เมื่อไหร่แกจะดีสักที ไอ้พวกที่ซมๆ มึงทั้งหลาย มันพวกหูกกระทะ คือ หูกกระทะมันฟังไม่รู้เรื่อง มันไม่เหมือนหูคนมันฟังรู้ว่าเพราะไม่เพราะ หูกกระทะมันก็ไม่รู้ร้อนรู้หนาว”

(พิชชาณัฐ ตูจันดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

“ฝีมือดีหมาไม่ตาย เป็นคำพูดของครุชอบ สุนทรวาทิน ที่พูดว่า ครุเอื้อน กรณ์เกษม ก็คือครุเอื้อนท่านมือไม่ไมตี เหมือนมือท่านแปรๆ นะ แล้วครุชอบก็บอกว่า ไอ้เอื้อนมึงเรียนไปทางฝีมือไม่ได้หรอก เพราะฝีมือมึงดีหมาไม่ตาย ให้เรียนเป็นครุคน ก็คือให้เรียนเพลงหน้าพาทย์มากๆ อันนี้ครุจะยกตัวอย่างบ่อยมาก ก็คือให้เรียนเป็นครุคน”

(พิชชาณัฐ ตูจันดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

ตารางที่ 15 ตารางสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านบุคลิกภาพทางวาจา

กลุ่มครอบครัวและเครือข่าย 1. จำนวนทรัพย์สิน 2. สภาพสุขภาพ 3. วิถีชีวิต 4. ความสำเร็จ 5. เกียรติยศ 6. ความสุข 7. ความสำเร็จ 8. ความสุข 9. ความสุข 10. ความสุข 11. ความสุข 12. ความสุข 13. ความสุข 14. ความสุข 15. ความสุข 16. ความสุข 17. ความสุข 18. ความสุข 19. ความสุข 20. ความสุข 21. ความสุข 22. ความสุข 23. ความสุข 24. ความสุข 25. ความสุข 26. ความสุข 27. ความสุข 28. ความสุข 29. ความสุข 30. ความสุข 31. ความสุข 32. ความสุข 33. ความสุข 34. ความสุข 35. ความสุข 36. ความสุข 37. ความสุข 38. ความสุข 39. ความสุข 40. ความสุข 41. ความสุข 42. ความสุข 43. ความสุข 44. ความสุข 45. ความสุข 46. ความสุข 47. ความสุข 48. ความสุข 49. ความสุข 50. ความสุข 51. ความสุข 52. ความสุข 53. ความสุข 54. ความสุข 55. ความสุข 56. ความสุข 57. ความสุข 58. ความสุข 59. ความสุข 60. ความสุข 61. ความสุข 62. ความสุข 63. ความสุข 64. ความสุข 65. ความสุข 66. ความสุข 67. ความสุข 68. ความสุข 69. ความสุข 70. ความสุข 71. ความสุข 72. ความสุข 73. ความสุข 74. ความสุข 75. ความสุข 76. ความสุข 77. ความสุข 78. ความสุข 79. ความสุข 80. ความสุข 81. ความสุข 82. ความสุข 83. ความสุข 84. ความสุข 85. ความสุข 86. ความสุข 87. ความสุข 88. ความสุข 89. ความสุข 90. ความสุข 91. ความสุข 92. ความสุข 93. ความสุข 94. ความสุข 95. ความสุข 96. ความสุข 97. ความสุข 98. ความสุข 99. ความสุข 100. ความสุข

ประเด็นที่สรุปได้จากการสัมภาษณ์	กลุ่มเครือข่าย														
	กลุ่มเครือข่าย						กลุ่มเครือข่าย						การสังเกต	สัมภาษณ์	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			13
ด้านบุคลิกภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
1.2.1 การใช้คำพูดที่เหมาะสมกับกาลเทศะ															
ไม่พูดคำหยาบคาย	✓						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
ไม่พูดจาให้ร้าย เสียสติกระทบ															
กระหม่อมใคร	✓						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
พูดจาฉะฉานชัดเจน	✓						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
เป็นคนพูดจาอารมณ์ขัน															
เวลาสอนศิษย์จะมีกรพูด															
กระตุ้นให้คิดด้วยการใช้คำพูดอุปมาอุปไมย							✓							✓	
พูดน้อยแต่เป็นคำพูดที่มี															
ความหมายลึกซึ้ง														✓	

1.3 บุคลิกภาพทางอารมณ์

ครูที่ดีนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ ทนต่อความกดดันต่างๆได้ สามารถระงับอารมณ์ โกรธได้อย่างเร็ว ไม่หงุดหงิด สามารถรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ทั้งผู้ที่อาวุโสกว่า เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งผู้ที่อาวุโสน้อยกว่า หรือศิษย์ได้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มเครือญาติ และกลุ่มลูกศิษย์โดยตรงของครูสำราญ เกิดผลนั้น พบว่าท่านเป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้อย่างดีเยี่ยม และเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ และอัธยาศัยดี พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นของทุกคน แม้ว่าจะอาวุโสน้อยกว่าก็ตาม ดังที่จะนำเสนอต่อไปนี้

1.3.1 สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง ในสถานการณ์ต่างๆได้อย่างเหมาะสม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเครือญาติ และศิษย์โดยตรงของ ครูสำราญ เกิดผลต่างให้สัมภาษณ์ตรงกันว่า ครูสำราญ เกิดผล เป็นคนที่บุคลิก นิ่งมาก ไม่ว่าจะมีความเครียดอะไรที่ทำให้เกิดความโกรธ หรือเสียใจ ครูจะมีสติ ไม่แสดงอาการใดๆให้ใครรู้ เมื่อเกิดปัญหาเฉพาะหน้า ครูจะใช้สติในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นโดยไม่ใช้อารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการควบคุมอารมณ์ของครูสำราญ เกิดผล จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ทุกคนต้องมีเวลาที่ความโกรธวูบเข้ามา เราต้องใช้สติ ฟูใจอยู่อย่างนี้ ถ้าเราไม่โกรธใคร เราจะไม่เครียดเลย เราจะพยายามไม่โกรธใคร พยายามไม่ว่าใครเขา เราไม่มองเขาในแง่ร้าย มองเขาในแง่ดี มันก็เป็นความสบายใจของเรา สิ่งที่สำคัญคือ ใช้สติให้เป็นประโยชน์มากๆ เรายังเป็นปุถุชนอยู่ มันยังมีเลศทุกอย่างนะ แต่อันไหนเป็นสิ่งที่น่าเกลียดเราก็ก็นำสติเข้าไปข่มมัน”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2558)

จากคำสัมภาษณ์ครูสำราญ เกิดผล จะเห็นได้ว่า ครูให้ความสำคัญกับการใช้สติในการควบคุมอารมณ์ของท่าน รวมไปถึงการคิดแง่บวก ซึ่งครูได้กล่าวต่อไปว่า

“สติ ต้องหักไข่มัน เวลาโกรธขึ้นมา ก็คิดว่าไปโกรธเขาทำไม เขายังไงก็เรื่องของเขา เราคิดบวกเอาไว้ก่อน ถ้าลบแล้วมันยุ่ง คิดบวกนี้แล้วดี เขาว่าเรามันจริงมัย เหมือนอย่างเขาวามัย ความจริงเขาตำเรา แล้วเราไม่ได้เป็นอย่างที่เขาว่าก็ไม่ต้องไปใส่ใจ”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2558)

จากการสัมภาษณ์ กลุ่มเครือข่าย และลูกศิษย์ใกล้ชิดของครูสำราญ จะมีเหตุการณ์ตัวอย่างแสดงถึงการควบคุมอารมณ์ของครู ทั้งการใช้สติในการเข้าควบคุมอารมณ์โกรธ เสียใจ รวมไปถึงใช้สติในการแก้ไขปัญหาต่างๆเฉพาะหน้า ดังนี้

“เมื่อเร็วๆนี้ ครูไปบรรยายต่อหน้านักเรียน แล้วมีครูเครื่องหนึ่งท่านหนึ่งได้ลุกขึ้นมาถามคำถามในเชิงล่องภูมิครู ต่อหน้าผู้ร่วมฟังบรรยาย ถ้าลองนึกเป็นเรา เราก็ต้องโกรธ แต่ครูไม่โกรธ ครูสามารถตอบคำถามได้ และย้อนถามคำถามครูเครื่องหนึ่งคนนั้นกลับไป ก็เลยรู้สึกว่าครูสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดี และมีสติในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์เฉพาะหน้า”

(เกียรติศักดิ์ ดีซัง, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2559)

“อารมณ์เกี่ยวกับเรื่องความตายนี่ปู่ถือเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิต พอมาบอกว่า ครูครับคนนี่เสียแล้ว ก็จะมี เสียแล้วเหอ เช่น วันที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 สิ้นพระชนม์ วันนั้นปู่ก็นิ่งมาก ก็ไปหาปู่พอดี ปู่ไม่พูดอะไรก็นิ่งแต่งเพลงเป็นปกติ ลึกๆแล้วปู่เสียใจ แต่ปู่จะเป็นคนที่เก็บอารมณ์ได้ดี แต่ว่าถ้าเป็นคนใกล้ชิดมากๆ อย่าง ปู่ลอง หรือภรรยาปู่เสีย ก็มีเสียใจ น้ำตาไหลบ้าง ถ้าเรื่องควบคุมอารมณ์เรื่องโกรธก็น้อยมากแทบจะไม่มีเลย”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

“เวลาต่อเพลง ถ้าเรายังจำเพลงไม่ได้นานๆหลายๆรอบ เมื่อครูเริ่มรู้สึกหงุดหงิด ครูจะให้ไปพักแล้วให้เราไปชงชา หรือทำอย่างอื่น โดยที่ครูจะระงับอารมณ์โกรธ ไม่เคยมาลงกับเด็กเวลาโมโห”

(กฤตินี เงินสมบัติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559)

“ควบคุมอารมณ์ได้ดี เช่น เวลามีนงานไปประชุม ท่านจะเก็บอารมณ์ พอเขาบรรเลงเพลงอะไรมา ท่านจะนึกด้วยความรอบคอบ สมนิติ เขาบรรเลงเพลงสืบทมา ท่านจะนั่งคิดเราจะเอาอะไรแก้ ท่านจะเรียกปู่

เขียร์มานี่ซี เดี่ยวเขาตีเพลงนี้ เราต้องเอาบุหลันนะ เพราะมันเป็นเพลงที่
ใกล้เคียงกัน สีท่อนเหมือนกัน ก็จะไม่ใช้อารมณ์เป็นที่ตั้ง”

(วรเทพ บุญจำเริญ, **สัมภาษณ์**, 3 ธันวาคม 2559)

เนื่องจากครุดนตรีไทยในสมัยก่อนนั้นจะค่อนข้างดุ และมีระเบียบมาก ซึ่ง
อาจเป็นเพราะในสมัยนั้นครุดนตรีไทยต้องทำงานรับใช้เจ้านายในวัง จึงทำให้ครูสำราญ เกิดผล ได้ถูก
การอบรมสั่งสอนให้หนึ่งในสถานการณ์ต่างๆ เวลาบรรเลงผิด ห้ามหัวเราะ ต้องนิ่ง ไม่กระโดดกระตัก
ทำให้ส่งผลติดมาเป็นบุคลิกภาพในการทำงานต่างๆยังปัจจุบัน ซึ่งครูสามารถเก็บอารมณ์ต่างๆไว้ได้
อย่างดี และอีกประการหนึ่ง คือด้วยบทบาทของการเป็นผู้นำที่ครูเคยได้รับ ทั้งการเป็นแพทย์ประจำ
ตำบล กำนัน รวมไปถึงผู้นำวงพาทย์รัตน ทำให้ครูต้องสุขุม นิ่ง รู้จักมีสติในการควบคุมอารมณ์ของ
ตน และแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ เพื่อควบคุมคนจำนวนมากๆ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้เป็น
ที่ยำเกรง (พิชชาณัฐ ตูจันดา, **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559)

1.3.2 ยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ และอัธยาศัยดี

ในเรื่องของการมีมนุษยสัมพันธ์ และอัธยาศัยของครูสำราญ เกิดผล นั้น
จากการสัมภาษณ์จะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ครูจะรู้บทบาทของตนเอง เวลาสอนจะเข้มงวด นิ่ง
มีความเป็นครูเต็มที่ นอกเวลาสอนก็จะให้ความสนิทสนมกับลูกศิษย์เสมือนเป็นลูกหลาน กับบุคคล
อื่นๆ ครูก็จะยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ และอัธยาศัยดีกับทุกคน (พนกฤช บุญพบ, **สัมภาษณ์**,
25 พฤศจิกายน 2559; พิชชาณัฐ ตูจันดา, **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559; วรार्ห เทพณรงค์,
สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559; สุทธิรักษ์ กลิงศาสตร์, **สัมภาษณ์**, 26 พฤศจิกายน 2559) ครูจะ
เป็นคนที่ม้อธยาศัยดีมาก คบคนได้ทุกชนชั้น มีวิธีเข้าหาคนแต่ละประเภท ตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ลูก
ศิษย์ของครูสำราญ เกิดผล ดังนี้

“อัธยาศัยของครูนี้เหลือเฟือ คบได้ทุกชนชั้นทุกรุ่นเลย ยันซี
เมา แกเห็นเขากินเหล้าบางคนบอกอย่าไปคบกับมันเลยอย่าไปใช้งานมัน
เลย ปู่เค้าก็ซื้อเหล้าให้มันกินสักหนสองหน นั่งกินกับมันหน่อยแล้วก็ไป
จากที่มันร้ายๆเดี๋ยวมันก็ตีกับเรา แยกบอกเราว่าเป็นหัวหน้าคนต้องมีทั้ง
พระเดช และพระคุณ ต้องคบให้ได้ทุกคน”

(สมประสงค์ ภาคสังข์, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559)

“ปู่เป็นคนใจดี ถ้าเห็นภายนอกอาจคิดว่าปู่เป็นคนดุ ด้วยบุคลิกที่นิ่ง แต่จริงๆเป็นคนที่อยู่ด้วยแล้วมีความสุข อยู่ด้วยแล้วอบอุ่น เป็นคนที่มนุษยสัมพันธ์ดีมาก ถึงแม้จะไม่รู้จักกันก็ทักทายกัน อย่างแม่พี่เนี่ยไปเยี่ยมบ้านปู่ ปู่ก็จะทักทาย เป็นยังไงบ้างสบายดีมั๊ย ทั้งๆที่ไม่รู้จักกันมาก่อนเลย”

(กฤตินี เงินสมบัติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559)

แต่ถ้าหากเป็นเวลาสอน ครูจะมีบุคลิกภาพอีกแบบหนึ่ง คือ จะเอาจริงเอาจัง ตั้งใจมีสมาธิในการต่อเพลงมาก จะไม่มีการคุยเล่น ยิ่งเป็นสมัยก่อนตอนครูยังหนุ่มๆ ครูจะเป็นคนที่ดูมาก ถึงขั้นมีการตี มีการทำโทษบ้าง หากศิษย์ไม่ตั้งใจเรียน (เกียรติศักดิ์ ตีซัง, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2559; วรเทพ บุญจำเริญ, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559) จากการสัมภาษณ์กลุ่มเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิดของครูสำราญ เกิดผล ทุกคนจะกล่าวไปในทิศทางเดียวกันที่ว่า ครูเป็นผู้ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ และอธยาศัยดีตลอดกับทุกคน ยกเว้นเพียงในสมัยก่อนเวลาสอนที่ครูจะมีบุคลิกที่เปลี่ยนไป คือ จะเป็นคนที่ดูมาก นิ่ง และเอาจริงเอาจังมีสมาธิจดจ่ออยู่กับการต่อเพลง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“ถ้าสอนท่านจะมีความสุข ไม่งั้นเดี๋ยวเด็กไม่ตั้งใจ ตอนเย็นๆ หลังเลิกเรียนไปเล่นอะไรกับใครไม่ได้ พอถอดเสื้อนักเรียนเสร็จ เขาให้เข้าวงเลย ดีเพลงเรื่องเต่าเต่า เพลงเรื่องนกขมิ้น เพลงก็ยาวมากกว่าจะจบเพลง ก็ครึ่งชั่วโมงโน่น ความที่อยากจะรีบไปเล่น เขาให้ตี ก็ตีเร็วๆ ปู่เขาจะปล่อยตีไป พอใกล้จะลงลา ปู่เดินขึ้นมา เฮ้ย ตีเร็วไป เอาใหม่ตั้งแต่ต้น คราวนี้ก็ตีไป ร้องให้ไปด้วย ไม่ตีก็ได้ ถ้าตีๆไปมือไม่คว่ำก็ไม่พาดหลังมือเลย”

(วรเทพ บุญจำเริญ, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

“เวลาสอนนี้แทบจะไม่ได้พูดเลย ก็คือต่อเพลง เมื่อก่อนก็จะ เป็นอีกอย่างหนึ่ง ไม่มีการพูด ตีอย่างเดียว ตีไม่ได้ก็มอง ไม่มีมาพูด ถ้าเกิด ผิดเสียงก็คือจะตี้อยู่อย่างนั้นจนกว่าจะถูก นี่คือลักษณะบุคลิกที่ครูเป็น ก็จะทำให้ลูกศิษย์มีความยำเกรง ให้ความเคารพ แต่เฉพาะในเวลาต่อเพลง ก็จะอย่างหนึ่ง เวลาทานข้าวก็จะอีกอย่างหนึ่ง เป็นกันเอง ตักกับข้าวให้ลูก ศิษย์อะไรอย่างนี้”

(วัฒนา อ่อนสำลี, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

“ในเวลาสอนนี้ จะนั่ง คือเหมือนคนละคนอย่างสิ้นเชิงเมื่อ เทียบกับเวลาอื่นๆที่ไม่ใช่ตอนต่อเพลง ยิ่งถ้าเป็นลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดจะเป็น แบบนี้ คือถ้านั่งหน้าระนาด นั่งหน้าห้องเมื่อไหร่เปลี่ยนโหมดทันที ผิดลูก ผิดเสียงไม่ได้ อย่างเช่นไล่ระนาดนี่ตื่นเช้า ๆ ตีสี่ นี่ก็นั่งไล่ไป ผิดลูกปั๊บ หัน มาค้อน แต่ว่าถ้าเป็นรุ่นเมื่อก่อนก็ได้ข่าวว่ามีไม้ระนาดเขกหัว ไม้ฟาดหลัง มือ แต่รุ่นพี่เจอแค่ค้อนให้ ถ้าทำกับข้าวอยู่ สับหมูอยู่ เสียงของการสับจะถี่ และดังขึ้น แต่ถ้าเวลาพักจากระนาดปั๊บลุกขึ้นมาเมื่อไหร่ก็คนละคนอย่าง สิ้นเชิง แล้วยิ่งถ้ากับคนภายนอกจะใจดีมาก จะยิ้มแย้ม อ้อยาคัยดี”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

ถ้าเป็นในสมัยก่อนเวลาต่อเพลงครูจะเป็นคนที่ดูมากๆ มีโมโห และมีการทำ โทษบ้างหากลูกศิษย์ยังทำไม่ได้ จำเพลงไม่ได้ แต่ในปัจจุบันนั้นครูจะไม่ดูเหมือนสมัยก่อน ซึ่งครูสำราญ เกิดผลท่านได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า

“สมัยก่อนปู่จะปล่อยตัวออกไปพอสมควร เพราะเดิมที่เราเป็น คนที่ต่อเพลงไว ก็คิดว่าเด็กมันจะเหมือนกับเราหมดทุกคน เมื่อเรามี ความคิด ความสำนึกที่ดีขึ้นก็รู้ว่า พรสวรรค์ของแต่ละคนนั้นมันไม่ เหมือนกัน แต่ละคนมันได้มาแต่ละอย่างไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเราต่อ เพลง เราจะเอาให้เหมือนเรานั้นไม่ได้ ก็ค่อยๆคลายความตึงไป คือทำใจ ให้มันสบาย ฝึกจิตใจให้มันเย็นลง หัดไม่โกรธคน เราก็ต้องรู้จักปรับตัวเข้าหาผู้รับ ไม่ใช่ให้ผู้รับปรับตัวเข้าหาเรา”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2558)

ภาพที่ 13 ภาพการเรียนรู้การสอนดนตรีไทยที่บ้านของครูสำราญ เกิดผล

1.3.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ในเรื่องของการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ถึงแม้ครูสำราญ เกิดผล ท่านจะเป็นถึงศิลปินแห่งชาติ เป็นผู้ใหญ่ที่ทั้งวงการดนตรีไทยให้การยอมรับ ทั้งด้านฝีมือ และความรอบรู้ด้านดนตรี แต่ครูก็พร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของทุกคน และพร้อมที่จะเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ๆ ปรับตนเองให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน ไม่ว่าคนนั้นจะเด็กกว่า แต่หากมีความรู้จริง ครูก็พร้อมที่จะรับฟัง เพื่อเป็นการต่อยอดความรู้ของครูเองต่อไป (สุทิน ฝิวนวลหงษ์, **สัมภาษณ์**, 9 ธันวาคม 2559) ซึ่งครูสำราญ เกิดผล ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องของการรับฟังความคิดเห็น หรือคำติชมจากผู้อื่นไว้ว่า

“ปู่ได้รับฟังคำติชมมา ปู่ก็ไม่ได้มีปฏิกิริยาอะไร คือคำชม คำยกยอ มันเป็นคำที่น่าฟัง แต่มันไม่เกิดประโยชน์ ที่เขาติเรานี้น่าฟัง แล้วมันก็เป็นที่ประโยชน์กับเราด้วย คำยกยอก็ก็นำมันผ่านไป เราก็เก็บมาคิดที่เขาคติเรานั้นจริงอย่างเขาวามั้ย ถ้าจริงอย่างเขา เราก็จะได้ปรับตัวเราใหม่ เราก็ไม่ควรทำอย่างนั้น คือ เราก็จะไม่ไปโกรธเขาที่เขาว่าเรา ตีเรา”

(สำราญ เกิดผล, **สัมภาษณ์**, 8 มกราคม 2559)

จากการสัมภาษณ์ กลุ่มเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ของครูสำราญ เกิดผล พบว่า ครูจะรับฟังความคิดเห็นทั้งของลูกหลาน ของศิษย์ รวมไปถึงการรับฟัง และแลกเปลี่ยนความรู้

กับผู้ร่วมวิชาชีพท่านอื่นๆเป็นอย่างดี (วราห์ เทพณรงค์, **สัมภาษณ์**, 10 พฤศจิกายน 2559) ครูไม่ได้ยึดติดความรู้ความคิดของตนเป็นที่ตั้งจนไม่เปิดรับความรู้ใหม่ๆ แต่ครูจะพิจารณาสิ่งที่เข้ามาใหม่บนกรอบของจารีต ขนบธรรมเนียม ยึดถือตามแบบแผนโบราณที่ถูกต้อง หากสิ่งที่เข้ามาใหม่เป็นสิ่งที่ถูกต้อง ครูก็พร้อมที่จะรับไว้ เพื่อปรับปรุง และพัฒนาตนเองต่อไป แต่หากเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่ครูเห็นว่าไม่ถูกต้องครูก็จะ อธิบายให้ฟังว่าควรจะต้องเป็นอย่างไร (บุตรี สุขปาน, **สัมภาษณ์**, 3 ธันวาคม 2559) ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่ชี้ให้เห็นว่าครูนั้นพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของทุกคน มีดังต่อไปนี้

“อย่างทีวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ ครูก็จะสามารถคุยกับครูคนอื่น ๆ ได้ และเค้าก็เคารพซึ่งกันและกัน ครูพินิจ ครูกาหลงก็เหมือนกัน ครูเค้าก็จะไม่มีการมาแบ่งว่าอันนี้ทางข้าทางเอ็งอะไรอย่างนี้หรอก เค้าก็จะพูดถึงที่ดีของแต่ละทาง แล้วก็เคารพความคิดเห็นของท่านอื่น”

(วิธนา อ่อนสำลี, **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559)

“อันนี้เคยมีเรื่องเล่า ครูพินิจ ฉายสุวรรณเล่าให้ฟังว่า เพลงทยอยเดี่ยว ครูสำราญได้มือข้อมมาจากครูพุ่ม ครูพินิจก็ขอเนื้อข้อมของครูสำราญไปแต่งเดี่ยว เขาก็ยอมรับ ครูสำราญก็บอก เออดี ดี ไปต่อยอดทางเดี่ยว”

(วรเทพ บุญจำเริญ, **สัมภาษณ์**, 3 ธันวาคม 2559)

“มีหลายเรื่องครูก็ถามผม ครูก็ถามอ.ณรงค์ชัย เพราะครูไม่ได้คิดว่าครูรู้ทุกเรื่อง ครูให้เกียรติและให้ความสำคัญกับคนที่คิดว่ารู้ อย่างบางเรื่องท่านคิดว่าท่านไม่ใช่ผู้รู้ อย่างในงานด้านวิชาการต่างๆ ท่านก็จะต่อยอดมาถึงเรา”

(สนอง คลังพระศรี, **สัมภาษณ์**, 19 พฤศจิกายน 2559)

ภาพที่ 14 ภาพครูสำราญ เกิดผล เจิมหน้าผากให้แก่ครูพินิจ ฉายสุวรรณ

จะเห็นได้ว่าครูสำราญ เกิดผลจะให้เกียรติ และเปิดกว้างพร้อมที่จะรับฟัง แลกเปลี่ยนความรู้กับครูท่านอื่นที่เป็นศิลาป็นรุ่นราวคราวเดียวกัน รวมไปถึงผู้ร่วมงานของท่าน ถึงแม้ว่าครูจะอาวุโสกว่าก็ตาม ท่านจะรับฟังกันอย่างดี และไม่เคຍทะเลาะกัน (วราห์ เทพนรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559) นอกจากนี้เพื่อนร่วมวิชาชีพแล้ว ในมุมมองหลาน ครูก็พร้อมที่รับฟัง หากว่าลูกคนไหน หลานคนไหนจะไปทางไหนก็ไม่ว่า เลือกลงทางที่ตนเองถนัด ก็จะยอมรับ และคอยสนับสนุน เวลาที่มีความคิดเห็นต่างก็จะรับฟัง (จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559) นอกจากนี้ในมุมมองของการเป็นศิษย์กับครู ครูจะไม่ใช่ว่าคนที่ถือตนว่าเป็นครูแล้วจะไม่รับฟังความเห็นต่างของศิษย์เลย หากเรื่องไหนที่ครูผิดพลาดจริงๆ ครูก็สามารถยอมรับได้ และปรับเปลี่ยนตาม ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“บางที่ต่อเพลงแล้วไม่ครบ บางที่เราก็อ้างเอง มันคร่อมหน้า ทับบู้ ปูก็จะรีอโน้ตนะแล้วก็ เฮ้ย แกลองมาอ่านลิ ไม่อ่านด้วยตัวเองคนเดียว ก็ยื่นให้เราช่วยตรวจด้วย ก็เหมือนว่าช่วยกันดู ด้วยความที่เราเขียนโน้ตไทย เราจะเห็นมากกว่าเค้า เค้าเขียนโน้ตสากล เวลาเค้าเขียนมาเป็นห้องๆ เค้าจะไม่รู้เลยว่ามันคร่อมหรือไม่คร่อม แต่อย่างเรา พอเขียนโน้ตไทยปั๊บ มันไม่ครบห้อง ไม่ได้มบรรทัด เราก็คงไปถามปู้ว่าตรงนี้หายไปไหน มีหลายเพลงนะที่ไปถามแล้วปู้ก็รีอโน้ตออกมาตรวจใหม่ ก็ไม่ได้บอกว่าฉันต่อถูกแล้ว”

(ปานหทัย สุขนครธส, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2559)

“มีอยู่ครั้งหนึ่ง แกต่อเพลงแล้วก็จะไปบรรเลงบันทึกเสียงเข้า หอสมุด ต่อเพลงวิลันดาโอค ทีนี้ลูกหมัดแกก็ไปค้นมาแล้วดึงมาจากนาคบริพัตร ซึ่งทุกคนต่อไปแล้วลูกหมัดมันผิดเสียง คือผิดลูกเดียว พี่ก็ไม่กล้าไปทำอะไร แต่มันดีแล้วมันขวางหูเรา เพราะเราเคยเป่าแตรเรารู้ ก็เลยโทรบอกแกว่า ปู มันผิดอยู่ลูกนะ แกก็ เออแล้วทำไมไม่พูดซะในงานกำลังต่อล่ะ มันก็มันคงกันแล้วนี่ แกก็ยอมรับฟัง แล้วก่อนจะอัดเสียงก็ได้ปรับเปลี่ยนใหม่ให้ถูกต้อง แกยอมรับฟัง จุดเล็กๆน้อยๆ แกก็ชมกลับมาว่า โอ้มีความละเอียดดีนะ”

(สมประสงค์ ภาคสังข์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2559)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ถึงแม้ว่าครูจะอายุมากแล้ว แต่ครูก็สามารถปรับตัวรับสภาพสังคมปัจจุบัน และพูดคุยกับวัยรุ่นได้ (สุทธิรักษ์ กลิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559) ครูพร้อมที่จะเปิดรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และยอมที่จะให้ศิษย์นำเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้ในการเรียนการสอน (กรทิพย์ แซ่มเชียง, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2559) ซึ่งการเรียนดนตรีไทยในสมัยก่อนนั้นยังไม่มีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยทุ่นแรงในการจดจำเพลง แต่นักดนตรีสมัยก่อนเค้าจะเรียนกันทั้งวัน ซ้อมเพลงกันทุกวัน ดังนั้นเพลงต่างๆก็ต้องใช้ความจำเพียงอย่างเดียว อย่างมากก็เขียนโน้ตช่วยจำได้บ้าง แต่ในปัจจุบัน มีเทคโนโลยี เช่น เครื่องบันทึกเสียง ครูก็อนุญาตให้ศิษย์นำมาใช้ช่วยจำเพลง เนื่องจากสภาพการเรียนการสอนดนตรีไทยในปัจจุบันซึ่งไม่เหมือนสมัยก่อน ในปัจจุบันดนตรีไทยเข้าไปอยู่ในระบบการศึกษา ซึ่งศิษย์ก็จะได้มีเวลามานั่งซ้อมดนตรีทั้งวันเหมือนสมัยก่อน ครูก็เข้าใจและให้ศิษย์สามารถอัดเสียงไปเพื่อใช้ในการทวนเพลง แต่ถ้าหากต่อเพลงไปแล้ว แต่ไม่ทำการบ้านมา ไม่ทวนมาถึงเวลาเรียกก็ ก็ตีไม่ได้ ครูก็จะดูว่า “ต่อเพลงไปไม่ได้เอาไวให้เก็บอยู่แต่ในเทพ เมื่อต่อเพลงไปแล้วก็

ควรจะทำอย่างไรให้ใช้ได้จริง” ครูก็จะยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆในการทุ่มแรง แต่ครูก็จะสอนให้ศิษย์ต้องพยายามด้วยตนเองควบคู่กันไป

“พ่อเค้าก็จะเป็นคนที่รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เพราะว่าตัวพ่อเค้าคิดว่าตัวเค้าเป็นคนโบราณ แล้วก็บางสิ่งบางอย่างเนี่ย ความคิดอาจไม่เท่าทัน ไม่ทันสมัย พ่อเค้าก็ต้องฟังจากคนอื่นแล้วก็นำมาปรับเปลี่ยนตามกระแสโลกปัจจุบัน”

(สุพธิรักษ์ กิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559)

1.4 บุคลิกภาพทางสังคม

บุคลิกภาพทางสังคม เป็นเรื่องของพฤติกรรมที่เหมาะสม สังคมยอมรับ ซึ่งทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตรงกันข้ามถ้าปรับตัวไม่ดี วางตัวในสังคมไม่เหมาะสม ย่อมมีผลเสียต่อบุคลิกภาพด้านอื่นๆไปด้วย ซึ่งการเป็นครูนั้นถือว่าเป็นวิชาชีพที่ต้องพบปะผู้คนหลายระดับชั้น ทั้ง ผู้บริหาร เพื่อนร่วมวิชาชีพ ผู้ปกครอง นักเรียน แม่บ้าน นักการภารโรง ฯลฯ ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยการพึ่งพาซึ่งกันและกันของคนในสังคม ดังนั้นบุคลิกภาพทางสังคมที่ดีจึงเป็นส่วนช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ครูให้สมบูรณ์ และราบรื่นขึ้นด้วย ในที่นี้จะพูดถึง เรื่องของการตรงต่อเวลา และการรู้จักหน้าที่ของตนปฏิบัติตนอย่างให้มีมารยาท และรู้จักกาลเทศะ ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1.4.1 การตรงต่อเวลา

ในการเข้าสังคมนั้นสิ่งแรกๆที่เหมือนจะเป็นเรื่องเล็กๆ แต่ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการใช้ชีวิตในสังคมเป็นอย่างมาก คือ การตรงต่อเวลา ซึ่งวินัยในเรื่องการตรงต่อเวลานั้นเป็นเรื่องที่ครูสำราญ เกิดผล ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ลูกหลาน และศิษย์ทุกคนที่ได้ให้สัมภาษณ์กล่าวตรงกันทั้งหมด คือ เรื่องของความตรงต่อเวลาที่ท่านปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้ศิษย์ในเรื่องนี้ได้ยอดเยี่ยมส่งผลให้ ลูกหลาน และศิษย์แต่ละคนที่ได้มีโอกาสใกล้ชิดกับท่าน มีท่านเป็นแบบอย่างในเรื่องของการตรงต่อเวลา และไม่ใช่เพียงแค่ การ “ตรงเวลา” เท่านั้น แต่ยังต้อง “ก่อนเวลา” เสียด้วยซ้ำ จากการสัมภาษณ์กลุ่มเครือญาติ และกลุ่มลูกศิษย์ของท่านได้กล่าวถึงเรื่องของการตรงต่อเวลานี้ไว้อย่างชัดเจนแทบทุกคน ทั้งในเรื่องของการไปสอน หรือการไปงาน หากนัดเวลาไหน ครูจะต้องมีการเตรียมตัวก่อนเสมอทุกครั้งอย่างน้อยครึ่งชั่วโมง ดังที่ สุทธิรักษ์ กลิงศาสตร์ (สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559) บุตรสาวของท่านได้กล่าวไว้ว่า พ่อไม่ใช่ตรงต่อเวลาอย่างเดียว ก่อนเวลาด้วยซ้ำ เวลาพ่อจะไปไหน ถ้านัดออกจากบ้าน 9 โมง พ่อจะแต่งตัวรอตั้งแต่ 7 โมง 8 โมงแล้ว ปัจจุบันครูสอนที่วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดลทุกวันจันทร์ ครูจะต้องเดินทางจากบ้าน จังหวัดอยุธยา มาสอน ซึ่งค่อนข้างไกลพอสมควร แต่ครูก็ไม่เคยมาสายเลยสักครั้ง แถมยังมาก่อนเวลา มานั่งรอศิษย์ ไม่เคยมีครั้งไหนที่จะให้ศิษย์รอ (กรทิพย์ แซ่มเชียง, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2559; สนอง คลังพระศรี, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559) นอกจากการไปสอนแล้ว หากมีงานที่จะต้องไปบรรเลงดนตรี ครูก็จะมีเตรียมตัวเตรียมขนเครื่องดนตรีก่อนออกจากบ้านทุกครั้ง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ลูกศิษย์ของครูดังต่อไปนี้

“เรื่องการตรงต่อเวลาครูจะเป๊ะมาก เช่น รถออกสี่โมงเย็น เราต้องเตรียมขนเครื่องขึ้นรถให้เสร็จก่อนแล้ว ต้องถึงวัดก่อนสี่โมงเย็น ต้องถึงก่อนเวลานัดหมายทุกครั้ง คือ เจ้าภาพบอกให้มาถึง เริ่มบรรเลงสี่โมง

เย็น เราต้องไปถึงตั้งแต่บ่ายสองแล้ว ป่ายสองนี้เครื่องต้องตั้งเสร็จพร้อม และเมื่อใกล้ถึงเวลาสี่โมงเย็น เพลงจะต้องดัง เริ่มประโคมเลย”

(พณภฤช บุญพบ, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

“ครูเป็นคนตรงเวลามากครับ มาก่อนเวลาด้วย ทุกกิจกรรม ครูจะตรงเวลาและก็ก่อนเสมอ ไปถามคนขับรถของครูก็ได้ หรือไปถามลูก ครูก็ได้ ครูจะรู้ว่าเวลาไหนต้องทำอะไร จะไปไหนต้องเตรียมตัวก่อน เคย สัมภาษณ์ลูกศิษย์ครูที่เป็นเด็กในมูลนิธิ ก็จะไม่ตรงกันว่า ถ้าจะไปงานเนีย ครูจะต้องมาให้เห็นหน้าก่อนเลย ครูจะเตรียมตัวของครูเสร็จก่อนแล้ว อย่างน้อยครึ่งชั่วโมง ถึงหนึ่งชั่วโมง และจะต้องเตรียมเครื่องเตรียมอะไรให้เสร็จ คือไม่เคยให้คนอื่นต้องรอ จะไปงาน ต้องเตรียมขนเครื่องให้พร้อมไว้แล้ว พอรถมาขับไปได้เลย ไม่มีการอ้ออ้อ ถ้าอ้ออ้อก็จะโดน แล้วเด็กมูลนิธิก็จะรู้กันว่าเป็นอย่างนั้น”

(พิชชาณัฐ ตูจินดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าครูสำราญ เกิดผลนั้น ท่านจะให้ความสำคัญของวินัยการตรงต่อเวลาเป็นอย่างมาก ซึ่งไม่ว่าท่านจะทำกิจกรรมใดๆ นัดกับใครเอาไว้ จะไปที่ใด ก็ไม่มาสาย หรือให้ผู้อื่นต้องรอตนแม้ว่าจะเป็นลูกศิษย์ก็ตาม แถมยังมาก่อนเวลาในทุกๆ ครั้งอีกด้วย ซึ่งครูปฏิบัติวินัยในเรื่องของการตรงต่อเวลาไม่เป็นที่บกพร่องเลย ซึ่งครูจะปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างเพื่อให้ลูกหลานหรือลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดได้เห็นอยู่เสมอ เพื่อให้ซึมซับเป็นแบบอย่างโดยที่ครูไม่ต้องพูดอะไรแต่ครูจะใช้วิธีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“อานีสมาเสมอในเรื่องของการตรงต่อเวลานะตั้งแต่จำความได้ บุคลิกเขาเป็นคนตรงต่อเวลา เป็นคนไม่จุกจิกจู้จี้ นะ ไม่บ่น ใจดี อาเขาจะใช้วิธีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้ดู แล้วในโอกาสต่อไปคนที่ไม่ตรงต่อเวลาก็จะต้องเกรงใจ ละอาย และต้องค่อยๆ ปรับเปลี่ยนตัวเอง คือสอนโดยการทำตนเองให้เป็นตัวอย่าง จะไม่ต่อว่า”

(นิเวศ เกิดผล, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2559)

จะเห็นได้ว่าบุคลิกภาพของครูสำราญ เกิดผล จะเป็นคนที่นิ่ง ไม่จู้จี้จุกจิก คน แล้วจะใช้วิธีการปลุกฝังในเรื่องของวินัยการตรงต่อเวลากับลูกหลาน และลูกศิษย์ ด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างอย่างสม่ำเสมอ และเสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งครูได้ให้เหตุผลถึงความสำคัญของการรักษาวินัยเรื่องการตรงต่อเวลาไว้ ดังนี้

“การตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ต่อเวลานัดกับผู้อื่น มีความสำคัญต่อชีวิตเรา ถ้าเราเป็นคนไม่ตรงเวลาผลัดวันประกันพรุ่งทำอะไรมันก็ไม่ประสบความสำเร็จนะ การตรงต่อเวลานั้นจะทำให้ผู้อื่นเขานับถือ เชื่อถือในตัวเรา”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2559)

ภาพที่ 15 ภาพการเรียนการสอนรายวิชาประพันธ์เพลงไทยที่วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

1.4.2 การรู้จักหน้าที่ของตนปฏิบัติตนอย่างมีมารยาท และรู้จักกาลเทศะ

การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนควรจะรู้จักบทบาท ภาระหน้าที่ของตน และปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ นอกจากการไม่บกพร่องต่อภาระหน้าที่ของตนแล้ว การอยู่ร่วมกันในสังคมไม่ว่าจะเป็นสายอาชีพใดๆ ก็จะต้องมีมารยาท และรู้จักกาลเทศะด้วย ซึ่งครูสำราญ เกิดผล ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการรู้จักหน้าที่ของตน ปฏิบัติตนอย่างมีมารยาท และรู้จักกาลเทศะ ซึ่งปัจจุบันหน้าที่หลักของครูสำราญ เกิดผล ก็คือ การเป็นครูดนตรีไทย ตามที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

“ปัจจุบันหน้าที่หลักๆ คือ การเป็นครู หน้าที่ของครูคือ การถ่ายทอดความรู้ โดยจะต้องพิจารณาว่าเด็กคนนี้เราควรจะสอนเขาอย่างไร ควรจะให้อะไร เพื่อให้เขาได้รับความรู้ที่จริงจัง ให้เขาได้รับความรู้ที่เขาจะสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2559)

ภาพที่ 16 ภาพครูสำราญ เกิดผล นั่งเรือเพื่อไปประกอบพิธีไหว้ครู ในช่วงที่บ้านครูน้ำท่วม

ในเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่เป็นครูดนตรีไทยนั้น ครูสำราญ เกิดผล ถือว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่มีข้อบกพร่อง และเสมอต้นเสมอปลาย ถึงแม้ว่าท่านจะป่วย แต่หากมีหน้าที่ต้องสอนแล้ว ท่านจะไม่ยกเลิกการสอน นอกจากท่านจะไม่สบายหนักมากจนไปไม่ไหวจริงๆ เท่านั้น (จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559; สุทธิรักษ์ กลิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559) หรือแม้แต่ในช่วงที่บ้านของท่านน้ำท่วม แต่เมื่อมีหน้าที่ที่จะต้องไปทำพิธีไหว้ครู และได้รับปากเอาไว้แล้ว ครูก็ไม่ขอเลื่อนงานเขา ครูก็นั่งเรือออกไปปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างเรียบร้อย (พนกฤษ บุญพบ, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559) ซึ่งครูสำราญ เกิดผล ถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของการรู้จักหน้าที่ของตน และปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถในทุกๆ ครั้ง นอกจากนี้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ท่านก็ไม่เคยที่จะไปก้าวก่ายผู้อื่น ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มเครือข่าย และลูกศิษย์ของครูสำราญ เกิดผล นั้น ก็จะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในสมัยช่วงที่พี่เรียนที่บ้านครูสำราญ ครูจะมีครูคนอื่นมาช่วยสอนด้วย เช่น คุณครูวิเชียรกับคุณครูเชื่อม ซึ่งคุณครูเชื่อมท่านมาสอนผมเรื่องการขับร้องเพลงไทย ครูสำราญท่านก็จะไม่มาก้าวถ่าย หรือมาแทรกอะไรเลย ก็จะปล่อยให้ผมเรียนรู้กับครูเชื่อมไปจนเสร็จ ในขณะที่เดียวกันครูวิเชียรที่มาสอนปีพาทย์มอญ ท่านก็จะไม่มายุ่งเกี่ยว ก็จะปล่อยให้ครูวิเชียรสอนไป ไม่มาขัดกะทันหันหรืออะไร ก็ปล่อยจะไม่ก้าวถ่าย แต่ถ้ามีบางอย่างอยากจะเปลี่ยนแปลง ก็จะเรียกครูวิเชียรไปคุยกันส่วนตัว คือจริงๆปีพาทย์มอญท่านก็สอนได้ ขับร้องก็สอนได้ แต่ครูก็ให้เกียรติครูท่านอื่นที่มาช่วย”

(พณกฤษ บุญพบ, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

“สังเกตได้จากสถานการณ์ที่มืดมิด ถึงแม้ว่าครูจะเป็นคนที่อาวุโสมากที่สุด ครูก็ไม่เคยก้าวล่วงผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นครูพินิจก็ดี ซึ่งเคยเป็นคู่ประชันกันมาก่อนแต่ครั้งหนึ่ง หรือว่าอย่าง ศาสตราจารย์อุดม อรุณรัตน์ก็ดี ซึ่งก็เป็นผู้อาวุโสคนหนึ่ง ครูสำราญมีอายุมากที่สุด อย่างครูกาหลงก็เคยได้เรียนกับครูสำราญ แต่ครูก็ไม่เคยได้ก้าวล่วงใคร ต่างคนก็ต่างทำหน้าที่ของตนเอง ครูสำราญก็จะเรียกครูพินิจว่าครูเหมือนกัน และก็มีการจดโน้ตเพลงมอบให้กันบ่อยๆ หรือว่าจดโน้ตให้ ศาสตราจารย์อุดมไปบ่อยๆ เช่น เพลงอรชร หรือว่าเพลงจันทร์ราหู คือนอกจากจะไม่ก้าวถ่ายแล้วยังมีน้ำใจ ถึงแม้ว่าครูจะเป็นครูชาวบ้านมา แต่พออยู่ในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับผู้อื่น ครูก็สามารถปฏิบัติตัวได้ดี และเหมาะสม”

(พิชชาณัฐ ตูจินดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

“ตอนช่วงที่มีโอกาสได้ติดตามครูสำราญ แกลสอนอยู่มทิดล แกลก็จะสนิทกับครูพินิจ ฉายสุวรรณ แต่ว่ามันคนละทางกัน ครูพินิจก็จะเป็นทางฝั่งพระนคร แต่ทางบ้านเราจะเป็นทางฝั่งธน แต่ว่าแกลจะคบหาสมาคมกัน ต่อลูกศิษย์ให้เหมือนกัน แต่ว่าไม่ก้าวก่ายกัน หลังจากสอนเสร็จก็ไปมาหาสู่ ไปเยี่ยมเยียนอะไรกันเหมือนเดิม”

(เกียรติศักดิ์ ดีซัง, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2559)

จะเห็นได้ว่าครูสำราญ เกิดผล ท่านจะไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการทำงานร่วมกับครูคนตรีท่านอื่นๆ ซึ่งครูจะให้เกียรติครูท่านอื่นมาก ถึงแม้ว่าตัวครูสำราญ เกิดผลนั้นจะเป็นผู้ที่อาวุโสที่สุด แต่ครูก็ไม่ได้ถือตัวแต่อย่างใด ซึ่งอีกประเด็นหนึ่งในเรื่องของการให้เกียรติผู้อื่น นอกจากท่านจะเป็นผู้ที่รู้จักหน้าที่ของตน วางตัวปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสมแล้ว ครูยังมีความอ่อนน้อม ให้เกียรติผู้อื่นอยู่เสมอ อีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม และทุกๆคนไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไรก็ตามควรที่จะดูท่านเป็นแบบอย่าง คือ การที่ท่านจะไม่กระทำการใดที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความอับอาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ซึ่งก็สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของกลุ่มเครือข่าย และลูกศิษย์ของท่าน ซึ่งมีตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ถ้าเกิดในงานนะ แกลจะพูดอยู่ค้ำนึ่งคือมันต้องแมนไปจากบ้านแล้ว เวลาขึ้นจริงหรือบรรเลงจริงแกลจะไม่มาจ้ำจี้จ้ำไช ไม่มานั่งใกล้ด้วย ไม่ให้เห็นเลยว่าตัวเองอยู่ตรงไหนเพราะว่ากลัวลูกศิษย์จะเห็นแล้วจะประหม่า ระหว่างในงานถ้ามีข้อผิดพลาดแกลจะไม่ว่ากลางงานกลับมาบ้านก็จะมาคุยเป็นรายบุคคล แต่คุณนี่ก็ไม่ใช่ว่าดูด่าอะไร แกลก็จะพูดในเชิงสอน เช่น เออ กลอนระนาดอย่างนี้มันดีแล้วมันบ้านนอก ช้องอย่าไปตีแบบนี้ เขาตีไม้ฉวมพาดโป้งๆไปอย่างนี้มันก็กลบรรนาดใช้ใหม่ ลักษณะจะเป็นแบบนี้ แกลจะไม่มีการว่ากลางงาน ว่าต่อหน้าคนอื่น”

(สมประสงค์ ภาคสังข์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2559)

“เคยไปกับครูครั้งหนึ่ง เขาทำวงปี่พาทย์ฟังไม่ได้เลย ครูไปอ่านโองการ ครูก็ไม่ด่านะ กลับมานั่งรถแล้วไม่ได้ว่าเขา แต่ครูก็จะแนะนำว่าต้องเป็นอย่างนี้นะ อย่างนี้นะ ไม่ทำให้ขายหน้าทั้งต่อหน้าและลับหลัง ลับหลังก็ไม่เอาไปพูดให้ผู้อื่นเสียหาย”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

ถ้าหากว่าครูต้องการจะตักเตือนใคร ไม่ว่าจะ เป็น ลูกหลาน ลูกศิษย์ หรือ ผู้อื่นที่พอจะสอนได้ ครูจะเลือกที่จะไม่กระทำให้งาน หรือต่อหน้าคนเยอะๆ แต่ครูจะเรียกมาเป็นส่วนตัว เพื่อตักเตือน และแนะนำอีกที ถึงแม้ว่าตัวครูนั้นจะมีความอาวุโสกว่าทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิก็ตาม แต่ครูก็เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการรักษาน้ำใจซึ่งกัน และกัน ไม่ชมผู้อื่นที่ด้อยกว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของครูคุณครูไทยนั้น จะต้องพบปะกับผู้คนมากมาย ทั้งที่เป็นนักดนตรีไทยที่เคยร่วมประชันกัน เคยร่วมงานกัน ทั้งผู้ที่อาวุโสกว่า และอาวุโสน้อยกว่า แต่ครูก็จะอ่อนน้อม และให้เกียรติกับทุกคน ซึ่งในเรื่องการอ่อนน้อมถ่อมตนของครูสำราญ เกิดผล นั่นถือว่าเป็นบุคลิกภาพอันโดดเด่นของท่านเลยก็ว่าได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ทุกคนจะพูดถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนของครูสำราญ เกิดผล ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความสุภาพ ไม่ว่าจะกับผู้ที่อาวุโสกว่า หรือว่าเด็กกว่า ก็จะทำให้เกียรติทุกคนเสมอ ทั้งๆที่ท่านมีความรู้มาก เป็นถึงศิลปินแห่งชาติ แต่ท่านไม่เคยทำตัวอยู่เหนือคนอื่น (สุทิน ผิวนวลหงษ์, **สัมภาษณ์**, 9 ธันวาคม 2559) และไม่เคยที่จะติฉินนินทาว่าร้ายใคร เวลาจะไปจะมา ครูจะยกมือไหว้ก่อน ทั้งที่ไม่รู้ว่าเขาแก่กว่าหรืออ่อนกว่า แต่ครูจะให้เกียรติผู้อื่นเสมอ (ปานหทัย สุนทรธรรส, **สัมภาษณ์**, 20 พฤศจิกายน 2559; พรชัย ผลนิโครธ, **สัมภาษณ์**, 3 ธันวาคม 2559) ซึ่งจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ครูนี้ไหว้ย่นรุ่นเด็กนะ ไปงานไหนยกมือสวัสดิ์หมด ก็ไหว้เขา ก่อน แล้วก็ไหว้นี้ไม่ได้ไหว้เฉยๆ ไหว้ด้วยความเคารพนะ ไหว้ด้วยความอ่อนน้อม แกก้มไปทั้งตัวเลยนะ แกสอนพี่ว่า โอ้เราไหว้เค้าก่อน ทำดีกับเขาก่อน ให้เขามากๆ จากคนที่ไม่เคยไหว้เราก็จะเริ่มไหว้เรา ถ้าเราให้เขาด้วยความดีด้วยความจริงใจ ไปหาเขาก็ด้วยจิตใจที่ดี จากคนที่ไม่เคยไหว้เราเขาก็จะเริ่มไหว้เรา จากคนที่ยื่นไหว้เรา เขาก็จะกราบเรา”

(สมประสงค์ ภาคสังข์, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559)

“ครูจะยกมือไหว้คนอื่นเสมอ ไม่ว่าจะ เป็นอาจารย์รุ่นน้องที่อ่อนกว่า หรือว่าครูไปมหิดล ครูก็จะไหว้ก่อนเสมอเลย เช่น อาจารย์สหัสรัฐ อาจารย์สนอง อาจารย์เดช ทั้งๆที่เด็กกว่ามาก ครูก็จะยกมือไหว้ก่อน แสดงให้เห็นว่า ครูรุ่นขนาดนั้นแล้ว ครูยังไหว้ก่อน ไม่ว่าจะมาถึงหรือว่าตอนกลับ ที่ไม่ใช่คนสนิทครูก็ยกมือไหว้นะอย่างเช่น เวลาไปงานจำได้ว่า เจอครูในวิทยาลัยนาฏศิลป์ เจอดร.สิริชัยชาญ เจอครูหลาย ๆ ท่าน ถ้าเป็นคนในวงการ ครูจะยกมือไหว้ตลอดเลย”

(วราห์ เทพณรงค์, **สัมภาษณ์**, 10 พฤศจิกายน 2559)

“เห็นครูปฏิบัติกับครูพินิจ เห็นทั้งสองท่านประชันกันตั้งแต่สมัยวัยหนุ่ม ความเป็นสุภาพบุรุษทั้งสองท่าน ครูพินิจก็เคารพนับถือครูสำราญ มันเป็นแบบอย่างสำหรับนักดนตรีไทยที่เคยมีเรื่องการประชันมันเกิดขึ้นในแวดวงของนักดนตรีไทยอยู่แล้ว จนกระทั่งปัจจุบัน ก็ยังรำลึกถึงไปมาหาสู่กันและให้เกียรติกันทั้งในโลกของการต่อสู้ในเชิงวิถีของนักดนตรีไทย และการทำงานร่วมกันก็เคารพนับถือกัน ผมว่ามันเป็นตัวอย่างที่ดีมาก แสดงให้เห็นถึงความเป็นสุภาพบุรุษ แต่ในขณะที่เดียวกันครูเขาก็อ่อนน้อมถ่อมตน ท่านมีความรู้มากมาย เป็นถึงศิลปินแห่งชาติ แต่ท่านก็ไม่เคยมาพูดโอ้อวดอะไร”

(สนอง คลังพระศรี, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559)

“พ่อจะยกย่องคนอื่นอยู่เสมอ อ่อนน้อมถ่อมตน ก็คือไปที่ไหนก็ จะไม่คุยว่าตัวเองเก่ง พ่อจะเป็นคนที่ไม่ยกย่องตัวเอง แล้วก็อ่อนน้อมถ่อมตนกับคนอื่น เช่น เวลาพูดจาก็จะไม่ยกตนข่มท่านว่าเก่งเหนือคนอื่น”

(จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559)

“พ่อเป็นคนสุภาพอ่อนน้อม ไม่ว่าจะพ่อจะคุยจะพูดกับใคร ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อาวุโสกว่า หรือว่าเด็กกว่า ก็จะทำให้ความเคารพ โดยการสุภาพกับทุกคน เมื่อลูกหลาน ลูกศิษย์เห็นความสุภาพของพ่อ ก็จะเอาพ่อเป็นแบบอย่าง พ่อเขาเป็นคนให้เกียรติคนอื่นแล้วก็ดีกับคนอื่นเสมอ ไม่เคยคิดว่าคนอื่นไม่ดี”

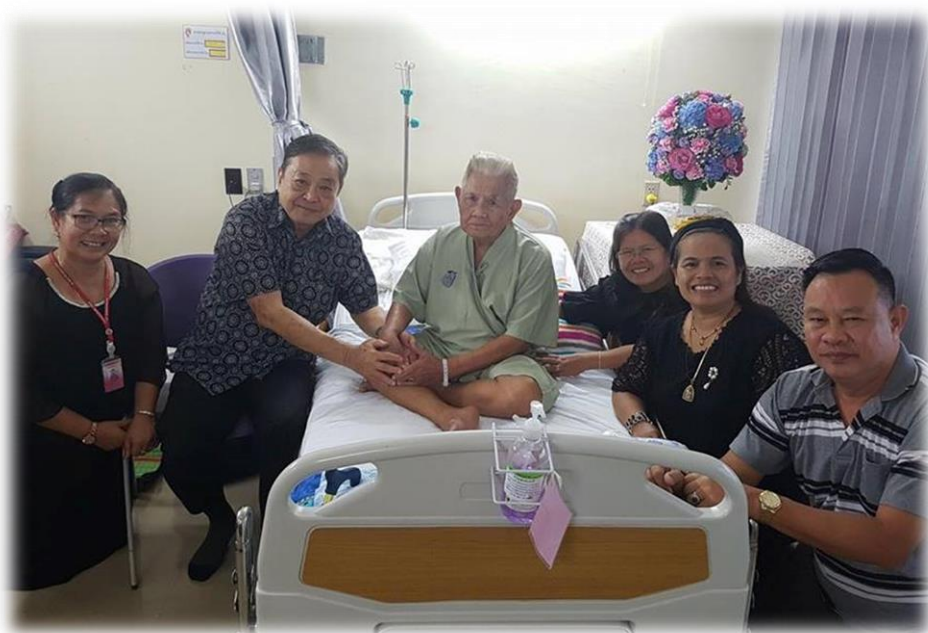
(สุพธิรักษ์ กลิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559)

“คุณหมอปูนพิศท่านเคยบอกว่า น้ำมนเ็นี่ เหมือนกับแกถอดแบบมาจากท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล คือบุคลิกอะไรต่างๆ ถึงแม้ว่าแกจะมีความรู้มาก แต่ก็เป็นคนที่จะไม่ไปนินทา ไม่ครหาผู้อื่น ใครมาคุยด้วยก็คุยด้วยหมด แต่ไม่เคยจะว่ากล่าวว่าคนที่อยู่ข้างอื่น หรือครูศิลปินท่านอื่นๆ ตั้งแต่อยู่ด้วยกันมานะ แกจะให้ความเคารพนับถือ แม้แต่คู่ประชันกัน อย่างครูพินิจ ครูประสงค์ เขาก็จะเคารพนับถือกัน”

(สุริยา บุญจำเริญ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559)

“คุณหมอพูนพิศเป็นผู้มีพระคุณ เวลาแกลไปหาหมอพูนพิศทุกครั้ง ที่มูลนิธิราชสุดาหน้ามทิดล คือ ต้องขึ้นบันได ปูชาไม่ค่อยดี พี่ก็จะถามปูว่าปู่ครับ ปูนั่งรอข้างล่างไหม เดี่ยวผมไปตามอาจารย์หมอให้ ปู่ก็จะยิ้มแล้วค่อยเดินขึ้นไป กว่าที่จะเดินขึ้นไปต้องพัก 2 รอบ คือเวลาไปหาใครที่มีคุณวุฒิ ครูจะให้เกียรติมากๆ อย่าง อาจารย์ สุกรี เจริญสุข เวลาปู่มีธุระอะไร ปู่จะไปนั่งคอยหน้าห้องอาจารย์สุกรี คือเราก็คิดว่าครูให้เขามาหากี้ได้ แต่ปู่ก็ให้เกียรติด้วยการไปนั่งรอเค้า ไปหาเค้าถึงที่เลย”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

ภาพที่ 17 ภาพศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล เยี่ยมครูสำราญ เกิดผล ที่โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนกับทุกคน ทุกวัย และมีบุคลิกภาพในเรื่องการอ่อนน้อมถ่อมตนในเรื่องหนึ่งที่เป็นอัตลักษณ์ คือการที่ไม่ว่าจะไปไหนครูจะยกมือไหว้ทุกคน ไม่ว่าจะเด็กกว่า หรืออาวุโสกว่าก็ตาม เพื่อเป็นการให้เกียรติกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูสำราญ เกิดผล ครูได้เล่าเรื่องของการที่ไม่ไปไหนมาไหนครูจึงต้องยกมือไหว้ทุกคนไม่ว่าจะอาวุโสมากกว่าหรือน้อยกว่าก็ตาม ดังคำกล่าวของครู ดังนี้

“มีอยู่วันหนึ่งกำลังเดินไปบ้านท่านครูพุ่มกำลังจะไปเรียน ท่านก็คงมีธุระจะไปไหนไม่ทราบ ก็กำลังเดินจะผ่านวัดดงมูลเหล็ก เราก็ เห็นครูแล้วหลบ แต่ก็ยังไม่ได้ไหว้ท่าน ก็กะว่าจะรอจนใกล้ๆกว่านี้หน่อย ท่านเห็นเราบิ๊บบ้านไหว้เราเลย คือไม่รอให้เราไหว้ก่อน ท่านไหว้เราเลย ก็ เลยเกิดความสำนึกขึ้นมาว่า เราเจอะครูเรารอไม่ได้ เจอเป็นต้องไหว้เลย ไม่งั้นเดียวท่านไหว้เราก่อน เพราะครูโบราณมือไวทั้งนั้น ทำให้เห็นว่าครูบา อาจารย์โบราณ ไม่ใช่สอนเราในภาคปฏิบัติดนตรีเพียงอย่างเดียว ท่านก็ สอนมารยาทเราด้วย ท่านไม่ได้สอนด้วยคำพูด แต่ท่านทำให้ดู ทำให้เรา เกิดความสำนึกในเรื่องของการไหว้ครูบาอาจารย์”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2559)

จากเหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้ครูสำราญ เกิดผล รับเอาบุคลิกภาพในเรื่องนี้ มาอย่างเต็มที่ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้แก่ศิษย์ และอีกนัยหนึ่งเพื่อเป็นการสั่งสอนศิษย์ เหมือนกับที่ครูของท่านได้เคยกระทำเป็นแบบอย่างให้กับท่านไว้ในอดีต นอกจากนี้ครูได้ยกตัวอย่างอีก เหตุการณ์หนึ่งเกี่ยวกับเรื่องของการไหว้ไว้ดังนี้

“อาจารย์ณรงค์ชัย ปกติเขาไหว้ปู่เค้าจะไม่ยืนไหว้ เค้าจะนั่ง ไหว้ แล้วปู่ก็ไหว้เค้าตอบ เค้าก็บอกว่าครูไม่ต้องไหว้ผมหรอก ปู่ก็บอกว่า แล้วอาจารย์ไหว้ผมทำไมล่ะเมื่อไหว้เราจะเป็นเด็กเป็นผู้ใหญ่เราก็ต้องไหว้ ตอบ เด็กๆไหว้ปู่ ปู่ก็ไหว้ตอบเพื่อให้เด็กได้เห็นว่ามีคนเหมือนกัน ซึ่ให้เห็นว่าวัฒนธรรมของไทยเราน่ารัก ไม่มีประเทศไหนที่เค้าไหว้อย่าง ประเทศไทยแล้ว เป็นเรื่องดีมากที่ต้องช่วยกันอนุรักษ์ไว้ เป็นประเพณี สืบเนื่องมายาวนาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยที่อบอุ่น และอ่อนโยน”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2559)

นอกจากการที่ครูไหว้คนอื่นแล้ว เมื่อมีผู้มาไหว้ครู ถึงแม้จะเป็นผู้ที่อาวุโส น้อยกว่าครู ครูก็จะให้เกียรติด้วยการไหว้กลับ หรือรับไหว้ทุกครั้ง ซึ่งครูถือว่าการไหว้นั้นเป็น เอกลักษณ์อันดีงามของชาติไทยที่ควรจะต้องรักษาไว้ จากเรื่องของการไหว้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ครูนั้นมี จุดมุ่งหมายในการไหว้สองประเด็น คือ 1.ไหว้เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ศิษย์ และคนรุ่นใหม่ เป็นวิธีการ สอน และช่วยอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามของไทยนี้ให้คงอยู่ต่อไป และ 2.การรับไหว้ ถึงแม้ว่าจะอาวุโส น้อยกว่า ครูก็ไหว้เพราะครูมองว่าการไหว้ไม่ใช่เรื่องของการแบ่งวรรณะ แต่เป็นการให้เกียรติซึ่งกัน

และกัน นอกจากการอ่อนน้อมถ่อมตนแล้ว ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของมารยาท และกาลเทศะเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นกับ ลูกๆของท่าน หรือแม้แต่กับลูกศิษย์ของท่านเอง ทั้งในเรื่องการปฏิบัติตัวในสังคมปกติ รวมไปถึงการปฏิบัติตัวในสังคมดนตรีไทย ซึ่งท่านก็ได้แบบอย่างของการปฏิบัติตัวมาจากครูของท่านอีกทีหนึ่ง แล้วจึงยึดถือมาปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้แก่ลูกหลาน และศิษย์ของท่านอีกทีหนึ่งเช่นกัน ซึ่งครูได้ให้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

“ครูโบราณท่านไม่ได้สอนเราแต่เรื่องการบรรเลง สอนเรา กระทั่งมารยาทของนักดนตรีที่ดี เพราะว่าครูบาอาจารย์โบราณท่านได้ใกล้ชิดกับเจ้านายในวัง และทุกคนเป็นคนมีระเบียบแบบแผนมาก ยึดถือระเบียบแบบแผนมาก เพราะฉะนั้นครูทุกท่านต้องเป็นตัวอย่างที่ดีของเรา ไม่มีการดื่มเหล้าเมายา เรียบริ้ว สั่งสอนมารยาทกับลูกศิษย์ ไม่ใช่ฝึมืออย่างเดียว แต่ต้องทำตัวให้เป็นนักดนตรีที่ดีด้วย ครูทุกท่านก็ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เรา เพราะฉะนั้นทุกท่านก็สอนเราด้วยบทบาทที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดี ปู่เคารพนับถือครูทุกท่าน ท่านมอบความดีให้เรา”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2559)

จากบทสัมภาษณ์ครูสำราญ เกิดผล ในเรื่องมารยาท จะเห็นได้ว่าครูของท่านได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้แก่ครูสำราญ เกิดผล เป็นอย่างดี อบรมสั่งสอนท่านทั้งในเรื่องฝีมือความรู้ทางดนตรี แต่ก็ไม่ลืมที่จะสอนเรื่องมารยาท และการปฏิบัติตัวให้เป็นนักดนตรีไทยที่ดีควบคู่กันไปด้วย ซึ่งท่านก็ได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูของท่านอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ตลอดจนท่านก็ได้นำคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ของท่านมาสั่งสอนลูกหลาน และลูกศิษย์ของท่านต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของบุตรสาวของท่าน ดังนี้

“เรื่องมารยาทนี่พ่อจะให้ความสำคัญมาก คือพ่อจะเป็นคนที่มีมารยาท รู้จักกาลเทศะมาก สมมติไปด้วยกัน บางทีผู้ใหญ่รินเบียร์รินอะไรมาให้ พ่อเราจับพ่อก็จะมาบ่นทีหลัง คือเขาไม่ให้กินเหล้ากินเบียร์ ทีนี้เราก็รับไว้แต่ไม่ได้กิน ในสมัยอาเล็ก ๆ เวลานั่งรับประทานอาหารก็ต้องไม่มีเสียงดัง เรื่องดื่มน้ำ จะกินไปดื่มไปก็ไม่ได้ ก็คือจะสอนมารยาทตั้งแต่การไหว้ผู้ใหญ่ การเดินผ่านผู้ใหญ่ต้องทำอย่างไร ถ้าพ่อกับแม่จะมาเด็กก็จะเข้ามายุ่งไม่ได้เลย คือมีมารยาท รู้จักผู้ใหญ่ผู้ใหญ่ อย่างเข้าเฝ้าสมเด็จพระเทพฯ จะทำอย่างไร พ่อเขาจะมีอยู่ในตัวเขา มันก็จะถ่ายทอดมายังพวกเรานะ อ่า รุ่งลูก รุ่งหลานต่อไป”

(จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559)

จะเห็นได้ว่านอกจากครูจะปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในเรื่องของการรักษา มารยาท และรู้จักกาลเทศะแล้ว ครูยังมีการอบรมลูกหลานของท่านด้วย นอกจากการรักษา มารยาท ในการปฏิบัติตัวในสังคมปกติแล้ว การรักษา มารยาท ในสังคมดนตรีไทยนั้น ครูก็ได้มีการอบรมปลูกฝัง ให้แก่ลูกหลาน และลูกศิษย์ด้วย เช่นกัน ดังตัวอย่างจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เวลาไปงาน ถ้าเกิดเครื่องมอย ครูจะสอนเลยนะว่า พอไปถึง เจ้าภาพจะเลี้ยงข้าว แกจะบอกเดี๋ยวนะครับประจำให้เสร็จก่อน ต้องตีหนึ่ง เพลงก่อน แล้วค่อยกินข้าว ถ้าเขายกมาก่อน ใครจะไปกินก่อนก็ได้นะ แต่งตัวต้องเรียบร้อยเสื้อขาวต้องรัดกันให้ดีแล้วจะไปเข้าห้องน้ำจะจบเพลง ปี่จะลุกไปพริบพริบ ๆ ไม่ได้ ต้องไปที่ละคน ต้องเรียบร้อย เวลายังไม่ บรรเลงคุยกันต้องไม่เสียงดัง เวลาจะไปไหนไม่ต้องขออนุญาต แต่จะรู้ว่า แกจะให้ไปที่ละคน แล้วแกก็สั่ง เวลาผู้ใหญ่ นั่ง ต้องก้มเวลาเดิน แล้ว อย่างไปงานนี้ต้องนอนวัด กลับไม่ได้ สมมติครูนอนตรงนี้ พวกลูกศิษย์ก็จะ รู้ไม่ต้องบอกเลย จะนอนหัวต่ำกว่าปูไม้ไผ่นอนเท่ากันหมด หัวประมาณเท่า เอวปู ปูเขาใช้มองก็รู้แล้ว”

(วรเทพ บุญจำเริญ, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

ภาพที่ 18 ภาพครูสำราญ เกิดผล บรรเลงฆ้องมอญ

นอกจากเรื่องของการรักษามารยาทแล้ว การบรรเลงดนตรีตามงานต่างๆ ครูก็จะมีกรปลูกฝังให้ศิษย์ได้เข้าใจในเรื่องของการรู้จักเลือกเพลงมาบรรเลงให้มีความเหมาะสมกับโอกาส สถานที่ และดูกาลเทศะในการเลือกเพลงมาบรรเลงด้วย หากศิษย์กระทำไม่ถูกต้องครูก็จะเรียกมาตักเตือน และสอนในสิ่งที่ถูกที่ควรให้แก่ศิษย์ทุกครั้ง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“เวลาไปทำปี่พาทย์ ครูจะรักษามารยาท และกาลเทศะมาก เขาจะบอกว่าเวลาไปตามงาน ให้มีมารยาท เล่นดนตรีให้รู้กาลเทศะ อย่าไปเล่นให้คนอื่นเขาหมั่นไส้ เช่น มีอยู่ครั้งหนึ่งอาจารย์ท่านหนึ่งที่เป็นลูกศิษย์ของปู่ได้เอววงดึกดำบรรพ์ไป แล้วไปเดี่ยวบ้าง เดี่ยวไม้แข็งบ้าง เล่นเพลงแต่งใหม่บ้าง วงอื่นเอาปี่พาทย์ เอาเครื่องมอญไป แล้วอาจารย์เอาดึกดำบรรพ์ไปแต่ไปเดี่ยวไม้แข็ง พอเลิกงานปู่เรียกอาจารย์ท่านนั้นมาเลย บอกว่าทีหลังอย่าทำแบบนี้ คือเราเอววงดึกดำบรรพ์ไปเราก็ต้องเล่นแบบดึกดำบรรพ์ ถ้าเราไปเล่นไม้แข็ง มันก็ไม่ถูกต้อง มันเล่นแล้วมันมีศัตรู อย่าไปสร้างศัตรู แต่ว่าเมื่อก่อนนี้งานครูกาหลง มีวงนางหงส์ของตำรวจ แล้วก็ มีวงนางหงส์ของมหิดลไป ถ้านางหงส์ กับนางหงส์ ครูจะบอกเอาเลย เขา

เล่นนางหงส์ด้วยเพลงนี้ เราต้องแก้ด้วยเพลงนี้ คือวงประเภทเดียวกันเรา
เล่นด้วยยุทธวิธีได้”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

จากตัวอย่างบทสัมภาษณ์นี้ จะเห็นได้ว่า ครูสำราญ เกิดผล ท่านจะสอน
ศิษย์ในเรื่องของการรู้จักกาลเทศะในการแสดงความสามารถตน หากเราแสดงความสามารถของ
ตนเองในโอกาส และบริบทที่เหมาะสม และถูกต้องตามขนบประเพณีที่ติงาม ก็ย่อมกระทำได้ แต่หาก
แสดงความสามารถไม่ถูกกาลเทศะ ไม่ถูกต้องตามขนบแบบแผนของการบรรเลงดนตรีไทยแล้ว ก็มีแต่
จะสร้างศัตรูให้แก่ตนเอง และไม่มีผู้ใดชื่นชม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของท่านดังนี้

“การที่จะไปบรรเลงโซ่วฝีมือเราต้องดูความเหมาะสมของ
กาลเวลา ต้องดูหลายๆอย่าง เช่น วงที่เรานำไปบรรเลงเป็นวงอะไร เราก็
สมควรที่จะบรรเลงเพลงให้มันถูกต้องกับวงที่นำไปบรรเลง ควรที่จะทำ
อะไรให้มันอยู่บนความถูกต้องของขนบประเพณี ไม่ใช่ทำอะไรบนความ
ถูกใจพอใจของเรา ถ้าบริบทต่างๆมันไม่เหมาะสม การที่เราจะไปตีโซ่ว
ฝีมือมันก็ไม่ค่อยเหมาะสมนัก การที่จะบรรเลงแต่ละครั้งก็ต้องดูผู้ฟัง ว่า
เค้าพร้อมที่จะฟังมั๊ย ถ้าผู้ฟังก็พร้อม ผู้บรรเลงก็พร้อม ก็เหมาะสมที่จะทำ
การบรรเลง”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2559)

ตารางที่ 17 ตารางสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านบุคลิกภาพทางสังคม

กลุ่มครอบครัวและเครือญาติ 1. จันทพรเพ็ญ อินโท 2. สุทธิรักษ์ กลิ่งศาสตร์ 3. วิเชียร เกิดผล 4. วรเทพ บุญจำเริญ 5. เกียรติศักดิ์ ตีซัง 6. สุริยา บุญจำเริญ 7. นิเวศ เกิดผล
 กลุ่มลูกศิษย์ 1. พนมภุช บุญพบ 2. สมประสงค์ ภาคสังข์ 3. ธฤทธิ์ ตรีวิริญ (บ้านพาทย์รัตน์) 4. ปานหทัย สุคนธรส 5. พรชัย ผลนิโครธ 6. บุตรี สุขปาน 7. พิชชาณัฐ ด้วจินดา 8. วัฒนา อ่อนคำดี
 9. กรทิพย์ แซ่มะเข็ง 10. กฤติณี เงินสมบัติ 11. วราห์ เทพณรงค์ (วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล) 12. สมอง คลังพระศรี 13. สุทิน ผิวฉนวนหงส์ (เพื่อนร่วมวิชาชีพ)

ประเด็นที่สรุปได้จากการสัมภาษณ์	กลุ่มเครือข่าย							กลุ่มลูกศิษย์						ข้อสรุปที่ได้
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1.4 บุคลิกภาพทางสังคม														
1.4.1 การตรงต่อเวลา														
การมาสอน จะมาก่อนเวลาเสมอไม่เคยให้ลูกศิษย์ต้องนั่งรอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ก่อนถึงเวลานัดหมายจะต้องเตรียมตัวให้พร้อมก่อนอย่างน้อยครึ่งชั่วโมง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การไปงานจะต้องถึงงานก่อนเวลาที่เจ้าภาพนัดไว้เสมอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1.4.2 การรู้จักหน้าที่ของตนปฏิบัติตนอย่างมีมารยาท และรู้จักกาลเทศะ														
มีหน้าที่อะไรก็จะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถในทุกๆเรื่อง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ไม่ที่จะการสอน หรือการทำกิจกรรมต่างร่วมกับผู้อื่น จะไม่เคยเข้าไปก้าวกายหน้าที่ของผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
อ่อนน้อมถ่อมตน และให้เกียรติทุกคน ถึงแม้ว่าเขาจะดูวุฒิ หรืออาวุโสน้อยกว่า	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
มีมารยาท และรู้จักกาลเทศะ และไม่กระทำการสิ่งใดที่ผู้อื่นเกิดความอับอาย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

1. ครูจะเตรียมตัวของท่านให้เรียบร้อยก่อนเวลาอย่างน้อยครึ่งชั่วโมง
 2. ครูเป็นผู้ที่มาถึงก่อนเวลาอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ทั้งในการมาสอน และเวลาไปงาน

1. หน้าที่หลักปัจจุบันของครูคือการเป็นครูสอนดนตรีไทย
 2. ครูสามารถแยกแยะ และไม่คอยก้าวกายหน้าที่ผู้อื่น
 3. ครูจะไม่กระทำการสิ่งใดที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความอับอายทั้งต่อหน้า และลับหลัง
 4. ครูจะยกมือไหว้ทุกคนถึงแม้ว่าจะอาวุโสน้อยกว่า
 5. ครูจะเคร่งครัดเรื่องของการมารยาทมาก ทั้งมารยาททางสังคมทั่วไป และมารยาทของการเป็นนักดนตรีไทยที่ดี

1.5 บุคลิกภาพทางสติปัญญา

บุคลิกภาพทางสติปัญญา ของครูสำราญ เกิดผล ในการวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึง 3 เรื่อง ได้แก่ 1.ความสามารถที่จะประเมินตนเอง ยอมรับในสิ่งที่ตนเองไม่รู้ ไม่ถนัด 2.ความขยัน อุตสาหะ พากเพียร ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ และ 3.ความเป็นผู้นำ ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ กลุ่มครูญาติ และกลุ่มลูกศิษย์โดยตรงของครูสำราญ เกิดผล ดังมีรายละเอียดของแต่ละเรื่อง ดังต่อไปนี้

1.5.1 การประเมินตนเอง

เรื่องการประเมินตนเอง และสามารถที่จะยอมรับความจริงในเรื่องที่ตนไม่รู้ ไม่ถนัด เพื่อไม่สร้างมโนทัศน์ที่ผิดให้แก่ศิษย์ ของครูสำราญ เกิดผลนั้น ท่านได้ให้ความสำคัญของการยอมรับความจริงโดยแบ่งเป็นสองประเด็น ได้แก่ 1.การยอมรับความจริงในสิ่งที่ตนเองไม่รู้ไม่ถนัด และ 2.การที่สามารถประเมินตนเอง และยอมรับในความรู้ความสามารถของตน เพื่อที่จะได้พัฒนาตนเองต่อไป ซึ่งในประเด็นแรกครูได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า

“การเป็นครูนั้นยังต้องยอมรับความจริงให้ได้ เวลาปุไปบรรยายปุจะพูดก่อนเสมอว่า ไอ้สิ่งที่รู้ก็พอจะตอบให้ได้นะ ไอ้ที่ไม่รู้ก็ตอบให้ไม่ได้เพราะไม่รู้ การที่เราบอกเขาว่าไม่รู้ในเรื่องที่เราไม่รู้ไม่ใช่เรื่องที่น่าอาย แต่ถ้าไม่รู้แล้วไปตอบผิดๆเป็นเรื่องที่น่าอายมากกว่า”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2559)

ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของกลุ่มครูญาติ และกลุ่มลูกศิษย์ ใกล้ชิดของท่านที่ทุกคนได้พูดไปในทิศทางเดียวกันว่า ครูสำราญ เกิดผล ท่านกล้าที่จะยอมรับในสิ่งที่ตนไม่รู้ หรือไม่มีความถนัด ไม่ว่าจะกับผู้ใดก็ตาม โดยเฉพาะกับศิษย์ ท่านกล้าที่จะยอมรับว่าท่านไม่สามารถสอนในเรื่องใด หรือไม่สามารถตอบคำถามในเรื่องที่ท่านยังไม่มีความรู้ที่ถูกต้องแน่ชัด หากเรื่องนั้นท่านไม่มีความเชี่ยวชาญ ท่านยินดีที่จะส่งต่อให้กับบุคคลอื่น โดยแนะนำบุคคลที่มีความถนัด และสามารถให้คำตอบในเรื่องนั้นๆได้ การที่ครูต้องประเมินตนเอง และยอมรับในสิ่งที่ตนไม่รู้ ไม่ถนัด นั้น เนื่องจากท่านกลัวว่าคำตอบที่ให้ไปนั้น อาจจะเป็นข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในเรื่องนั้นๆได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เวลาครูสอนลูกศิษย์ครูจะสอนแบบโบราณ แบบ โถ่ง โทง ทิง นอง นอย ให้ฟังเสียงแล้วตีตาม แต่หลังจากนั้นครูก็เริ่มให้เรามาเรียนรู้

โน้ต ครูจะรู้โน้ตสากลแต่ไม่ถนัดโน้ตไทย โด เร มี ฟา ซอล ดังนั้นครูรู้ว่าไม่ถนัดเรื่องนี้ ก็หาครูที่เก่งเรื่องเขียนโน้ตดนตรีไทยมาช่วยสอนพวกเรา ผมก็ตีความว่าตัวครูท่านไม่ถนัดในเรื่องโน้ตไทย ก็อยากให้เราทำได้ และอยากให้ได้ในสิ่งที่ถูกต้อง ท่านเลยหาครูท่านอื่นที่มีความเชี่ยวชาญมาช่วยสอนในเรื่องนี้ จะได้เป็นความรู้ติดตัวพวกเราต่อไป”

(พณกฤษ บุญพบ, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

“เคยมีคนไปขอโน้ตขิมสาธการ ทางบ้านเรา เพื่อจะใช้บรรเลงขิม ปู่ก็บอกให้พี่ไปเขียนให้ ไปทำทางขิมมาให้เลย เพราะครูไม่ถนัดขิม ไม่รู้ว่ามันจะต้องเป็นยังไง”

(ปานหทัย สุคนธรส, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2559)

“มีหลาย ๆ เรื่อง เรื่องดนตรีไทยที่มาถามครูแล้วแจะบอกว่าไม่รู้ ลองไปถามคนโน้น คนนี้ดู ถ้าเรื่องที่แกไม่รู้แกก็จะบอกว่าไม่รู้ อย่างเช่นเรื่องปีพาทย์ดึกดำบรรพ์ มีคำว่าโหมโรงสุด โหมโรงต้น หมายความว่าอย่างไร แจะบอกว่าไม่รู้ ลองไปถามผู้รู้ดู ก็จะเป็นลักษณะนี้”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

“พ่อเขาถ้าอะไรที่ไม่ถนัดก็จะบอกว่าไม่ถนัด จะไม่บอกในสิ่งที่ตนเองไม่แน่ใจให้กับลูกศิษย์ แล้วก็อาจจะแนะนำให้ไปถามจากครูคนนั้น คนนี้ที่มีความรู้จริงในเรื่องนั้นๆแทน”

(จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559)

ส่วนในประเด็นที่สองเรื่องการที่สามารถประเมินตนเอง และยอมรับในความรู้ความสามารถของตน เพื่อที่จะได้พัฒนาตนเองต่อไป ในเรื่องนี้ครูสำราญ เกิดผล ท่านได้เล่าเรื่องราวในอดีตตอนสมัยที่ท่านยังเรียนดนตรีอยู่ว่า ครูของท่านนั้นจะไม่เคยชมท่านเลย เพราะต้องการที่จะให้ท่านนั้นรู้จักที่จะยอมรับความจริง ไม่หลงไปกับคำเยินยอและพระนงตนจนไม่พัฒนาตนเองต่อไป ดังคำกล่าวของครูสำราญ เกิดผล ดังต่อไปนี้

“ปุเรียนกับครูมาสามสิบสี่ปี จนครูเสียแล้วก็ยังไม่เคยได้ยิน คำชมจากครูเลย มีแต่บอกว่าเมื่อไหร่แกจะดีสักทีวะ สอนใครก็ไม่โอ่งเหมือน แก เพราะครูต้องการไม่ให้เราเหลิง ต้องการให้เรายอมรับความจริงนะว่า เรายังไม่ดี ครูยังบ่นยังว่าอยู่เรื่อย ถ้าเหลิงเราก็จะได้แค่นั้นแหละ มันจะไม่ ดีขึ้นไปอีก ท่านสอนให้เราimana มีความขยันหมั่นเพียรอยู่เรื่อย ต้องการ ให้เราเรียนอยู่เรื่อย มันจะได้ดีขึ้นไป ปุมีวันนี้ได้ก็เพราะครู เพราะคำว่าคำ เตือนสติของครู ดังนั้นการรับความจริงจึงเป็นเรื่องสำคัญมากของนัก คนตรี”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2558)

ในปัจจุบันการประชันดนตรีไทยเราจะพบบ่อยครั้งว่าพอประชันเสร็จแล้ว บรรเลงเสร็จนักดนตรีไม่รู้จักที่จะยอมรับความจริงว่าฝีมือตนนั้นสู้เขาไม่ได้ กลายเป็นว่าพอประชัน เสร็จก็มักจะจบลงด้วยการทะเลาะกัน ตีกัน จนเป็นที่มาของคำว่า “บรรเลงแพ้ แต่คนไม่แพ้” ซึ่งครู ดนตรีไทยในสมัยก่อนนั้น ไม่ว่าจะเคยเป็นคู่ประชันกันยังไง ก็ไม่เคยที่จะมีเรื่องทะเลาะวิวาทเกิดขึ้น หลังการประชันเลยสักครั้ง มีแต่ยกย่องซึ่งกันและกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน บนเวทีนั้นเป็นคู่ประชัน กัน แต่พอหลังเวทีก็เป็นเพื่อนกัน เพราะท่านรู้จักที่จะประเมินฝีมือของตน และสามารถที่จะยอมรับ ความจริงที่ว่าตัวเองนั้นฝีมือยังไม่ถึงเขาจริงๆได้ เพื่อที่จะไปพัฒนาฝีมือของตนให้ดีขึ้นต่อไป ทำให้ เห็นว่านักดนตรีไทยจากในสมัยก่อนจนถึงสมัยนี้นั้นมีแต่ฝีมือจะลดลงทุกวันๆ ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะ คนดนตรีไทยรุ่นใหม่ไม่ได้รับการปลูกฝังในเรื่องของ การที่รู้จักประเมินตนเอง และยอมรับความจริง เพื่อที่จะพัฒนาฝีมือของตนต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติของนักดนตรีไทยที่ดีที่ควรมี ซึ่งมีความ สอดคล้องกับคำกล่าวของครูสำราญ เกิดผล ที่ว่า

“การยอมรับความจริงของตนเอง เป็นเรื่องจำเป็นเหลือเกิน ครูท่านสอนไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็ตาม ไม่เฉพาะแต่จะเป็นดนตรี เราจะต้องยอมรับความจริงว่าเราเรียนมาแค่ไหน มีความรู้ ความสามารถแค่ไหน อย่างเวลาประชันสองวง ได้ยินเขาบรรเลงปี่ เรารู้ได้ทันทีว่าเราสู้เขาได้มั๊ย ถ้าเรายอมรับความจริง แต่ถ้าเราไม่ยอมรับความจริงเราก็จะเก่งกว่าเขาเรื่อย คือไม่ยอมแพ้เขา ต้องชนะอยู่เรื่อย อันนี้ไม่ใช่สมบัติของนักดนตรี ถ้าเรารับความจริง รู้เขา รู้เรา รบกันเมื่อไหร่เราก็สู้ได้ ถ้าเอาแต่รู้แต่ตัวเราเอง ไม่รู้คนอื่น รบก็แพ้ทุกครั้ง ขำเก่งอย่างเดียวเพราะไม่ได้ฟังคนอื่นเลย ถือว่า ขำเก่งแล้วพระนาง เราก็จะไม่มีการพัฒนาตนเอง”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2558)

1.5.2 มีความมานะอดทน อุทิศหะพากเพียร และพร้อมที่จะใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

ครูสำราญ เกิดผล ถือว่าท่านเป็นครูผู้ที่มีความมานะอดทน อุทิศหะพากเพียร และพร้อมที่จะใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ซึ่งจากการที่ได้สัมภาษณ์ภูมิหลังในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน ท่านได้เล่าว่า

“ตอนเด็กๆปู่ได้เริ่มเรียนหนังสือที่วัดบำรุงธรรม (วัดสะพานยาวเดิม) ได้เรียนกับท่านเจ้าอาวาส ได้อ่านหนังสือมูลบท เต็กสมัยก่อนก็จะต้องอยู่วัดมาก่อน เรียนหนังสือ อ่านหนังสือที่วัด การเรียนหนังสือก็ไม่มีโรงเรียน ต้องเรียนศาลาวัด ปู่ก็เรียนศาลาวัดเหมือนกัน มันไม่เจริญอย่างเดี๋ยวนี้ ตอนเรียนหนังสือก็เรียนดนตรีไม่มากนักนะ แต่ก็ต้องทำฉันเข้าได้ พอที่จะบรรเลงช่วยเค้าหากินได้ ปู่เรียนหนังสือถึง ป.4 เพราะว่าสมัยนั้นภาคบังคับก็ ป. 4 แต่ปู่เรียนแค่ 3 ปี เรียน ป.1 ก็ข้ามขึ้นไปเรียน ป.3 เลยไม่ได้เรียน ป.2 เพราะว่าหัดดีกว่าเค้าหน่อย ด้วยใจจริงอยากจะเรียนหนังสือ แต่ตระกูลก็ไม่ยอมให้ไปเรียนหนังสือเพราะอยากให้เรียนดนตรี”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

ด้วยความที่บ้านของครูสำราญ เกิดผล ได้ประกอบอาชีพทางดนตรีไทยมา ตั้งแต่สมัยรุ่นปู่ของท่าน ถึงแม้ว่าครูจะชอบทางการเรียน เรียนหนังสือเก่งจนถึงขั้น ท่านธรรมโกศาจารย์ เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ขอตัวให้ไปเรียนบาลีต่อ แต่แม่ก็ไม่อนุญาต ด้วยความที่บ้านต้องประกอบอาชีพทางดนตรีไทย พอหลังจบ ป.4 ครูสำราญ เกิดผล จึงต้องเริ่มเรียนทางสายดนตรีไทยอย่างจริงจัง

ซึ่งเส้นทางการเรียนดนตรีไทยของท่านนั้นไม่ได้สะดวกสบายเลย เพราะท่านเปรียบเสมือนความหวังของวงศ์ตระกูลที่จะต้องสืบทอดวงดนตรีไทยของท่านให้พัฒนา และเดินทางต่อไปได้ ซึ่งครูได้เล่าเรื่องราวชีวิตในการเรียนดนตรีไทยของท่านต่อไปว่า

“พ่อของปู่เสียชีวิตตั้งแต่ปู่อายุ 6 ขวบ แม่ก็ไม่ค่อยมีปัญหาส่งเสริม อาลัยเวียนจึงเป็นคนส่งเสริมให้มาเรียน สนับสนุนให้เรียนทางด้านดนตรีไทย เริ่มแรกเดิมที่ได้เรียนดนตรีไทยกับอาจารย์ เกิดผล เป็นน้องของพ่อ เป็นคนระนาด เป็นลูกศิษย์ท่านครูเพชร จรรย์นาฎย์ วังบูรพา หลังจากอาจารย์เสียชีวิต อาลัยเวียนก็เป็นผู้อุปถัมภ์ ก็ส่งไปเรียนกับครูเพชร จรรย์นาฎย์ วัดสามวิหาร ระยะนั้นก็เรียนไปประมาณเกือบ 2 เดือน ครูท่านมีภาระมาก ท่านก็ไม่ค่อยได้ต่อเรา อากี้เลยนำไปฝากท่านครูเทียบ คงลายทอง อากี้กับท่านครูเทียบ เป็นผู้รักใคร่จับถือนกันมาก เพราะเดิมทีก่อนที่อาจะพาไปฝากเรียน อาไปฟังปี่พาทย์ประชันที่วังบางขุนพรหม ปี 2466 ซึ่งเขาประชันกัน 3 วง อากี้ไปพอใจทางเพลงของบ้านครูจางวางทั่ว ก็คิดว่าจะทำอย่างไรจึงจะได้ทางเพลงบ้านนี้ ซึ่งมีความแน่นหนามั่นคง พอตีตอนนั้นก็ออกจากโรงเรียนแล้ว อายุ 11 ขวบ อากี้เลยนำไปฝากท่านครูเทียบ แต่ก็ยังไม่ได้เจาะจงว่าจะต้องให้เรียนบ้านครูจางวางทั่ว สุดแล้วแต่ท่านครูเทียบจะไปฝากใคร ท่านครูเทียบก็บอกว่า แกไม่ต้องไปเรียนที่ไหนหรอก เรียนที่บ้านท่านครูจางวางทั่วนี้แหละ ทางเพลงเค้าแน่นหนา เข้มงวด มั่นคงในการศึกษาเล่าเรียน ไม่ต้องไปเรียนที่อื่นหรอก ท่านครูเทียบจึงนำไปฝากที่บ้านท่านครูจางวางทั่ว ก็ไปฝากให้เรียนกับท่านครูฉัตร ท่านครูช่อ และอาเทวาทประสิทธิ์ ซึ่งเป็นเจ้าของบ้าน ครูทั้งสามท่านก็รับไว้ ปู่ก็ได้เรียนอยู่ที่นั่นประมาณ 3 ปี”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

หลังจากสามปีที่ครูสำราญ เกิดผล ขึ้นไปเรียนดนตรีไทยที่ กรุงเทพฯ แล้วเมื่อครูกลับมาอยู่ที่บ้านใหม่ หนทางการเรียนดนตรีไทยของครูก็ยังไม่ได้สิ้นสุดแต่อย่างใด ครูได้เล่าประสบการณ์การเรียนดนตรีไทยของครูต่อไปอีกว่า

“หลังจาก 3 ปี ที่ปู่ได้ขึ้นไปเรียนดนตรีไทยที่บ้านท่านครูจางวางทั่ว ต่อมาอาลัยเวียน ก็ได้เชิญ ท่านครูฉัตร ท่านครูช่อ ขึ้นมาสอนที่

บ้านใหม่ มาเรียนอีก 2 ปีเศษๆ แล้วเจ้าแก้วนวรรฐาก็เรียกตัวท่านครูฉัตร ท่านครูช่อกลับเชียงใหม่ ตอนนั้นก็เลยต้องไปเรียนกับท่านครูอาจ สุนทร ท่านครูเทียบก็เอาไปฝากอีก ท่านอยู่ที่วัดหญ้าไทร จ.นนทบุรี เรียนกับท่านครูอาจนี่เรียนอยู่นานนะ เรียนจนกระทั่งท่านครูอาจ สังขารไม่สมประกอบ ท่านก็ไปบวช ปู่ก็เลยไปเรียนกับท่านครูพุ่มต่อ ท่านครูเทียบก็เป็นคนไปฝาก ในขณะนั้น เรียนทั้งท่านครูพุ่ม กับท่านครูเพชร เดินเรียนแล้ว ไม่ได้เรียนเป็นที่ เรียนที่บ้านท่านครูเพชรบ้าง บ้านท่านครูพุ่มบ้าง ต้องการอะไร ถ้าที่นั่นมีก็ไปเรียนที่นั่น พอปี พ.ศ. 2500 ท่านครูช่อก็กลับมาจากเชียงใหม่ ก็เรียนกับท่านครูช่อต่อ ตอนนี้ได้เรียนเพลงหน้าพาทย์กับท่านครูเอื้อน วรรณเกษม ซึ่งเป็นลูกศิษย์ท่านครูช่อ ครูช่อเป็นลูกศิษย์ปู่ทองดี ก็ได้เรียนเพลงหน้าพาทย์จาก 2 ท่านนี้ จนอายุ 24 ปี พอบวชเรียนแล้วก็ได้รับมอบให้เป็นผู้ประกอบพิธีการไหว้ครู หลังจากนั้นก็ได้เริ่มเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ถ่ายทอด แต่ก็ยังไม่ได้หยุดที่จะพัฒนาตนเอง จนปัจจุบันปู่ก็ยังเรียนอยู่เลย”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

จะเห็นได้ว่าครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่ไม่หยุดที่จะเรียนรู้ พัฒนาตนเอง ต่อไปเรื่อยๆ ถึงแม้ว่าปัจจุบันครูจะมีอายุ 89 ปีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ยังไม่ได้หยุดที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง เพราะครูจะพูดเสมอว่า “การเรียนดนตรีนั้นมันไม่มีวันจบ ถ้าจะจบก็คือเลิกเล่น หรือตายเท่านั้น” (สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2559) ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของกลุ่มเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิดของครูสำราญ เกิดผล ที่ว่าครูนั้นเป็นผู้ที่ ขยัน และพร้อมที่จะใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“แกพูดกะพี่ว่า ชีวิตฉันนะอยู่กับเพลง ไม่ว่าจะโกรธยังไงพอได้ยินเสียงดนตรีแล้วหายเลย แล้วแกก็เตือนว่า อย่าเพิ่งหยุดเรียนนะ ถ้าหยุดเรียนแล้วก็หมดเลย ทุกวันนี้ถ้าไม่มีใครมาเรียนที่บ้าน แกก็จะนั่งอยู่กับโน้ตอยู่กับเพลง หยิบโน้ตนั้นมาดู โน้ตนี้มาดู เดี่ยวก็เกิดความคิดตรงนี้พอจะทำเอาได้มัย เพลงนี้จะแปรสภาพไปทำเพลงหน้าพาทย์ได้มัย แกก็มาขีดเขียนทุกวัน ไม่หยุดที่จะหาความรู้เพิ่มเติมให้ตนเองตลอด”

(สมประสงค์ ภาคสังข์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2559)

“ครูชยันต์แต่งเพลง เท่าที่เห็นตอนสมัยเรียน ครูจะหาเพลง หรือแต่งเพลงใหม่ๆมาอยู่เรื่อยๆ อะไรที่เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันครูก็คิด เอามาแปลงเป็นเพลงไทยบ้าง หรือประพันธ์ขึ้นใหม่บ้าง”

(กรทิพย์ แซ่มเชียง, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2559)

“ทุกวันนี้ครูก็มีความพยายามพัฒนาตนเองในความรู้รอบ ด้านอยู่ตลอด มีการคั่นโน้ตเพลงอยู่ทุกวัน เอาเพลงมาพัฒนา มีความ พยายามอย่างมาก คงหาคนที่พยายามอย่างนี้ไม่ได้แล้วในปัจจุบัน”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

“ในเรื่องการพัฒนาตนเอง ตั้งแต่เข้ามา ใ้บাত্র รับประทาน อะไรเรียบร้อยแล้ว ก็จะนั่งอยู่หน้าระนาด พ่อก็จะคั่นโน้ตเพลง เขียนเพลง ตลอดทั้งวันในทุกวันที่ว่าง หรือบางทีก็เคยเห็นจะตื่นขึ้นมาตอนดึก ตอน ประมาณตีหนึ่งตีสอง พอพ่อคิดอะไรได้ขึ้นมา มีอะไรแวบขึ้นมาในหัวก็จะ ลุกขึ้นมาทันที ลุกขึ้นมาเขียนโน้ตเลย เพราะกลัวลืม”

(สุทธิรักษ์ กลิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559)

“ท่านไปเรียนหลายที่ ทั้งบ้านครูเพชร บ้านครูจางวางทั่ว บ้าน ครูพุ่ม ท่านไปหมด ที่แรกเลยก็เรียนกับอาจารย์สก่อนตอนเด็ก ๆ แล้ว จากนั้นก็เข้าไปเรียนที่กรุงเทพฯ ไปศึกษาวิชาทางบ้านครูจางวางทั่ว ก็ไม่ได้ เรียนกับครูคนเดียว เรียนกับครูหลายท่าน เช่น ครูช่อ ครูฉัตร ครูอาจ จากนั้นก็กลับมา แล้วไปเรียนกับครูเพชร ครูพุ่ม ช่วงหลังก็มาเรียนเพลง หน้าพาทย์กับครูเอื้อน ธรรมเนียม ประมาณอายุ 50 ยังเรียนอยู่ คือเรียนไม่ หยุด ถึงสอนเราแล้ว เขาก็ยังศึกษา เรียนรู้ คือเขาไม่อยู่เฉย”

(วรเทพ บุญจำเริญ, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

จากบทสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าเส้นทางการเรียนดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผลนั้น ท่านเป็นคนที่มีความขยัน มีความพยายามในการศึกษาหาความรู้ ไม่หยุดที่จะพัฒนาตนเอง จนปัจจุบันก็ยังคงไม่หยุดที่จะเรียนรู้ ซึ่งหนทางในการเรียนดนตรีไทยที่ท่านนั้น ไม่ได้ผ่าน ไปด้วยความเรียบง่าย กว่าท่านจะมีฝีมือในการปฏิบัติทักษะระนาดเอกจนเป็นที่ยอมรับในหมู่คน ดนตรีไทยดังทุกวันนี้ ท่านต้องผ่านการฝึกซ้อมมาอย่างที่ท่านเคยเทียบได้ยาก สมัยก่อนการฝึกซ้อมของ

ครูสำราญ เกิดผล ในตอนหัวค่ำจะซ้อมวงกับเพื่อนๆ จนถึงเวลา 22.00 น. จึงหยุดพักผ่อน และลุกขึ้นมาไล่ระนาดตั้งแต่วเวลา 4.00 น. ถึง 8.00 น. จึงหยุดพักผ่อน ครูสำราญปฏิบัติเช่นนี้อยู่เป็นกิจวัตรประจำวัน แต่ถ้าเป็นช่วงที่มีงานประชันวง ครูจะมีการไล่ระนาดยาวนานกว่าปกติ จะมีการซ้อมรวมวงในตอนเช้าจนถึงเวลา 11.00 น. แล้วจึงหยุดพักผ่อน พอถึงเวลา 13.00 น. ครูจะไล่ระนาด ไปจนถึงเวลา 17.00 น. จึงหยุดพักผ่อน แล้วจะเริ่มไล่ระนาดอีกครั้งเวลา 22.00 น. ไปจนถึงเวลา 8.00 น. ของวันใหม่ โดยมีอาทองย้อย เกิดผล ภรรยาของอასังเวียนคอยเป็นผู้ดูแลปฏิบัติช่วยเหลือ เช่น ปิดद्यงหรือหาน้ำดื่มให้ ซึ่งวิธีการไล่ระนาดของครูนั้นไม่ใช่ไล่บนผืนเปล่า แต่ครูจะใช้ผ้าห่มซ้อนกันหนาๆ แล้วนำไปคลุมผืนระนาดไว้ ไม้ระนาดที่ใช้ไล่มีอนั้นจะมีน้ำหนักมากกว่าไม้ทั่วไป ที่ข้อมือจะใส่กำไลตะกั่วถ่วงมือ ซึ่งครูไล่ระนาดติดต่อกันนานๆจนถึงกับเหนื่อย และเมื่อจะหยุดไล่ระนาดจะต้องช่วยกันแกะนิ้วออกจากไม้ระนาดเสมอ การไล่ระนาดอย่างมุ่มานะติดต่อกันนี้ทำให้ครูสำราญมีฝีมือและชื่อเสียงในด้านระนาดเอกที่เรียกว่า ไหว เรียบ ร่อน ตั้งแต่ช่วงวัยรุ่น (สำราญ เกิดผล, 2547) นอกจากนี้ความมานะอดทนในเรื่องของการฝึกซ้อมดนตรีแล้ว ก็ยังมีเรื่องของอุปสรรคต่างๆอีกมากมายที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ซึ่งอุปสรรคที่ถือว่าเป็นอุปสรรคร้ายแรงอีกเรื่องหนึ่งของท่านก็ คือ ความจน ตามที่ท่านได้เล่าให้ฟังว่า

“อุปสรรคที่ผ่านมานี้มากเหลือเกิน ความจนนี้เป็นอุปสรรคอย่างแรง คือจะไปเรียนจากบ้านใหม่ไปกรุงเทพฯ ที่ อาให้ไป 20 บาท เรา จะเหลืออะไรเดือนนี้ ปู่ต้องไปตีระฆังวัดกัลยา พอเค้าทิ้งกระຈาด ก็จะได้ 3 สตางค์ บ้าง 5 สตางค์บ้าง เวลาไม่มีสตางค์ก็เดินน้ำตาไหล หิว อุปสรรคเรื่องความจนเป็นอุปสรรคอย่างแรงกับเรา แต่เราก็ผ่านมาได้ด้วย ความมานะอดทน ทั้งอดทน ทั้งเข้มแข็ง ไม่งั้นเราก็ไม่ได้เรียน หิวก็หิว แต่ก็ต้องอดทน อีกประการเพราะว่าสงคราม ในช่วงสงครามอินโดจีน ปู่ก็ขึ้นไปอยู่กับท่านครูเทียบ ข้าวแพงมาก 50บาท ในสมัยนั้นแพงเหลือเกิน ก็ต้องซื้อขนมปังมากินแทนพอให้อยู่ท้อง อุปสรรคมากมายเหลือเกิน กว่าที่จะถึงวันนี้ ถ้าเราไม่มานะอดทนก็คงไม่มีวันนี้”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

จากการสัมภาษณ์ภูมิหลังการเรียนดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล จะเห็นได้ว่า ครูต้องใช้ความพยายามมานะอดทนในการเรียน การหาความรู้ทางดนตรีไทยเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเจออุปสรรคอะไรก็ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่ได้เผชิญ ซึ่งมีความสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของกลุ่ม

เครือญาติ และกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิดของครูสำราญ เกิดผล ที่ว่าครูนั้นเป็นผู้ที่มีความมานะอดทน และ
อดสาหะพากเพียร ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“จากที่ครูเล่าให้ฟัง สมัยที่ครูยังเรียนอยู่ ครูจะพูดถึงเรื่องของ
ความยากลำบากในการเดินทาง กว่าจะได้วิชาความรู้ ไปรอเรียนกับครู
หลายๆท่านตั้งแต่สมัยสงครามโลก หรือ ในการฝึกซ้อม ต่อเพลง ไล่ระนาด
ครูก็จะใช้เวลาในการฝึกซ้อมดนตรีซ้อมทั้งวัน ถ้าหลับเมื่อไหร่ถึงจะไม่ได้
ยินเสียงระนาด ท่านเป็นบุคคลที่ขยัน และอดสาหะมาก ๆ”

(บุตรี สุขปาน, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

“ครูเป็นผู้ที่มีความอดสาหะพยายามในเรื่องของคนตรีไทย
มาก ที่พบเห็นได้ชัดคือเรื่องการเขียนโน้ต การแต่งเพลง ซึ่งครูก็อายุขนาด
นี้ยังเขียนเพลง แต่งเพลงทุกวัน คือถ้าเป็นเราคงทำไม่ไหว ครูอายุขนาดนี้
ทำทุกวันจนมาถึงวันนี้ได้ ก็เพราะครูมีความมานะพากเพียร อดสาหะใน
เรื่องวิชาชีวิตดนตรีไทย”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

“เขาเป็นคนขยัน สมัยก่อนพ่อส่งไปเรียนอยู่วงพาทย์โกศล ผึ่ง
ธน ไปต่อเพลง พี่ราญเค้าเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเหนือเค้าหมด แต่ก่อน
เขาตื่นมาไล่ระนาดตั้งแต่ตีสาม มีความมุมานะ ผมบางทีตื่นทันกันนอนฟัง
ความรู้ก็ได้ อ่านโน้ตได้ เขียนโน้ตได้ ผมนี่ไม่ได้เรียนโน้ต เขาได้เรียนโน้ตกับ
ครูอาจ สุนทร หัวหน้าวงดุริยางค์ทหารเรือ”

(วิเชียร เกิดผล, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559)

“สมัยที่เราเป็นเด็กพ่อจะไม่ค่อยอยู่บ้าน จะไปเรียนที่
กรุงเทพฯ เรียนที่วัดกัลยา ตอนนั้นเป็นช่วงสงคราม แล้วเวลาที่มีระเบิดมา
ก็หนีลงหลุม ก็คือจะขยันไปเรียนที่โน่นที่นี่ คือเวลาครูบอกให้ไปเรียนกับ
ครูคนนี้พ่อก็ไปเรียน บางทีก็ไปเป็นเดือน ๆ ไปกินอยู่ที่บ้านครูเลย
สมัยก่อนนะก็ไม่ค่อยมีเงิน กินอยู่ง่าย ๆ เขาให้อะไรก็ต้องกิน เป็นความ
มานะอดทน ความพากเพียรเพื่อที่จะได้เรียนรู้ เพราะว่าต้องไปอาศัยบ้าน
คนอื่น ไม่ใช่บ้านเราก็ต้องอดทน เราไม่ใช่ลูกใช้หลาน บางทีครูก็ต้อง

อดทน กว่าจะได้เรียนก็ขึ้นอยู่กับว่าครูจะมีเวลาสอนเรามากน้อย เพราะบางทีครูไม่ว่างก็ต้องนั่งรอเป็นวันๆ พ่อมีความพยายามในการไฝ่หาความรู้ทางดนตรีมาก”

(จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559)

ภาพที่ 19 ภาพครูสำราญ เกิดผล กำลังประพันธ์เพลงไทย

จากความอดุสาหะพากเพียรที่ครูได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอมาตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบัน ซึ่งก็ส่งผลทำให้ครูเป็นผู้ที่เมื่อคิดจะทำอะไรแล้วจะต้องทำอย่างสุดความสามารถ และจะต้องทำให้สำเร็จ อย่างเช่นในเรื่องของดนตรีไทย ซึ่งในปัจจุบันครูสำราญ เกิดผล ท่านถือว่าเป็นผู้ใหญ่ในวงการดนตรีไทยที่ทุกคนให้การยอมรับนับถือ ทั้งความสามารถที่เพียบพร้อม และความรอบรู้ในดนตรี ตลอดจนงานที่ท่านได้รับเลือกให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ซึ่งไม่เพียงแต่ในเรื่องของดนตรีไทยเท่านั้น นอกจากนี้ก็ยังมีเรื่องอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยอันเป็นอัตลักษณ์ของท่าน ที่เมื่อได้ตัดสินใจลงมือทำอะไรแล้ว จะต้องทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ และดีเลิศ ดังตัวอย่างในเรื่องที่ท่านเคยได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังดังต่อไปนี้

“เดินหมากรุกสู้เค้าไม่ได้ขอเดินสามเดือนมีคนเก่งอยู่คนนึงไม่มีใครสู้ได้ ปู่ก็เดินกับเค้าขนาดเค้าเอาเรือออกสองลำก็ยังสู้ไม่ได้ เราเดินหมากรุกเค้าก็หัวเราะ ก็เลยมาบอกที่บ้านว่าถ้าเดินสู้เค้าไม่ได้จะไม่เลิกเดินขอเวลาสามเดือน แล้วไม่ต้องหุงข้าวเย็นเผื่อ เย็นๆก็ซื้อเหล้าให้เค้าบ้าง

กลางวันก็เลี้ยงข้าวเค้าก็ขอให้เค้าเดินหมากรุกกับเรา พอสามเดือนก็สู้ได้ รู้วิธีเค้าอะไรเค้าหมด”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2560)

“ตอนเริ่มเป็นหมอ ที่มีหมอมือชื่อง่ายๆคน ปู่ก็พยายามศึกษาหาความรู้จนกล้าเข้าไปเคียงหน้ากับเค้าได้ คือถ้าหากไม่ใช่คนนี้ก็เรา แต่ก่อนปู่ดูไข้เก่ง ดูตัวยาเก่งว่าถ้าอาการแบบนี้ต้องใช้อะไรแก้ ปัจจุบันก็ยังทำยาแก้ลม ทำที่เราก็กินเค้า อันนี้เป็นสูตรตำราโบราณ ก็มีอยู่ครั้งเราไปรักษาสู้เค้าไม่ได้ ก็เลยคิดว่าเอ๊ะจะทำยังไงถึงจะได้ตำรานี้มา ก็เข้าไปกราบกรานแกอยู่นาน แกก็รู้ว่าเราอยากได้แกไม่ให้ตำรา แกก็บดยามาให้ไว้ให้หมดแล้วก็บดมาให้ใหม่ กว่าปู่จะได้ตำรานี้มาก็จนแกอายุมากแกถึงได้ยกตำราให้เรา ยานี้แกอัมพฤกษ์อัมพาตได้ แต่ต้องดูอาการว่าคนไหนใช้ได้”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2560)

1.5.3 มีความเป็นผู้นำ

บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำของครูสำราญ เกิดผลนั้น จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาภูมิหลังของท่านในเรื่องประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าชีวิตของท่านนั้นมีบทบาทที่จะต้องเป็นผู้นำคนมาโดยตลอด แม้แต่กระทั่งการเล่นดนตรีเครื่องมือนั้นก็เป็นระนาดเอก ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นผู้นำหลักของวงดนตรีไทย ซึ่งในปี พ.ศ. 2484 ครูสำราญอายุได้ 17 ปี ครูอาจ สุนทร นำวงปี่พาทย์บ้านใหม่ทางกระเบนไปบรรเลงในงานไหว้ครูของบ้านพาทย์โกศล ในงานนี้ครูสำราญเป็นเด็กที่บรรเลงระนาดเอกได้ดีมาก จนกระทั่งนักบรรเลงระนาดคนอื่นๆรุ่นเดียวกันไม่กล้าที่จะบรรเลงต่อจากครูสำราญ ซึ่งในงานนี้ครูสำราญได้มีโอกาสเดี่ยวระนาดเอกเพลงกราวในสามชั้น ถวายสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) วัดเทพศิรินทราวาส จนสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์พอพระทัยมาก จึงใช้ให้เด็กวัดนำไฟฉายไปมอบให้แก่ครูสำราญ โดยผ่านท่านครูเทวาประสิทธิ์ พาทย์โกศล ซึ่งที่จริงแล้วด้วยความที่ยังเด็กครูสำราญต้องการได้รางวัลเป็นเงินมากกว่าไฟฉาย เนื่องจากฐานะทางบ้านไม่ค่อยดี แต่จำใจต้องรับไฟฉายนั้น ครูเทวาประสิทธิ์รู้ถึงปริศนาธรรมในครั้งนี้ ท่านจึงได้กล่าวกับครูสำราญว่า “สำราญ อย่าคิดว่าไฟฉายนี้เป็นของต่านะ ไฟฉายใช้สำหรับส่องนำทาง ฉะนั้นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ท่านหมายถึงต่อไปในภายหน้าสำราญจะต้องได้เป็นผู้นำในทางดนตรีไทยต่อไป” (สำราญ เกิดผล, 2547) ซึ่งก็เป็นจริงดังคำทำนาย ภาระความเป็นผู้นำของครูสำราญ เกิดผล เริ่มต้นตั้งแต่การที่ครูเปรียบเสมือนเป็นความคาดหวังของตระกูลที่จะต้องเป็นผู้นำวงดนตรีไทยบ้านใหม่ทางกระเบนสืบต่อจากอาของท่าน ซึ่งครูก็รู้ตัวว่าหน้าที่ของตนและปฏิบัติหน้าที่ของ

ตนเองที่อยากจะทำอย่างตอนที่ยังเรียนที่กรุงเทพฯ คนอื่นไม่ตื่นไล่ระนาด แต่ครูก็รู้ตัวเองว่าเรามาทำอะไร รู้หน้าที่ตนเอง มาเพื่อที่จะเรียน ศึกษาหาความรู้ เราเดินทางมาไกลจากอยุธยา ก็เคียวเขี้ยวตนเองที่จะตื่นเพื่อมาไล่ระนาด โดยที่ไม่ต้องมีคนไปสั่งไปบอก ท่านทำด้วยตนเอง (พิชชาณัฐ ตูจันดา, **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559) จากการที่ครูมีความมานะอดทน อุทิศเวลาเพียรมาตั้งแต่เด็ก ทำให้ครูสำราญ เกิดผล เป็นที่รัก และเมตตาของครูที่ได้สอนท่านทุกคน ครูทุกท่านก็พร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีไทยให้แก่ครูสำราญอย่างเต็มที่ เมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น พ.ศ.2483-2489 ครูสำราญก็เริ่มที่จะมีฝีมือในการบรรเลงระนาดเอก ซึ่งช่วงนี้ ชีวิตของครูสำราญส่วนใหญ่จะอยู่กับดนตรีไทยแทบทั้งสิ้น จะเป็นช่วงที่ครูสำราญได้มีการออกประชัน และเป็นช่วงที่เริ่มมีชื่อเสียงในวงการดนตรีไทยเป็นอย่างมาก ต่อมาใน พ.ศ.2494 ครูสำราญ เกิดผล ได้รับมอบให้เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย จากครูอาจ สุนทร ซึ่งการที่จะได้รับมอบเป็นผู้ประกอบพิธีนั้น บุคคลผู้นั้นจะต้องได้ผ่านการบวชเรียนแล้ว และมีคุณสมบัติที่เพียบพร้อมทั้งด้านฝีมือ ความรอบรู้ทางดนตรีไทย และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ความประพฤติการปฏิบัติตัวให้อยู่ในครรลองคลองธรรมของบุคคลผู้นั้น เนื่องจากการที่ได้เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยนั้นถือว่าเป็นเกียรติอันสูงสุดของผู้ที่ได้เรียนได้ศึกษาทางด้านดนตรีไทย ซึ่งจะต้องรับบทบาทภาระหน้าที่ในการที่จะต้องเป็นผู้นำต่อสังคมคนดนตรีไทย เพื่อนำพาวงการดนตรีไทยให้เดินไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม จึงทำให้ครูโบราณนั้นกว่าที่จะมอบภาระหน้าที่ในความเป็นผู้ผู้นำให้ใครนั้นท่านจะต้องพิจารณาเป็นอย่างดีแล้ว ซึ่งท่านครูอาจ สุนทร ก็ได้พิจารณาแล้วว่า ครูสำราญ เกิดผล มีคุณสมบัติครบในทุกข้อ และได้มอบให้ครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย นอกจากนี้ใน พ.ศ.2500 ครูสำราญ เกิดผล ได้รับมอบให้เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนี้อย่างที่มอบให้ คือ ท่านครูช่อ สุนทรวาทีน ก่อนที่ท่านจะเสียชีวิต

ในช่วง พ.ศ. 2494-2498 เป็นช่วงที่ครูสำราญ เกิดผล ได้เริ่มมีบทบาทความเป็นผู้นำแก่วงบ้านใหม่ทางกระเบนอย่างเต็มตัว ในช่วงนี้ครูได้เริ่มเปลี่ยนจากการที่เป็นผู้เรียน มามีบทบาทในฐานะครูผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ทางดนตรีไทยให้แก่ผู้อื่นบ้าง ทั้งสอนดนตรี ควบคุมวง ปรับวงเวลา มีงาน หรือมีประชัน รวมไปถึงดูแลลูกวงทุกคนในทุกๆเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องอาหารการกิน ครูก็จะทำครัวเองด้วย (วิเชียร เกิดผล, **สัมภาษณ์**, 26 พฤศจิกายน 2559) รวมไปถึงการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแห่งความดีงามแก่ศิษย์ จึงทำให้ครูเป็นที่รักและเคารพของทุกคน เป็นที่ไว้วางใจให้กับทุกคนในวงบ้านใหม่ ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ลูกศิษย์ ของครูสำราญ เกิดผล ดังนี้

“ในด้านดนตรี เต็มที่เลยครูมีความเป็นผู้นำสูงมาก โดยเฉพาะครูตีระนาดเอกด้วยเป็นผู้นำวงหมด ทุกคนในบ้านก็ให้การยอมรับ แก่ก็เป็นผู้นำวงบ้านใหม่ทางกระเบนมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน ทั้งวงเชือกถือ แก่”

(พิชชาณัฐ ตูจันดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

“แทบทุกเรื่องครูคือผู้นำ และเป็นผู้นำที่ลุดยอดด้วย โดยเฉพาะในเรื่องดนตรี ครูสั่งอะไรทุกคนจะทำตาม แก่เปรียบเสมือนผู้นำในบ้านใหม่ หลังจากกรุ่นครูสั่งเวียน ครูสำราญก็เป็นผู้นำต่อ อาจจะเป็นเพราะครุมีความรู้ มีฝีมือ และพัฒนาตนเองมาเป็นผู้นำ ก็เป็นผู้นำในทุก ๆ เรื่อง สั่งอะไรทุกคนก็พร้อมที่จะทำตาม”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

พ.ศ. 2499 ในช่วงนี้ครูเริ่มที่จะไม่ค่อยได้ไปสอนที่บ้านใหม่เนื่องจากครูวิเชียร เกิดผล ซึ่งเป็นลูกของอาสังเวียน เกิดผล เริ่มที่จะมีฝีมือขึ้นมา และพอที่จะเป็นผู้ควบคุมวงบ้านใหม่แทนได้ ปัจจัยอีกประการที่ทำให้ครูต้องเริ่มที่จะผลัดตัวออกมาเนื่องจากหน้าที่ในการเป็นผู้นำครอบครัวเป็นช่วงที่เริ่มมีลูก ครูก็ต้องรับผิดชอบมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ก็จำเป็นต้องแยกตัวออกมา แล้วก็ประกอบอาชีพทั้งที่เป็นงานดนตรี และงานอื่นๆที่ไม่ใช่ดนตรีครูก็รับหมด อะไรที่พอจะเป็นรายได้เพื่อนำมาจุนเจือครอบครัวได้ ซึ่งในตอนนั้นฐานะของครูสำราญ เกิดผล นั้นยังไม่มั่นคงเหมือนปัจจุบัน ดังคำกล่าวของท่านดังนี้

“อุปสรรคมากมายกว่าจะถึงวันนี้ วันที่เรามีภรรยา มีลูก ปู่ทำมาเกือบทุกอย่าง เขาทำนา เราก็ทำนา跟他 เพราะว่าการไม่มีจะกินมันเข้ามา เรามีลูก 7 คน ต้องส่งให้เรียนอีก ไม่มีอะไรจะส่งลูกเลย อะไรที่พอจะหากินได้เงินมาในสิ่งที่ถูกและที่ควร เราก็ไปทำไร่ ปุ๋ยมันกลางทุ่งได้ทั้งนั้น ทำนา跟他ก็ทำ หาบข้าวไม่ไหวก็ต้องให้แม่บ้านเขาแทงข้าวขึ้นบ่า แล้วก็หาบมาพอได้ อุปสรรคเหลือกำลัง กว่าจะมาถึงวันนี้ มันเป็นภาระ ซึ่งเราต้องยอมรับ ถ้าเราไม่รับภาระอันนี้ เรามีลูกมีเต้า เราก็ไม่ได้รับผิดชอบ เราเป็นหัวหน้าครอบครัวก็ต้องรับผิดชอบ ลูกเกิดมาก็ต้องให้เรียน เป็นหนี้เป็นสิน เราก็ต้องกู้มาให้ลูกเรียน”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

จากคำกล่าวของครูสำราญ เกิดผล เห็นได้ว่าเมื่อถึงเวลาที่จะต้องเป็นผู้นำครอบครัวครูก็พร้อมที่จะเปลี่ยนบทบาทชีวิตของท่าน เพื่อรับผิดชอบต่อ ภรรยา และลูกๆของท่าน ซึ่งครูก็ได้พยายามปฏิบัติหน้าที่ความเป็นผู้นำครอบครัวอย่างเต็มความสามารถ และใน พ.ศ. 2510 ครูได้

เริ่มประกอบอาชีพเป็นแพทย์ประจำตำบล ซึ่งนี่คือจุดเริ่มต้นของการที่ครูจะมีบทบาทในการเป็นผู้นำ ต่อชุมชนในเวลาต่อมา ครูได้เล่าประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเป็นแพทย์ประจำตำบลไว้ว่า

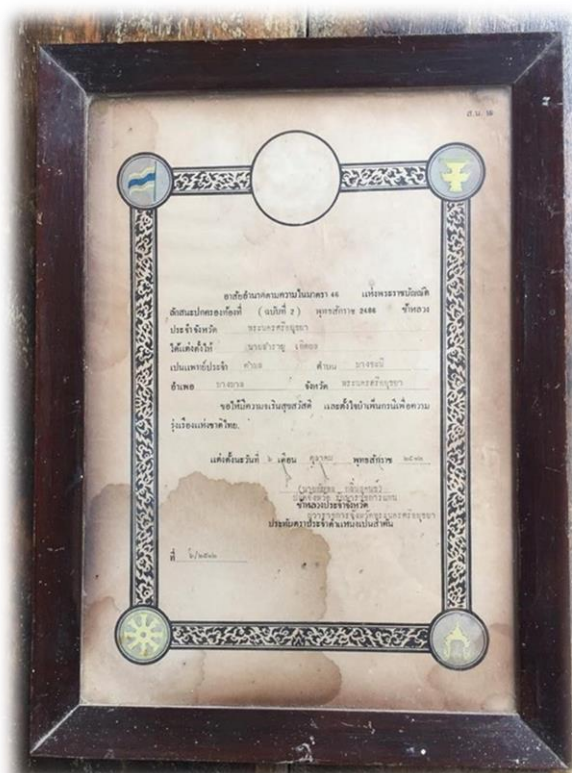
“ตอนนั้นได้เริ่มเป็นแพทย์ประจำตำบล สมัยก่อนไม่เหมือน เดียวนี้ อนามัยก็ยังไม่ มี อะไรก็ยังไม่ค่อยมี ก็ต้องอาศัยแพทย์แผนโบราณ สิ่งที่เรามีความรู้ ก็พอช่วยตัวเองได้ ทยุยกยามันยังไม่เจริญเหมือนเดี๋ยวนี้ ต้องกินยาแผนโบราณ เป็นไข้ก็ต้องต้มยาหม้อ เป็นอาชีพที่พอเลี้ยงตัวได้ คือว่า อยู่ในสถานการณ์ที่ปู่ไม่เคยได้เรียกร้องอะไรเค้า การทำอาชีพนี้เรา ไม่ได้หวังผลตอบแทน เป็นหมอเราก็มีหน้าที่รักษา เรื่องเงินเค้าให้เรา ก็เอา ไม่ได้เราก็ไม่ว่าอะไร คือปู่ก็ทำอย่างนี้มานาน”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

จากการที่ครูสำราญ เกิดผล ได้ใช้ความรู้ในสายแพทย์แผนไทย มาประกอบ อาชีพเป็นแพทย์ประจำตำบล ท่านก็ทำด้วยจรรยาบรรณของความเป็นแพทย์ ไม่ว่าจะใครมาเรียกไป รักษา ครูก็ไปหมด โดยที่ไม่ได้เรียกร้องในเรื่องเงินทอง ทั้งๆที่บ้านครูก็ไม่ได้มีฐานะอะไร ซึ่งครูก็ปฏิบัติ เช่นนี้ อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์หลานของท่าน ดังนี้

“สมัยก่อนแกเป็นหมอประจำตำบล บางทีมีคนเอาเรือมาเรียก ตอนดึกๆ หมอไปฉีดยาบ้านนี้หน่อยก็ต้องไป ใครมาเรียกแกไปรักษาให้ หมด ไม่เคยมีเรียกร้องเรื่องค่ารักษา ให้ก็ไป ไม่ให้แกก็ไป ทำคลอดก็ทำ เป็นนะ ปู่ราญนี่เป็นหมอต่ำแยะด้วย ”

(วรเทพ บุญจำเริญ, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

ภาพที่ 20 ภาพใบประกอบวิชาชีพแพทย์ประจำตำบล

จากการที่ครูสำราญ เกิดผล ปฏิบัติตัวเป็นผู้ให้ ในการรักษาคนในชุมชน ด้วยการปฏิบัติตัวอยู่ในกรอบจรรยาบรรณของความเป็นแพทย์ ก็เป็นการสะสมบารมีมาเรื่อยๆ จนกระทั่งในปี พ.ศ.2517 ครูก็ได้รับเลือกจากคนในชุมชนให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และในปีต่อมาครูก็ได้รับเลือกให้เป็นกำนันติดต่อกันถึง 12ปี จนเกษียณอายุราชการ ในปี พ.ศ.2530 หลังจากเกษียณอายุครูก็ได้รับเลือกให้เป็นที่สมมนตรีต่ออีก 3ปี จนถึง พ.ศ.2533 ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของหลานท่าน ดังนี้

“แกได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นำชุมชน เป็นกำนัน เป็นกระทั่ง เป็นรองนายก อบต. ตำบล แกก็เคยเป็นมาแล้ว แกทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี แล้วก็อย่างเวลาลงเลือกตั้งกำนัน แทบจะไม่มีคู่แข่งเลย คนทั้งตำบลเค้ายอมรับแกหมดเลย แสดงออกถึงความเป็นผู้นำ”

(สุรียา บุญจำเริญ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559)

จากการที่ท่านได้เสียสละปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นผู้นำชุมชนอย่างทุ่มเทมา โดยตลอดรวมเป็นระยะเวลาถึง 16ปี โดยเริ่มจากเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ตลอดจนได้เป็นที่สมมนตรี ซึ่ง

การที่ท่านได้รับเลือกให้เป็นผู้นำชุมชนติดต่อกันจนท่านเกษียณอายุนั้นโดยที่ไม่มีใครกล้าลงสมัครผู้
ด้วย เนื่องจากท่านยึดหลักของการเป็นผู้ให้ โดยที่ไม่ได้หวังผลตอบแทนใดๆ และทำอะไรก็ยืนอยู่บน
หลักของความถูกต้อง ทำให้คนในตำบลบางบาลเคารพยกย่อง เชื่อถือ และศรัทธาในตัวท่าน ยกให้
ท่านเป็นผู้นำมาโดยตลอด ซึ่งครูก็ได้เล่าถึงประสบการณ์ทำงานในการเป็นผู้นำชุมชนกับผู้วิจัยว่า

“ตอนเป็นกำนันก็ดูว่าชุมชนขาดในเรื่องใด อะไรที่จะเป็น
ประโยชน์ เช่น ขุดลอกคูคลอง เอน้ำเข้าไต้หวัน สืบเนื่องจากแม่น้ำ
เจ้าพระยา ขอไฟฟ้าเข้าไปในหมู่บ้าน ทั้งไฟทาง ไฟอะไร เป็นตำบลแรก
เลยที่มีไฟฟ้า ขอทางเดินจากวัดโคกไปวัดถนน อย่างน้อยก็ 2 กิโลเมตร หนทาง
เดินแคบไปก็ขอไปได้สัก 6 คอกเพื่อคนจะเดินได้ ทำเป็นถนนปูน วัควาย
เดินได้สบาย ไม่ใช่เหนื่อยๆ ทำงานประเภทแบบนี้เพื่อส่วนรวม คำก็เห็น
ความดีเรา แล้วก็ขยับจากความดีจนมีคนเชื่อถือ จะทำอะไรก็สำเร็จแล้ว
เพราะคนก็เชื่อมือเราแล้ว เมื่อก่อนยังลำบากเพราะเค้าไม่ค่อยเชื่อ เรา
ไม่ใช่คนเกิดที่นี่ เราเป็นคนจากที่อื่นมา จะมาเป็นกำนันมาปกครองคน
ตำบลนี้ ก็ต้องค่อยๆสร้างบารมี ในตอนเป็นกำนันเค้าก็มีเงินเดือนให้
เงินเดือนสมัยนั้นถูก ก็ขาดทุนแทบทุกเดือน ไม่ใช่อย่างเดี๋ยวนี้นี้”

(สัมภาษณ์ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

ภาพที่ 21 ภาพหนังสือสำคัญแสดงหลักฐานการเป็นกำนัล

ในช่วงที่ครูเป็นกำนันอยู่นั้น เป็นช่วงที่ครูหยุดการเล่นดนตรีไป เนื่องจากฐานะทางการเงิน และการที่จะต้องเป็นผู้นำครอบครัว ครูจึงต้องหาวิธีทำอาชีพที่พอจะให้เลี้ยงครอบครัวได้ จนกระทั่งในปี พ.ศ.2528 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ท่านทรงมาขอตัวครูซึ่งขณะนั้นเป็นกำนัน โดยมีพระราชบัญชาทำหนังสือขอตัวไป 3 เดือน ให้ไปอยู่ที่วังจิตรลดาเพื่อค้นคว้าเพลงที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตทรงนิพนธ์ไว้ 70 กว่าเพลง ซึ่งในตอนแรกนั้นได้มีการค้นคว้าแล้วแต่ก็หาได้ไม่ครบ ยังขาดอยู่อีก 12 เพลง คุณหญิงไพฑูริย์ พาทยโกศล จึงได้ทูลแก่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ว่า ถ้าจะมีครบก็อยู่ที่บ้านครูสำราญเท่านั้นแหละ คุณหญิงไพฑูริย์ท่านจึงทำหนังสือขอตัวครูสำราญไป จากนั้นก็ได้ค้นคว้าหาเพลงจนครบ และได้มีการต่อเพลง ซ้อมรวมวง อัดเทปที่วังจิตรลดาว่าจะสำเร็จก็เป็นเวลาถึง 3 เดือน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ทรงแต่งตั้งให้ครูสำราญเกิดผล เป็นที่ปรึกษาด้านดนตรีไทย ท่านได้พระราชทานชื่อวงให้แก่วงบ้านใหม่เป็น “วงพาทยรัตน์” และได้เป็นผู้อุปถัมภ์ครูสำราญในเวลาต่อมา หลังจากเหตุการณ์นี้ทำให้ครูสำราญ เกิดผล ได้เริ่มที่จะกลับมาเริ่มจริงจังกับวิชาดนตรีไทยอีกครั้ง ซึ่งมีเหตุการณ์หนึ่งครูได้เล่าว่า

“ช่วงนั้นปู่ก็เกือบจะเปลี่ยนอาชีพไปแล้ว คือแทบไม่ได้จับดนตรีเลย ก็มีอยู่คืนที่ฝันว่าปลวกกินหน้าปู่พรุนหมด เราก็สงสัย ไม่เคยฝันแบบนี้ ก็คิดขึ้นมาเลยว่าปลวกมันกิน มันไม่ควรเป็นหน้าคน ควรจะเป็นกระดาษ ก็เป็นห่วงโน้ตขึ้นมาทันที ก็ไปค้นเจอปลวกกินโน้ตเพลงอยู่จริงๆ พังไปเยอะ กระดาษป่นหมดอะนะ บางส่วนก็ไม่สามารถกู้คืนได้ ทำให้มีความรู้สึกที่ว่าเราก็ได้เรียนวิชาดนตรีมามาก แต่เราคลายความสนใจออกไปก็ด้วยความที่ปู่มีลูกหลายคน ความไม่พอกินมันเข้ามาอยู่ มันก็ต้องเปลี่ยนอาชีพเอาตัวรอดมาก่อน ก็ไม่ทันได้คิดว่าปลวกมันจะมายุงกับโน้ตได้ ด้วยความสำนึกได้ ตอนนั้นมีความรู้สึกเสียใจนะ การที่ครูบาอาจารย์ท่านมอบความไว้วางใจให้กับเรา คือเราทำตัวไม่ดี ไม่สามารถจะเก็บเพลงของท่านไว้ได้หมด หลังจากนั้นปู่ก็เก็บรื้อฟื้นใหม่ อะไรที่เสียหายแล้วเราพอจะเพิ่มเติมได้ ก็เพิ่มเติม อันไหนที่พอจะแก้ไขได้เราก็แก้ไข ก็เป็นจุดที่ทำให้ค่อยๆ หวนกลับมาทางดนตรีมากขึ้น”

(สัมภาษณ์ เกิดผล, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2560)

ภาพที่ 22 ภาพโน้ตเพลงไทยของครูสำราญ เกิดผล ที่ชำรุดทรุดโทรม

จากการที่ครูหยุดกิจกรรมทางดนตรีเป็นระยะเวลาหนึ่ง ทำให้เมื่อกลับมาศึกษาอีกครั้งครูก็จำเป็นที่จะต้องใช้นิตที่ท่านครูอาจ สุนทร เคยมอบให้ไว้ เพื่อเป็นการฟื้นฟูเพลงการที่ไม่ได้เล่นเป็นระยะเวลานาน ซึ่งจากเหตุการณ์ที่ครูฝันในครั้งนั้นยังเป็นสิ่งที่เตือนใจครู และเป็นจุดเริ่มต้นในการกลับมาสนใจทางดนตรีไทยอีกครั้ง ทำให้ครูได้มีการนำโน้ตเพลงต่างๆที่ชำรุดทรุดโทรมนำมาคัดลอกใหม่ด้วยลายมือของท่านเอง รวมไปถึงพัฒนาต่อยอดบทเพลงใหม่ๆเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ.2533 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ท่านรับสั่งให้คุณหญิงสมศรี กัณธมาลา สมัยนั้นเป็นอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ให้นำเด็กจากกรมประชาสัมพันธ์มาเรียนดนตรีไทยที่บ้านครูสำราญ เกิดผล จำนวน 30 คน และสร้างบ้านให้ครูอีกหนึ่งหลังเพื่อให้เป็นที่พักแก่เด็กมาอาศัยร่ำเรียน เพื่อมุ่งหวังให้มีผู้สืบทอดทางเพลงของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ซึ่งครูสำราญ เกิดผล ท่านก็ได้เล่าว่า

“ก็สอนอยู่ตั้งแต่ปี 2533 สอนอยู่หลายปี สอนจนกระทั่งส่งถึงมหาวิทยาลัย เด็กที่มาเรียน ตอนนั้นก็ไปเป็นครูอาจารย์กันหลายคน แต่ที่ไม่ดีก็ส่งกลับไปบ้าง เพราะว่าใน 30 คน มันไม่ได้เจอแต่ก่อนดิน มันเจอก้อนทรายบ้าง บ้างก็ไม่สามารถที่จะปั้นได้เลย ไอ้ที่เป็นก้อนดินก็ปั้นได้ หรือดินผสมทรายสักหน่อยก็พอปั้นได้ บางก้อนเป็นทรายล้วนๆ ก็สอนไม่ได้ ต้องส่งกลับคืน”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2558)

ภาพที่ 23 ภาพสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระราชทานนามแก่วงปี่พาทย์ตระกูลเกิดผล ว่า “วงพาทย์รัตน”

หลังจากนั้นใน พ.ศ.2543 รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข คณบดี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้มาเชิญครูสำราญ เกิดผล ให้ไปสอนในรายวิชาปฏิบัติ ทักษะดนตรีไทย ในเครื่องมือระนาดเอก และวิชาปรับวงดนตรีไทย ครูจึงได้เริ่มมีบทบาทในการเป็นครู สอนดนตรีไทยที่อยู่ในระบบการศึกษา และได้มีกลุ่มลูกศิษย์ที่มีความตั้งใจที่จะสืบทอดทางเพลงสาย สำนักของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล จำนวนหนึ่ง ซึ่งต่อมากลุ่มศิษย์กลุ่มนี้ก็ถือว่าเป็นลูกศิษย์ที่มีความใกล้ชิดกับครู และได้มีโอกาสในการไปร่วมวงกับวงพาทยรัตนอยู่เป็นครั้งคราว ทำให้เกิดความสนิทสนมและเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน จากการสัมภาษณ์ลูกศิษย์ของท่าน ก็จะทำให้เห็นถึง ความเป็นผู้นำของครูที่มีต่อศิษย์ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ถ้าเรื่องในบ้านนี้ครูถูกเสมอ ไม่ว่าครูจะสั่งอะไรลูกศิษย์ไม่ว่า จะเป็นรุ่นใหญ่ รุ่นเล็ก โดนหมด ถ้าสั่งแล้วต้องทำ ถ้าสั่งกินข้าวคือต้องกิน ถ้าสั่งนอน ต้องนอน จะเป็นอย่างนั้นเลย ไม่ว่าจะเป็นรุ่นปู่เชียร ปู่ลอง ขนาดรุ่นนั้น เรายังตกใจเลย พอปู่สั่งขึ้นเพลงนี้ ทุกคนก็นั่งกันพริบเลยเป็น ผู้นำที่สุดยอดเลย น่าจะเกิดจากการปฏิบัติตัวของครูจนเปรียบเสมือนเป็น เสาหลักของศิษย์ ทำให้ศิษย์ยำเกรง เคารพ และเชื่อถือในตัวครู”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

“ถือว่ามีความเป็นผู้นำสูง สมัยก่อนก็จะมีเด็กมาเรียนที่บ้าน ครู เวลาอยู่ในบ้านไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม กิจกรรมอะไรก็ตาม ครูก็จะเป็น คนจัดการ หรือเป็นคนสั่งการทั้งหมด และก็สามารรถคุมเด็กให้อยู่ด้วยกัน ได้ทั้งบ้าน ทุกคนในบ้านเชื่อฟัง”

(วิธณา อ่อนสำลี, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

“ครูเป็นผู้นำสูงสุด คือสิ่งที่ท่านทำมา ไม่ต้องบอกกล่าวก็ได้ เห็นจากการกระทำ ครอบตน ครอบคน ครอบงาน ครอบศิษย์ได้ทั้งหมด ทุกคนให้ความเคารพท่าน”

(พณกฤษ บุญพบ, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

“ครูเป็นผู้นำของบ้าน เวลาทีมงานอะไร จะต้องมีการเตรียมตัว ครูจะต้องเรียกมาซ้อมก่อน ปรับวงกันก่อน เพื่อความเรียบร้อยก่อนไป บรรเลงจริง”

(บุตรี สุขปาน, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

“ถ้าทีมงานที่ใหญ่จริงๆ แกก็จะเรียก เหมือนเรียกลูกศิษย์ กลับมารวมตัวกัน เพื่อเล่นถวายให้สมเด็จพระเจ้า หรืออวดเทพในโอกาสสำคัญ ต่างๆ”

(เกียรติศักดิ์ ดีซัง, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2559)

ใน พ.ศ.2548 ครูสำราญ เกิดผล ท่านได้รับเลือกให้เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ซึ่งถือว่าเป็นภาระหน้าที่ความรับผิดชอบครั้งใหญ่ของครูอีกครั้งหนึ่ง ในครั้งนี้ถือว่าเป็นภาระสำคัญในการเป็นผู้นำต่อวิชาชีพดนตรีไทย ซึ่งครูก็ให้ความสำคัญกับภาระหน้าที่การเป็นศิลปินแห่งชาติ โดยท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

“เค้าไม่ได้บอกให้เราทำอะไรนะ เพราะว่าปู่เป็นคนที่คิดหนัก เราถือว่าการที่เค้าให้เราเป็นศิลปินแห่งชาติ เค้ามอบภาระหนักให้กับเรา ไม่ใช่เราไปนั่งกินเงินตอบแทนเค้าได้เดือนละ 25,000 บาทนะ มันมีภาระอะไรที่เราจะทำเพื่อส่วนรวมได้ ภาระอันไหนที่เราจะช่วยเหลือเค้าได้ ภาระสอนเด็กปู่หึงไม่ได้ เพราะว่าอันนี้เป็นภาระใหญ่ที่เราเป็นศิลปินแห่งชาติ ถ้าเราไม่สำนึกถึงสิ่งนี้เราก็ไม่ต้องทำ รับค่าตอบแทนเค้าเฉยๆ มันไม่สบายใจ เราถือว่าเราได้รับภาระหนักพอสมควร ต้องทำงานตอบแทนเค้า โดยการทำงานเป็นผู้ให้ ใครมาเรียนเราก็สอน เราไม่รับค่าตอบแทน มากี่คนเราก็เลี้ยงดู มันก็เป็นภาระที่เราจะตอบแทน นอกจากการเป็นผู้ให้ความรู้แล้ว ปู่ก็จะพยายามแต่งเพลง ตรวจเพลง รวบรวมเพลงทั้งเก่า และใหม่ เพื่อที่เราต้องการจะเผยแพร่ ต้องการให้มันเป็นสมบัติของชาติต่อไป ถ้าเราไม่ทำสิ่งใหม่ๆ มันก็ไม่เกิดการพัฒนา การต่อยอด ก็จะมีแต่ของเก่าๆ อยู่那儿แหละ ก็อยากจะทำให้เด็กรุ่นใหม่ได้เห็น ว่า ของโบราณก็มี ของใหม่เราก็มี”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2558)

จากคำกล่าวของครูสำราญ เกิดผล จะเห็นได้ว่าครูนั้นมีความเป็นผู้นำในทางวิชาชีพดนตรีไทยเป็นอย่างมาก โดยจากการที่ท่านพยายามที่จะช่วยอนุรักษ์ ด้วยการเป็นผู้ให้ความรู้ทางดนตรีแก่ผู้ที่สนใจทุกคน รวมไปถึงการที่ท่านพยายามที่จะรวบรวมโน้ตเพลงของเก่าๆ โบราณ ของสายสำนักท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ด้วยการจดบันทึกเพลงไทยทุกๆ เพลงเป็นโน้ตสากล เพื่อไม่ให้เพลงนั้นเกิดการสูญหายไป และต้องการที่จะให้เป็นมรดกของชาติต่อไป และในอีกประเด็นหนึ่งคือการที่ครูพยายามที่จะพัฒนา และต่อยอดดนตรีไทย ด้วยการประพันธ์บทเพลงใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นอีกด้วย

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในเรื่องของความเป็นผู้นำของครูสำราญ เกิดผล สามารถสรุปได้ว่า ครูสำราญ เกิดผล ท่านมีความเป็นผู้นำในหลายๆ ด้าน ทั้งการเป็นผู้นำต่อวงพาทยรัตน์ การเป็นผู้นำครอบครัว การเป็นผู้นำต่อศิษย์ การเป็นผู้นำต่อวงการดนตรีไทย และวิชาชีพดนตรีไทย ตลอดจนเป็นผู้นำต่อคนในชุมชน ซึ่งทั้งหมดนี้ ครูมีหลักที่ใช้ในการประพฤติปฏิบัติตัวในการเป็นผู้นำ ดังนี้

“คุณธรรม เป็นเรื่องสำคัญของการเป็นผู้นำ ถ้าเราไม่มีคุณธรรม ไม่มีศีลธรรมประจำตัว ก็จะเป็นผู้นำคนที่ดีไม่ได้ คุณธรรมหลักๆ ของปู่ก็คือเราต้องซื่อตรง มีศีลธรรม มีคุณธรรมประจำใจ จากะ รู้จักที่จะเสียสละ และเป็นผู้ให้ ผู้นำก็ต้องมีปัญหา ส่งแสงสว่างให้เค้าด้วย ศิลสมาธิ ปัญญา ปู่ว่าคลุมเลย สมานิสำคัญนะ จะทำอะไรต้องมีสมาธิ ถ้าเราไม่มีสมาธิ เราไม่มีการยั้งคิดที่ดี เราไม่มีสติที่ควบคุมให้ดี แล้วจะเป็นผู้นำคนที่ดีได้อย่างไร ปัญญาก็นำแสงสว่าง ส่วนความรู้ คือ ถ้าไม่มีปัญญา ความรู้ก็ไม่เกิด ใช้ปัญญาในสิ่งที่ดีหรือไม่ดี ใช้ปัญญาไปในสิ่งที่ดีมันก็เป็นประโยชน์มาก ถ้าใช้ไปในทางที่ไม่ดี มันก็เหลวแหลก คือปัญญามันก็มี 2 ด้าน ถ้าเราใช้ไม่ดีมันก็ไปชั่ว ถ้าใช้ดี มันก็ไปดี”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2558)

จากบทสัมภาษณ์ของครูสำราญ เกิดผล ในเรื่องของหลักในการเป็นผู้นำของครูนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การเป็นผู้นำที่ดีนั้นสิ่งที่สำคัญมาเป็นอันดับแรกคือเรื่องของคุณธรรม โดยเฉพาะในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต และจากะ คือการเสียสละ และเป็นผู้ให้ ซึ่งผู้นำที่ดีนั้นจะต้องประกอบไปด้วย ศิล สมาธิ และปัญญา

ภาพที่ 24 พิธีไหว้ครูดนตรีไทยที่สาขาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2558

ภาพที่ 25 ภาพครูสำราญ เกิดผล ขณะทำพิธีครอบครูดนตรีไทย

ตารางที่ 18 ตารางสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านบุคลิกภาพทางสติปัญญา

กลุ่มครอบครัวและเครือญาติ 1. จันทร์เพ็ญ อินท 2. สุทธิรักษ์ กิตติศาสตร์ 3. วิเชียร เกิดผล 4. วรเทพ บุญจำเริญ 5. เกียรติศักดิ์ ดีซิง 6. สุริยา บุญจำเริญ 7. นิเวศ เกิดผล
 กลุ่มลูกศิษย์ 1. พณภุช บุญพบ 2. สมประสงค์ ภาคสังข์ 3. ชฤทธิ์ ตรีทรัพย์ (บ้านพายุรัตน์) 4. ปานพัย สุคนธรส 5. พรชัย ผลนิโคธ 6. บุตรี สุขปาน 7. พิษชาณัฐ ฐัจจินดา 8. วัฒนา อ่อนสำลี
 9. กรทิพย์ แซ่มะเขียง 10. กฤตินี เงินสมบัติ 11. วราห์ เทพมงคล (วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล) 12. สอนอง คลั่งพระศรี 13. สุทิน มีนวนหงส์ (เพื่อนร่วมวิชาชีพ)

ประเด็นที่สรุปได้จากการสัมภาษณ์	กลุ่มเครือญาติ										ข้อสรุปที่ได้				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11	12	13	
1.5 บุคลิกภาพทางสติปัญญา															
1.5.1 การประเมินตนเอง															
สามารถประเมินตนเอง และยอมรับในสิ่งที่ตนไม่รู้ ไม่ถนัด เพื่อไม่สร้างมีนที่คนที่ดีคิดให้แกศิษย์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	(ผู้มีชั้น ครูไม่เคยได้รับคำชมจากครูของท่านเลย เนื่องจากครูของท่านต้องการให้ท่านสามารถยอมรับความจริงว่าตัวเรายังไม่ดี เพื่อที่จะได้ไม่หยุดที่จะพัฒนาตนเอง)
สามารถประเมินตนเอง และยอมรับในความสามารถของตน เพื่อที่จะได้พัฒนาตนเองต่อไป	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
1.5.2 มีความรอบคอบ อุตสาหะพากเพียร และพร้อมที่จะใช้หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ															
มีความรอบคอบ และอุสาหะพากเพียร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1.มีความรอบคอบในการเพียรพยายามศึกษาค้นคว้า
ขยัน ไม่หยุดนิ่งที่จะค้นหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	2.เป็นผู้ที่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางดนตรีไทยตลอดชีวิต
1.5.3 มีความเป็นผู้นำ															
มีความเป็นผู้นำครอบครัว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	หลักในการเป็นผู้นำ
มีความเป็นผู้นำศิษย์ และวงพาทยรัตน์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1.เป็นผู้มีความรู้จริงในเรื่องที่จะทำ
มีความเป็นผู้นำต่อกิจกรรมทางสังคมส่วนรวม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	2.ปกครองคนโดยยึดหลักคุณธรรม
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	3.เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	4.การรู้จักเลือกคนให้เหมาะสมกับงาน

ภาพที่ 26 แผนภาพสรุปอัตลักษณ์ความเป็นครุตนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านบุคลิกภาพ

ตอนที่ 2 อัตลักษณ์ความเป็นครุคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านคุณธรรม

ครูสำราญ เกิดผล ท่านมีบทบาทหลากหลายในวงการดนตรีไทย เป็นทั้งนักดนตรีที่มีความสามารถในการใช้ทักษะในการบรรเลงระนาดเอกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นนักประพันธ์เพลงที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์หลายผลงานเพลง เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ทางดนตรีไทยจนได้รับเลือกให้เป็นศิลปินแห่งชาติ และโดยเฉพาะบทบาทในฐานะครุคนตรีไทย แสดงให้เห็นว่า ท่านเป็นบุคคลที่มีความสามารถ คือ มีความเก่ง และมีความรอบรู้ทางดนตรีไทยที่หาคนเทียบได้ยาก แต่สิ่งหนึ่งที่ท่านให้ความสำคัญไม่แพ้ความเก่ง คือ ความดี ซึ่งความดีในมุมมองของท่าน คือ การมีคุณธรรม ดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

“การรักษาจริยธรรม คุณธรรม เป็นธรรมประจำจิตใจของเรา
ที่เราจะต้องรักษายึดมั่นในความเป็นครู ในความเป็นผู้ให้ ครูบาอาจารย์ทุกคนต้องมีการยึดมั่นในวิชาชีพของตัวเอง ในจริยธรรมและศีลธรรมของตัวเองที่จะสอนลูกศิษย์ ถ้าเราไม่มีศีลธรรม ไม่มีจริยธรรมประจำตัวครูบาอาจารย์ มันก็ใช้ไม่ได้ ต้องมีสัจจะ มีความจริงใจกับลูกศิษย์ และสอนให้เป็นที่ไปตามกฎเกณฑ์ที่เราตั้งใจ”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2558)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะด้านคุณธรรมของครูสำราญ เกิดผล โดยผู้วิจัยได้สังเกตจากจริยวัตรในการดำเนินชีวิตของท่าน โดยวิเคราะห์ร่วมกับบทสัมภาษณ์ของครูสำราญ เกิดผล กลุ่มเครือข่าย และกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิด โดยผู้วิจัยสามารถสรุปคุณธรรมที่เป็นหลักสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของครูสำราญ เกิดผล ออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ 2.1 คุณธรรมในเรื่องของความกตัญญู กตเวทิต 2.2 คุณธรรมในเรื่องของการเป็นผู้ให้ 2.3 คุณธรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น และ 2.4 คุณธรรมในการครองตน ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 การเป็นผู้ที่มีความกตัญญูทวดต่อผู้มีพระคุณ

ในเรื่องของความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมหลักประจำใจของครู สรรพคุณ เกิดผล เลยกี่ว่าได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ลูกหลาน และลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดท่าน ทุกคนจะพูดถึง ครูว่า ท่านเป็นผู้ที่ไม่เคยลืมคุณใคร และมีความกตัญญูเป็นที่ตั้งไม่ว่าจะกระทำการใด ซึ่งจากการ สัมภาษณ์ครู สรรพคุณ เกิดผล และกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าครูจะเป็นผู้ที่มีความกตัญญู ต่อ 1.บิดา มารดา และญาติพี่น้องของท่านที่ได้เคยเลี้ยงดู และให้การสนับสนุนครุมาตั้งแต่ยังเด็ก 2. ครูบาอาจารย์ของท่านทุกคน 3.องค์กรที่ท่านทำงาน 4.สถาบันพระมหากษัตริย์ และ 5.บุคคลอื่นๆทุก คนที่มีบุญคุณกับท่าน

ด้วยความที่ครู สรรพคุณ เกิดผล ท่านเสียพ่อไปตั้งแต่ตัวท่านนั้นอายุได้ 6ปี ดังนั้น นอกจากมารดาของท่านแล้ว บุคคลที่ช่วยอุปถัมภ์ส่งเสริมท่าน และพาท่านไปฝากครูเทียบ คงลาย ทอง เพื่อไปเรียนดนตรีกับครูอาจารย์ที่มีฝีมือ ที่กรุงเทพฯ ก็คือ คุณอาจำรัส กับคุณอาสังเวียน เกิดผล ซึ่งครู สรรพคุณท่านก็ได้สำนึกในบุญคุณนี้ และตั้งใจศึกษาเล่าเรียนดนตรี เพื่อที่จะนำวิชาความรู้ มาพัฒนางานดนตรีที่บ้านต่อไป โดยเฉพาะกับครูวิเชียร เกิดผล ที่เป็นลูกของอาสังเวียน ผู้ที่มีพระคุณ กับท่าน ทำให้ในภายหลังกูร สรรพคุณได้ฝึกฝน และถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ครูวิเชียรอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะได้มาสืบทอดวงดนตรีไทยบ้านใหม่ต่อไป ด้วยความที่ปัจจุบันนี้ครู สรรพคุณ เกิดผล ท่านเริ่มมี ฐานะที่มั่นคงแล้ว ท่านก็ไม่ลืมที่จะช่วยเหลือญาติพี่น้องของท่าน ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ในเรื่อง ความกตัญญูของครู สรรพคุณ เกิดผลที่มีต่อ บิดา มารดา และญาติพี่น้องของท่านที่ได้เคยเลี้ยงดู และให้ การสนับสนุนครุมาตั้งแต่ยังเด็ก ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“พ่อมีความกตัญญูต่อบุพการี และครูบาอาจารย์ แล้วก็ปฏิบัติ เป็นแบบอย่างให้แก่ ลูกๆ ลูกศิษย์ก็ได้เห็น เพราะว่าพ่อจะทำอยู่เสมอ และ ลูกๆ ก็ได้ปฏิบัติตาม ก็คือเราก็จะมีความกตัญญูทวดต่อผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะกับพ่อแม่”

(จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559)

“แกจะกตัญญูรู้คุณคน ทวดคนแรกที่ส่งแกไปเรียนที่วัดกัลยา คือ พ่อของครูวิเชียร แกก็กตัญญูมาก ด้วยการส่งเสริมถ่ายทอดวิชาความรู้ ให้ปู่เขียร เพื่อให้ปู่เขียรมาคุมวงที่บ้านใหม่ต่อ แล้วแกก็กตัญญูต่อบ้านครูเทียบ เพราะว่าแกไปกินนอนบ้านครูเทียบ กตัญญูมาก ทุกเช้าแกจะทำบุญใส่บาตร กรวดน้ำให้ครูบาอาจารย์ตลอด เรื่องนี้แกจะไม่เคยขาด”

(เกียรติศักดิ์ ดีซัง, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2559)

“ครูนะ พ่อเขาเริ่มมีฐานะที่มั่นคงกว่าพี่ๆ น้องๆ เขาแล้ว เขาก็แบ่งปัน อย่างช่วงสงครามที่ ปีใหม่ที่เขามาแล้วก็จะแจกของบ้าง ช่วยเหลือพี่ๆ น้องๆ เขา เท่าที่จะทำได้ ด้วยความที่เค้าไม่ลืมคุณคน”

(วรเทพ บุญจำเริญ, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่มีโอกาสจะได้เรียนดนตรีไทยกับครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียงหลายท่าน โดยเริ่มจาก อาจารย์ส เกิดผล, อาสังเวียน เกิดผล, ครูเพชร จรรนาภรณ์, ครูเทียบ คงลายทอง, ครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล, ครูฉัตร สุนทรวาทีน, ครูช่อ สุนทรวาทีน, ครูอาจ สุนทร, ครูเอื้อน วรรณเกษม, และ ครูพุ่ม บาปุยะวาทย์ ซึ่งครูสำราญ เกิดผล ท่านก็ได้ให้ความเคารพครูของท่านทุกๆ คน ซึ่งท่านก็ได้เล่าถึงวิธีการที่ท่านตอบแทนพระคุณของคุณครูของท่านไว้ดังนี้

“ความกตัญญูกตเวทีกับบุคคลที่ควรบูชา อันนี้สำคัญมากที่สุด ถือว่าเป็นมงคลกับชีวิตอย่างสูงสุด ที่ปู่ทำอยู่ทุกวันนี้ คือ สอนโดยไม่คิดค่าตอบแทน เลี้ยงดูเสร็จ ก็เพราะต้องการกรวดน้ำถึงครูบาอาจารย์ ซึ่งแสดงถึงความกตัญญูกตเวทีกี่ เพราะเรียนกับครูทุกๆ คน ครูไม่เคยคิดสตางค์เลย เพราะท่านก็รู้ว่าเรายากจน และเราก็เห็นว่าครูบาอาจารย์ที่สอนเราทุกๆ คนก็ยากจนนะ ไม่ใช่ร่ำรวยหรอก กว่าเราพอจะลืมตาอ้าปากได้ ครูบาอาจารย์ท่านก็เสียชีวิตหมดแล้ว ปู่ก็ต้องหาวิธีการตอบแทนทางอ้อม ให้วิชาเป็นทาน ให้อาหารเป็นทาน และก็ใส่บาตร กรวดน้ำไปถึงท่าน รวมถึงเงินที่ไปครอบครัวมา เงินที่ใส่ขันกำลมา เขาก็ใส่บาตร ถ้าน้อยเราก็เติมให้เป็นร้อย สองร้อยแล้วก็ใส่บาตรหมด เป็นวิธีการซึ่งแสดงความกตัญญูกตเวทีกี่”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2559)

จากคำกล่าวของท่านแสดงให้เห็นว่าครูได้ปฏิบัติตนตามแบบอย่างของครูบาอาจารย์ของท่าน คือ การที่ในสมัยก่อนนั้นครูสำราญ ท่านก็เรียนดนตรีไทยมาโดยที่ครูของท่านก็ไม่ได้เรียกร้อยเงินทองแต่อย่างใด ทำให้ครูได้ยึดแบบแผนปฏิบัติอันดีงามนี้ เมื่อท่านเป็นครูท่านก็เป็นผู้ให้วิชาความรู้แก่ศิษย์โดยที่ไม่ได้หวังผลตอบแทนเหมือนอย่างเช่นครูของท่าน อีกประการ คือ ในสมัยก่อนนั้นครูสำราญ ท่านไม่ได้มีฐานะที่มั่นคงนัก กว่าท่านจะมีฐานะที่มั่นคงอย่างปัจจุบันครูของท่านก็เสียชีวิตไปหมดแล้ว ทำให้ปัจจุบันครูจึงทำหน้าที่ในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และทำบุญใส่บาตรอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ครูของท่าน ซึ่งก็มีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิดของท่าน ดังนี้

“ครูบาอาจารย์ที่ถ่ายทอดความรู้ให้พ่อเนี่ย พ่อก็จะไม่เคยลืมที่บ้านจะมีรูปครูบาอาจารย์ทุกคนของพ่อติดไว้ เวลาจะออกจากบ้านทุกครั้ง พ่อก็จะหันไปยกมือไหว้ครูของพ่อก่อนทุกครั้งที่อยู่นอกบ้าน”

(สุพธิรักษ์ กิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559)

“เวลาต่อเพลงปู่จะพูดถึงครูบาอาจารย์ของปู่ ครูจะบอกหมดว่าอันนี้ได้มาจากใคร ปู่เรียนจากใคร และปู่ก็จะเล่าเรื่องของครูให้ฟังอยู่เสมอ ว่าแบบมีความสัมพันธ์ยังไงกับปู่ เรื่องปรนนิบัติครู เรื่องขงน้ำชาเมื่อก่อนปู่ก็จะบอกว่าขงน้ำชาให้ครูของครูกินอยู่ตลอด”

(ปานหทัย สุขนครส, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2559)

“ทุกครั้งที่นำวิชาความรู้อะไรก็แล้วแต่ที่ครูเรียนมา ครูจะพูดถึงว่าได้มาจากใคร และก็มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลในโอกาสต่างๆ เช่น ทำบุญกระดูก หรือว่า ไหว้ครู ก็จะไม่ลืมที่จะทำบุญและอุทิศส่วนกุศลให้ครูบาอาจารย์ทางดนตรีไทยของท่านด้วย”

(บุตรี สุขปาน, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

“จะเห็นได้ว่าครูจะเรียกครูของครูทุกท่านว่า ท่านเสมอ ท่านครูชื่อ ท่านครูอจ มันเหมือนกับมันฝังเข้าไปในใจแก ในเวลาสอน แกก็จะพูดซ้ำๆเกี่ยวกับเรื่องครูบาอาจารย์ แล้วเราก็จะซึมซับ จะสังเกตได้ว่าบ้านแกจะมีรูปครูบาอาจารย์ติดเอาไว้ นั่นหมายถึงว่าท่านก็นับถือและระลึกถึงครูบาอาจารย์ตลอด โดยเฉพาะใส่บาตรทุกเช้า ก็

กรวดน้ำระลึกถึงคุณครูบาอาจารย์ตลอด หรือแม้แต่จะต่อเพลงเล็กๆน้อยๆ ก็จะไม่ขาดใจขึ้นไหว้ตลอด ซึ่งไม่ว่าจะทำอะไรก็จะนึกถึงครูบาอาจารย์ของท่านเสมอ”

(พิชชาณัฐ ตูจันทา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

“ครูบอกว่าเมื่อก่อนแกก็ไปเรียนที่บ้านพาทย์โกสธ กับครูฉัตร ครูช่อ ครูอาจ แกบอกเสมอเลยว่าเมื่อก่อนเวลาเรียน ครูก็ให้เราเต็มที่ ไม่คิดตั้งค์เรา ตอนนี่ครูของครูเสียหมดแล้ว ทำอะไรไม่ได้นอกจากทำบุญใส่บาตรไปให้ครูทุกวัน แล้วก็ครูจะบอกว่า แกก็จะทำเหมือนที่แกทำอยู่ทุกวันนี้ เหมือนที่ครูรุ่นก่อนๆ โดยสอนเด็กไม่คิดตั้งค์ ให้เต็มที่ คือที่ครูทำอยู่ทุกวันนี้ มันเหมือนการตอบแทนครูที่สอนแกมา”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

ภาพที่ 27 ภาพรูปถ่ายครูของครูสำราญ เกิดผล ที่บ้านของท่าน

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่ครูสำราญ เกิดผล มีต่อครูบาอาจารย์ของท่าน นอกจากความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์แล้ว ครูก็เป็นผู้ที่มีความสำนึกในบุญคุณต่อองค์กรที่ท่านได้เคยอาศัย หรือได้เคยทำงานร่วมกันอยู่ ซึ่งมีที่เห็นได้ชัดเจนอยู่สามองค์กรที่ครูได้กระทำให้เป็นที่ยอมรับได้แก่ 1.ที่บ้านพาทย์โกศล 2.วงพาทย์รัตน และ 3.วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในส่วนของบ้านพาทย์โกศลนั้น เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อชีวิตของท่านอย่างมาก เป็นสถานที่ที่ให้ความรู้ทางดนตรีไทยแก่ท่าน จนทำให้ท่านประสบความสำเร็จอย่างในทุกวันนี้ ซึ่งท่านก็ไม่เคยลืมบุญคุณในข้อนี้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของลูกศิษย์ของท่าน ดังนี้

“คุณครูชวนไปงานไหว้ครูที่บ้านพาทย์โกศล วัดกัลยาฯ คุณครูเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูให้ที่นี่ทุกปีไม่เคยรับสิ่งตอบแทนมาเลย เพราะคุณครูรู้ว่า เมื่อสมัยเด็กๆ สมัยหนุ่มๆเคยไปเล่าเรียนที่นั่น เด็กรุ่นใหม่ที่ยังคุณครูไปทำพิธีก็พยายามที่จะมอบสิ่งตอบแทนให้ แต่ผมกลัวยัยนัยเลย ว่า แม้กระทั่งขึ้นเดี่ยว คุณครูส่งกลับคืนไปหมด ส่งกลับคืนให้กับผู้นั้นนั่นแหละ คุณครูบอกได้มาที่บ้านนี้ ณ เวลานั้นก็ดีใจแล้ว และก็ดีใจยิ่งขึ้นที่ทุกๆคนเรียกคุณครูให้ไปทำประโยชน์ให้กับบ้าน ซึ่งคล้ายๆกับเป็นบ้านเกิดของท่าน ผมกลัวยัยนัยเลย หลายปีที่ผ่านมาไปด้วยกัน ขนาดเดินมาจะขึ้นรถก็มีคนเอาของมาให้ครู ขอร้องให้รับ แต่ครูไม่รับเด็ดขาด”

(สุทิน ผิวนวลหงษ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วงพาทย์รัตน เดิมก็คือวงดนตรีไทยบ้านใหม่ทางกระเบน เสมือนเป็นสถานที่ที่เป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้วยความที่ท่านได้รับการอุปถัมภ์ส่งเสริมจากอาของท่าน ท่านก็สำนึกในบุญคุณข้อนี้ และในต่อมาภายหลังก็ได้พัฒนา สร้างชื่อเสียงให้แก่วงพาทย์บ้านใหม่จนในปัจจุบันเป็นที่รู้จักในนาม วงพาทย์รัตน ซึ่งเป็นชื่อที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชทานให้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์หลานของท่าน ดังนี้

“เขาไม่ได้อยู่กับพ่อกับแม่นะ พ่อเค้าเสียชีวิตตั้งแต่เค้า 6 ขวบ แล้วแกก็มาอยู่กับตาสังเวียนที่วงบ้านใหม่ แกก็ช่วยทำงานสร้างวงพาทย์ที่บ้านใหม่มาได้จนถึงขนาดนี้ ก็เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ มีความกตัญญูค่อนข้างสูง”

(สุริยา บุญจำเริญ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559)

ปัจจุบันนี้ครูสำราญ เกิดผล ได้สอนอยู่ที่วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งครูจะไปสอนโดยเดินทางจากที่บ้าน จังหวัดอยุธยา เพื่อมาสอนที่จังหวัด นครปฐม ในทุกๆวันจันทร์ ซึ่งท่านได้สอนมาเป็นระยะเวลาถึง 17 ปีแล้ว ณ ปัจจุบันท่านก็ยังคงไปสอน อยู่ ทำให้ท่านมีความผูกพันกับมหาวิทยาลัยมหิดลมาก และตั้งใจที่จะตอบแทนในสิ่งที่ มหาวิทยาลัยมหิดลนั้นได้อุปถัมภ์ และให้เกียรติท่านไปเป็นอาจารย์ที่นั่น ดังคำกล่าวของท่านดังนี้

“เป็นเรื่องสำคัญเหลือเกินการรักชื่อเสียงของสถาบันที่เรา ทำงาน ต้องการให้นักเรียนนักศึกษาที่มีความรู้เท่าที่ปู่จะให้ได้ เพราะว่า เราเป็นห่วงสถาบัน นักศึกษาที่สำเร็จจากสถาบันควรจะมีความรู้ที่ดี ไม่ใช่ ได้แต่ประกาศนียบัตรเฉยๆ อย่างลูกศิษย์ปู่เกือบทุกคนจบไปก็ไปเป็นครู อาจารย์เกือบทั้งนั้น มันเป็นจิตสำนึกของเรา ถือว่าเค้าจ้างงานเรา คือเรา ต้องการให้นักศึกษาได้รับความรู้อย่างจริงจัง และได้ตอบแทน มหาวิทยาลัยมหิดลที่ได้ให้เกียรติเราไปสอน ต้องการให้มีผลงานออกไปให้ มันดี ให้สมกับที่เค้าให้เกียรติเรา ก็มีสถาบันอื่นเชิญปู่ไปสอนแบบประจำ ปู่ ก็ไม่ได้ไปนะคือเราก็ไม่อยากจะไป ข้างสองเจ้า บ่าวสองนาย โบราณเค้าพูด อย่างนั้น ไปสอนที่ไหนก็สอนที่นั่น ก็ถือว่าเป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่อ สถาบันในทางอ้อม”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2559)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากคำกล่าวของครูข้างต้นก็จะเห็นได้ถึงความรัก และความจริงใจที่ครูมี ให้แก่มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งท่านก็ตั้งใจที่จะตอบแทนด้วยการพยายามที่จะให้ความรู้แก่นักศึกษา อย่างเต็มความสามารถ รวมไปถึงการที่ท่านเป็นคนการสอนที่ไหนแล้วก็ตั้งใจทำประโยชน์ให้แก่สถาบัน นั้นอย่างเต็มที่ ถึงแม้ว่าจะมีโอกาสใหม่ๆมาเสนอท่านก็ไม่ได้รับไว้แต่อย่างใด เนื่องจากการที่ท่านเป็นผู้ ที่มั่นคงหนักแน่นต่อจุดยืนของตนเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ ผศ. ดร. สนอง คลัง พระศรี ถือว่าเป็นเพื่อนร่วมวิชาชีพที่ทำงานที่มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับครูสำราญ เกิดผล ซึ่งมึ ใจความดังนี้

“ท่านก็รักวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ เพราะวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ ให้งานท่าน ท่านก็มาเท่าที่มาได้จริงๆ ไม่รู้จะพูดว่ายังไง คือท่านมองว่า ดุริ ยางคศิลป์เป็นองค์กรที่ให้ท่านมาสอน และท่านก็ถ่ายทอดความรู้ทาง

ดนตรีไทยอย่างเต็มที่ ผมว่านี่คือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าท่านมีความกตัญญู
ต่อองค์กรที่สนับสนุนท่านในเรื่องของการถ่ายทอดวิชาการของท่าน”

(สนอง คลังพระศรี, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559)

ภาพที่ 28 ภาพถ่ายครูสำราญ เกิดผล กับลูกศิษย์ที่วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ความกตัญญูของครูสำราญ เกิดผล นอกจากเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีอีก
ประเด็นหนึ่งที่มีความน่าสนใจ โดยเฉพาะกับวิธีการที่ท่านแสดงออกถึงความกตัญญูอันมีเอกลักษณ์
พิเศษเฉพาะตัว คือ ความกตัญญูที่ท่านมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึง
ภูมิหลังของครูสำราญ เกิดผลนั้น ท่านได้มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งในทางตรง
และทางอ้อม จากการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงอุปถัมภ์ครูในช่วง
พ.ศ.2528 จนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุม
พันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงรับอุปถัมภ์ท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล และครอบครัว ดังนั้น
การที่ครูสำราญ เกิดผล มีความรู้ทางดนตรีไทยที่แน่นหนาอย่างทุกวันนี้ได้ เนื่องจากการที่ท่านได้ฝาก
ตัวเป็นศิษย์ และได้มีโอกาสรับเรียนวิชาดนตรีไทยที่บ้านพาทยโกศล ดังนั้นก็ถือว่าทูลกระหม่อม
บริพัตรฯ ทรงมีพระกรุณาธิคุณกับครูในทางอ้อมด้วย ซึ่งหนึ่งในวิธีการที่ครูจะแสดงความสำนึกในพระ
มหากรุณาธิคุณต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ก็คือการประพันธ์เพลงเพื่อเป็น
การเฉลิมพระเกียรติให้แก่พระองค์ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อพระบรมวงศานุ
วงศ์ที่ท่านให้ความเคารพในแบบฉบับของท่านเอง ซึ่งครูได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“สืบเนื่องมายาวนานนะ ทูลกระหม่อมบริพัตรฯ ท่านก็อุปถัมภ์บ้านพาทย์โกศลมมา ซึ่งเป็นสถานที่ที่เคยให้ความรู้แก่เรามาแล้วก็ 30 กว่าปีที่สมเด็จพระเทพฯ ทรงอุปถัมภ์ปูมา ที่สำคัญแผ่นดินอาศัยก็แผ่นดินของท่าน ถ้าเราศึกษาประวัติศาสตร์มากก็จะเห็นว่าที่ร่มเย็นเป็นสุขอย่างทุกวันนี้ก็เพราะพระมหากษัตริย์ ก็ทำให้เราเกิดความสำนึกที่ล้นพ้น เราจึงต้องหาวิธีใดที่พอจะตอบแทนท่านได้ แต่ว่าพ้นจากวิชาดนตรีแล้วเราก็ไม่มีอะไรที่จะตอบแทนได้ จึงค้นคว้าเพลงที่เราพอจะทำถวายท่านได้ แต่งเพลงเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติท่าน”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2559)

ภาพที่ 29 ภาพโน้ตเพลงตระพระเทพรัตน์ ลายมือครูสำราญ เกิดผล

CHULALONGKORN UNIVERSITY

นอกจากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดแล้วหากว่ามีผู้ที่ให้การช่วยเหลือครูไม่ว่าจะในกรณีใด เป็นเรื่องเล็กน้อย หรือเรื่องใหญ่ก็ตาม หากท่านสามารถที่จะตอบแทนได้ ท่านก็พร้อมที่จะตอบแทนบุญคุณคนในสิ่งที่ท่านพอจะทำให้ได้ในทุกๆ เรื่อง (สุทธิรักษ์ กิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559) ข้อสังเกตหนึ่งที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็น คือ เวลาที่มีคนมาเยี่ยมครู เอาของมาฝากครู ก่อนจะกลับครูก็มักจะมီးอะไรให้กลับไปด้วยเสมอ ไม่ว่าจะเป็นปลา ผลไม้ หรือขนมต่างๆ ถือเป็นการตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ ของครูเสมอๆ

2.2 คุณธรรมในเรื่องของการเป็นผู้ให้

ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่ยึดถือในหลักการของการเป็นผู้ให้ ไม่ว่าจะเป็นการให้สิ่งของ เครื่องดนตรี การให้อภัยต่อผู้ที่ได้กระทำล่วงเกิน รวมไปถึงการให้วิชาความรู้ต่างๆ

โดยท่านมีแนวคิดที่ว่า “การเป็นผู้ให้มันไม่มีพันธะ แต่การเป็นผู้รับมันจะต้องมีพันธะติดตามมา” ดังนั้นท่านจึงถือปฏิบัติตัวที่จะเป็นผู้ให้มาอย่างสม่ำเสมอโดยตลอด ส่งผลทำให้ก่อเกิดเป็นความภาคภูมิใจของท่านต่อมา ดังคำที่ท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

“เราอยากจะสนับสนุน อยากจะพัฒนาดนตรีไทยให้มันดีขึ้น แต่มันก็ทำได้ยาก อย่างถ้ามีโครงการถ่ายทอดดนตรีไทย มีใครมาเชิญปุ๊ ปู่ ก็ยินดีที่จะไปช่วย ปู่ก็จะสนับสนุนเขาอยู่ทุกๆสถาบัน มันเป็นเรื่องดี ถึงอายุมากแต่จิตใจสู้ ก็ภูมิใจที่เราได้เป็นผู้ให้ อะไรจะดีเท่ากับการเป็นผู้ให้มันไม่มี”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2558)

การให้ คือ การแบ่งปัน เอื้อเพื่อ เสียสละ ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของการให้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1.การให้ที่เป็นวัตถุสิ่งของ (อามิสทาน) 2.การให้อภัย (อภัยทาน) 3. การให้ความรู้เป็นทาน (ธรรมทาน) ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งตามประเภทของทาน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 การให้ที่เป็นวัตถุสิ่งของ (อามิสทาน)

ในเรื่องของการให้วัตถุสิ่งของนั้น ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ให้ที่ให้ครบทั้งปัจจัยสี่ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องดำรงชีวิต อันได้แก่ 1.ที่อยู่อาศัย การให้ที่อยู่อาศัยนั้น ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้พร้อมที่จะต้อนรับลูกศิษย์ของท่านทุกคน มาพักอาศัยที่บ้านของท่านด้วยความเต็มใจ จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ท่านเคยกล่าวกับผู้วิจัยว่า “ถ้าวันไหนอยากมาค้างก็มาได้ ก็เป็นเหมือนลูกเหมือนหลาน” ซึ่งก็ไม่ใช่เพียงแค่ผู้วิจัยเท่านั้น แต่หากย้อนดูภูมิหลังก็จะเห็นได้ว่าในสมัยก่อนนั้นบ้านท่านก็เปรียบเสมือนเป็นบ้านดนตรีไทยที่เป็นทั้ง ที่เรียน ที่กิน ที่อยู่ ให้แก่ลูกศิษย์ของท่านทุกคน 2.อาหาร หากวันไหนมีลูกศิษย์หรือมีแขกมาที่บ้าน ครูจะต้องเตรียมอาหารเลี้ยงในหลายๆ ครั้ง ซึ่งครูไม่ได้เพียงแค่ทำๆไปตามหน้าที่ แต่ครูใส่ใจแม้กระทั่งรายละเอียดเล็กๆน้อยๆ ครูจะสังเกตและจดจำได้ว่าลูกศิษย์แต่ละคนนั้นชอบทานอะไร ไม่ชอบทานอะไร ถ้าครูทราบว่ามีใครชอบทานอะไร เวลาที่บ้านครู ครูก็มักจะเตรียมอาหารที่ศิษย์ชอบทานไว้ให้เสมอ (สมประสงค์ ภาคสังข์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2559) 3.เครื่องนุ่งห่ม โดยปกติแล้วเนื่องในวันโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ หรือวันสำคัญทางศาสนา ครูจะมีการแจกเสื้อผ้า หรือบางทีก็ตัดชุดขาวแจกผู้ที่มาทำบุญที่วัดโคกศิรฤ เป็นประจำทุกปี และ 4.ยารักษาโรค เนื่องจากครูสำราญ เกิดผลนั้นท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์ของแพทย์แผนไทย มีความรู้ถึงขั้นที่ได้รับใบประกอบวิชาชีพแพทย์ประจำตำบล ซึ่งในภูมิหลังนั้นท่านก็

เคยประกอบอาชีพแพทย์ประจำตำบลมาก่อน แต่ปัจจุบันท่านได้เลิกประกอบอาชีพนี้ไปแล้ว แต่ท่านมีสูตรยาแก้ลมที่ขึ้นชื่อ มีคนมาขอซื้อแต่ท่านก็ไม่ได้ขาย ท่านก็ให้โดยที่ไม่ได้คิดสตางค์ แล้วยังทำแจกผู้สูงอายุ หรือคนที่เคยไข้แล้วได้ผลดีอยู่เป็นประจำ นอกจากเรื่องของปัจจัยสี่ที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วครูก็มีการบริจาคเครื่องดนตรีให้แก่โรงเรียนที่ขาดแคลนงบประมาณในการจัดหาเครื่องดนตรีให้เป็นทานอีกด้วย ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ไม่ใช่แค่สอนดนตรี แต่ครูให้ทุกอย่าง เหมือนเป็นพ่อคนหนึ่ง อย่างเวลาไปอยู่บ้านครู ครูจะต่อเพลงให้ พาไปเที่ยว อยากกินอะไรก็ซื้อมาให้กิน อย่างเช่น กับข้าวครูก็ทำให้ ทั้งที่จริงๆ ครูไม่ต้องทำให้พวกเราก็ได้ แต่ครูก็ทำให้พวกเรากิน อย่างแกงผักทองที่พวกเราชอบกิน มีอยู่ครั้งหนึ่ง ที่ไปบ้านครู พวกเราก็ซื้อผักทองไปฝากครู ครูก็จะรู้แล้วว่าเราอยากกิน แกงผักทองกัน เย็นวันนั้นพวกเราก็ได้กินแกงผักทองฝีมือครู”

(กรทิพย์ แซ่มเชียง, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2559)

“พ่อจะรักษาเกียรติของตัวเอง พ่อจะสร้างบุญ สร้างกุศล ตลอดไม่ทำอะไรที่ทำให้ตัวเองตกต่ำ อย่างเช่น เนื่องในวันสงกรานต์ หรือในโอกาสสำคัญของทุกปี พ่อจะทำบุญแจกข้าวคนจน แจกเสื้อผ้า เมื่อก่อนจะตัดชุดขาวแจกกับคนที่เขาถือศีล อย่างที่วัดโคกหิรัญ แจก 50 คน คือพ่อจะทำบุญให้ทาน คือเป็นผู้ให้ตลอด เป็นคนที่วางตัวได้เหมาะสม ใครมาคบหาจะมีความศรัทธาน่าเชื่อถือ ไม่เคยทำอะไรให้ตัวเองเสื่อมเสีย”

(จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559)

“เวลาครูไปรักษาศิลที่วัดเนี้ย ครูก็จะทำยาแก้ลม แล้วก็เอาไปให้ผู้ที่ได้มารักษาศิลที่วัดตรงนั้น ใครไม่สบาย ยาตัวนี้ช่วยได้เยอะเลย วันนั้นคุณครูไปทำบุญวันเกิด มีตำรวจท่านหนึ่งมากระซิบบอกกับอ้าวว่า ยาที่คุณครูถืออยู่นั้น ช่วยชีวิตผมไว้ ถ้าผมไม่ได้ยาตัวนี้ ผมคงตายไปแล้ว อ้าวแล้วเป็นอะไรละ เป็นมะเร็งในลำไส้ ยาแก้ลมตัวนี้สุดยอดเลยแหละ ทุกวันนี้เค้าก็ยังยืนยันว่ายาตัวนี้ช่วยชีวิตเค้า แล้วคุณครูก็ทำแจก โดยที่ไม่ได้ต้องการสิ่งตอบแทนใดๆ”

(สุทิน ฝิวนวลหงษ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559)

ภาพที่ 30 ภาพยาแก้ลมของครูสำราญ เกิดผล

2.2.2 การให้อภัย (อภัยทาน)

ในเรื่องของอภัยทานนั้น โดยปกติแล้วครูสำราญ เกิดผล ท่านจะวางตัวสำรวมทั้งกาย วาจา และใจ ไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ผิดศีลธรรม ไม่พูดจาดูหมิ่นทำให้ร้ายใคร และไม่มีใจคิดในสิ่งอกุศล ซึ่งก็ทำให้โดยปกติแล้วครูไม่มีเรื่องบาดหมางอะไรกับใคร แล้วก็ไม่มีใครมากล่าวว่าร้ายครู แต่มีเรื่องหนึ่งที่ครูสำราญ เกิดผล ท่านได้เล่าประสบการณ์ของท่านสมัยก่อนในการสอนเด็กจากกรมประชาสัมพันธ์ให้ผู้วิจัยฟัง และด้วยเหตุการณ์นี้ทำให้ผู้วิจัยขอยกมาเป็นตัวอย่างในกรณีของการที่ครูเป็นผู้ที่มีอภัยทานอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างจากบทสัมภาษณ์ครูสำราญ เกิดผล ดังต่อไปนี้

“ก็กำลังต่อเพลงเดี่ยวสารถิที่บ้านนี้แหละ ต่อเสร็จแล้วปู่ก็ไปอาบน้ำ ก็ถอดสร้อยที่ห้อยพระประจำอยู่ ไว้ในห้องปูตรงนี้แหละ อาบน้ำเสร็จเรียบร้อยแล้วเราก็ขึ้นไปสวดมนต์ น้ำมันก็ตีสารถิอยู่ตรงนี้แหละ ลงมาเราก็ไม่ได้สนใจอะไร รุ่งเช้าก็นึกถึงสายสร้อยขึ้นมา พอดูก็ไม่มีแล้ว ไ้คนข่องมันลุกขึ้นมาเห็นสายสร้อยมันก็เอาไป อีกคนเข้ามีดมันออกเอาของไปขายเลย ไ้เรารู้ว่าของไปขายอยู่ที่ไหน แต่เด็กมันไม่ยอมรับ ของไปขายอยู่กับพวกครูเค้า เราก็ไปเอาของกลางไม่ได้ แม่เค้าใส่สร้อยติดคออยู่บาทสองบาท มันก็กระตุกไปตอนเวลานอน แม่เค้าก็รู้ว่าเป็นคนนี้แหละที่กระตุกไป ตอนหลังมันลาบวชก็รับว่าเอาเงินไปส่งค่ามอเตอร์ไซด์ ปู่ก็ให้อภัยมันหมด มาขอให้บวชให้ปู่ก็บวชให้หมดนะ เราก็ถือว่าชาติที่แล้วเราคง

ไปลักของมันมานะ ชาตินี้มันก็เลยตามมาลักของเรา ถ้ามันเป็นอย่างนี้ก็ขอให้เลิกหากันไปใช้หนี้กรรม เราก็หมดกรรม ถ้าเราไม่ทำใจอย่างนี้มันก็จะ เป็นพันธะ ก็จองเวรกันอยู่นั่นไม่จบสักที แล้วสุดท้ายเค้าก็มายอมรับกับเรา ปัจจุบันเค้าก็มาราบอยู่ประจำ พอถึงปีใหม่เค้าก็จะมา เค้าก็บอกว่าถ้าไม่มีพ่อ เค้าก็ไม่มีวันนี้ เมื่อวานซืนก็เพิ่งมาหา มีครอบครัวมีลูก ได้บรรจุนเรียบร้อยแล้ว”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2559)

2.2.3 การให้ความรู้เป็นทาน (ธรรมทาน)

ในเรื่องของธรรมทานนั้น จะกล่าวถึง 2 ประเด็น คือการเป็นผู้ให้ความรู้ในทางโลก และการเป็นผู้ให้ความรู้ในทางธรรม ซึ่งการเป็นผู้ให้ความรู้ในทางโลกของครูสำราญ เกิดผลนั้น คือ การให้ความรู้วิชาทางดนตรีไทยซึ่งเป็นสิ่งที่ครูนั้นมีความถนัด และเชี่ยวชาญ เป็นผู้ที่มีความรู้รอบรู้ลึกในเรื่องของดนตรีไทยที่คนทั้งวงการดนตรีไทยให้การยอมรับ เคารพนับถือ มีความเพียบพร้อมทั้งการปฏิบัติทักษะ และ ความรู้ทางทฤษฎี ซึ่งท่านก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทยให้แก่ผู้ที่มีความตั้งใจ สนใจที่จะมาขอความรู้อย่างเต็มที่ แม้ว่าปัจจุบันท่านจะมีอายุที่มากแล้ว แต่ตัวท่านก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นผู้ให้ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีไทยให้แก่เยาวชนไทยรุ่นหลังต่อไป เท่าที่กำลังของท่านจะทำได้ ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ดังนี้

“การเป็นผู้ให้ของพ่อคือ ให้ไม่มีสิ้นสุด ให้กับทุกคน ให้กับใครก็ได้ที่มา บางทีมาปุ๊บไม่เคยรู้จักเลย มาจากไหนก็ไม่รู้ มาจากพิษณุโลกบ้าง มาจากสุโขทัยบ้าง เคยมีคนเปิด youtube ดูแล้วอยากเจอตัวจริง แล้วก็เลยเปิดหาข้อมูลจากใน google โทรมาหาพ่อเลย แล้วก็มาหาพ่อที่บ้าน พ่อก็ไม่กลัวด้วยว่าคนที่มานั้นจะคิดดีหรือคิดร้าย ขอให้มีความตั้งใจที่จะมาเรียน มาหาความรู้พ่อก็ให้หมด”

(สุทธิรักษ์ กลิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559)

“อย่างเรียนที่มหิดล เรารู้ว่าครูต้องเดินทางมาไกลอยู่แล้วแบบค่าตอบแทนที่ได้มันคงไม่คุ้ม แต่ที่ครูมาก็เพราะอยากให้ อยากจะเอาเพลงการมาถ่ายทอดให้กับศิษย์ เวลาปิดเทอมเวลาว่างครูก็จะให้ลูกศิษย์ไปอยู่ที่บ้านครู ไปเรียนเสาร์อาทิตย์บ้าง หรือช่วงปิดเทอม สัปดาห์หนึ่งก็ไป

3 วัน ครูไม่เคยเรียกค่าตอบแทนใดๆเลย แถมทำกับข้าวให้กินอีกด้วย ตื่น
เช้ามานี้ก็จะเห็นครูทำกับข้าวเองแล้ว ส่วนเราก็ตื่นมาไล่ระนาด”

(กรทิพย์ แซ่มเซียง, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2559)

“เมื่อก่อนนี้ที่บ้านใหม่ สมัยพ่อผมยังอยู่ แต่ตอนนั้นพ่อแก่แล้ว
ก็เลยมอบให้พี่ราญเป็นคนควบคุมวง ใครจะมาหัดมาเรียนก็มา พี่ราญเป็น
คนสอน มาจากหลายที่เยอะเยาะ หุงหาเลี้ยงเสร็จ ไม่ได้เอาเงินเอาทองเค้า
ด้วย”

(วิเชียร เกิดผล, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559)

“ครูเป็นคนที่จริงจังกับการสอนมาก ทั้งๆที่ไม่ได้มีค่าตอบแทน
อะไร สอนอย่างเต็มที่ตลอด นอกจากสอนแล้วยังทำกับข้าวเลี้ยงด้วย ทำ
จากใจจริงๆ ครูเค้าตั้งใจเลี้ยงอะ ไม่ได้ต้องการอะไร ไม่เคยเรียกร้องอะไร
จากศิษย์ และก็เป็นอย่างนี้สม่ำเสมอตลอดมา ตั้งแต่ที่เรียน ตั้งแต่ตอนม.1
จนทุกวันนี้ครูก็ยังเหมือนเดิม เวลาลูกศิษย์ไปก็เลี้ยงดูบุเลี้ยงดูเต็มที่ ทั้งเลี้ยง
และก็ให้ความรู้เหมือนเดิมตลอด ก็แสดงว่าแกเป็นอย่างนั้นจากนิสัยจริงๆ
นั่นแหละ”

(วัฒนา อ่อนสำลี, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากการให้ความรู้ในทางโลกแล้ว ครูสำราญ เกิดผล ก็ยังเป็นผู้มอบ
ความรู้ทางธรรม แก่ลูกหลาน และลูกศิษย์ของท่านด้วย หรือก็คือการปลูกฝัง คุณธรรม และจริยธรรม
ท่านจะคอยอบรมสั่งสอนศิษย์ในเรื่องของคุณธรรม และคอยตักเตือนศิษย์เพื่อไม่ให้ศิษย์เดินไปในทาง
ที่ผิดศีลธรรม วิธีการของท่านโดยปกติแล้วท่านจะเป็นคนที่นิ่ง ไม่ค่อยพูดอะไรมาก แต่ท่านจะเป็นคน
ที่ปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง ซึ่งท่านก็ได้กระทำตัวของท่านเป็นแบบอย่างที่ดีอย่างเสมอต้นเสมอปลาย
มาโดยตลอด ทำให้ลูกหลาน ศิษย์ใกล้ชิดได้เห็นตัวท่านเป็นแบบอย่างที่ดีแห่งการปฏิบัติตัว จึงเกิดเป็น
ความเคารพ ศรัทธา และอยากที่จะกระทำตามแบบอย่างของท่านด้วยความเต็มใจ แต่หากว่าเรื่อง
ไหนที่มันต้องพูดจริงๆ ท่านก็จะเรียกมาตักเตือนเป็นการส่วนตัว ท่านจะไม่ตำว่าศิษย์ต่อหน้าคนอื่น
เพราะท่านเป็นผู้ที่ให้เกียรติผู้อื่นถึงแม้ว่าผู้นั้นจะเป็นศิษย์ ท่านก็จะไม่ทำสิ่งที่ทำให้ศิษย์ต้องเกิดความ
อับอาย ซึ่งสอดคล้องกับตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“พ่อเป็นครูที่น่าจะเป็นแบบอย่างให้กับลูกหลาน ลูกศิษย์ ใน
 ทุกๆเรื่องเลย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประพฤติปฏิบัติตัวเป็นคนดี มีคุณธรรม
 มีจริยธรรม เป็นคนมีศีลมีธรรม สุภาพเรียบร้อย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 เป็นคนที่จิตใจโอบอ้อมอารี ก็คือตลอดชีวิตที่อยู่กับพ่อมา เราก็ซึมซับจน
 ทำให้เราซึ่งประกอบอาชีพเป็นครูเหมือนกันก็นำวิธีการปฏิบัติตัวของพ่อ
 สามารถเอาไปใช้กับลูกศิษย์เราได้ พ่อก็จะปฏิบัติตัวแบบนี้อย่างเสมอต้น
 เสมอปลายมาโดยตลอด ถ้าลูกศิษย์ได้นำแบบอย่างของพ่อไปใช้เนี่ย
 แน่แน่นอนเลยว่าคนนั้นจะต้องประสบความสำเร็จในจรรยาบรรณและวิชาชีพ
 ของความเป็นครูอย่างแน่นอน”

(สุทธิรักษ์ กลิ่งศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559)

“จะบอกว่าครูผู้ให้โดยแท้จริงนะ คือใครไปขอความรู้ ครูก็จะ
 บอกหมดเท่าที่ครูบอกได้ เท่าที่ครูเรียนมา ไม่ปิดบัง ไม่มีการแบ่งแยก
 สำนัก แล้วครูก็ยังเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้ชีวิตของความเป็นครู ในแง่ของ
 การปฏิบัติตัว ในเรื่องของคุณธรรม ศีลธรรม ในเรื่องของการวางตัวใน
 สังคม การมอบน้อม กิริยามารยาทอะไรต่างๆ เราก็ซึมซับมาจากครูนี้
 แหะละ”

(พรชัย ผลนิโครธ, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

2.3 คุณธรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น

ในเรื่องของคุณธรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นของครูสำราญ เกิดผลนั้น ผู้วิจัย
 ได้วิเคราะห์จากข้อมูลสัมภาษณ์ และจากการสังเกตจริยวัตรของท่านโดยผู้วิจัยเอง สามารถสรุปได้ว่า
 คุณธรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นของท่านนั้นได้ตรงกับหลักธรรมในเรื่องของ พรหมวิหาร 4 ซึ่ง
 ถือว่าเป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เอกจากพรหม เป็นแนว
 ธรรมปฏิบัติของผู้ที่เป็นผู้นำ ผู้ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ
 ได้แก่ 1.เมตตา คือ ความปรารถนาดี อยากรู้ให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตที่แผ่เมตตา คิดทำประโยชน์ให้แก่
 ผู้อื่น 2.กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ 3.มุทิตา คือ ความยินดีดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีความสุข เจริญ
 งอกงามยิ่งขึ้นไป และ 4.อุเบกขา คือ ความวางเฉยปล่อยวาง และการวางใจเป็นกลางไม่ปล่อยไป
 ตามอำนาจอคติ ซึ่งครูสำราญ เกิดผลท่านเป็นผู้ที่ได้นำหลักของพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิต
 ร่วมกับผู้อื่นอย่างแท้จริง ดังคำกล่าวของท่านดังนี้

“คนเรากล้ามันมีพรหมวิหาร 4 นะ เข้าใจว่าไปรอดแล้ว ถ้าเรามีเมตตา มีกรุณา มุทิตา อุเบกขา ใจเราก็ไม่เดือดร้อน ไม่วิกลิง ไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ไม่โกรธ ถือว่าสำคัญมาก อย่างตอนเป็นกำนันปู่ก็ต้องอยู่บนหลักของพรหมวิหาร 4 เราก้ปฏิบัติแบบนี้มานาน ไม่งั้นก็คงไม่มีบาร์มีแบบเดี๋ยวนี้”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

จากคำกล่าวของท่านจะเห็นได้ว่าท่านเป็นผู้ที่ยึดหลักของพรหมวิหาร 4 ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในทุกๆ เรื่อง แต่ในที่นี่ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างในประเด็นของการที่ครูนำหลักของพรหมวิหาร 4 มาใช้กับการเป็นครูสอนดนตรีไทย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเมตตาต่อศิษย์ของครูสำราญ เกิดผลนั้น ท่านได้แสดงออกอย่างชัดเจน จากการที่ท่านแทนตัวของท่านเองว่า ปู่ กับลูกศิษย์ทุกคน เนื่องจากท่านมีความปรารถนาดี รักลูกศิษย์ทุกคนเสมือนเป็นลูกเป็นหลาน ซึ่งท่านก็ได้ดูแลลูกศิษย์ทุกคนเสมือนเป็นลูกหลานของท่านเอง เช่น การที่ท่านเป็นห่วงในเรื่องของอาหารการกิน หรือแม้แต่การเดินทางกลับบ้าน เวลาไปเรียนที่บ้านของท่าน หากวันใดที่ผู้วิจัยเดินทางมาคนเดียว ท่านก็จะกะเวลาโทรมาถามว่าเดินทางถึงบ้านรึยัง ซึ่งเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความเมตตาที่ท่านมีให้กับลูกศิษย์อย่างแท้จริง

2. ความกรุณานั้น ท่านจะเป็นผู้ที่วิเคราะห์ความสามารถของศิษย์เป็นรายบุคคลว่าใครเหมาะที่จะเรียนไปไหน พยายามช่วยเหลือในจุดที่ศิษย์คนนั้นยังทำได้ไม่ดี ท่านจะเลือกเพลงให้มีความเหมาะสมกับฝีมือของศิษย์แต่ละคน อย่างเช่น มีอยู่ครั้งหนึ่ง ท่านได้สอนศิษย์คนหนึ่ง แล้วศิษย์คนนั้นอยากจะทำเพลงเดี่ยวระนาดเอก แต่ท่านได้ดูมือไม้แล้วความสามารถยังไม่ถึงขั้นที่จะสามารถบรรเลงเพลงเดี่ยวได้ ท่านจึงได้ทำทางเดี่ยวที่ง่าย ๆ ขึ้นให้แก่ศิษย์คนนี้ นอกจากนี้หากลูกศิษย์คนใดที่มีความขยันตั้งใจจริง ท่านก็พร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีอย่างเต็มที่ และเมื่อศิษย์มีทักษะปฏิบัติที่ดีแล้ว ท่านยังให้ความรู้เพิ่มเติมในด้านการประพันธ์เพลง วิธีการตรวจเพลง ความรอบรู้ทางดนตรีควบคู่ไปกับเรื่องของทักษะปฏิบัติดนตรี รวมไปถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ศิษย์อีกด้วย

3. มุทิตา ครูสำราญ เกิดผล ท่านมีความยินดีทุกครั้งที่ได้เห็นศิษย์ประสบความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียน หรือศิษย์มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ท่านก็จะมีการพูดเพื่อให้กำลังใจศิษย์ทุกครั้ง ขึ้นชมในความสำเร็จของศิษย์แต่พอประมาณ หากศิษย์ขอคำแนะนำ ท่านยังยินดีให้คำแนะนำทุกครั้ง ดังคำกล่าวของลูกศิษย์ท่านคนหนึ่ง ดังนี้

“ประสบการณ์โดยส่วนตัวของพี่ คือ เราารู้เลยว่าแกมีเมตตา และคอยจับตามองอยู่ก็คือ ตอนที่สอบได้เป็นอาจารย์ที่บุรีรัมย์ ก็โทรไปบอกแก แกก็บอกว่า เอ้อ ดีใจด้วยหะ ใจดีด้วยหะของครูเนี่ย ครูไม่ค่อยพูด มีหะมีอะไร แสดงว่ามันออกมาจากข้างในครู หรือว่าตอนที่สอบได้ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาก็บอกครูที่จุฬาฯ เพราะตอนนั้นครูไปอ่านโครงการไหว้ครู ครูก็เอ้อ เก่งมาก ผ่างล้อมมาได้ คือพูดสั้นๆแค่นี้แต่เราารู้เลยว่าครูมองเราอยู่ ครูเป็นห่วง พอเรามาถึงจุดที่ผ่านอะไรมาได้ มาประจำการตำแหน่งเป็นอาจารย์ได้ในมหาวิทยาลัย ครูน่าจะพอใจ ซึ่งพี่คิดว่าน่าจะเป็นอย่างนั้น เพราะครูจะไม่ชมพร้าเพรื่อ”

(พิชชาณัฐ ตูจันดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

4. **อุเบกขา** ครูสำราญ เกิดผล ท่านปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างของครูที่สามารถ ดำรงตนให้สามารถวางเฉย สำหรับสิ่งที่ท่านพยายามช่วยเหลือศิษย์อย่างเต็มที่แล้ว แต่หากศิษย์ไม่สามารถรับสิ่งเหล่านั้นไปปฏิบัติตาม ไม่สามารถพัฒนาตนไปพร้อม ๆ กับความตั้งใจในการช่วยเหลือของท่านได้ ท่านจะเป็นผู้ที่ระลึกได้ว่า ท่านควรปล่อยวางลง เพื่อไม่ให้ตนเกิดความทุกข์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ท่านเป็นผู้ที่มีอุเบกขา ซึ่งตรงกับคำกล่าวของท่านดังนี้

“การปล่อยวางก็เป็นเรื่องสำคัญในการสอนดนตรี แรกๆที่สอนเราก็คิดว่ามันจะเหมือนกับเราทุกคน เพราะเราเป็นคนต่อเพลงง่าย มันก็น่าจะง่ายเหมือนกับเรา ไม่ได้คิดว่ามันไม่เหมือนกัน พออายุมากขึ้นปุ๊บก็เริ่มใช้สติเข้ามาควบคุมอารมณ์ของเราไม่ให้เรามีความโกรธเวลาสอนแล้วเราก็จะไม่ต้องมาเครียด ถ้าเราไปโกรธมันเราก็มีความเครียดด้วย พอโกรธมันแล้ว มันก็ไม่ได้ทำให้มันได้ ถ้าเรามีความวางเฉยเดี๋ยวสติเราก็จะมา ปัญหามันก็เกิด แล้วเราก็เปลี่ยนตรงนั้นเปลี่ยนตรงนี้ทำทางให้มันเหมาะสมกับมือเด็กมันก็ทำได้”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

2.4 คุณธรรมในการครองตน

จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูสำราญ เกิดผล ท่านจะพูดถึงหลักในการครองตนของท่านว่าท่านจะเป็นผู้ที่ยึดถือปฏิบัติฝึกฝนตนในเรื่องของ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งก็ไปตรงกับหลักคำ

สอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องของ ไตรสิกขา คือ หลักปฏิบัติสามประการของพุทธศาสนิกชนที่สำคัญยิ่ง ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำกล่าวของท่านดังนี้

“ศีล ทำให้คนเป็นคนดี ไม่ไปเบียดเบียนใคร สมาธิ ทำให้ใจเรานิ่งไม่ไปยุ่งกับใครเค้า เพราะงั้น ศีล สมาธิ ทั้งไม่ได้ คนเดียวนั้นมันเพลินกับสังคมธรรมดา ซึ่งไม่มีคุณธรรมคุ้มครอง มันก็ประอะประไปเรื่อย ถ้าสังคมที่มีคุณธรรมคุ้มครองมันจะอยู่ภายในกฎเกณฑ์ของศีลธรรม สิ่งสำคัญคนเราถ้าไม่มีความละเอียดทำได้ทุกอย่าง มันเกิดความละเอียดขึ้นมาในตัวของตัวเอง ดังนั้นทุกคนต้องมี หิริโอตตัปปะ ไม่ว่าจะทำอะไรถ้าความละเอียดมันเกิดมันก็จะไม่ทำ”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

สำหรับประเด็นในเรื่องของศีลนั้น ผู้วิจัยมีความประทับใจจากการที่ได้สัมภาษณ์ครูสำราญ เกิดผล ในเรื่องของการประพฤติตน รักษาศีลก่อนที่จะไปประกอบพิธีไหว้ครู ซึ่งผู้วิจัยได้ถามครูว่า “ครูมีการปฏิบัติตัวเตรียมตัวอย่างไร หากว่าในอาทิตย์หน้าจะต้องไปเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู” ด้วยความที่ผู้วิจัยเคยได้ยินมาว่า เวลาผู้ประกอบพิธีไหว้ครูก่อนที่จะไปทำพิธีนั้น บางท่านก็จะปฏิบัติตัวสวดมนต์ถือศีลก่อนวันงานเป็นเวลาหนึ่งเดือนบ้าง หนึ่งอาทิตย์บ้าง ขึ้นอยู่กับวิธีการของแต่ละท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้คำตอบกลับมาว่า

“ปู่ก็ไม่ได้ทำอะไรเป็นพิเศษนะ ปู่ไม่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตัวเฉพาะตอนที่ปู่จะทำพิธีไหว้ครู แต่ปู่จะปฏิบัติตัวตลอดทั้งปีอยู่แล้ว คือถือศีล 5 ทั้งปี เราก็ไม่ต้องปฏิบัติตัวเฉพาะช่วงเวลาใกล้ๆวันทำพิธี ปู่จะทำอย่างเสมอต้นเสมอปลายอยู่แล้ว”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2560)

ซึ่งคำตอบของครูนั้นทำให้ผู้วิจัยเกิดความประทับใจเป็นอย่างมาก เป็นการแสดงให้เห็นว่าครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่ตั้งใจที่จะรักษาศีล และประพฤติตนให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงามเป็นอาจิลน ซึ่งครูได้แสดงออกถึงความตั้งใจในการที่จะเป็นผู้ที่รักษาศีล 5 ตลอดชีวิต โดยท่านได้กล่าวต่อไปอีกว่า

“ปู่ตั้งใจที่จะรักษาศิล 5 ตลอดชีวิต สวดมนต์แล้วเราก็จะ
สมาทานศีล 5 ปู่ว่าแค่ศีล 5 มันก็ปิดประตูพอสมควรแล้ว เราไม่ยุ่งยากกะ
ใคร ไม่ว่าจะกล่าวไม่โกหกใคร ไม่ลักขโมย ไม่ผิดศีลกาเม ไม่ติดอบายมุข แต่
นี่มันก็ปิดประตูแล้ว ปู่เป็นคนพูดคำไหนเป็นคำนั้น อย่างปู่ขอสมาทาน
สิกขาบทศีล 5 ตลอดชีวิต เราก็ต้องปฏิบัติตัวให้เป็นไปตามลัจจะ อย่างเมื่อ
วานซื้อปลา 2 ตัว เด็กเอามาให้ พ่อไปเปิดถุงดูมันเป็นๆอยู่ ปู่ก็ปล่อยไป
เราจะไม่ทานของเป็นๆนะ เพราะมันก็ไปผิดศีลฆ่าสัตว์ ปู่จะเป็นคนยึดมั่น
ในลัจจะวาจามาก เพราะว่าถ้าปู่ไม่ยึดมั่นใครเค้าจะเคารพนับถือเรา ใครจะ
เชื่อถือในตัวปู่”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2560)

ซึ่งก็มีความสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของกลุ่มเครือญาติ และลูกศิษย์ใกล้ชิดของ
ท่านในเรื่องการที่ครูสำราญ เกิดผล นั้นเป็นผู้ที่รักษาศีล และประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม โดย
ส่วนใหญ่แล้วก็จะพูดถึงครูว่า ท่านมีกิจวัตรประจำวันก็คือการที่ท่านจะตื่นมาใส่บาตรในทุกๆเช้า เพื่อ
เป็นการอุทิศส่วนกุศลผลบุญให้แก่บุพการี ผู้มีพระคุณ รวมไปถึงครูบาอาจารย์ของท่านที่ได้ล่วงลับไป
แล้ว และก่อนเข้านอนของทุกๆวันครูจะต้องสวดมนต์ก่อน ซึ่งครูได้ปฏิบัติเป็นกิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ
มาโดยตลอด นอกจากนี้ครูสำราญ เกิดผล ถือว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ในเรื่องของ
การรักษาศีล และประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ศิษย์เกิดความเคารพ
ศรัทธา และน้อมนำเอามาเป็นแบบอย่าง ตั้งตัวอย่างบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“เรื่องการทำบุญใส่บาตร อันนี้ชัดเจนมาก ผมเห็นมาตั้งแต่
เล็กยังไป ปัจจุบันครูก็ยังทำแบบเดิม ก็คือว่ารักษาศีล ประพฤติตนอยู่ใน
ศีลธรรมอันดีงาม”

(พณกฤษ บุญพบ, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

“ครูถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีเลย สวดมนต์ ไหว้พระ รักษาศีล
โดยเฉพาะอย่างน้อยคือศีล 5 ไม่มีผิดศีลธรรมเลย ซึ่งครูจะปฏิบัติตัวเป็น
แบบนี้อย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลง”

(บุตรี สุขปาน, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

“ด้วยความที่ท่านก็สำนึกตัวเองด้วยว่าท่านเป็นผู้ประกอบพิธี
ไหว้ครูด้วย และก็เป็นผู้อาวุโสที่ทุกคนต่างให้ความเคารพนับถือ มันก็เป็น
ส่วนหนึ่งที่ครูจะต้องทำตนอยู่ในศีลในธรรม เราก็ไม่เคยเห็นท่านไปทำอะไร
ที่ผิดศีลธรรมเลย ท่านก็ประพฤติอยู่ในครรลองคลองธรรมอยู่ตลอด เป็นผู้
ที่คู่ควรต่อการกราบไหว้จริงๆ”

(พิชชาณัฐ ตูจินดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

ศีล นั้นถือว่าเป็นเครื่องที่ควบคุม กาย และวาจาของเราให้อยู่ในกฎเกณฑ์
แห่งความดีงาม ซึ่ง ศีล 5 นั้นถือว่าเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สุดของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งการ
ที่ปฏิบัติตัวให้อยู่ใน ศีล 5 นั้น จะนำเราไปสู่ สมาธิ เป็นขั้นต่อไป

สมาธิเกิดขึ้นได้หากมีการฝึกจิตให้นิ่งอยู่ในอารมณ์เดียวได้จะทำให้จิตมี
กำลัง และใช้ประโยชน์จากภาวะจิตนี้ได้มาก ซึ่งสมาธินั้นก็มีส่วนช่วยให้การทำงานต่างๆให้มี
ประสิทธิภาพมากขึ้น คนที่ไม่ค่อยมีสมาธิในการทำงาน มักจะทำงานด้วยความเฉื่อย และมักมีความ
ผิดพลาดเกิดขึ้นบ่อยๆ ซึ่งสิ่งที่ขวางกั้นจิตทำให้สมาธิไม่อาจเกิดขึ้นได้นั้นก็คือ นิวรณ์ 5 (ป.อ.ปยุตโต,
2545) ซึ่ง ศีล 5 นั้น จะเป็นเครื่องมือในการควบคุมนิวรณ์ 5 ดังนั้นการที่ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้
ที่ประพฤติตนอยู่ใน ศีล 5 นั้น ก็จะทำให้ท่านเป็นผู้ที่สามารถเกิดสมาธิได้ง่ายกว่าบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้
ประพฤติตนอยู่ใน ศีล 5

ซึ่งก็สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของกลุ่มเครือญาติ และกลุ่มลูกศิษย์ของครู
สำราญ เกิดผล ในเรื่องของการที่ครูนั้นเป็นผู้ที่มีสมาธิในการจะทำงาน หรือกิจกรรมต่างๆได้เป็นอย่างดี
ดี ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของกลุ่มเครือญาติ และกลุ่มลูกศิษย์ของครูสำราญ เกิดผล ดังนี้

“พ่อควบคุมตัวเองได้ เพราะเป็นคนฝึกสมาธิมา ก็จะควบคุม
ตัวเองได้ไม่โกรธ ไม่เคืองใคร แล้วเวลาทำพิธีไหว้ครู พ่อจะนั่งพับเพียบได้
นาน ๆ ไม่เปลี่ยน ไม่เปลี่ยนอะไรเลย คือคนที่ทำอย่างนี้ได้มันน้อยนะ อย่าง
เรานั่งแป็บเดียวนะก็ต้องขยับแล้วเปลี่ยนขาไปเปลี่ยนขามา พ่อเขาจะนั่งได้
นานๆ บางครั้งไม่สบายนะขาปวดเขาก็นั่งได้ คือฝึกฝนตัวเองมาอย่างดี”

(จันทร์เพ็ญ อินโท, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559)

“ตัวอย่างจากการอ่านโองการนี้แหละ เวลาทำพิธีนี้ต้องใช้
สมาธิมากนะ ไหนจะลำดับขั้นตอนต่างๆอีก เรานั่งทำปีพาทย์อยู่ข้างๆ

ตำราเราก็เห็นอยู่เป็นปึกๆ ก็ไม่เห็นแกเปิดเลย ก็ใช้จำหมด มีลำดับขั้นตอน
มีสมาธิ น้อยครั้งมากที่จะเห็นแกเปิดดูสักที”

(สมประสงค์ ภาคสังข์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2559)

“ครูอายุตั้ง 89 ปีแล้ว แต่สังเกตว่าสติสัมปชัญญะครูยัง
ครบถ้วนบริบูรณ์ ครูมีสติเวลาสอน เวลาว่างก็จะอ่านหนังสือ หนังสือ
ธรรมะ สวดมนต์ อยู่กับโน้ตเพลง จิตใจฝึกใฝ่อยู่กับดนตรีตลอด ไม่คิดอะไร
ฟุ้งซ่าน”

(พรชัย ผลนิโครธ, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

เมื่อมี ศิล ที่เปรียบเสมือนเครื่องมือในการควบคุม กาย และวาจาของเราให้
อยู่ในกฎเกณฑ์แห่งความดีงามแล้ว สมาธิ ก็เกิดขึ้นตามมา โดยสมาธินั้นก็จะทำให้จิตเราสงบ ทำให้
ปฏิบัติหน้าที่ หรือกิจกรรมต่างๆด้วยความตั้งใจ ไม่ออกแวกฟุ้งซ่าน เมื่อเกิดสมาธิ ปัญญา ก็เกิดขึ้น
ตามมา ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวเรื่องของปัญญาในทางการศึกษา คือ ปัญญา (Cognitive Domain) ตาม
จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยทั้งหมด 6 ชั้น คือ 1.ความรู้ความจำ 2.ความเข้าใจ 3.การ
นำไปใช้ 4.การวิเคราะห์ 5.การสังเคราะห์ 6.การประเมินค่า (Bloom, 1956) โดยผู้วิจัยได้ยกตัวอย่าง
ในเรื่องของการที่ครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้ที่มีความแตกฉานทางด้านดนตรีไทยในเรื่องของการประพันธ์
เพลงไทย ดังนี้

ตารางที่ 19 ตารางวิเคราะห์วิธีการใช้ปัญญา 6 ชั้น ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

ปัญญา (Cognitive Domain)	ตัวอย่างวิธีการใช้ปัญญาของครูสำราญ เกิดผล
1. ความรู้ความจำ	ครูเป็นผู้ที่สามารถจดจำเพลงเก่าๆ เพลงโบราณได้อย่างแม่นยำและครบถ้วน
2. ความเข้าใจ	ครูมีความเข้าใจว่าเป็นเพลงที่สืบทอดกันมาแต่โบราณมีคุณค่าที่จะต้องอนุรักษ์ไว้ให้เหมือนกับต้นฉบับ คือการรักษามือห้องแบบเดิมไว้ไม่เปลี่ยนแปลง
3. การนำไปใช้	ครูสามารถนำเพลงที่จดจำได้ไปใช้ได้ถูกต้องตามขนบแบบแผน
4. การวิเคราะห์	ครูวิเคราะห์ว่ามีเพลงเก่าๆ บางประเภท เช่น เพลงเกร็ด เพลงสองชั้นหลายๆ เพลงที่ไม่ถูกนำมาใช้งาน ทำให้ไม่เกิดการเผยแพร่
5. การประเมินค่า	ครูใช้ความรู้ทางศาสตร์ของการประพันธ์เพลงในการแก้ปัญหา เพื่อเป็นการสร้างสรรค์ และต่อยอดเพลงเก่าๆ โดยที่ไม่กระทบต่อขนบแบบแผนโบราณ
6. การสังเคราะห์	ครูสร้างสรรค์เพลงเรื่องใหม่ๆ เพลงเถาใหม่ๆ โดยมีโครงสร้างมาจากเพลงเกร็ด เพลงสองชั้นของเก่า ซึ่งทำให้นักดนตรีไทยสามารถนำบทเพลงเหล่านี้ไปใช้งานได้สะดวกขึ้น เมื่อมีการนำไปใช้งาน ก็ถือเป็นการเผยแพร่บทเพลงไปในขณะเดียวกัน

จากตารางที่ 19 เป็นการแสดงตัวอย่างของการที่ครูสำราญ เกิดผลเป็นผู้ที่สามารถใช้ปัญญา ตั้งแต่ขั้นการจำ ความเข้าใจ แล้วสามารถนำไปใช้งานได้จริง เมื่อผ่านการใช้งานท่านก็มองเห็นถึงปัญหาต่างๆ แล้ววิเคราะห์ถึงปัญหา และหาหนทางแก้ไข ซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาวงศ์ของท่านจะอยู่บนจุดยืนที่ถูกต้อง ที่ไม่ทำลายขนบประเพณีแบบแผนตามแบบโบราณ แล้วจึงลงมือสร้างสรรค์ผลงานใหม่ที่ได้ออกไปแก้ปัญหาวงศ์ที่ท่านมองไว้โดยที่ไม่ผิดต่อขนบแบบแผนทางดนตรีไทย

ภาพที่ 31 แผนภาพสรุปอัตลักษณ์ความเป็นครุคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านคุณธรรม

ตอนที่ 3 อັลลัษณ์ความเป็นครุตนตรีไทยของครุสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านการสอน

การที่ครูจะสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้จริงในสิ่งที่ต้องการจะถ่ายทอด และมีกระบวนการสอนที่มีระบบขั้นตอนชัดเจน เริ่มตั้งแต่การเตรียมตัวก่อนจะสอน การสอนอย่างมีลำดับขั้นตอน เป็นผู้ที่มีจิตวิทยาในการสอน และอีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญที่ขาดไม่ได้คือการวัดประเมินผลการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นขั้นที่ครูจะมองเห็นพัฒนาการต่างๆของผู้เรียน และเห็นข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อที่จะได้ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนนำไปพัฒนาต่อยอดความรู้ ทักษะ ของตนต่อไป ในตอนที่ 3 การสอนของครุสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 3.1 องค์ความรู้ทางดนตรีไทยของครุสำราญ เกิดผล และ 3.2 กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครุสำราญ เกิดผล ซึ่งจะมีรายละเอียดของเนื้อหาดังต่อไปนี้

3.1 องค์ความรู้ทางดนตรีไทยของครุสำราญ เกิดผล

ครุสำราญ เกิดผล ถือว่าเป็นครุตนตรีไทยที่มีองค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่โดดเด่นในหลายๆด้าน โดยจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาภูมิหลังการเรียนดนตรีไทยของท่าน จะเห็นได้ว่าคุณเป็นคนที่ได้มีโอกาสเรียนดนตรีไทยกับครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียงในสมัยก่อนมากมายท่าน ซึ่งแต่ละท่านนั้นล้วนแล้วแต่มีบทบาทที่แตกต่างกันไปในการสร้างครุสำราญ เกิดผล ให้เป็นผู้ที่มีความสามารถทั้งทางปฏิบัติทักษะดนตรี และมีความรอบรู้ทางดนตรีไทยที่แตกฉาน ในเรื่อง 1.การปรับและควบคุมวงดนตรีไทย, 2.การประพันธ์เพลงไทย, 3.การอ่านและบันทึกโน้ตสากล, 4.การซ่อมบำรุงเครื่องดนตรีไทย (ขั้นพื้นฐาน), และ 5.วรรณคดีดนตรีไทย ซึ่งองค์ความรู้สำคัญทางดนตรีไทยที่ครุสำราญ เกิดผลได้รับนั้น ผู้วิจัยจำแนกเป็น 2แบบ คือ 1.เป็นองค์ความรู้ที่ครูได้รับการถ่ายทอดโดยตรงจากครูของท่าน และ 2.เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับในทางอ้อม เช่น จากการที่ครูของท่านมักจะพาครุสำราญ เกิดผล ไปงานต่างๆด้วยเสมอ หรือจากการที่ท่านปรนนิบัติครูของท่านอย่างใกล้ชิด แล้วมีโอกาสได้รับฟังเรื่องราวความรู้ทางดนตรีไทยที่ครูของท่านคุยกัน หรือแม้กระทั่งเป็นความรู้ที่ครูนั้นซึมซับผ่านประสบการณ์การไปงานดนตรีต่างๆมาอย่างยาวนาน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเรื่องของซ่อมบำรุงเครื่องดนตรีไทย (ขั้นพื้นฐาน) และวรรณคดีดนตรีไทยต่างๆ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอองค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่ครุสำราญ เกิดผล ได้จากครูแต่ละท่านในรูปแบบของตารางสรุปผลข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 20 ตารางแสดงองค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่ครูสำราญ เกิดผล ที่ได้จากครูแต่ละท่าน

พ.ศ.	ครูที่ได้ถ่ายทอดความรู้	มีบทบาทในเรื่อง	องค์ความรู้ทางดนตรีไทย
2480	ไม่ปรากฏรูปถ่าย ครูจำรัส เกิดผล	ครูคนแรกของครูสำราญ เกิดผล โดยเริ่มจากต่อเพลงในกลุ่มพระฉันทน์ เข้า, เจริญพระพุทธรูปมนต์เย็น ได้แก่ โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่องเพลงเช้าเพลงเร็ว	<ul style="list-style-type: none"> - การปรับและควบคุมวง - การประพันธ์เพลงไทย - การบันทึกโน้ตสากล ✓ ซ่อมบำรุง (ขั้นพื้นฐาน) - วรรณคดีดนตรีไทย ✓ ทักษะปฏิบัติเครื่องมือ (ระนาดเอก, ฆ้องวงใหญ่)
2481	 ครูสังเวียน เกิดผล	เป็นผู้นำครูสำราญ เกิดผล ไปฝากเรียนกับ ครูเพชร จรรย์นาญย์, และ ครูเทียบ คงลายทอง <u>เดี่ยวระนาดเอก</u> เพลงลาวแพน เพลงเชิดนอก (ทางครูเพชร จรรย์นาญย์)	<ul style="list-style-type: none"> - การปรับและควบคุมวง - การประพันธ์เพลงไทย - การบันทึกโน้ตสากล ✓ ซ่อมบำรุง (ขั้นพื้นฐาน) - วรรณคดีดนตรีไทย ✓ ทักษะปฏิบัติเครื่องมือ (ระนาดเอก)
2481	 ครูเพชร จรรย์นาญย์	เพลงเดี่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - การปรับและควบคุมวง - การประพันธ์เพลงไทย - การบันทึกโน้ตสากล - ซ่อมบำรุง (ขั้นพื้นฐาน) - วรรณคดีดนตรีไทย ✓ ทักษะปฏิบัติเครื่องมือ (ระนาดเอก)

พ.ศ.	ครูที่ได้ถ่ายทอดความรู้	มีบทบาทในเรื่อง	องค์ความรู้ทางดนตรีไทย
2482	 <p>ครูเทียบ คงลายทอง</p>	<p>เป็นผู้นำครูสำราญ เกิดผล ไปฝากเรียนที่บ้านพาทย์โกศล, และครูพุ่ม บำปยุะวาทย์ โดยส่วนใหญ่ครูจะสอนในภาค ทฤษฎีดนตรีไทย</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ การปรับและควบคุมวง - การประพันธ์เพลงไทย - การบันทึกโน้ตสากล ✓ ซ่อมบำรุง (ขั้นพื้นฐาน) ✓ วรรณคดีดนตรีไทย - ทักษะปฏิบัติเครื่องมือ
2482	 <p>ครูซ้อ สุนทรวาทีน</p>	<p>เพลงหน้าพาทย์ เป็นผู้มอบให้ครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู ในปี พ.ศ.2500</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การปรับและควบคุมวง - การประพันธ์เพลงไทย - การบันทึกโน้ตสากล - ซ่อมบำรุง (ขั้นพื้นฐาน) ✓ วรรณคดีดนตรีไทย ✓ ทักษะปฏิบัติเครื่องมือ (ห้องวงใหญ่)
2482	 <p>ครูฉัตร สุนทรวาทีน</p>	<p>เพลงเรื่องนางหงส์ เพลงเสภา เพลงตับ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ การปรับและควบคุมวง - การประพันธ์เพลงไทย - การบันทึกโน้ตสากล ✓ ซ่อมบำรุง (ขั้นพื้นฐาน) ✓ วรรณคดีดนตรีไทย ✓ ทักษะปฏิบัติเครื่องมือ (ระนาดเอก)

พ.ศ.	ครูที่ได้ถ่ายทอดความรู้	มีบทบาทในเรื่อง	องค์ความรู้ทางดนตรีไทย
2484	 <p>ครูอาจ สุนทร</p>	<p>เพลงเรื่องเพลงช้าเพลงเร็ว</p> <p>เพลงเสภา</p> <p>เพลงตับ</p> <p>เป็นผู้มอบให้ครูสำราญ เกิดผล</p> <p>เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู</p> <p>ในปี พ.ศ.2494</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ การปรับและควบคุมวง ✓ การประพันธ์เพลงไทย ✓ การบันทึกโน้ตสากล ✓ ซ่อมบำรุง (ขั้นพื้นฐาน) ✓ วรรณคดีดนตรีไทย ✓ ทักษะปฏิบัติเครื่องมือ (ระนาดเอก)
2487	 <p>ครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล</p>	<p>ทฤษฎีการปรับ และควบคุมวง</p> <p>ดนตรีไทย</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ การปรับและควบคุมวง - การประพันธ์เพลงไทย - การบันทึกโน้ตสากล - ซ่อมบำรุง (ขั้นพื้นฐาน) - วรรณคดีดนตรีไทย - ทักษะปฏิบัติเครื่องมือ
2497	 <p>ครูเอื้อน กรณ์เกษม</p>	<p>เพลงหน้าพาทย์ทั้งภาคทฤษฎี</p> <p>และภาคปฏิบัติ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การปรับและควบคุมวง - การประพันธ์เพลงไทย - การบันทึกโน้ตสากล - ซ่อมบำรุง (ขั้นพื้นฐาน) - วรรณคดีดนตรีไทย - ทักษะปฏิบัติเครื่องมือ

พ.ศ.	ครูที่ได้ถ่ายทอดความรู้	มีบทบาทในเรื่อง	องค์ความรู้ทางดนตรีไทย
2500	 ครูฟุ่ม บานุยะวาทย์	เพลงเดี่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - การปรับและควบคุมวง ✓ การประพันธ์เพลงไทย - การบันทึกโน้ตสากล - ซ้อมบำรุง (ชั้นพื้นฐาน) - วรรณคดีดนตรีไทย ✓ ทักษะปฏิบัติเครื่องมือ (ระนาดเอก, ระนาดทุ้ม, ฆ้องวงใหญ่)

(ขอขอบคุณรูปภาพส่วนหนึ่งจากคุณครูสำราญ เกิดผล)

3.2 กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล

กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยเป็นกระบวนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมิใช่เน้นผู้สอนเป็นสำคัญ เพียงแต่องค์ความรู้ หรือแหล่งการเรียนรู้ทั้งหมดอยู่ในตัวครู (สงัด ภูเขาทอง, 2529) ครูจึงต้องเป็นผู้กำหนดว่าผู้เรียนจะต้องได้รับความรู้ และทักษะใดบ้าง อย่างไร โดยพิจารณาจากพื้นฐานด้านบุคลิกภาพ และความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ (อุทัย ศาสตรา, 2553) ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-centered learning) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเกิดขึ้นจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การจัดการศึกษามีเป้าหมายสำคัญที่สุด คือ การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองสูงสุด ตามกำลังหรือศักยภาพของแต่ละคน แต่เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความต้องการ ความสนใจ ความถนัดและยังมีทักษะพื้นฐานอันเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้ในการเรียนรู้ อันได้แก่ ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน ความสามารถทางสมอง ระดับสติปัญญา และการแสดงผลของการเรียนรู้ออกมาในลักษณะที่ต่างกัน จึงควรมีการจัดการที่เหมาะสมในลักษณะที่แตกต่างกันตามเหตุปัจจัยของผู้เรียนแต่ละคน และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกลไกของการจัดการนี้คือครู (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2542) จากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล โดยแบ่งเป็นสามขั้น ได้แก่ 1.ขั้นการเตรียมการสอน 2.ขั้นการเรียนการสอน และ 3.ขั้นการวัดประเมินผล ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าในทุกๆขั้นของการสอนของครูสำราญ เกิดผลนั้น ท่านใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยทั้งสิ้น ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละขั้นการสอนดังต่อไปนี้

3.2.1 ชั้นการเตรียมการสอน

การเตรียมการสอนของครูสำราญ เกิดผลนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งเป็นประเด็นย่อย 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นในเรื่องที่ครูมีการวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อเตรียมแผนการสอนให้เหมาะกับผู้เรียนแต่ละคน และ ประเด็นในเรื่องที่ครูมีการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนต่างๆให้พร้อมก่อนไปสอนจริงทุกครั้ง เช่น โน้ตเพลง, เอกสารประกอบการสอนต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

3.2.1.1 การวิเคราะห์ผู้เรียน

ในการสอนทักษะของครูสำราญ เกิดผลนั้น หากเป็นผู้เรียนที่มีพื้นฐานทักษะมาแล้วครูจะเริ่มจากให้ผู้เรียนบรรเลงเพลงที่เคยเรียนมาแล้วให้ท่านฟังก่อน 1 เพลง จากนั้นท่านจะเป็นผู้พิจารณาว่าผู้เรียนมีทักษะเป็นอย่างไร มีจุดเด่น และข้อบกพร่องในส่วนไหนที่ต้องพัฒนาปรับปรุง จากนั้นจึงดำเนินการสอนให้เหมาะกับสภาพผู้เรียน โดยยึดตามลำดับขั้นของขนบการเรียนการสอนดนตรีไทยเป็นพื้นฐาน ซึ่งครูสำราญ เกิดผลนั้นท่านเป็นผู้ที่จะวิเคราะห์ผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา มิใช่เพียงแค่วิเคราะห์ในคาบแรกที่เรียน คือครูจะวิเคราะห์ผู้เรียนในทุกๆครั้งที่เรียนกับท่าน แล้วจะเป็นผู้วางแผนให้ผู้เรียนต่อไป ว่าคนนี้มีคุณสมบัติที่จะไปในทิศทางไหน ควรจะเรียนเพลงอะไรในคาบเรียนต่อไป ดังคำกล่าวของท่านดังนี้

“โบราณครูท่านเป็นผู้พิจารณาเรา คนนี้สมควรจะเรียนอย่างไร สมควรจะเป็นครูบาอาจารย์ได้มั้ย ท่านก็สอนเราอีกแบบหนึ่ง ท่านเป็นผู้พิจารณาเรา ไม่ใช่เราเลือก เราเลือกไม่ได้ แต่เดี๋ยวนี้มันเป็นปัญหา คือ เราไม่ได้เป็นผู้พิจารณาเด็ก เด็กเค้าเป็นผู้พิจารณาตนเองว่าเค้าจะเรียนอะไร อันนี้เป็นปัญหากับเรา คือต้องสอนเค้าให้ได้ ทั้งๆที่ความเหมาะสมเค้าไม่มี ใ้เราก็ต้องสอนเค้าให้ได้ เค้าเสียเงินให้มหาวิทยาลัย เมื่อเค้าต้องการจะเรียน เราก็ต้องสอน เค้าจะเรียนขนาดเอก เราก็ดูว่ามันไม่เหมาะสมอะไรเลย เราก็ต้องสอนไป แต่สอนให้เค้าดีไม่ได้ ก็พยายามหาสิ่งง่ายๆสอนให้เขาให้ไปได้”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2560)

การเรียนการสอนดนตรีไทยในสมัยโบราณนั้นเมื่อฝากตัวเป็นศิษย์กับครูแล้ว ทุกคนจะต้องเริ่มหัดเรียนจากฆ้องวงใหญ่เป็นเครื่องมือแรก แล้วครูจะเป็นผู้พิจารณาต่อไปว่าศิษย์คนไหนเหมาะที่จะเป็นคนเครื่องอะไรต่อไป เรื่องที่ครูใช้พิจารณาศิษย์โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเรื่องของบุคลิกภาพ, มารยาท, ความแม่นยำในการบรรเลงดนตรี, และความเป็นผู้นำ ซึ่งครูได้ยกตัวอย่างกับผู้วิจัยว่า ลักษณะของคนระนาดทุ้มนั้น โดยส่วนมากมักจะเป็นคนที่ไม่ค่อยเรียบร้อย คนฆ้องวงใหญ่จะ

เป็นคนที่มีความแม่นยำ มีความหนักแน่น คนขี้อวดเล็ก จะดูจุ่มจิม ชอบกระชิบกระซาบ เสียงเล็ก เสียงน้อย ส่วนคนระนาดเอกนั้นครูได้กล่าวว่า ในสมัยโบราณครูจะดูหลายขั้นตอนเนื่องจากคนระนาดเอกนั้นเปรียบเสมือนเป็นผู้นำของวงปี่พาทย์ จะต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำ มีความประพฤติที่ดี เรียบร้อย และต้องหัวดี มีความแม่นยำในการจดจำเพลงต่างๆ นอกจากเรื่องการวิเคราะห์เครื่องดนตรีให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนแล้ว อีกประการสำคัญ คือ ครูจะมีการวิเคราะห์ศิษย์ของท่านอีกชั้นหนึ่งในเรื่องของผู้ที่มีความเหมาะสมที่จะไปเป็นครูดนตรีไทยต่อไป เนื่องจากครูจะมีวิธีการสอนสำหรับคนที่มุ่งไปเป็นนักดนตรีอาชีพ และคนที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นครูไม่เหมือนกัน การที่ครูจะคัดเลือกว่าศิษย์คนนี้จะถ่ายทอดให้ไปเป็นครูคนนั้น ครูจะพิจารณาในเรื่องของความประพฤติเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือ จะต้องมีความประพฤติที่อยู่ในศีลธรรมอันดี และมีความขยันตั้งใจจริง มีความพยายาม และต้องมีความสามารถในการบรรเลงทักษะที่ถูกต้อง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนตามขนบการเรียนการสอนดนตรีไทยในแบบโบราณนั้นครูจะเป็นผู้วิเคราะห์ พิจารณา และวางเป้าหมายในการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับศิษย์แต่ละคน

3.2.1.2 การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนต่างๆ

เนื่องจากครูสำราญ เกิดผล ท่านจะเดินทางไปสอนที่มหาวิทยาลัยมหิดลในทุกๆวันจันทร์ ดังนั้นก่อนจะถึงวันที่ครูไปสอนนั้น ครูจะมีการวางแผนการสอน เพื่อเตรียมสื่อการเรียนการสอนไปใช้ในที่สอนด้วย หากเป็นรายวิชาทักษะ ครูจะมีการรื้อค้นโน้ตเพลงสากลของท่าน เพื่อเตรียมไปใช้ในการเรียนการสอนด้วย โดยส่วนใหญ่ท่านจะใช้ในการตรวจทานมือห้อง ลูกตกของเพลง ให้มีความถูกต้องเรียบร้อยในเวลาสอนจริง แต่หากเป็นในรายวิชาที่เป็นภาคทฤษฎี เช่น การที่ครูต้องไปเป็นวิทยากรในการสอนเรื่องของการประพันธ์เพลง ครูจะมีการเขียนเอกสารประกอบการสอนด้วยลายมือของท่านเอง จากนั้นครูจะให้ลูกศิษย์ใกล้ชิดขึ้นมาไปจัดพิมพ์ให้เรียบร้อยเพื่อที่จะใช้เป็นเอกสารประกอบการสอนต่อไป นอกจากนี้หากศิษย์ไปเรียนที่บ้านของท่าน ครูจะมีการจัดสถานที่ให้เรียบร้อยพร้อมแก่การเรียนการสอนดนตรี ซึ่งครูจะจัดเตรียมเครื่องดนตรีให้พร้อมก่อนที่ศิษย์จะมาเรียนอยู่เสมอ ซึ่งมีสถานการณ์ตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับผู้วิจัยโดยตรง มีอยู่ครั้งหนึ่งผู้วิจัยได้ไปเรียนที่บ้านครูอาทิตย์ที่ไปนั้นเป็นอาทิตย์ที่น้ำลดแล้ว เนื่องจากก่อนหน้านี้บ้านครูน้ำท่วม ซึ่งทำให้เครื่องดนตรีทั้งหมดที่อยู่ชั้นล่างถูกน้ำขึ้นไปเก็บที่ชั้นสอง เมื่อผู้วิจัยไปถึงบ้านครู ผู้วิจัยเห็นว่ามีระนาดเอกวางอยู่ 1 ราง และระนาดทุ้มวางอยู่อีก 1 ราง เมื่อผู้วิจัยเดินเข้าไปที่ระนาดเอก ครูได้ถามกับผู้วิจัยว่า “ใช้รางนี้มั้ยที่ใช้ตีประจำ” ผู้วิจัยจึงตอบว่า “ใช่ค่ะ” ครูได้กล่าวต่อไปว่า “เมื่อวานให้เค้ายกลงมาเท่านั้นก่อนเครื่องอื่นๆยังอยู่ชั้นบน เอาเท่าที่ใช้เรียนในวันนี้ก่อน” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูมีการเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอนให้พร้อมอยู่เสมอด้วยความตั้งใจและใส่ใจแม้จะเป็นรายละเอียดเล็กน้อยก็ตาม ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้วิจัยของท่านดังนี้

“เวลาสอนไม่ว่าเป็นลูกศิษย์ ที่บ้าน ที่มหิดล ครูจะค้นโน้ตมา กองเป็นกอง ๆ ใส่กระเป๋าไว้ ความสามารถอย่างครูถึงครูไม่เอาโน้ตไปครูก็สอนได้ แต่ว่าครูรอบคอบมาก แสดงให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมของครู เด็กที่มหิดลนะเวลาจะไปบ้านแก แกจะบอกว่า นี้อต ถ้าแกจะมาบ้านปู่ อาทิตย์ไหน ถ้าหลายคนมาเป็นวง ก็โทรมาบอกปู่ก่อน ปู่จะได้เตรียมว่าจะต่อเพลงอะไร ปู่จะได้ค้นโน้ตเพลง ถ้าไปบ้านก็จะเตรียมทั้งโน้ต ทั้งกับข้าว ทั้งเสปียง ถ้าไปเป็นวงแกก็จะโทรเรียกลูกให้พาไปตลาดซื้อของ ผัก หมู ก็จะเต็มตู้เย็น แกก็จะเป็นอย่างนี้เสมอต้นเสมอปลายจนถึงทุกวันนี้”

(วราห์ เทพณรงค์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559)

“เราจะเห็นได้ว่าทุกครั้งที่ครูมาสอน ครูมีการทำการบ้าน มีการเตรียมโน้ตมาจากบ้าน มีการวางแผน ครูมาแต่ละครั้งไม่ได้มาแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพราะว่าโน้ตที่บ้านครูก็จะเป็นกองๆ ครูไม่ได้ขึ้นมาทั้งหมดแล้วมาเลือก แต่ครูจะเอามาครั้งละ 1-2 ใบ เท่าที่จะสอนตรงนั้น ฉะนั้นครูก็ต้องคิดว่าครั้งที่แล้วสอนอะไร ครั้งนี้จะสอนอะไร จำได้ว่าเพลงไหนต่อคนไหน แล้วครั้งหน้าต่อไปจะต่ออะไร รวมวงจะต้องสอนเพลงอะไร และก็มีการจัดเตรียมโน้ตเท่าที่จะสอนเอามาในแต่ละครั้ง มีการเตรียมตัวก่อนสอนที่แน่นอน”

(พิชชาณัฐ ตูจินดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559)

3.2.2 ชั้นการเรียนการสอน

หลักการสำคัญที่ครูสำราญ เกิดผล ใช้ในการสอนศิษย์ คือ การสอนให้ผู้เรียนมีความเป็นดนตรีควบคู่ไปกับความเก่งดนตรี เมื่อผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ถึงที่มาของคำว่า “ความเป็นดนตรี” ก็ได้ความว่าคำๆนี้มีจุดเริ่มต้นจากรับสั่งของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ทรงมีพระราชประสงค์ให้ครูดำเนินการฝึกหัดนักเรียนตามโครงการส่งเสริมดนตรีไทยในพระอุปถัมภ์ฯ ของพระองค์ท่าน เพื่อนำเด็กๆ ที่อยู่ในการดูแลของกรมประชาสัมพันธ์มาฝึกหัดดนตรีไทยตามแบบแผนโบราณของสายสำนักบ้านพาทย์โกสุมพิสัย ท่านทรงรับสั่งว่า “ครูไม่ต้องสอนให้มันเก่งนะ สอนให้มันเป็นดนตรี จะได้ไปเป็นครูสอน” นอกจากนี้ยังรับสั่งต่ออีกว่า “ไอ้เป็นกับเก่งนี่มันไม่ค่อยมาพร้อมกัน” (สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2560) ซึ่งครูสำราญ เกิดผล ท่านก็ได้ยึดถือเป็นหลักในการสอนศิษย์ในเวลาต่อมา

จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ความหมายของ ความเป็นดนตรี ในความหมายของครู สำราญ เกิดผลนั้น ท่านได้กล่าวไว้ว่า ความเป็นดนตรี คือ การที่สามารถประพันธ์เพลง ตรวจเพลงได้ หรือการที่มีความรู้เพื่อใช้ในการเป็นผู้สอนถ่ายทอดดนตรีไทยได้ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นว่าความเป็น ดนตรินั้น มีความสอดคล้องกับการสอนดนตรีด้วยหลักของ Comprehensive Musicianship (CM) คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นนักดนตรีอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ โดยมีความมุ่งหวังให้ผู้เรียน เกิด ความซาบซึ้งในดนตรี ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดในสังคมก็ให้ความสำคัญกับดนตรี โดยหลักการนี้มุ่งสอน ให้ผู้เรียนรู้จักกับองค์ประกอบของดนตรีทั้งหมด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจกับดนตรีใน ลักษณะต่างๆ สามารถนำความรู้ที่มีเพื่อใช้ในการวิเคราะห์วิจารณ์ดนตรีได้ทุกประเภท กระบวนการ ในการสอนดนตรีด้วยหลักการนี้ จะเน้นการเรียนการสอนใน 3 ลักษณะ คือ 1. สอนให้เป็นผู้ฟัง 2. สอนให้เป็นผู้แสดง และ 3. สอนให้เป็นผู้สร้างสรรค์ (Choksy, 1986) ซึ่งผู้วิจัยจะนำกระบวนการสอน ดนตรีแบบ Comprehensive Musicianship (CM) มาวิเคราะห์ร่วมกับการเรียนการสอนดนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล โดยจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.2.1 ในฐานะผู้ฟัง

ทักษะทางการฟัง ถือว่าเป็นทักษะสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความ สนุกซาบซึ้งในดนตรี เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของโสตศิลป์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความงามของ เสียง ดังนั้นการที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกซาบซึ้งนั้น ครูผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนได้รับรู้ดนตรีที่มี คุณค่า โดยการพัฒนากระบวนการฟังทางปัญญาเชิงคุณภาพควบคู่กันไป (ณรุทธ์ สุทนต์จิตต์, 2555) สำหรับการสอนทักษะปฏิบัติดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผลนั้น เป็นวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ โดย การที่ครูสาธิตเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นวิธีการ และฟังเสียงเพื่อปฏิบัติตาม ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการสอนที่เน้นใน เรื่องของทักษะการฟังเสียงเป็นอย่างมาก เนื่องจากการสอนของครูเน้นในเรื่องคุณภาพของเสียง ให้ เกิดความไพเราะเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งครูจะคอยแนะนำวิธีการเทคนิคต่างๆที่ทำให้การบรรเลงดนตรีนั้นมี คุณภาพเสียงที่ดี หรือในบางครั้งครูจะมีการเปิดเทปที่ครูเป็นผู้บรรเลงเองในสมัยก่อนให้ศิษย์ฟัง เพื่อให้ศิษย์ได้รับรู้ถึงลักษณะของคุณภาพเสียงที่ดีว่าต้องเป็นอย่างไร รวมไปถึงการไปงานบรรเลง ดนตรีต่างๆ เมื่อกลับมาจากงานครูมักจะแนะนำให้ศิษย์ทราบว่าการบรรเลงอย่างไรถึงเรียกว่าดี และ อยากรู้หรือไม่ควรเอาเยี่ยงอย่าง เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะการฟังของศิษย์ให้สามารถแยกแยะดนตรีที่ดี มีคุณภาพ และไม่มีคุณภาพเป็น ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาด้านสุนทรียศาสตร์ ไปด้วย ซึ่งการพัฒนาสุนทรียศาสตร์ทางดนตรีนั้นจะนำไปสู่การรับรู้และซาบซึ้งในคุณค่าและความ งามของดนตรี ความเข้าใจ และการมีประสบการณ์ทางสุนทรียะนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนเห็น คุณค่าของดนตรี

3.2.2.2 ในฐานะผู้แสดง

การสอนเชิงทักษะปฏิบัติจะต้องเกิดจากการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการเรียนเดี่ยว หรือกลุ่ม หากต้องการวิเคราะห์หาสาเหตุ และการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดให้เด็กแต่ละคนได้ ครูจำเป็นต้องวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง ดังนั้น ถ้าเป็นการสอนปฏิบัติจึงเน้นการสอนแบบตัวต่อตัว (วรรณิสสา ประเสริฐศุภวิทย์, 2555) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการสอนทักษะปฏิบัติของครูสำราญ เกิดผล ท่านจะมีวิธีการสอนโดยวิเคราะห์พื้นฐานผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วจึงทำทางบรรเลงให้มีความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน การสอนทักษะของครูสำราญเกิดผลนั้น ท่านจะเป็นผู้ที่เน้นในเรื่องของคุณภาพการบรรเลงเป็นสำคัญโดยเฉพาะกับการต่อเพลงเดี่ยว เมื่อต่อเพลงจบแล้ว หากมีเทคนิคในช่วงใดที่ผู้เรียนยังไม่สามารถปฏิบัติได้ดีครูจะบอกให้ศิษย์แยกฝึกเป็นลูกๆไป หากลูกไหนยังทำไม่ได้ไม่ตีก็ฝึกลูกนั้นด้วยการทำต่อเนื่องซ้ำๆจนกว่าจะทำได้ เหมือนกับการต่อจิ๊กซอ แยกออกมาเป็นส่วนๆ แล้วจึงค่อยมาประกอบกัน ซึ่งตรงกับรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติไว้ว่า ทักษะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยทักษะย่อย จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อยๆ เหล่านั้นได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้ดีและเร็วขึ้น (Davies, 1971)

3.2.2.3 ในฐานะผู้สร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ถือว่าเป็นเอกลักษณ์สำคัญของการบรรเลงดนตรีไทย เนื่องจากการทำทางแต่ละเครื่องดนตรีนั้น หลักสำคัญจะอยู่ที่ทางฆ้องวงใหญ่ ซึ่งจะเปรียบเสมือนเป็นโครงสร้างของบทเพลง เพื่อให้แต่ละเครื่องดนตรีนั้นได้คิดประดิษฐ์ทางของตนอย่างอิสระ โดยอยู่ในกรอบของทางฆ้องวงใหญ่ ซึ่งวิธีการสอนในเรื่องของการสร้างสรรค์ ของครูสำราญ เกิดผลนั้น ผู้วิจัยจะแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ 1.ประเด็นในการสร้างสรรค์ประดิษฐ์ทางเครื่องดนตรี และ 2.การถ่ายทอดหลักการประพันธ์เพลงไทย

วิธีการสอนให้ผู้เรียนรู้จักสร้างสรรค์ประดิษฐ์ทางเครื่องดนตรีนั้น ครูสำราญ เกิดผล ท่านได้เริ่มจากการให้ผู้เรียนต่อเพลงเรื่อง ซึ่งครูได้กล่าวไว้ว่า เพลงเรื่องนั้นเปรียบเสมือนเป็นแบบฝึกในการฝึกให้ผู้เรียนได้ทดลองประดิษฐ์ทางเครื่องดนตรี โดยที่เพลงเรื่องเพลงแรกเมื่อต่อทางฆ้องวงใหญ่เสร็จแล้ว ครูจึงทำการต่อทางเครื่องดนตรีที่ศิษย์บรรเลงในลำดับต่อไป เช่น ครูต่อทางฆ้องเพลงเรื่องแขกไหว้พระเสร็จแล้ว ครูจะทำการต่อทางระนาดเอกเพลงแขกไหว้พระให้เป็นลำดับต่อไป ซึ่งครูจะทำในลักษณะนี้ 1-2 เพลง จากนั้น เมื่อต่อเพลงเรื่องเพลงที่ 3 ครูจะต่อเพียงทางฆ้องวงใหญ่แล้วให้การบ้านศิษย์กลับไปทำทางเพื่อนำมาบรรเลงให้ท่านฟังในคาบถัดไป เมื่อศิษย์คิดทางและบรรเลงให้ครูดูแล้ว ครูจะวิเคราะห์ว่าช่วงไหนที่ยังทำทางไม่ได้ เมื่อศิษย์บรรเลงเสร็จ ครูจะบอกทีละ

จุดที่ยังทำทางได้ไม่ดี แล้วครูจะทำทางในส่วนที่ยังทำได้ไม่ดีให้ศิษย์ดูเป็นตัวอย่าง เพื่อพัฒนาทักษะการประดิษฐ์ทางเพลงต่อไป

นอกจากการสร้างสรรค์ที่เป็นลักษณะการคิดประดิษฐ์ทางเครื่องดนตรีแล้ว ครูสำราญ เกิดผล ท่านเน้นในเรื่องของการฝึกให้ศิษย์ของท่านสามารถเป็นผู้ที่ ประพันธ์เพลงไทย ได้ โดยท่านจะเป็นผู้คัดเลือกกว่าศิษย์คนไหนที่มีความรู้ความสามารถถึงขั้นที่จะสามารถเรียนการประพันธ์เพลงไทยได้แล้วท่านจึงจะเริ่มสอนศิษย์คนนั้น โดยที่ท่านจะไม่ได้สอนให้ทุกคน เนื่องจากศาสตร์ของการประพันธ์เพลงไทยนั้น ถือว่าเป็นศาสตร์ขั้นสุดท้ายของการเรียนดนตรีไทยที่ต้องใช้องค์ความรู้ทั้งหมดที่เรียนมาในการประพันธ์เพลง ดังคำกล่าวของท่าน ดังนี้

“หลักวิชาการประพันธ์เพลงไทยนั้นถือว่าเป็นวิชาขั้นสุดท้ายของการเรียนดนตรีไทย เพราะจะต้องใช้องค์ความรู้ในทุกๆด้านของดนตรีไทยที่เราเรียนมาในการประพันธ์เพลง”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

หลักการสำคัญที่ครูใช้สอนศิษย์ในเรื่องของการประพันธ์เพลงไทย คือ หลักการประพันธ์เพลงแบบมีโครงสร้าง และหลักการประพันธ์เพลงแบบอิสระ นอกจากทั้งสองหลักการนี้การที่เราจะสามารถประพันธ์เพลงได้นั้น ผู้ประพันธ์ยังจะต้องรู้ และเข้าใจถึงหลักสังคีตลักษณะไทยในเรื่องต่างๆอีก เช่น เรื่องกระบวนการตรวจเพลง วิธีการวิเคราะห์บันไดเสียง วิธีตัดทอนและขยายเพลง จังหวะหน้าทับต่างๆ เป็นต้น ซึ่งครูสำราญ เกิดผล ท่านจะมีวิธีการสอนโดยเริ่มจากหลักการประพันธ์เพลงแบบมีโครงสร้างก่อน โดยจะเน้นให้ศิษย์ได้ลงมือปฏิบัติจริง เมื่อครูอธิบายหลักการต่างๆให้ผู้เรียนได้เข้าใจพอสังเขปแล้ว ครูจะคัดเลือกบทเพลงสองชั้นอัตราไม่เกินสี่จังหวะ 1 เพลง ให้ศิษย์ลองไปขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น และตัดทอนลงมาเป็นอัตราจังหวะชั้นเดียว เมื่อถึงคาบเรียนถัดไปครูจะให้ศิษย์บรรเลงเพลงที่ตนประพันธ์ขึ้น แล้วครูจะวิเคราะห์ว่าจุดไหนที่กลอนยังสัมผัสไม่สละสลวย หรือว่าจุดไหนที่ผิดต่อโครงสร้างการประพันธ์เพลง ครูจะอธิบายว่าเป็นเพราะเหตุใด แล้วครูจะประพันธ์ในจุดนั้นเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่ศิษย์ต่อไป ซึ่งครูก็จะให้การบ้านในลักษณะนี้ต่อไปเรื่อยๆ จนศิษย์มีความเข้าใจในหลักวิธีการประพันธ์ที่ถูกต้องแล้ว ครูก็จะบอกให้ศิษย์ไปหัดฝึกฝนด้วยตนเองต่อไป ดังคำกล่าวของท่านในเรื่องของการประพันธ์เพลงที่ว่า

“การประพันธ์เพลงไทยได้นั้นง่าย แต่การประพันธ์ให้ไพเราะ
ได้นั้นยาก ต้องอาศัยประสบการณ์ฝึกทำบ่อยๆจึงจะเกิดความชำนาญ จึง
จะทำได้ไพเราะ”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559)

จะเห็นได้ว่าหลักการสอนดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ที่มุ่งเน้นให้
ผู้เรียนมีความเป็นดนตรีควบคู่ไปกับความเก่งดนตรีนั้น มีความสอดคล้องกับหลักการสอนดนตรี
ตะวันตกแบบ Comprehensive Musicianship (CM) ซึ่งทั้งสองหลักการนี้มีความมุ่งเน้นให้ผู้เรียน
ไม่ใช่ฝึกแต่ทักษะดนตรีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดความรอบรู้ในดนตรีไปพร้อมกับ
ทักษะดนตรี รวมไปถึงการสร้างให้ผู้เรียนเกิดความสุขทริยะ และซาบซึ้งในดนตรี ซึ่งถือว่าเป็น
วัตถุประสงค์สำคัญของการเรียนดนตรี เนื่องจากสุนทรียศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของ
ดนตรี ซึ่งส่งผลทำให้ดนตรีสามารถดำรงอยู่ในสังคมมนุษย์ต่อไปได้ ดังตารางแสดงผลการวิเคราะห์
ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 21 ตารางวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นดนตรีกับหลักการ Comprehensive Musicianship

	หลักของ Comprehensive Musicianship		
	ผู้ฟัง	ผู้แสดง	ผู้สร้างสรรค์
ความเก่ง			
การบรรเลงดนตรีให้มีคุณภาพเสียงที่ดี	✓	✓	
ความถูกต้องของการปฏิบัติทักษะ		✓	
ความเป็นดนตรี			
ความสามารถในการฟังและแยกแยะเสียงดนตรี ที่มีคุณภาพ	✓		
การประดิษฐ์ทางเครื่องดนตรีไทย			✓
การประพันธ์เพลงไทย			✓
สามารถวิเคราะห์ และตรวจเพลงได้	✓		✓

3.2.3 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้

เนื่องจากการเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนั้นปัจจัยที่สัมพันธ์กับ
การเรียนรู้จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ ในทาง

กลับกันถ้าสภาพการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในบริบทที่ปัจจัยเหล่านี้เกิดขึ้นในทางลบ การเรียนการสอนย่อมไม่สามารถประสบผลสำเร็จได้ตามที่ผู้สอนมุ่งหวังไว้ได้ ผู้สอนจึงควรที่จะคำนึงถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้อยู่เสมอ ซึ่งปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ นั้น ฌรุทส์ สุทธิจิตต์ (2555) ได้กล่าวไว้ว่าประกอบไปด้วยทั้งหมด 6 ปัจจัย ได้แก่ 1.ความพร้อม (Readiness) 2.ความสนใจ (Interest) 3. การจูงใจ (Motivation) 4.ความจำ (Memory) 5.เขาวินปัญญา (Intelligence) และ 6.ความถนัด (Aptitude) ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ ร่วมกับการสอนของครูสำราญ เกิดผล ในรูปแบบตารางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 22 ตารางวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้กับการสอนของครูสำราญ เกิดผล

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้	วิธีการของครูสำราญ เกิดผล	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
1.ความพร้อม (Readiness)	เมื่อศิษย์มาที่บ้านครู ครูจะยังไม่เริ่มสอนเลย แต่ครูจะถามว่าทานข้าวมาหรือยัง ถ้ายังครูจะจัดหาข้าว หาน้ำ เพื่อให้ศิษย์รับประทานให้เสร็จเรียบร้อยก่อน ครูจะเน้นเรื่องการรับประทานอาหารให้ตรงเวลามาก พอถึงเวลาเที่ยงครูจะพักให้ผู้เรียนได้ผ่อนคลาย และทานอาหารกลางวันเสียก่อน	ศิษย์เกิดความพร้อมทั้งทางด้านอารมณ์ และทางกายภาพ ในการเรียนดนตรี
2.ความสนใจ (Interest)	ก่อนต่อเพลงทุกครั้ง ครูจะเล่าประวัติความเป็นมาของเพลงให้ศิษย์ฟังก่อนเสมอ ว่ามีที่มาอย่างไร ใครเป็นผู้ประพันธ์ หรือในบางบทเพลงกว่าครูจะได้มานั้นต้องใช้ความอดทนพยายามมากขนาดไหน เพื่อให้ศิษย์เห็นคุณค่า และเห็นความสำคัญของบทเพลงที่กำลังจะต่อ	ศิษย์เห็นคุณค่า และเห็นความสำคัญของบทเพลงนั้นๆ ทำให้เกิดความตั้งใจในการต่อเพลง และจดจำเพลงให้แม่นยำ ถูกต้อง
3.การจูงใจ (Motivation)	ครูจะแสดงให้เห็นให้ศิษย์เห็นว่าครูนั้นรักศิษย์ทุกคน เสมือนเป็นลูกเป็นหลาน เสมือนกับในภูมิหลังของท่าน สมัยตอนที่ท่านเข้าไปเรียนที่กรุงเทพฯ ครูสำราญ เกิดผล ต้องไปอาศัยอยู่ที่บ้านของครูเทียบ คงลายทอง ซึ่งครูสำราญ ได้เล่าว่า ครูเทียบนั้นท่านเลี้ยงดูครูสำราญ เสมือนเป็นลูกของท่าน ไม่ว่าลูกของท่านทานอะไร ก็จะต้องเก็บเอาไว้ให้ครูสำราญ ทานด้วยเช่นกัน ซึ่งครูสำราญนั้นก็เรียกครูเทียบ ว่า “พ่อ” จากภูมิหลังดังกล่าวทำให้ครูสำราญ เกิดผล ยึดถือปฏิบัติ ต่อมาเฉกเช่นเดียวกับที่ครูของท่านเคยปฏิบัติกับ	ศิษย์เกิดความรักและศรัทธา มองครูเป็นต้นแบบ (Role model) เมื่อเกิดความศรัทธา ศิษย์ก็พร้อมที่จะรับฟังคำสั่งสอนของครู และพร้อมที่จะปฏิบัติตามแบบอย่างของครูด้วยความเต็มใจ

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้	วิธีการของครูสำราญ เกิดผล	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
3.การจูงใจ (Motivation) (ต่อ)	ท่าน ด้วยการที่ท่านจะรักศิษย์ของท่านทุกคน เสมือนเป็นลูกเป็นหลาน นอกจากนี้ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างของความดีให้เป็นที่ประจักษ์ต่อศิษย์ และบุคคลใกล้เคียงตัวอย่างสม่ำเสมอตลอดมา เนื่องจากครูได้กล่าวไว้ว่า “เราเป็นครูเค้าเราก็ต้องทำตัวให้คนเค้ากราบไหว้เราได้ด้วยความสนิทใจ” (สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2558)	
4.ความจำ (Memory)	ครูสำราญ เกิดผล นั้น ท่านจะสอนตามลำดับขั้นตอนตามขนบการเรียนดนตรีไทยในแบบโบราณโดยส่วนใหญ่บทเพลงก็จะเรียงจากง่ายไปยาก ในการเรียนการสอนนั้น เมื่อศิษย์มาถึงก่อนที่ครูจะเริ่มต่อเพลงใหม่ในทุกๆคาบเรียนนั้น ศิษย์จะต้องบรรเลงเพลงของคาบเรียนที่แล้วให้ครูฟังก่อน เพื่อเป็นการทบทวนบทเรียนเก่า หากศิษย์สามารถปฏิบัติได้ดี เรียบร้อยแล้ว ครูจึงจะต่อเพลงในลำดับขั้นต่อไปให้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการสอนดนตรีในระบบเพสตาร์อสซี่ ที่กล่าวว่า การฝึกปฏิบัติทักษะในแต่ละขั้นตอน ผู้เรียนควรจะปฏิบัติได้อย่างดีก่อน จึงก้าวไปสู่การฝึกปฏิบัติในระดับขั้นถัดไป (Abeles, Hoffer, & Klotman, 1995)	การทบทวนบทเรียนในทุกๆคาบเรียนนั้นเป็นวิธีที่ทำให้ศิษย์จำสิ่งต่างๆที่เรียนมาได้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เรื่องราวหรือสาระที่ต่อเนื่องกันได้ นอกจากนี้การที่ครูสอนเป็นลำดับขั้นตอนไม่ปล่อยผ่านในสิ่งที่คุณเรียนยังไม่สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง ทำให้ผู้เรียนไม่จดจำในสิ่งที่ผิดๆติดตัวไป
5.เชาวน์ปัญญาและความถนัด (Intelligence and Aptitude)	เนื่องจากพรสวรรค์การเล่นดนตรีของแต่ละคนมีติดตัวมาได้ไม่เท่ากัน ครูสำราญ เกิดผลท่านเข้าใจในจุดนี้ จึงสามารถที่จะปรับการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมกับศิษย์แต่ละคนได้ ครูจะไม่เน้นการต่อเพลงในเชิงปริมาณ แต่ครูจะเน้นการต่อเพลงในเชิงคุณภาพ คือ การที่ครูคัดเลือกบทเพลงที่มีความเหมาะสมกับความสามารถของศิษย์แต่ละคน ครูจะไม่เน้นการต่อเพลงเยอะๆแต่ผู้รับไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยครูจะปรับรูปแบบการบรรเลงให้มีความเหมาะสมกับมือแต่ละคน ครูจะเลือกต่อเพลงที่ศิษย์คนนั้นสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงๆเท่านั้น	ศิษย์เกิดกำลังใจในการเรียนดนตรีเนื่องจากเพลงที่ครูต่อให้ นั้น ศิษย์สามารถนำไปปฏิบัติบรรเลงได้จริง ไม่เกินกำลังของตนเอง

3.2.3 การวัดประเมินผล

การวัดประเมินผลเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนดนตรี จากการที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูสำราญ เกิดผล และกลุ่มลูกศิษย์ของท่าน พบว่า ครูจะมีการประเมินผลในเวลาเรียนทักษะปฏิบัติของผู้เรียนไปตลอดระยะเวลาของการสอนโดยครูจะเป็นผู้ประเมินด้วยวิธีการสังเกตทักษะของผู้เรียน โดยผู้วิจัยจะแบ่งการวัดประเมินทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรีของครูสำราญ เกิดผล ออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1.การวัดประเมินทักษะที่เป็นการบรรเลงเพลง หมู่ 2.การวัดประเมินทักษะที่เป็นเพลงเดี่ยว โดยจะนำเสนอรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

3.2.3.1 การวัดประเมินผลเพลงบรรเลงหมู่

หากเป็นประเภทเพลงบรรเลงหมู่ ที่ครูจะต้องต่อมือซ้องพร้อมๆกันหลายๆคน ครูจะเน้นเรื่องการใช้มือซ้องให้ถูกต้อง เมื่อมีใครคนใดคนหนึ่งใช้มือผิดครูจะไม่มี การปล่อยผ่าน ครูแก้ไขให้ทันทีจนกว่าจะบรรเลงได้ถูกต้องจึงค่อยต่อบรรทัดต่อไปเพิ่มไปพร้อมๆกัน นอกจากนี้ยังมีเรื่องของทางแต่ละเครื่องมือ หากศิษย์พอที่จะคิดทางในเครื่องมือที่ตนเองเล่นได้แล้วในระดับหนึ่ง ครูจะต่อเป็นทางซ้องให้เพียงอย่างเดียว และให้ศิษย์ไปคิดทางมาบรรเลงให้ดู ครูจะทำการประเมินทางที่ศิษย์คิดมาแล้วบรรเลงให้ดู ซึ่งถ้าหากศิษย์คิดทางได้ดีอยู่แล้วครูจะไม่ปรับแก้ไขแต่อย่างใด แต่หากทางที่ศิษย์คิดมายังไม่ดี ครูจะบอกข้อบกพร่องเพื่อให้ศิษย์นำกลับไปปรับปรุง พร้อมกับต่อทางที่เหมาะสมให้กับศิษย์เพื่อเป็นตัวอย่างให้ศิษย์นำไปพัฒนาตนเองต่อไป

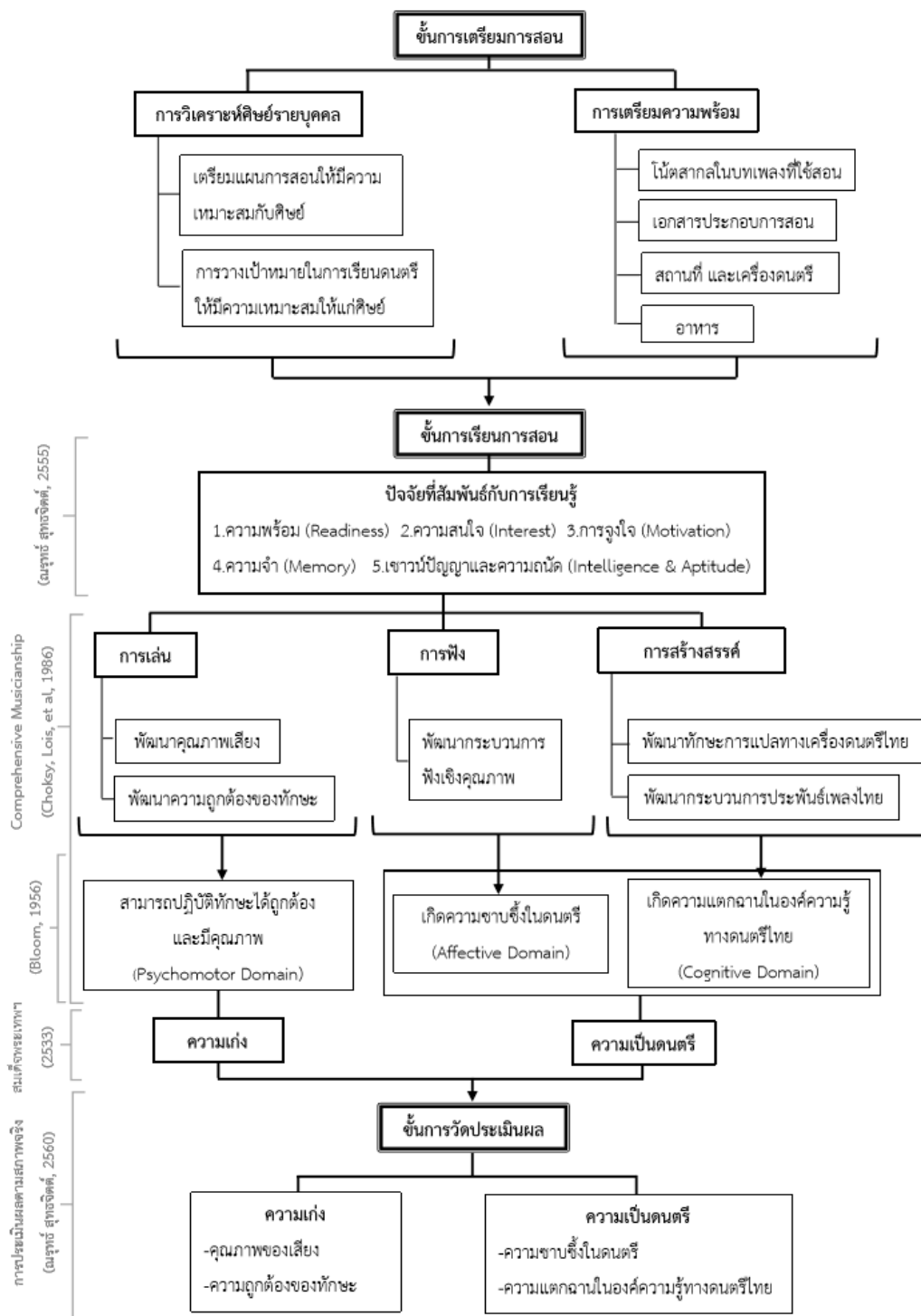
3.2.3.2 การวัดประเมินผลเพลงเดี่ยว

แต่หากเป็นการต่อเพลงเดี่ยว ครูจะเรียกมาต่อทีละคนเนื่องจากครูจะทำทางเดี่ยวให้ศิษย์แต่ละคนไม่เหมือนกัน โดยท่านปรับทางให้มีความเหมาะสมกับมือของเด็กแต่ละคน ซึ่งวิธีการประเมินเพลงเดี่ยวของครูนั้น ครูจะเน้นในเรื่องของความสะอาดในการบรรเลงเพลงเดี่ยวเป็นอย่างมาก ครูจะไม่เน้นความเร็ว เนื่องจากครูจะบอกกับศิษย์เสมอว่าให้หลุดจากตีช้าๆ ทำให้มันชัดๆก่อนเมื่อมือเรากล่องแล้วเดี๋ยวมันก็เร็วเอง ความสะอาด ในความหมายของครูสำราญ เกิดผลนั้นท่านหมายถึงเรื่องของคุณภาพในการปฏิบัติเทคนิคต่างๆในการตีเดี่ยว เช่น การสะบัด การสะเดาะ การกวาด การเหวี่ยง การกรอ การตีรัวคาบลูกคาบดอก การรัวดำเนินทำนอง การรัวเสียงเดี่ยว การขยี้ การตีเก็บ โดยคำนึงถึงเรื่องความไพเราะ คุณภาพเสียง น้ำหนักมือ ความแม่นยำ เมื่อต่อเพลงเดี่ยวจบแล้วหากเทคนิคลูกไหนศิษย์ยังทำได้ไม่ดีครูจะคอยเตือนศิษย์ทุกครั้งที่ได้ยิน เพื่อให้ศิษย์นำไปปรับปรุงตนเอง ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอตัวอย่างวิธีการวัดประเมินทักษะเพลงเดี่ยวในเครื่องมือระนาดเอก เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ครูมีความเชี่ยวชาญมากที่สุด และโดยปกติแล้วครูจะต่อเพลงเดี่ยวแก่ศิษย์ในเครื่องมือระนาดเอกเป็นส่วนใหญ่ โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

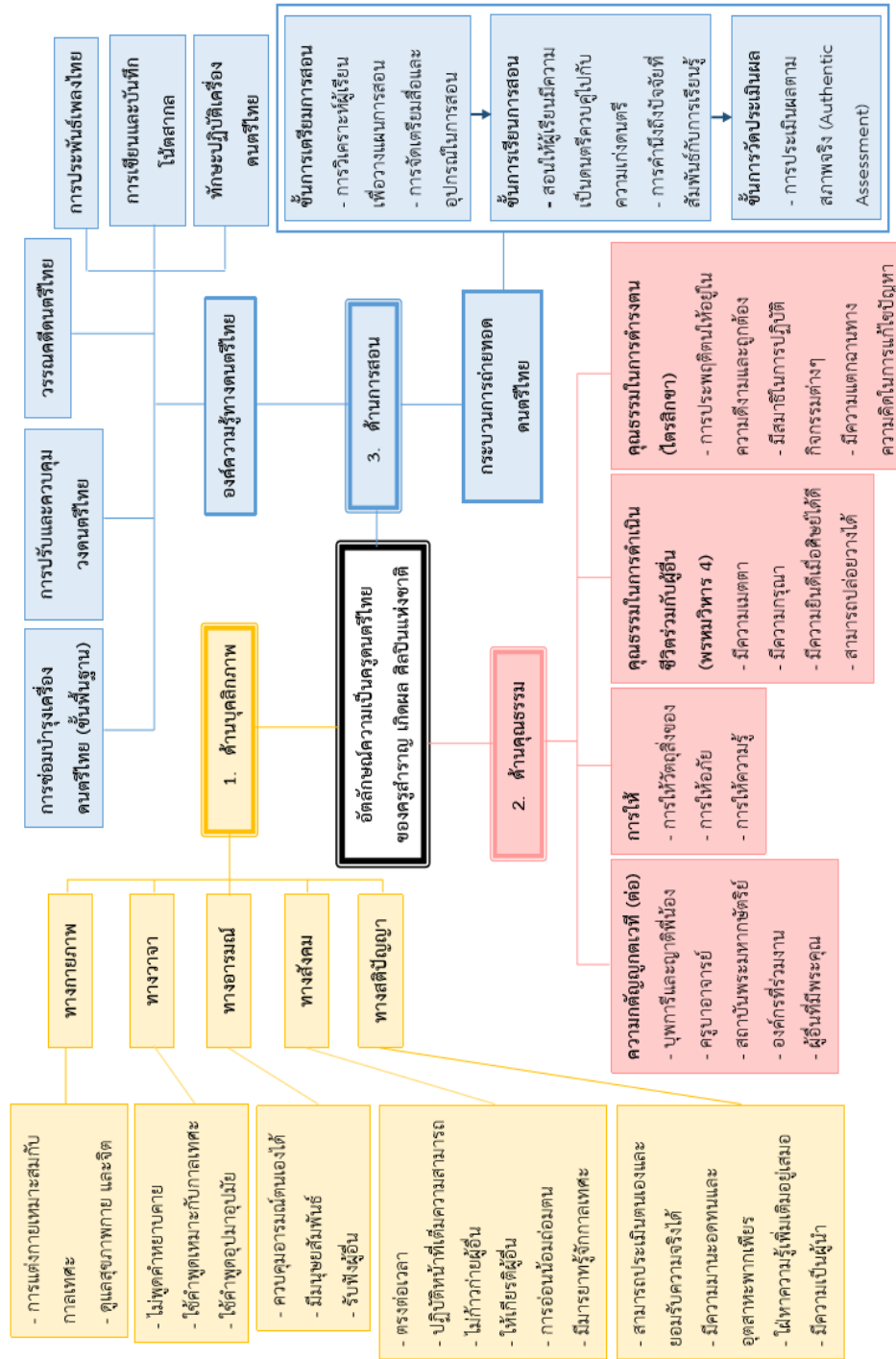
ตารางที่ 23 ตารางแสดงวิธีการวัดประเมินผลทักษะระนาดเอกของครูสำราญ เกิดผล

เทคนิคต่างๆในเดี่ยวระนาดเอก	การประเมินด้วยการสังเกตของครูสำราญ เกิดผล ในเรื่อง
การสะบัด การสะเดาะ	การจัดจังหวะช่องไฟไม่ให้ล้ำหน้าจังหวะ หากเป็นการสะบัดยาวเป็นชุด ต่อเนื่องกันต้องตีให้ตรงจังหวะสม่ำเสมอไปจนชุด
การกรอ	ต้องมีความถี่ ละเอียด มือซ้ายลงก่อนแล้วจับด้วยมือขวา
การขยี้	เสียงจะต้องดังเท่ากันตั้งแต่ต้นวรรคจนจบวรรคขยี้
การตีเก็บ	มือสองข้างต้องลงน้ำหนักเท่ากัน ยกไม้สูงเท่ากัน ตีตรงกลางผืนระนาด เสียงที่ออกมาไม่โยก น้ำหนักมือดังเท่ากันสม่ำเสมอตั้งแต่ต้นเพลงจนจบเพลง
การเหวี่ยง	จะต้องหมายตาให้ตีเมื่อเหวี่ยงแล้วห้ามผิดเสียง
การกวาด	กวาดให้ครบทุกเสียงที่ผ่าน
การรวบคาบลูกคาบดอก	การจะเข้าจะออกริ้วต้องแม่นยำไม่ผิดลูก
การรวบดำเนินทำนอง	เสียงในการตีรวบจะต้องดังเท่ากับการตีเก็บ ต้องรวบให้เหมือนการตีเก็บ คือต้องรวบให้ครบทุกลูก
การรวบเสียงเดียว	จะต้องรวบแน่นให้เสียงมีน้ำหนัก และรวบให้มีความละเอียด ต้องเกร็งข้อมือไว้ ห้ามปล่อยมือ

จะเห็นได้ว่ากระบวนการวัดประเมินผลของครูสำราญ เกิดผล คือ การให้ความสำคัญกับความถูกต้องชัดเจน และความไม่ไพเราะ หรือที่ครูเรียกว่า “การตีให้สะอาด” ซึ่งมีความสอดคล้องกับการวัดประเมินผลในด้านทักษะดนตรี ที่ ญรุธ สุธธจิตต์ (2544) กล่าวไว้ว่า “การวัดทักษะดนตรีควรแบ่งหัวข้อในการวัดเป็น 2 ลักษณะ คือ เกี่ยวกับความสามารถในทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรี และคุณภาพของการปฏิบัติ” การประเมินผลในลักษณะนี้เป็นการประเมินผลตามความสามารถ และพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับหลังการประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) คือ กระบวนการประเมินความสามารถของผู้เรียนในสถานการณ์จริง หรือใกล้เคียงความเป็นจริง โดยเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความเข้าใจและทักษะการคิดซับซ้อน และบูรณาการความรู้เข้าด้วยกัน (กมลวรรณ ดังธกานนท์, 2549; ญรุธ สุธธจิตต์, 2560) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า กระบวนการประเมินผลลักษณะนี้ มีความเหมาะสมกับกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยตามขนบแบบโบราณ เนื่องจากการสอนแบบโบราณ ศิษย์จะต้องมากินนอนที่บ้านครูเพื่อฝึกหัดดนตรีเป็นเวลานาน สอนกันด้วยใจเสมือนเป็นลูกเป็นหลาน มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทำให้ครูได้เห็นพัฒนาการ ลักษณะนิสัยความประพฤติของศิษย์แต่ละคนอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การประเมินมีความถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุด

ภาพที่ 32 แผนภาพสรุปอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านการสอน

ภาพที่ 33 แผนภาพสรุปอัตลักษณ์ความเป็นครูคนไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

ตอนที่ 4 อัตลักษณ์ความเป็นครูคนไทยเฉพาะของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

ผู้วิจัยใช้วิธีการนำข้อคุณลักษณะความเป็นครูจาก 3 สถาบันหลักของชาติ ซึ่งประกอบด้วย 1. จรรยาบรรณวิชาชีพครูระดับชาติที่กำหนดโดยสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556) ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตาม 2. จากหลักศาสนาในการประพฤติกรรมของครู หรือข้อควรธรรม ในพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2545) และ 3. แนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับความเป็นครูที่ดีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำข้อคุณลักษณะของการเป็นนักดนตรีไทยที่ดี (ประเวท กุมุท, 2521; มนตรี ตราโมท, 2545) นำมาวิเคราะห์ร่วมกับอัตลักษณ์ความเป็นครูคนไทยของครูสำราญ เกิดผล เพื่อจำแนกเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของครูสำราญ เกิดผล ในข้อที่ท่านมีแตกต่างจากข้อคุณลักษณะความเป็นครูคนไทยเบื้องต้น และข้อที่มีเหมือนกับข้อคุณลักษณะความเป็นครูคนไทยเบื้องต้นแต่ท่านมีการปฏิบัติตนที่มีความเคร่งครัดกว่า โดยผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1.1 อัตลักษณ์เฉพาะด้านบุคลิกภาพ 1.2 อัตลักษณ์เฉพาะด้านคุณธรรม 1.3 อัตลักษณ์เฉพาะด้านความรู้ และ 1.4 อัตลักษณ์เฉพาะด้านการสอน ซึ่งสรุปรายละเอียดเป็นตารางสรุปผลข้อมูลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 24 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์เฉพาะความเป็นครูคนไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านบุคลิกภาพ

ข้อคุณลักษณะครูคนไทย ด้านบุคลิกภาพ	เกณฑ์ มาตรฐาน คุรุสภา	หลักพุทธ ศาสนา	พระราช ดำรัส	คุณลักษณะ นักดนตรีไทย	ครูสำราญ เกิดผล
1.บุคลิกภาพทางกายภาพ					
1.1 การดูแลสุขภาพอนามัย ให้สมบูรณ์ดีทั้งทางร่างกาย และจิตใจ	-	✓	-	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.2 การแต่งกายให้เหมาะสม กับกาลเทศะ	-	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน

ข้อคุณลักษณะครูคนไทย ด้านบุคลิกภาพ (ต่อ)	เกณฑ์ มาตรฐาน ครูสภา	หลักพุทธ ศาสนา	พระราช ดำรัส	คุณลักษณะ นักดนตรีไทย	ครูสำราญ เกิดผล
2.บุคลิกภาพทางวาจา					
2.1 การไม่ใช้คำพูดหยาบคาย	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2.2 การใช้คำพูดให้เหมาะสม กับกาลเทศะ	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2.3 การใช้คำพูดอุปมาอุปมัย ในการอบรมสั่งสอนศิษย์	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ
3.บุคลิกภาพทางอารมณ์					
3.1 การควบคุมอารมณ์ ตนเองในสถานการณ์ต่างๆได้ อย่างเหมาะสม	-	✓	✓	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
3.2 การมีมนุษยสัมพันธ์ ยิ้ม แย้มแจ่มใส อธิษาคัยดี	-	✓	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
3.3 สามารถรับฟังความ คิดเห็นของผู้อื่นได้	-	✓	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
4.บุคลิกภาพทางสังคม					
4.1 การตรงต่อเวลา	-	-	-	✓	✓ ปรากฏเกินกว่า มาตรฐาน
4.2 การรู้จักหน้าที่และปฏิบัติ หน้าที่อย่างเต็มความสามารถ	✓	✓	✓	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
4.3 การไม่ก้าวก่ายในหน้าที่ ของผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
4.4 การให้เกียรติผู้อื่น	-	✓	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน

ข้อคุณลักษณะครูคนไทย ด้านบุคลิกภาพ (ต่อ)	เกณฑ์ มาตรฐาน ครูสภา	หลักพุทธ ศาสนา	พระราช ดำรัส	คุณลักษณะ นักดนตรีไทย	ครูสำราญ เกิดผล
4.5 การอ่อนน้อมถ่อมตน	✓	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
4.6 การมีมารยาทและรู้จัก กาลเทศะ	✓	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
5.บุคลิกภาพทางสติปัญญา					
5.1 สามารถประเมินตนเอง และยอมรับความจริงได้	✓	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
5.2 มีความมานะอดทนและ อุสาหะพากเพียร	✓	✓	✓	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
5.3 มีการใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม อยู่เสมอ	✓	✓	✓	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
5.4 ความเป็นผู้นำ	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ

ตารางที่ 25 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์เฉพาะความเป็นครูคนไทยของครูสำราญ
เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านคุณธรรม

ชื่อคุณลักษณะครูคนไทย ด้านคุณธรรม	เกณฑ์ มาตรฐาน ครูสภา	หลักพุทธ ศาสนา	พระราช ดำรัส	คุณลักษณะ นักดนตรีไทย	ครูสำราญ เกิดผล
1. การเป็นผู้ที่มีความกตัญญูกตเวที					
1.1 ต่อบุพการี และญาติพี่น้อง	-	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.2 ต่อครูบาอาจารย์	-	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.3 ต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ
1.4 ต่อทุกองค์กรที่ร่วมงาน	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ
1.5 ต่อบุคคลอื่นที่มีพระคุณ	-	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2. การเป็นผู้ให้					
2.1 เป็นผู้ที่มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และรู้จัก เสียสละเพื่อส่วนรวม	✓	✓	✓	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2.2 เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ให้แก่ศิษย์ทุกคนโดยไม่หวัง อามิสสินจ้างใดๆ	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2.3 เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทางดนตรีไทยอย่างเต็ม ความสามารถ และไม่เคยหวง วิชาแก่ศิษย์ทุกคน	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2.4 เป็นผู้แนะนำ อบรมศิษย์ ให้เป็นคนดี ปฏิบัติตัวอยู่ใน คุณธรรม	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน

ข้อคุณลักษณะครูคนไทย ด้านคุณธรรม (ต่อ)	เกณฑ์ มาตรฐาน ครูสภา	หลักพุทธ ศาสนา	พระราช ดำรัส	คุณลักษณะ นักดนตรีไทย	ครูสำราญ เกิดผล
2.5 การให้อภัยในสิ่งที่ผู้อื่นได้ กระทำล่วงเกิน	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ
3. คุณธรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น					
3.1 เป็นผู้ที่มีความเมตตา กรุณา และหวังดีกับศิษย์ทุก คน	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏติดตาม มาตรฐาน
3.2 มีความยินดีเมื่อเห็นศิษย์ ได้ดี	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ
3.3 สามารถวางเฉยได้ สำหรับสิ่งที่พยายาม ช่วยเหลืออย่างเต็มที่แล้ว	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ
3.4 ไม่ชักจูงผู้เรียนไปในทางที่ เสื่อมเสีย หรือในทางที่ไม่ เหมาะสม	✓	✓	-	-	✓ ปรากฏติดตาม มาตรฐาน
4. คุณธรรมในการครองตน					
4.1 เป็นผู้ที่รักษาศีล และ ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอัน ดีงาม	✓	✓	✓	✓	✓ ปรากฏติดตาม มาตรฐาน
4.2 เป็นผู้ที่มีความตั้งมั่นอยู่ ในสมาธิในการทำกิจกรรม ต่างๆ	-	-	✓	✓	✓ ปรากฏติดตาม มาตรฐาน
4.3 เป็นผู้ใช้ปัญญาในการ วิเคราะห์แก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางที่ถูกต้อง	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ
4.4 เป็นผู้ที่รักษาสัจจะ	✓	-	✓	✓	✓ ปรากฏติดตาม มาตรฐาน

ตารางที่ 26 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์หัตถ์ลักษณะเฉพาะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ
เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านความรู้

ข้อคุณลักษณะครูดนตรีไทย ด้านความรู้	เกณฑ์ มาตรฐาน ครูสภา	หลักพุทธ ศาสนา	พระราช ดำรัส	คุณลักษณะ นักดนตรี ไทย	ครูสำราญ เกิดผล
1.ความรู้					
1.1 มีความรู้ในเรื่องที่จะสอน อย่างแท้จริง	✓	✓	✓	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.2 นอกจากความรู้ทาง วิชาชีพแล้ว ครูต้องมีความรู้ รอบตัวด้านอื่นๆ ให้บริบูรณ์	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.3 มีความรู้ในด้านคุณธรรม ศีลธรรมจรรยา และมีศาสนาที่ ตนเคารพนับถือเป็นเครื่องยึด เหนี่ยว	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.4 มีวิสัยทัศน์ที่ทันต่อยุคสมัย ปัจจุบัน	✓	-	-	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.5 มีความรู้ในเรื่องของการ ประพันธ์เพลง สามารถตรวจ แก้ไขเพลงให้ถูกต้องได้	-	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.6 มีความสามารถในการซ่อม บำรุงเครื่องดนตรีไทย (ชั้น พื้นฐาน)	-	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.7 มีความสามารถในการ บรรเลงเครื่องดนตรีได้อย่าง ถูกต้องและมีคุณภาพ	-	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.8 มีความสามารถในการ ปรับและควบคุมวงดนตรีได้	-	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.9 มีความรู้ในเรื่องของ ประวัติ และวรรณคดีดนตรี ไทย	-	-	-	✓	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน

ข้อคุณลักษณะครูคนไทย ด้านความรู้ (ต่อ)	เกณฑ์ มาตรฐาน คุณสภา	หลักพุทธ ศาสนา	พระราช ดำรัส	คุณลักษณะ นักดนตรี ไทย	ครูสำราญ เกิดผล
2.0 การเขียนและบันทึกโน้ต สากล	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ

ตารางที่ 27 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์เฉพาะความเป็นครูคนไทยของครูสำราญ
เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ด้านการสอน

ข้อคุณลักษณะครูคนไทย ด้านการสอน	เกณฑ์ มาตรฐาน คุณสภา	หลักพุทธ ศาสนา	พระราช ดำรัส	คุณลักษณะ นักดนตรี ไทย	ครูสำราญ เกิดผล
1.ขั้นเตรียมการสอน					
1.1 มีการเตรียมการสอน และ อุปกรณ์การสอนก่อนสอนจริง ทุกครั้ง	✓	-	-	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
1.2 การวิเคราะห์ผู้เรียนเพื่อ กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละ คน	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ
2.ขั้นการเรียนการสอน					
2.2 อบรมให้ผู้เรียนกระทำ ตามกฎเกณฑ์และแบบแผนที่ มีอย่างเข้มงวด	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2.3 สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดของตนให้ผู้เรียน เข้าใจได้อย่างชัดเจน	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2.6 สอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่ ถูกต้อง	-	✓	-	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2.7 ปลุกฝังให้ผู้เรียนเกิดความ ซาบซึ้งในเรื่องที่จะสอน	-	✓	-	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน

ข้อคุณลักษณะครูดนตรีไทย ด้านการสอน (ต่อ)	เกณฑ์ มาตรฐาน ครูสภา	หลักพุทธ ศาสนา	พระราช ดำรัส	คุณลักษณะ นักดนตรี ไทย	ครูสำราญ เกิดผล
2.8 สอนให้ผู้เรียนคิดเป็น รู้จัก ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาด้วย ตนเอง	-	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2.9 มีการใช้จิตวิทยาเป็นส่วน ช่วยในการเรียนการสอน	✓	✓	✓	-	✓ ปรากฏดีตาม มาตรฐาน
2.10 สอนให้ผู้เรียนเกิดความ เป็นดนตรีควบคู่ไปกับความ เก่งดนตรี	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ
3.ขั้นการวัดประเมินผล					
3.1 มีการวัดประเมินผลอย่าง สม่ำเสมอ ตลอดเวลา	-	-	-	-	✓ ปรากฏเป็น อัตลักษณ์เฉพาะ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญของการวิจัยและนำเสนอตามลำดับดังนี้ คือ วัตถุประสงค์การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยสร้างเครื่องมือจากการวิเคราะห์แนวคิด และทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่องานวิจัย จากนั้นจึงนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูล แล้วจึงนำเครื่องมือนี้ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม โดยศึกษาในประเด็นเดียวกัน คือ การศึกษาความเป็นครูคนตรีไทย และกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล

ผู้วิจัยเลือกใช้การเก็บข้อมูลด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่มีการเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ และปริมาณ โดยศึกษาในประเด็นเดียวกัน ทำให้การตรวจสอบข้อมูลนั้นเป็นการตรวจสอบที่ให้น้ำหนักความสำคัญของเทคนิควิธีการทั้งสองนี้โดยเท่าเทียมกัน และมีการดำเนินการวิจัยไปพร้อมๆ กัน จากนั้นจึงนำผลการวิจัยที่ได้ไปวิเคราะห์ และสังเคราะห์ต่อเป็นลำดับถัดไป

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ความพอเพียง และความน่าเชื่อถือ (Valid Reliable) โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือการที่ได้ข้อมูลจากหลายๆแหล่ง หรือหลายวิธีในการเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยการสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2556) ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่ โดยตรวจสอบจาก 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) กลุ่มครอบครัว และเครือข่าย และ 3) กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า อັตลัษณ์คหุเป็นครุตนตรึไทยของครุสรุอรุญ เกตุผล ศึลปึนห้งชทุติ ปรุกรุอบปึดว้ย 3 ดุันสุคัฎุ ด้กั 1.ดุันบุคคึลฎุภทุ 2.ดุันคุณชรุรุม และ 3.ดุันการุสอึน ชึงมึ รุยลละเอ็ยดช็อยอึยในด้ละดุัน ดึงนึ

1.ดุันบุคคึลฎุภทุ

จากรุคึการุศึการุครึงนึพบว้ อັตลัษณ์คหุเป็นครุตนตรึไทยของครุสรุอรุญ เกตุผล ดุันบุคคึลฎุภทุ ปรุกรุอบปึดว้ย 5 ปึจฎุยสุคัฎุ ด้กั 1.1 ปึจฎุยทงการุภทุ 1.2 ปึจฎุยทงว้จ 1.3 ปึจฎุยทงอรุรุมณั 1.4 ปึจฎุยทงสังคุม และ 1.5 ปึจฎุยทงสตุปึญญทุ ชึงในด้ละปึจฎุยสุมารุค แบงปึนช็อคุณลัษณะอึยอึยดึงนึ

1.1 บุคคึลฎุภทุทงการุภทุ

อັตลัษณ์คหุเป็นครุตนตรึไทยดุันบุคคึลฎุภทุ ปึจฎุยทงการุภทุ ปรุกรุอบดว้ยช็อคุณลัษณะ ดึงนึ

1.1.1 การุคดูแลสุขการุภทุและจึต

การุคดูแลสุขการุภทุและจึตของครุสรุอรุญ เกตุผล นึน ทุัน มึวตุฎุปรุสสคั 3 ช็อ ด้กั 1.ทุันมึดอึงการุให้ตนอเองปึนการุระตุอคนกึลลัชึต 2.เพื่อทุทุันจึสามารถ ปึนผู้ถุยทอตุคหุรุทงทงคหุไทยด็อยงมึปรุสทุฎุภทุทลอตุจึนลึนชึวึตของทุัน และ 3.เพื่อทุทุัน จึสามารถทุาปรุโยชนัแกว้ชทุพคหุไทยตุอปึดได้ ทึงในดุันการุสรุอรุคผลงานนึมึๆ และ ในเชึงอนุรुคชั

1.1.2 การุด้กการุให้มึคหุเหมาะสมกึบการุทศะ

ครุสรุอรุญ เกตุผล ทุันปึนผู้ให้คหุสุคัฎุกับเรอึงของการุ ด้กการุเป็นอึยงมึคหุ น็องจากรุในสมยุกัอนครุของทุันส่วนใหญ่ปึนปึพทุทรุคสุคัฎุ ทำให้มึคหุคหุ แช่มงวตุในเรอึงของการุด้กการุ ทลอตุจึนนำมอตุรุมสังสอึนแกคึษชัด้วย จึงทำให้ครุสรุอรุญ เกตุผล ด้รับอึทุฎุภทุมจากรุฎุมิหลังนึ และนำมอปฎึบทุ สังสอึนคึษชัของทุันในปึจฎุยบันอึยงเครอึงครึคั ด็อยมึ เหตุผลด้กตุอปึนึ 1. ปึนการุให้เก็ยรตุตุอสอึนทึชัสอึน หร็อการุไปปรุรลางงานตุ่างๆ 2. ปึนการุให้ เก็ยรตุแกผู้เรอึยน 3. ปึนการุให้คหุคหุพรตุอวึชทุคหุรุทงทึด็เรอึยนมอ ตุอเฉพาคะเวลอตุอเพลงชัสูง เช่น เพลงหน้าพทุทุ และ 4. ปึนการุรคระตุบวึชทุพคหุไทย

1.2 บุคคึลฎุภทุทงว้จ

อັตลัษณ์คหุเป็นครุตนตรึไทยดุันบุคคึลฎุภทุ ปึจฎุยทงว้จ ปรุกรุอบดว้ยช็อคุณลัษณะ ดึงนึ

1.2.1 การใช้คำพูดหยาดคายและใช้คำพูดให้เหมาะสมกับ

กาลเทศะ

การที่ท่านมีหน้าที่หลักในการเป็นครูสอนดนตรีไทย รวมไปถึงได้รับเลือกให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ทำให้ท่านต้องวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่คนดนตรีไทยรุ่นหลัง รวมไปถึงการที่ครูเป็นผู้ที่ได้รับมอบให้เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู จึงทำให้ครูต้องควบคุมวาทะให้มีความเหมาะสมกับกาลเทศะ เพื่อให้ศิษย์และบุคคลอื่นๆ สามารถที่จะกราบไหว้ท่านได้อย่างสนิทใจ นอกจากนี้จากการที่ครูเป็นกำนัลซึ่งถือว่าเป็นผู้นำของชุมชน ดังนั้นการจะพูดอะไรจะต้องคิดถ้อยแถลงให้ดีก่อนในทุกๆ ครั้ง

1.2.2 การใช้คำพูดเปรียบเปรย

การใช้คำพูดเปรียบเปรยในสถานการณ์ต่างๆ ถือว่าเป็นอัตลักษณ์เฉพาะสำคัญของครูสภาราญ เกิดผล ซึ่งการใช้คำพูดเปรียบเปรยของครูนั้นโดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นใน 2 กรณี ได้แก่ 1. ครูมีการใช้คำพูดเปรียบเปรยในการสอนทักษะดนตรีไทย เพื่อให้ศิษย์สามารถเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และ 2. หากครูไม่พอใจ หรืออยากจะสั่งสอนศิษย์ ครูมักจะใช้คำพูดเปรียบเปรยแทนการใช้อารมณ์ในการสั่งสอนศิษย์ เพื่อให้ศิษย์เก็บไปคิดทบทวนตนเอง และพัฒนาปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น

1.3 บุคลิกภาพทางอารมณ์

อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยด้านบุคลิกภาพ ปัจจัยทางอารมณ์ ประกอบด้วยข้อคุณลักษณะ ดังนี้

1.3.1 การควบคุมอารมณ์ของตนในสถานการณ์ต่างๆ

จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า สถานการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าครูสภาราญ เกิดผล เป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี คือ 1. เวลาเกิดสถานการณ์เฉพาะหน้าต่างๆ ครูสามารถที่จะใช้สติในการควบคุมอารมณ์ของตน เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ (อารมณ์โกรธ, ตกใจ) 2. เวลาต่อเพลงแล้วศิษย์ไม่สามารถปฏิบัติได้ตั้งใจ ครูจะใช้วิธีการแก้ไขปรับทางและเทคนิคในการบรรเลงให้ง่ายขึ้น เพื่อให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับมือของศิษย์แต่ละคน (อารมณ์หงุดหงิด) 3. เวลาคนรู้จักหรือคนใกล้ชิดเสียชีวิต ครูสามารถควบคุมอารมณ์ของตนให้นิ่งได้ (อารมณ์เศร้า, เสียใจ) 4. เวลาเจองานประชันวง ครูจะใช้สติ ใช้ปัญญาในการคิดยุทธวิธี แก้ไขสถานการณ์ต่างๆ โดยไม่ใช้อารมณ์ (ความที่อยากจะเอาชนะ) เหตุผลประกอบที่ทำให้ครูเป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม คือ ครูของท่านในสมัยก่อนต้องทำงานรับใช้เจ้านายในวัง จึงทำให้ครูสภาราญ เกิดผล ได้ถูกการอบรมสั่งสอนให้นิ่งในสถานการณ์ต่างๆ เวลาบรรเลงผิด ห้ามหัวเราะ ต้องนิ่ง ไม่กระโตกกระตาก ทำให้ส่งผลติดมาเป็นบุคลิกภาพในการ

ทำงานต่างๆยังปัจจุบัน และการที่ชีวิตครุณั้นมีบทบาทของการที่จะต้องเป็นผู้นำทำให้ครูต้องมีสติอยู่เหนืออารมณ์ เพื่อที่จะสามารถเป็นผู้นำคนหมู่มากไปได้ด้วยดี

1.3.2 มีมนุษยสัมพันธ์ ยิ้มแย้มแจ่มใส และอภัยยัยดี

ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวเข้าได้กับคนทุกชนชั้น เป็นคนอารมณ์ดี เป็นกันเองกับทุกคน ยกเว้นในเวลาสอนครูจะมีบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไป คือ หนึ่งมีความตั้งใจและจดจ่ออยู่กับการสอนมาก

1.3.3 การรับฟังผู้อื่น

ครูเป็นผู้ที่รับฟังความคิดเห็นของคนถึงแม้ว่าจะคุณวุฒิ หรือ วัยวุฒิ น้อยกว่า หากว่าสิ่งที่ได้รับฟังเป็นสิ่งที่ถูกต้องก็พร้อมที่จะปรับแก้ไขตามอย่างเต็มที่ แต่ถ้าครูเห็นว่าไม่ถูกต้องครูจะอธิบายให้ฟังว่าควรจะต้องเป็นอย่างไร ท่านเป็นผู้ที่เปิดรับเทคโนโลยีใหม่ๆ และพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน เช่น เวลาต่อเพลงเสร็จแล้วครูจะถามว่าอัดเสียงไปรียัง จะได้อะไรตัวเอง ครูเข้าใจว่าเวลาในการเรียนแต่ก่อนกับสมัยนี้ไม่เหมือนกัน แต่ก่อนนั้นเรียนกันทั้งวันแทบทุกวัน แต่ปัจจุบันเรียนกันอาทิตย์ละชั่วโมง ครูจึงเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ๆเพื่อช่วยในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพขึ้น

1.4 บุคลิกภาพทางสังคม

อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยด้านบุคลิกภาพ ปัจจัยทางสังคมประกอบด้วยข้อคุณลักษณะ ดังนี้

1.4.1 การตรงต่อเวลา

ในเรื่องของการตรงต่อเวลาสำหรับครูสำราญ เกิดผล แล้วท่านไม่เพียงเป็นผู้ที่ตรงต่อเวลา แต่ท่านเป็นผู้ที่ “ก่อนเวลา” อย่างเสมอต้นเสมอปลายมาโดยตลอด ครูจะมีการเตรียมตัวของท่านให้เรียบร้อยก่อนเวลานัดอย่างน้อยครึ่งชั่วโมง และในการมาสอน หรือแม้กระทั่งเวลาไปงานต่างๆ ท่านจะไม่เคยให้ใครต้องมานั่งรอท่าน ซึ่งเหตุผลของการที่ท่านเป็นผู้ที่ก่อนเวลาอย่างสม่ำเสมอ คือ การตรงต่อเวลานั้นจะทำให้บุคคลอื่นนับถือ และเชื่อถือในตัวเรา และการฝึกวินัยในเรื่องของการตรงต่อเวลาทำให้เราเป็นคนไม่ผัดวันประกันพรุ่ง เมื่อทำกิจกรรมใดๆ ก็จะสามารถประสบความสำเร็จ

1.4.2 การรู้จักหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

ปัจจุบันหน้าที่หลักของครูสำราญ เกิดผล คือ “การเป็นครูสอนดนตรีไทย” ซึ่งมีหน้าที่ใน การถ่ายทอดวิชาความรู้อย่างเต็มความสามารถ โดยจะต้องพิจารณาที่ตัวศิษย์ว่าควรจะสอนอย่างไร ควรจะให้อะไร รวมไปถึงการวางแผนเป้าหมายในการเรียนให้เหมาะสมแก่ศิษย์แต่ละคน เพื่อให้ศิษย์ได้รับความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์และใช้ประกอบอาชีพของตนในอนาคตต่อไป นอกจากนี้หน้าที่อื่นๆของท่าน คือ การที่ท่านเป็นผู้ได้รับมอบให้เป็นครูผู้

ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ดังนั้น เมื่อมีใครมาเชิญ ท่านจะไม่ปฏิเสธ นอกเสียจากมีความจำเป็นที่ไม่สามารถไปได้จริงๆท่านนั้น และเมื่อท่านได้รับปากไว้แล้ว ท่านจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของท่านให้สำเร็จ ลุล่วงไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์ที่เป็นอุปสรรคก็ตาม

1.4.3 การไม่ก้าวท้าวในหน้าที่ของผู้อื่น

ครูจะเป็นผู้ที่ไม่ก้าวท้าวในหน้าที่ของผู้อื่น สังเกตได้จากสถานการณ์ที่มึนทึบ ถึงแม้ว่าครูสำราญ เกิดผล ท่านจะเป็นผู้ที่มีความอาวุโสสูงสุด ครูก็ไม่เคยกระทำสิ่งที่เป็นการก้าวท้าวหน้าที่ใคร ครูแต่ละท่านต่างก็ทำหน้าที่ของตนเอง มีน้ำใจน้ำใจเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนวิชาความรู้ต่อกันเป็นอย่างดี

1.4.4 การให้เกียรติผู้อื่น

ประเด็นที่จะกล่าวในเรื่องของการที่ครูสำราญ เกิดผล เป็นผู้ที่ให้เกียรติผู้อื่นนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1.ครูเป็นผู้ที่ไม่ถือตัว ให้เกียรติผู้อื่นเสมอ ดังตัวอย่าง ที่ถึงแม้ว่าครูจะอาวุโสกว่าแต่ถ้าหากว่าครูมีฐานะท่านจะเป็นฝ่ายที่เข้าไปหา ไปนั่งรอถึงที่ และ 2.ครูจะไม่กระทำการสิ่งใดทำให้ผู้อื่นเกิดความอับอายทั้งต่อหน้า และลับหลัง

1.4.5 การอ่อนน้อมถ่อมตน

ในเรื่องของการอ่อนน้อมถ่อมตนนั้นครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการไหว้เป็นอย่างมาก ท่านมีจุดประสงค์สองประการในเรื่องของการไหว้ คือ 1.ไหว้เพื่อเป็นแบบอย่าง เป็นวิธีการสอนศิษย์และคนรุ่นใหม่ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามของไทยนี้ให้คงอยู่ต่อไป 2.การรับไหว้ ถึงแม้ว่าจะอาวุโสน้อยกว่าครูก็ไหว้เพราะครูมองว่าการไหว้ไม่ใช่เรื่องของการแบ่งวรรณะ แต่เป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เหตุที่ทำให้ครูสำราญ เกิดผล ให้ความสำคัญกับการไหว้เป็นพิเศษนั้นเนื่องจากท่านมีภูมิหลังในเรื่องของการที่ท่านไหว้ไม่ทันครูพุ่ม บาปุยะวาทย์

1.4.6 การมีมารยาทและรู้จักกาลเทศะ

ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่มีความเคร่งครัดในเรื่องของมารยาทเป็นอย่างมาก นอกจากตัวของท่านจะเป็นผู้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ท่านยังอบรมสั่งสอนลูก หลาน ของท่าน รวมไปถึงลูกศิษย์ของท่านทุกคนด้วย โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งมารยาทของครู ออกเป็น 3 บริบท ได้แก่ 1.มารยาททางสังคมทั่วไป 2.มารยาทในการไปงานต่างๆของนักดนตรีไทย และ 3.มารยาทในการเลือกเพลงให้เหมาะสมกับโอกาสการบรรเลงดนตรีไทย

1.5 บุคลิกภาพทางสติปัญญา

อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยด้านบุคลิกภาพ ปัจจัยทางสติปัญญา ประกอบด้วยข้อคุณลักษณะ ดังนี้

1.5.1 สามารถประเมินตนเองและยอมรับความจริงได้

ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่สามารถประเมินตนเอง และยอมรับความจริงได้ จากการทำท่านจะพูดอยู่เสมอว่า “การที่เรากล้ายอมรับในสิ่งที่เราไม่รู้ไม่ใช่เรื่องที่น่าละอาย แต่ถ้าไม่รู้แล้วไปตอบผิดๆ เป็นเรื่องที่น่าละอายมากกว่า” จะเห็นได้ว่าการที่ท่านยอมรับในสิ่งที่ท่านไม่รู้ นั่นเพื่อเป็นการที่ท่านจะไม่สร้างมโนทัศน์ที่ผิดให้แก่ศิษย์หรือบุคคลอื่น นอกจากนี้ท่านได้กล่าวไว้ว่าหนึ่งในสมบัติของนักดนตรีไทยที่ดี คือ การที่สามารถประเมินความสามารถของตนเองและยอมรับความจริงได้ เพื่อที่จะได้นำข้อผิดพลาด ข้อด้อย มาพัฒนาปรับปรุงตนเองต่อไป ส่วนหนึ่งของคุณลักษณะในข้อนี้มีที่มาจากภูมิหลังของครูสำราญ เกิดผล ในเรื่องที่คุณครูสำราญ เกิดผล ตั้งแต่เรียนดนตรีไทยมาท่านไม่เคยที่จะได้รับคำชมจากครูของท่านเลย เนื่องจากครูของท่านต้องการให้ท่านสามารถยอมรับความจริงว่าตัวท่านนั้นยังไม่ดี เพื่อที่จะได้ไม่หยุดที่จะพัฒนาตนเองต่อไป

1.5.2 มีความมานะอดทนและอุสาหะพากเพียร

ความมานะอดทนและความอุสาหะพากเพียร ถือว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญของครูสำราญ เกิดผล ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ความมานะอดทนและอุสาหะพากเพียรของครูสำราญ เกิดผล เกิดจากเหตุผล 2 ประการ ได้แก่ 1.การที่ครูสามารถสำนึกได้ด้วยตนเอง เนื่องจากการที่ท่านเป็นผู้แบกภาระหน้าที่ ในการเป็นความหวังของตระกูล วงดนตรีไทยบ้านใหม่ทางกระเบนตั้งแต่เด็ก เพื่อที่จะมากลับมาพัฒนางวงดนตรีไทยที่บ้านต่อไป ซึ่งครูสำราญ เกิดผล ท่านรู้ถึงหน้าที่ของตนเองดี จึงขยันฝึกซ้อมมากกว่าคนอื่นๆ ครูตีระนาดทั้งวันถ้าไม่ได้ยินเสียงระนาดคือหลับ คนอื่นไม่ตื่นไล่มือ แต่ครูจะตื่นไล่มือ 2.ด้วยการปลุกฝังจากครูของท่าน คือ ครูดนตรีไทยของท่านในสมัยก่อนนั้น ท่านจะเคี่ยวเข็ญครูสำราญมากกว่าคนอื่นเป็นพิเศษ เนื่องจากการที่ท่านเป็นคนระนาดเอกซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้นำของวงดนตรีไทย และการที่ครูของท่านรักและเอ็นดูครูสำราญมากเป็นพิเศษอันเนื่องมาจากความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนของตัวครูสำราญเอง ทำให้ครูสำราญ เกิดผลได้รับวิธีการการอบรมถ่ายทอดดนตรีไทยมาแบบโบราณอย่างเต็มที่ ซึ่งบุคคลแวดล้อมที่สอนครูมานั้นค่อนข้างดุ

1.5.3 การใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

การที่ครูสำราญ เกิดผล หมั่นใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมให้ตนเองอยู่เสมอ เนื่องจากท่านมีจุดมุ่งหมายที่อยากจะเป็นผู้ให้ทราบจนวินาทีสุดท้ายของชีวิตท่าน ทำให้ทุกเวลาทิวินาทีที่ครูว่างครูจะไม่ปล่อยเวลาให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ครูจะอยู่กับดนตรีสร้างสรรค์ผลงานใหม่ หรือหาวิธีที่จะช่วยอนุรักษ์บทเพลงไทยเก่าๆ ที่ไม่ค่อยมีใครนำมาบรรเลงในปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา

1.5.4 การเป็นผู้นำ

ชีวิตของครูสำราญ เกิดผล ที่ผ่านมานั้น ท่านเป็นผู้ที่มีชีวิต โดยมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำคนอยู่เสมอ ทั้ง การเป็นผู้นำต่อวงบ้านใหม่ทางกระเบน การเป็นผู้นำครอบครัว การเป็นผู้นำต่อวิชาชีพดนตรีไทย การเป็นผู้นำชุมชน และที่สำคัญคือการเป็นผู้นำต่อศิษย์ ซึ่งหลักการที่ทำให้ครูสำราญ เกิดผล ท่านประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำคนมาโดยตลอดนั้น เนื่องจาก 1.การที่ครูเป็นผู้มีความรู้จริงในเรื่องที่จะทำ 2.การที่ครูเป็นผู้นำโดยยึดมั่นในหลักคุณธรรม ยืนอยู่บนความถูกต้อง มากกว่าความถูกต้อง 3.ยึดหลักการเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ และ 4.การรู้จักใช้คนให้มีความเหมาะสมกับงาน

2.ด้านคุณธรรม

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า อັตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านคุณธรรม ประกอบไปด้วย คุณธรรม 4 ข้อสำคัญ ได้แก่ 2.1 ความกตัญญูต่อกวี 2.2 การเป็นผู้ให้ 2.3 คุณธรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น และ 2.4 คุณธรรมในการครองตน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ความกตัญญูต่อกวี

ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความกตัญญูต่อกวีต่อผู้ที่มีพระคุณทุกคน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปโดยแบ่งได้ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1.กตัญญูต่อบุพการี และญาติพี่น้องของท่าน ด้วยการให้การปรนนิบัติ การให้เงินและสิ่งของที่มีความจำเป็นต่างๆ 2.กตัญญูต่อครูบาอาจารย์ ในสมัยที่ครูของท่านยังมีชีวิต ครูสำราญ เกิดผล ท่านให้การปรนนิบัติครูของท่านอย่างเต็มความสามารถ และเมื่อครูของท่านเสียชีวิต ท่านจะทำบุญตักบาตรในทุกเช้าเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศล ผลบุญแก่ครูบาอาจารย์ของท่านในทุกๆวัน รวมไปถึงการที่ท่านยึดถือปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ของท่านอย่างเคร่งครัดจนถึงปัจจุบัน 3.กตัญญูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ท่านเป็นผู้ที่มีความเคารพและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างสูงสุดเนื่องจากภูมิหลังของท่านที่มีความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้งในทางตรง และทางอ้อม โดยเฉพาะการที่ท่านได้รับการอุปถัมภ์จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งวิธีการในการแสดงความกตัญญูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของท่านนั้นจะเป็นการประพันธ์เพลงที่แสดงถึงความเคารพรัก เชิดชูเกียรติ ในวาระโอกาสสำคัญต่างๆ 4.กตัญญูต่อทุกองค์กรที่ท่านร่วมงาน ในที่นี้ผู้วิจัยสรุปได้ว่ามี 3 องค์กรหลักที่ครูจะให้ความเคารพกตัญญูเป็นพิเศษ คือ 1.บ้านพาทย์รัตน์ เดิมคือวงบ้านใหม่ทางกระเบน เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นในการเดินทางสายดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ซึ่งครูก็ได้ทำหน้าที่ตอบแทนด้วยการกลับมาพัฒนาวงบ้านใหม่ทางกระเบนจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักยอมรับในวงการดนตรีไทย จนถึงกระทั่งได้รับการพระราชทานชื่อวงใหม่เป็น “วงพาทย์รัตน” ในเวลาต่อมา 2.บ้านพาทย์โกศล เปรียบเสมือนแหล่งที่ให้วิชาความรู้ และสร้างครูสำราญ เกิดผล ให้ประสบความสำเร็จได้อย่างทุกวันนี้ ถ้าหากว่า

ท่านสามารถทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านพาทย์โกศลได้ ท่านพร้อมที่จะทำให้เสมอโดยที่ไม่หวังผลตอบแทนใดๆ 3.วิทยาลัยดุริยางคศิลป์มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นสถานที่ที่ทำงานท่าน ครูจึงยึดมั่นที่จะทำประโยชน์เพื่อมหาวิทยาลัยอย่างเต็มที่ ด้วยการที่พยายามที่จะสร้างนักศึกษาที่มีความรู้ความสามารถทางดนตรีไทยออกไปสู่วงการดนตรีไทยให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด 5.บุคคลอื่นที่มี พระคุณ นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น หากมีบุคคลใดที่เคยได้ให้การช่วยเหลือท่านมา ท่านจะไม่ลืมบุญคุณ และท่านจะหาวิธีการตอบแทนเท่าที่กำลังของท่านจะสามารถทำได้

2.2 การเป็นผู้ให้

ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่ยึดหลักของการเป็นผู้ให้ทราบจนวาระสุดท้ายของชีวิตของท่าน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปการให้ของครูสำราญ เกิดผล ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1. การให้ที่เป็นวัตถุสิ่งของ ผู้วิจัยพบว่าครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่ให้ครบในเรื่องของปัจจัย 4 ได้แก่ 1. ที่พักอาศัย เนื่องจากตัวท่านเป็นผู้ที่ยึดถือการเรียนการสอนดนตรีไทยตามขนบโบราณที่ศิษย์จะต้องมากินนอนอยู่ที่บ้านครู 2. อาหารการกิน ทุกครั้งที่มีแขกมาเยี่ยมที่บ้าน หรือมีลูกศิษย์มาเรียนที่บ้าน ครูจะทำกับข้าวเลี้ยงทุกครั้ง 3. เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ครูสำราญ เกิดผล ท่านจะแจกเสื้อผ้า หรือในบางครั้งจะตัดชุดขาวแจกผู้ยากไร้ทุกๆโอกาสและวันสำคัญต่างๆ 4. ยารักษาโรค เนื่องจากท่านมีความรู้ทางแพทย์แผนไทย ท่านมีสูตรยาแก้ลมที่ขึ้นชื่อ ซึ่งท่านจะทำเอาไว้แจกอย่างเดียว โดยไม่คิดสตางค์ 2. การให้อภัย ท่านเป็นผู้ที่พร้อมที่จะให้อภัยแก่ทุกคนที่ได้กระทำล่วงเกินอย่างบริสุทธิ์ใจ 3. การให้ความรู้ ท่านเป็นผู้ที่พร้อมที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้ทางดนตรีไทยให้แก่บุคคลที่สนใจทุกคนโดยไม่หวังอามิสสินจ้างใดๆ และเป็นผู้ที่อบรมสั่งสอนลูกหลาน และศิษย์ทุกคนในให้ดำรงตนอยู่ในคุณธรรม

2.3 คุณธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น

ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่ใช้หลักของพรหมวิหาร 4 ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น กล่าวคือ การที่ท่าน เป็นผู้ที่มีความเมตตา กรุณาต่อศิษย์ และมีความยินดีทุกครั้งที่เห็นลูกหลาน หรือศิษย์มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางการศึกษา หน้าที่การงาน รวมไปถึงวิธีการดำเนินชีวิต อย่างจริงจัง และเป็นผู้ที่สามารถวางเฉยได้ สำหรับสิ่งที่ท่านพยายามช่วยเหลือศิษย์อย่างเต็มที่แล้ว

2.4 คุณธรรมในการครองตน

ท่านจะเป็นผู้ที่หมั่นฝึกฝนพัฒนาจิตใจของตนในเรื่องของ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งก็ไปสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องของ ไตรสิกขา โดยครูจะเป็นผู้ที่ตั้งใจที่จะรักษาศีล 5 ตลอดชีวิต และเป็นผู้ที่มีสัจจะ ในการจะทำกิจกรรมต่างๆก็จะเป็นผู้ที่มีสมาธิจด

จอกับกิจกรรมนั้นๆได้เป็นเวลานาน รวมไปถึงเป็นผู้ที่มีปัญญาแตกฉานในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างสรรค์ในเรื่องที่เกี่ยวกับองค์ความรู้ทางดนตรีไทยได้เป็นอย่างดี

3.ด้านการสอน

ในด้านการสอนผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในเรื่องนี้ออกเป็นสองประเด็น ได้แก่ 3.1 องค์ความรู้ทางดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล และ 3.2 กระบวนการถ่ายดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

3.1 องค์ความรู้ทางดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล

ครูดนตรีไทยที่มีบทบาทในชีวิตของครูสำราญ เกิดผล ได้แก่ ครูจำรัส เกิดผล, ครูสังเวียน เกิดผล, ครูเพชร จรรยาภู่, ครูเทียบ คงลายทอง, ครูช่อ สุนทรวาทีน, ครูฉัตร สุนทรวาทีน, ครูอาจ สุนทร, ครูเอื้อน วรรณเกษม, และครูพุ่ม บาปุยะวาทย์ ซึ่งครูแต่ละท่านนั้นล้วนแล้วแต่มีบทบาทที่แตกต่างกันไปในการสร้างครูสำราญ เกิดผล ให้เป็นผู้ที่มีความสามารถทั้งทางปฏิบัติทักษะดนตรี และมีความรอบรู้ทางดนตรีไทยที่แตกฉาน ในเรื่อง 1.การปรับและควบคุมวงดนตรีไทย, 2.การประพันธ์เพลงไทย, 3.การอ่านและบันทึกโน้ตสากล, 4.การซ่อมบำรุงเครื่องดนตรีไทย (ขั้นพื้นฐาน), และ 5.วรรณคดีดนตรีไทย

3.2 กระบวนการถ่ายดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล

กระบวนการถ่ายถอดดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผลนั้น ผู้วิจัยแบ่งกระบวนการออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ 3.2.1 ชั้นการเตรียมการสอน 3.2.2 ชั้นการเรียนการสอน และ 3.2.3 ชั้นการวัดประเมินผล โดยมีรายละเอียดในแต่ละชั้นดังต่อไปนี้

3.2.1 ชั้นการเตรียมการสอน

ในชั้นของการเตรียมการสอนของครูสำราญ เกิดผล นั้นผู้วิจัยแบ่งประเด็นออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1.การวิเคราะห์ศิษย์รายบุคคล เป็นขั้นตอนที่ครูจะทำการวิเคราะห์ผู้เรียนแต่ละคน เพื่อที่จะเตรียมแผนการสอนให้มีความเหมาะสม รวมไปถึงการวางเป้าหมายในการเรียนดนตรีให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน 2.การเตรียมความพร้อม การเตรียมความพร้อมของครูสำราญ เกิดผลนั้น ผู้วิจัยพบว่า ครูจะมีการจัดเตรียมโน้ตในบทเพลงที่จะใช้สอนเสมอ มีการจัดทำเอกสารประกอบการสอนหาเป็นรายวิชาที่เป็นทฤษฎี หากเป็นการเรียนการสอนที่บ้านของท่าน ท่านจะมีการจัดเตรียมเครื่องดนตรีให้พร้อมก่อนวันสอนเสมอ รวมไปถึงการจัดเตรียมอาหารเครื่องดื่มให้แก่ศิษย์อีกด้วย

3.2.2 ชั้นการเรียนการสอน

การเรียนการสอนดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผลนั้น ท่านเป็นผู้ที่ยึดหลักการสอนให้ผู้เรียนมี *ความเป็นดนตรี* ควบคู่ไปกับความเก่งดนตรี ซึ่งหลักการนี้มีที่มาจากรับสั่งของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีว่า “ครูไม่ต้องสอนให้มันเก่งนะ สอน

ให้มันเป็นดนตรี จะได้ไปเป็นครูสอน” ทำให้ครูสำราญ เกิดผล ยึดหลักการนี้ในการสอนศิษย์จนมาจนถึงปัจจุบัน โดยครูจะให้ความสำคัญกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ ในเรื่องของ ความพร้อม ความสนใจ การตั้งใจ ความจำ เขาวนั้ปัญหาและความถนัดในระหว่างการเรียนการสอนด้วย ซึ่งวิธีการสอนของครูสำราญ เกิดผลนั้น มีความสอดคล้องกับการเรียนการสอนดนตรีแบบ Comprehensive Musicianship (CM) คือการที่ให้ผู้เรียนได้ เล่น ฟัง และสร้างสรรค์ไปพร้อมๆกัน ซึ่งการสอนในลักษณะนี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ความซาบซึ้ง และความแตกฉานในดนตรีควบคู่กันไป

3.2.3 ขั้นการวัดประเมินผล

การเรียนการสอนดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล นั้น ใช้วิธีการประเมินผลผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ หรือการประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) โดยครูจะเน้นในเรื่องของคุณภาพในการบรรเลง และความถูกต้องในการบรรเลงดนตรี เป็นสำคัญ

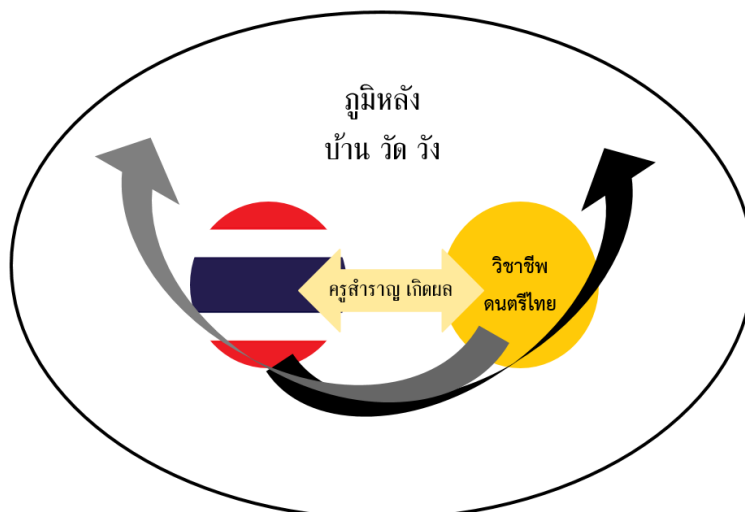
อภิปรายผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ที่อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ผู้วิจัยค้นพบประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

จากการที่ผู้วิจัยได้พิจารณาผลการวิเคราะห์ที่อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านบุคลิกภาพ 2.ด้านคุณธรรม 3.ด้านการสอน จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ปรากฏข้ออัตลักษณ์เฉพาะที่ไม่เหมือนกับข้อคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยเบื้องต้น อีกทั้งครูสำราญ เกิดผล ยังเป็นผู้ที่มีความศรัทธาใน 3 สถาบันหลัก ได้แก่ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจริยวัตรของครูสำราญ เกิดผล ในทุกๆเรื่องจะมีการส่งผลจาก 3 สถาบันหลัก โดยครูยึดทั้ง 3 สถาบันหลักเป็นแนวทางในการปฏิบัติตัวและยกระดับวิชาชีพนครไทย อีกทั้งยังใช้องค์ความรู้ในวิชาชีพนครไทย ตอบแทน 3 สถาบันหลัก ซึ่งนอกจากนี้ยังมีหลังของครูสำราญ เกิดผล ด้วยความยากลำบากทั้งในการใช้ชีวิต รวมไปถึงการเรียนดนตรีไทยที่ครูจะต้องมีความมานะอดทนในการเก็บเกี่ยวประสบการณ์วิชาความรู้จากครูดนตรีไทยหลายๆท่าน ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการที่

ทำให้หล่อหลอมมาเป็นอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ดังเช่นปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 34 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

ดังนั้นในมุมมองของผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ นั้นประกอบไปด้วย

1) **ภูมิหลังในการดำเนินชีวิตของครูสำราญ เกิดผล** ที่มีความยากลำบากทั้งการที่ครูเสียชีวิตไปตั้งแต่อายุเพียง 6 ปี การที่ครูเป็นความหวังของวงบ้านใหม่ทางกระเบน ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ ที่ครูจะต้องกลับมาพัฒนาวงปี่พาทย์ที่บ้านของตนต่อไป รวมไปถึงเรื่องของฐานะทางการเงินที่ยังไม่มั่นคง ทำให้ครูต้องมีความระมัดระวังที่จะต้องต่อสู้ต่ออุปสรรคต่างๆที่เข้ามาในชีวิตของท่านตั้งแต่วัยเด็ก

2) **ความสัมพันธ์ของ บ้าน วัด วัง กับครูสำราญ เกิดผล** การที่ครูสำราญ เกิดผล ได้มีโอกาสเรียนดนตรีไทยกับครูโบราณที่มีชื่อเสียงหลายท่าน ซึ่งการเรียนการสอนในสมัยนั้นจะเป็นระบบ “บ้าน วัด วัง” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการที่ส่งผลทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของท่านตั้งทุกวันนี้ กล่าวคือ **บ้าน** การเรียนดนตรีไทยในระบบบ้านดนตรีนั้นศิษย์จะต้องไปฝากตัวกับครูก่อนแล้วจะต้องกินนอนเรียนอยู่กับครูที่บ้าน ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์เสมือนเป็นลูกเป็นหลาน เป็นครอบครัวเดียวกัน ครูก็เป็นผู้ให้ความรู้แก่ศิษย์ดูแลความเป็นอยู่แก่ศิษย์ ศิษย์ก็ดูแลปรนนิบัติดูแลครูเป็นการตอบแทน ซึ่งจะทำให้ศิษย์นั้นเกิดความเคารพรัก และศรัทธาในตัวครูผู้สอนเมื่อศิษย์เห็นครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ศิษย์ก็จะมองครูของตนเป็นต้นแบบ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอน ปฏิบัติตามแบบอย่างของครูอย่างเต็มใจ **วัด** เปรียบเสมือนเป็นสนามที่ใช้ในการฝึกปี่หรือฝีมือของนักดนตรีไทยในสมัยก่อน กล่าวคือเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประชันฝีมือ แสดงความสามารถทางทักษะ และองค์ความรู้ทางดนตรีไทยของนักดนตรีผู้นั้น รวมไปถึงไหวพริบปฏิภาณ

ของผู้บรรเลง นอกจากผู้บรรเลงแล้วยังเป็นการแสดงความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์ในการแก้ไข ปัญหาของเฉพาะหน้าของครูผู้ควบคุมวงอีกด้วย เนื่องจากครูสำราญ เกิดผล ได้มีโอกาสเรียนดนตรี ไทยในยุคสมัยที่วัดยังคงเป็นสถานที่ที่ใช้ในการฝึกปี่หรือฝีมือนักดนตรีไทย ทำให้การเรียนดนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล นั้นมีความเข้มข้น เข้มงวด จากครูของท่านในสมัยก่อนที่จะพัฒนาทักษะฝีมือ องค์ความรู้ทางดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ให้มีความแตกฉาน เพื่อใช้ในการประชันวง **วัง** วิชาชีพ ดนตรีไทยในสมัยก่อน นักดนตรีไทยที่มีฝีมือส่วนใหญ่จะได้รับการอุปถัมภ์จากเจ้านายในวังทำให้ครู ดนตรีไทยในสมัยก่อนนั้นเกิดความผูกพัน และเคารพรักในสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกับสำนักดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสัลที่มีความผูกพันกับทูลกระหม่อมบริพัตร เนื่องจากเป็นผู้ อุปถัมภ์ท่านครูจางวางทั่ว พาทย์โกสัล และครอบครัวมาโดยตลอด ซึ่งบ้านพาทย์โกสัลก็เป็นสถานที่ หนึ่งที่ถ่ายทอดวิชาความรู้ทางดนตรีไทยให้แก่ครูสำราญ เกิดผล ในเวลาต่อมา นอกจากนี้ครูสำราญ เกิดผล ท่านได้รับการอุปถัมภ์จากสมเด็จพระเทพรัตนฯ ในช่วงปี พ.ศ.2528 จึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ ทำให้ครูสำราญ เกิดผล มีความรักและเคารพศรัทธาต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างสูงสุด

3)ความเป็นผู้ที่รักและศรัทธาในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ในสถาบันชาติ นั้นครูเป็นผู้ที่ **อนุรักษ์ ยกระดับ และพัฒนา** ในเรื่องของวิชาชีพดนตรีไทย ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย ในด้านศาสนาครูเป็นผู้ที่ยึดหลัก**คุณธรรมในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น และในการครองตน** และในด้านสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น ครูเป็นผู้ที่มีความเคารพศรัทธา และ**นำ ความรู้ความสามารถวิชาชีพดนตรีไทยมาเป็นการตอบแทน** ด้วยวิธีการประพันธ์เพลงเพื่อเป็นการ แสดงความเคารพและเชิดชูเกียรติ

4)ความเป็นผู้ที่รักในวิชาชีพดนตรีไทยอย่างแท้จริง ครูสำราญ เกิดผล ท่านเป็นผู้ที่มีความ ผูกพันกับดนตรีไทยมาตั้งแต่เด็ก จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นว่าตั้งแต่ เด็กจนถึงปัจจุบัน ชีวิตของครูสำราญ เกิดผล นั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับดนตรีไทยมาโดยตลอด ไม่ว่า ครูจะกระทำการสิ่งใด หรือคิดสิ่งใด จะต้องมิดนตรีไทยมาเกี่ยวข้องด้วยทั้งสิ้น ซึ่งทำให้เห็นว่าครูสำราญ เกิดผล นั้นท่านมีความซาบซึ้งและรักในวิชาชีพดนตรีไทยอย่างแท้จริง ด้วยความรักในวิชาชีพดนตรี ไทยนี้ทำให้ครูยึดมั่นในการที่จะเป็นผู้ให้ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทยให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง ดัง คำกล่าวของท่านที่ว่า

“ปัจจุบันนี้เวลาสวมนมต์ให้ไว้พระ ปู่จะอธิฐานขออย่าให้
 ประสาทหลงลืมเลอะเลือน ขอให้มิตติสัมปชัญญะจำได้หมายรู้จนถึงวาระ
 สุดท้ายของชีวิต เพื่อที่จะสามารถเป็นผู้ให้จนวาระสุดท้ายของชีวิต”

(สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2556)

ข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ชีวิตของครูสำราญ เกิดผล นั้น สิ่งที่ท่านต้องการคือการที่จะ
 ได้เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ทางดนตรีไทยตลอดจนวาระสุดท้ายของชีวิตท่าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครู
 เป็นผู้ที่มีทัศนคติเพื่อพัฒนาและอนุรักษ์วิชาซึ่พดนตรีไทยให้คงอยู่ต่อไปอย่างแท้จริง ปัจจุบันจึงเป็น
 ปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวเชื่อมปัจจัยอื่นๆที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ความเป็น
 ครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ดังปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการพัฒนาผู้ที่จะเป็นครูให้เกิดความซาบซึ้งในเรื่องของชาติ ศาสนา
 พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็น 3 สถาบันหลักของชาติไทย

1.2 ควรมีการนำอัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ มา
 ประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาความเป็นครูให้แก่ครูดนตรีไทยรุ่นใหม่ให้เหมาะสมกับบริบทและ
 สถานการณ์ต่างๆ

1.3 ควรนำผลที่ได้จากงานวิจัย ไปใช้ในการกำหนดแนวทางเพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะ
 ความเป็นครูที่ดี เช่น การจัดหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การอบรม การทำสื่อ
 ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

2.1 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความซาบซึ้งในสถาบันชาติ ศาสนา และ
 พระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดข้อคุณลักษณะความเป็นครู

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับครูดนตรีไทยต้นแบบ เพื่อนำมาพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครู
 ดนตรีไทย สำหรับใช้ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีการผลิตครูดนตรีไทย

2.3 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแผนการสอนสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
 และระดับมัธยมศึกษาในระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาความซาบซึ้งในดนตรีไทยให้เกิดแก่ผู้เรียน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลวรรณ ตังชนกานนท์. (2549). การประเมินตามสภาพจริง. *วารสารครุศาสตร์*, 34(3), 1-13.
- กรทิพย์ แซ่มเซียง. (สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2559).
- กฤตินี เงินสมบัติ. (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559).
- เกียรติศักดิ์ ดีซัง. (สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2559).
- เขียน วันทนียตระกูล. (2552). *การเขียนแผนการสอน คือภารกิจของครู*. แหล่งที่มา http://202.29.87.101/artilces/PlanBU_Khean.asp สืบค้นวันที่ 18 สิงหาคม 2559.
- จันทร์เพ็ญ อินโท. (สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559).
- ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทร์ปัญญา. (2558). การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 7(2), 267-280.
- เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. (2520). *ลักษณะของครูที่ดี*. กรุงเทพมหานคร: หน่วยงานพิเศษ.
- กรมการฝึกหัดครู.
- ชอุทธิ์ ตริธิรัญ. (สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2559).
- ชาญชัย อินทรประวัตติ. (2534). *รูปแบบการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์. (2552). *องค์ความรู้ศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติ : นายสำราญ เกิดผล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2544). *พฤติกรรมการสอนดนตรี*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). *ดนตรีศึกษา : หลักการและสาระสำคัญ*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2560). *วิธีวิทยาการสอนดนตรี*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพรณิพรีนติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.
- ทศนา แคมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิคม ชมภูหลง. (2545). *วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา*. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- นิเวศ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2559).

- บุญสืบ บุญเกิด. (2538). *ศึกษาชีวประวัติและวิเคราะห์ผลงานเพลงของลำราญ เกิดผล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. วิชาเอกมานุษยดุริยางวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุตรี สุขปาน. (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559).
- ป.อ.ปยุตโต. (2545). *ธรรมนุญชีวิต: พุทธจริยธรรม เพื่อชีวิตที่ดีงาม*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: กองทุนอริยมรรค.
- ปพิชญา เสี่ยงประเสริฐ. (2556). *การวิเคราะห์ทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนกสาคริก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาคณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาวิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวท กุมุท. (2521). *อนุสรณ์งานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 11*, กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ปานหทัย สุคนธรส. (2552). *เพลงชุดใหม่โรงกลางวันตำรับครูทองดี ชูลัดด้ย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ดนตรี). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปานหทัย สุคนธรส. (สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2559).
- เปรม ดิณสุลานนท์. (3 มิถุนายน 2560). *ประเภทของครู*. [บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมอบให้แก่โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา]
- พนกฤษ บุญพบ. (สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559).
- พรชัย ผลนิโครธ. (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559).
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (21 ตุลาคม 2531). *พระราชดำรัส*.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (29 ตุลาคม 2522). *พระบรมราโชวาท*.
- พิชชาณัฐ ตูจินดา. (สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559).
- พุทธทาสภิกขุ. (2541). *ตามรอยพระอรหันต์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- มนตรี ตราโมท. (2527). *โสมส่องแสง: ชีวิตดนตรีไทยของมนตรี ตราโมท*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว.
- มนตรี ตราโมท. (2545). *คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). *ความเป็นครู*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ฤดี นิยมรัตน์. (2554). *อัตลักษณ์ลวดลายเบญจรงค์ไทย: รายงานวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วรเทพ บุญจำเริญ. (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559).

- วรรณิสา ประเสริฐสุภวิทย์. (2555). *การศึกษาต้นแบบความเป็นครูคนตรี: กรณีศึกษา พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาคณะครุศึกษา ภาควิชาวิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วราร์ ทพณรงค์. (สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559).
- วัฒนา อ่อนสำลี. (สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559).
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). *การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพมหานคร: เลิฟแอนด์เลิฟเพรส.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2543). *ความเป็นครูและจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ ระดับอุดมศึกษา*. ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร เกิดผล. (สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559).
- วีไล ตั้งจิตสมคิด. (2544). *การศึกษาและความเป็นครูไทย*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนพรีนติ้งเฮาส์.
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (2545). *ดุริยางค์ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงัด ภูเขาทอง. (2529). *ทางเข้าสู่ดนตรีไทย*. *วารสารถนนดนตรี*, 1(10), 66-70.
- สนอง คลังพระศรี. (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2559).
- สมนึก ภัททิยธนี. (2546). *การวัดผลการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กทม. สิ้นธุ์: ประสานการพิมพ์.
- สมประสงค์ ภาคสังข์. (สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2559).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). *ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของ วิชาชีพ พ.ศ. 2548*. *ราชกิจจานุเบกษา*, 122 (ตอนพิเศษ 76 ง), 44-46.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). *จรรยาบรรณของวิชาชีพทางการศึกษา พ.ศ. 2556*. แหล่งที่มา <http://www.ksp.or.th/ksp2013/content/view.php?mid=93&did=525> สืบค้นวันที่ 23 ตุลาคม 2557.
- สำราญ เกิดผล. (2547). *แบบเสนอข้อมูลประวัติ และผลงานเพื่อเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ ครู สำราญ เกิดผล. (อัตสำเนา)*
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2557).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2556).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2559).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2560).

- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2558).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2559).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2559).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2558).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2559).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2558).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2560).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2559).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2559).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2559).
- สำราญ เกิดผล. (สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2558).
- สำลี รักสุทธี และคณะ. (2544). *เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนและการเขียนแผนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาการศึกษา.
- สุทธิรักษ์ กิ่งศาสตร์. (สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2559).
- สุทิน พิวนวลหงษ์. (สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559).
- สุพิน บุญชูวงศ์. (2531). *หลักการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์.
- สุภัสชานัน ศรีเอี่ยม. (2554). *การพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความ เป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทร์วานิช. (2556). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรียา บุญจำเริญ. (สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559).
- สุวรรณ วังโสภณ. (2547). *การศึกษาวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยและญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชา นโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภณ เดชฉกรรจ์. (2553). *การถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยของชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม : กรณีศึกษาวงไทยบรรเลง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาดนตรีศึกษา ภาควิชาวิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อรุณ ปรีดีดีลิก. (2525). *ปัญหาฝึกหัดครู และแนวทางการแก้ไข*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน เลขาธิการกรรมการฝึกหัดครู.

- อัจฉรา ประไพตระกูล. (2548). *การสอน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). *หลักการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- อำไพ สุจริตกุล. (2534). *คุณธรรมครูไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย ศาสตรา. (2553). *การศึกษาระบบการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวรศิลป์แห่งชาติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาดนตรีศึกษา ภาควิชาวิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกสารประกอบการสัมมนา วิชา ก.ศ. 597. (2522). *จะเป็นครูที่ดีได้อย่างไร*. (อัสสำเนา) อ้างถึงใน วิจิตร ศรีสะอ้าน. ม.ป.ป. *ครูที่ดีควรเป็นอย่างไร*. หนังสือนิเทศการศึกษา.

ภาษาอังกฤษ

- Abeles, H. F., Hoffer, C. R., & Klotman, R. H. (1995). *Foundations of Music Education*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain*. New York: NY: David McKay Co Inc.
- Choksy, L. e. a. (1986). *Teaching Music in the Twentieth Century*. Englewood Cliffs, NJ Prentice-Hall.
- Davies, I. K. (1971). *The management of learning*. London: McGraw-Hill.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill Inc.
- Langford, G. (1968). *Philosophy and education : an introduction*. London: Macmillan.
- Marcia, J. E. (1980). *Identity in Adolescence*. New York: Wiley
- Nelson, L., B., P., & R, M. (2012). *Critical Issues in Education Dialogues and Dialectics* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Schleuter, S. L. (1997). *A sound approach to teaching instrumentalists: an application of content and learning sequences* (2nd ed.). New York: Schirmer Book.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative content analysis in practice*. London: Sage.
- Steiner, E. (1988). *Methodology of Theory Building*. Sydney: Educology Research Associates.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์การวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรี
ไทยของ ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

คำชี้แจง :

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบการวิจัยเรื่อง
“การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของ ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ”
2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ มีจำนวน 5 ตอน ได้แก่
 - ตอนที่ 1 ภูมิหลังของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ
 - ตอนที่ 2 คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านบุคลิกภาพ
 - ตอนที่ 3 คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านคุณธรรม
 - ตอนที่ 4 คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านความรู้
 - ตอนที่ 5 คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านการสอน
3. ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ และสามารถนำไปใช้พัฒนาการดำเนินงานด้าน
คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยต่อไป จึงขอความกรุณาท่านโปรดตอบคำถามให้ตรงกับสภาพ
ความเป็นจริง เพื่อจะดำเนินการในขั้นตอนต่อไปได้อย่างสมบูรณ์ และข้อมูลที่ท่านได้ให้ไว้จะนำมาใช้
ประโยชน์สำหรับงานวิจัยนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านที่ได้กรุณาสละเวลาตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้อย่างครบถ้วน หาก
ท่านมีข้อสงสัยหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ โปรดติดต่อผู้วิจัย นางสาว
เสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์ เบอร์โทรศัพท์ **083-0678205** อีเมล **saowapak712@gmail.com**

นางสาวเสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์
นิสิตปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา
ภาควิชา ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

วัน/เดือน/ปี ในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

1. ครอบครัวของครูมีใครประกอบอาชีพทางด้านดนตรีไทยหรือไม่

.....

.....

2. ครอบครัวของครูมีใครส่งเสริม หรือให้การสนับสนุนทางด้านดนตรีไทยกับครูหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3. ก่อนที่ครูจะเข้าสู่วงการดนตรีอย่างจริงจัง ครูได้เรียนศาสตร์ใดมาก่อนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4. ครูได้เริ่มเรียนดนตรีไทยครั้งแรกกับใคร เครื่องมือใด และมีความเป็นมาอย่างไร

.....

.....

5. หลังจากนั้นมีการเรียนดนตรีไทยกับครูท่านอื่นอีกหรือไม่ เครื่องมือใด และมีความเป็นมาอย่างไร

.....

.....

6. ครูดนตรีไทยที่มีบทบาทในชีวิตครูสำราญ เกิดผล แต่ละท่านนั้นมีวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านดนตรีไทยให้กับครูเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

.....

.....

7. ครูต้นแบบของครูสำราญ เกิดผล คือใคร และมีเหตุการณ์อะไรที่ทำให้เกิดความประทับใจในความเป็นครูของครูท่านนั้น

.....

.....

8. ครูเริ่มสอนครั้งแรกเมื่อไหร่ เหตุการณ์เป็นอย่างไร และมีความรู้สึกในการสอนครั้งนั้นอย่างไร

.....

.....

9. เหตุการณ์ที่ครูประทับใจ ในการเป็นครูสอนดนตรีไทย

.....

.....

ตอนที่ 2 คุณลักษณะความเป็นครูคนไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านบุคลิกภาพ

1. หน้าที่ของครูในการเป็นครูสอนดนตรีไทยประกอบด้วยอะไรบ้าง และครูมีวิธีการจัดระเบียบหน้าที่ของตนเองอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องบ้างหรือไม่ และครูมีวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆอย่างไร

.....

.....

2. ครูเคยได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลอื่นหรือไม่ ในเรื่องอะไร เมื่อได้รับฟังแล้วครูรู้สึกอย่างไร และปฏิบัติตัวเช่นไร

.....

.....

3. ครูเคยประสบเหตุการณ์ที่ทำให้ตนเองต้องรู้สึกโกรธบ้างหรือไม่ อย่างไร แล้วครูมีวิธีจัดการควบคุมอารมณ์ของตนเองอย่างไร

.....

.....

4. ในประเด็นเรื่องของความอ่อนน้อมถ่อมตน ครูมีแนวคิด และแนวปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

5. กว่าครูจะประสบความสำเร็จได้อย่างทุกวันนี้ ครูพบเจอกับปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง แล้วครูสามารถผ่านพ้นอุปสรรคเหล่านั้นมาได้อย่างไร

.....

.....

6. ครูมีวิธีดูแลสุขภาพของตนเองอย่างไรบ้างตามด้านดังต่อไปนี้

6.1 ด้านสุขภาพกาย

.....

.....

6.2 ด้านสุขภาพใจ

.....

.....

7. ในความคิดของครู “เกียรติของความเป็นครูดนตรีไทย” ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง แล้วครูมีแนวทางปฏิบัติตนเพื่อรักษาเกียรติของความเป็นครูดนตรีไทยอย่างไร

.....

.....

8. ตลอดการดำรงชีวิตที่ผ่านมาครูเคยได้รับการยอมรับหรือคัดเลือกให้เป็นผู้ดำเนินการจัดงานหรือกิจกรรมต่างๆบ้างหรือไม่ แล้วคิดว่าอะไรที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ครูได้รับคัดเลือกให้มาทำหน้าที่นั้น

.....

.....

9. ในอดีตครูได้วางเป้าหมายในชีวิตไว้อย่างไรบ้าง ครูทำสำเร็จหรือไม่ อย่างไร แล้วมีสิ่งใดที่วางแผนไว้ว่าจะทำในอนาคตอีกหรือไม่

.....

.....

10. ครูมีวิสัยทัศน์กับวงการดนตรีไทย และวิชาชีพครูดนตรีไทยอย่างไร แล้วปัจจุบันดำเนินไปตามวิสัยทัศน์ที่ครูตั้งไว้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

11. ครูมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการแบ่งแยกสายสำนักดนตรีไทย ครูมีแนวทางปฏิบัติกับการแบ่งแยกสายสำนักดนตรีไทยอย่างไรบ้าง

.....

.....

12. หากศิษย์ทำไม่ได้อย่างที่ครูสอน ครูจะมีวิธีการจัดการ หรือลงโทษศิษย์หรือไม่อย่างไร

.....

.....

ตอนที่ 3 คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านคุณธรรม

1. คุณธรรมประจำใจ หรือคุณธรรมจริยธรรมที่ครูยึดถือปฏิบัติในการเป็นครูดนตรีไทยคืออะไร

.....

.....

2. เวลาที่มีคนมาขอเรียนดนตรีไทยกับครู ครูจะสอนให้แก่ทุกคนหรือไม่อย่างไร และครูเก็บค่าใช้จ่ายหรือไม่

.....

.....

3. เวลาที่มีคนมาเชิญให้ครูไปเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ครูตอบรับไปช่วยทุกครั้งหรือไม่อย่างไร แล้วครูเรียกค่าใช้จ่ายหรือไม่

.....

.....

4. แบบแผนที่ตั้งงาม หรือธรรมเนียมปฏิบัติในการเรียนการสอนดนตรีไทยมีอะไรบ้างที่ครูยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

.....

.....

5. ครูมีส่วนช่วยในการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมต่างๆต่อการพัฒนาวิชาชีพครูดนตรีไทยอย่างไรบ้าง

.....

.....

6. ในเวลาที่ต้องเป็นกรรมการตัดสินการประกวดดนตรีไทย ครูมีแนวคิดและหลักการในการตัดสินอย่างไร

.....

.....

7. ครูทำอะไรที่เป็นการตอบแทนผู้มีพระคุณอย่างไรบ้าง

.....

.....

8. ครูยึดถือเรื่องของการรักษาสัจจะหรือไม่ อย่างไร

8.1 ด้านความดี (มันคงต่อความดีไม่หันเหไปในทางชั่ว ไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์เช่นไร)

.....

.....

8.2 ด้านหน้าที่ (รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน)

.....

.....

8.3 ด้านการทำงาน (ทำงานจริง ไม่ทุจริต ไม่เหยาะแหยะ การงานไม่คั่งค้าง)

.....

.....

8.4 ด้านวาจา (เมื่อพูดอะไรไปแล้วก็ทำอย่างที่พูด หรือเมื่อเราได้ทำอะไรลงไปก็พูดไปตามนั้น)

.....

.....

8.5 ด้านบุคคล (ประพฤติดต่อกับคนอื่นอย่างสม่ำเสมอ จริงใจ ไม่กลับกลอก)

.....

.....

9. ครูรักชาติ ในเรื่องใดบ้างอย่างไร

.....

.....

10. ครูคิดว่า “สมาธิ” มีความสำคัญต่อการเป็นครูดนตรีไทยหรือไม่ อย่างไร แล้วครูมีวิธีฝึกฝนสมาธิของตนอย่างไร และได้ฝึกให้ศิษย์ด้วยหรือไม่

.....

.....

ตอนที่ 4 คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านด้านความรู้

1. ครูมีผลงานการประพันธ์เพลงใดบ้าง ครูมีแรงบันดาลใจอะไรในการสร้างผลงานเพลงมากมาย และใช้แนวคิดอะไรในการประพันธ์

.....

.....

2. ครูสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีไทยได้ครบทุกเครื่องมือหรือไม่ และสามารถสอนดนตรีไทยได้ครบทุกเครื่องมือหรือไม่ หากมีเครื่องมือที่ไม่ถนัดครูจะสอนในเครื่องมือที่ไม่ถนัดนั้นอย่างไร

.....
.....

3. ครูเคยปรับควบคุมวงดนตรีไทยในงานอะไรบ้าง และเคยได้รับรางวัลด้านการปรับวงบ้างหรือไม่

.....
.....

4. ครูสามารถเทียบเสียงเครื่องดนตรีเองได้หรือไม่ และใช้หลักการใด

.....
.....

5. ครูมีวิธีการจดจำเพลงจำนวนมากๆด้วยวิธีการใด

.....
.....

6. ครูสามารถประดิษฐ์ทางของเครื่องดนตรีไทยทุกชนิดได้อย่างเหมาะสมกับเครื่องดนตรีชนิดนั้นหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

7. ในอดีตครูได้มีโอกาสออกงานอะไรบ้าง แล้วมีงานใดที่ประทับใจเป็นพิเศษหรือไม่ อย่างไร และจากประสบการณ์ที่ผ่านมานั้นได้สอนอะไรครูบ้าง

.....
.....

8. นอกจากเรื่องของดนตรีไทยแล้ว ครูยังมีความรู้ในศาสตร์อื่นที่เชี่ยวชาญอีกหรือไม่ และความรู้นั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับศาสตร์ทางดนตรีไทยได้บ้างหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

9. ครูเคยสร้างสรรค์นวัตกรรมแปลกใหม่ต่อวงการดนตรีไทยบ้างหรือไม่ เหตุใดจึงทำเช่นนั้น

.....
.....

10. ครูสามารถใช้ภาษาไทย ฟัง อ่าน เขียน ได้คล่องและถูกต้องหรือไม่ นอกจากนี้ครูสามารถประพันธ์บทกลอนได้หรือไม่ อะไรบ้าง

.....
.....

11. ครูสามารถบรรจุนั้ร้องในบทเพลงต่างๆได้ หรือไม่

.....
.....

12. ในเรื่องของการตรวจเพลงครุฑีตหลักอะไรบ้าง

.....

.....

13. หลักสังเกตลักษณะที่ครูใช้ในการวิเคราะห์เพลงต่างๆ ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

ตอนที่ 5 คุณลักษณะความเป็นครุฑีตไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านการสอน

1. ด้านจุดมุ่งหมายของผู้เรียนเพื่อเป็นครุฑีตไทย

1.1 ศิษย์ที่จะประกอบวิชาชีพครุฑีตไทย หรือจะเป็นผู้ถ่ายทอดดนตรีไทยในภายภาคหน้า ควรจะต้องมีความรู้ ทักษะ และเจตคติต่อดนตรีไทยในด้านเหล่านี้ในเรื่องใดบ้าง

- ด้านความรู้ (ความรู้รอบในดนตรีไทย)

.....

.....

- ด้านทักษะ

.....

.....

- ด้านเจตคติต่อดนตรีไทย

.....

.....

1.2 ครูมีวิธี หรือขั้นตอนที่ทำให้ศิษย์บรรลุตามเป้าหมาย ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติต่อดนตรีไทย อย่างไร

- ด้านความรู้ (ความรู้รอบในดนตรีไทย)

.....

.....

- ด้านทักษะ

.....

.....

- ด้านเจตคติต่อดนตรีไทย

.....

.....

2. ด้านหลักสูตร

2.1 ครูมีการจัดลำดับขั้นตอนในการสอนและคัดเลือกบทเพลงในการสอนดนตรีไทยอย่างไร และในชั้นต่างๆ ประกอบไปด้วยบทเพลงอะไรบ้าง

.....

.....

2.2 หลักสูตรดนตรีไทยในระบบการเรียนการสอน

2.2.1 ครูได้มีส่วนร่วมในการคิดหลักสูตรด้วยหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.2.2 ครูสอนในระดับใด แล้วมีการวางหลักสูตรการสอนดนตรีไทยไว้อย่างไรบ้าง

.....

.....

2.2.3 ครูประสบปัญหาของการสอนให้ได้ตามหลักสูตร หรือไม่ อย่างไร แล้วครูมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร

.....

.....

2.3 หลักสูตรดนตรีไทยนอกระบบการเรียนการสอน

2.3.1 ครูมีการวางหลักสูตรการเรียนการสอนของผู้เรียนแต่ละคนเหมือน หรือต่างกันอย่างไร

.....

.....

2.3.2 ครูใช้หลักการอะไรในการทำหลักสูตร

.....

.....

2.3.3 ครูประสบปัญหาอะไรบ้างหรือไม่ อย่างไร แล้วครูมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร

.....

.....

3. ด้านการเรียนการสอน

คำถาม	ในระบบ (ม.มหิตล)	ตามอัธยาศัย (ที่บ้าน)
3.1	ขั้นตอนในการเรียนการสอนในแต่ละชั้นตามหลักสูตร เป็นอย่างไร	
3.2	ในแต่ละคาบเรียนนั้น ครูวางรูปแบบขั้นตอนในการเรียนการสอนไว้อย่างไร แล้วเหมือนกันทุกคนหรือไม่ เพราะเหตุใด	
3.3	ก่อนที่จะเริ่มเรียนดนตรีกับครู จะต้องมีการฝึกท่วงท่าอย่างไรบ้าง	
3.4	เครื่องดนตรีชิ้นแรกที่ครูให้ศิษย์หัดคือเครื่องอะไร เพราะเหตุใด หรือว่าให้ศิษย์เป็นผู้เลือกเอง	
3.5	ครูคิดว่าการเลือกเครื่องดนตรีให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนนั้นมีผลต่อการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร	
3.6	สถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนมีที่ใดบ้าง แล้วครูคิดว่าสถานที่ลักษณะใดส่งผลดีต่อการเรียนดนตรีไทยสูงสุด	
3.7	ครูมีหลักการ วิธีการ และเทคนิคการสอนดนตรีไทยอย่างไร	
3.8	ครูมีการพัฒนาด้านสุนทรียภาพและความซาบซึ้งในดนตรีให้แก่ศิษย์ในเรื่องใดบ้าง และมีวิธีการอย่างไร	
3.9	ครูคิดว่าการปลูกฝังความเป็นครูดนตรีไทยให้แก่ศิษย์นั้นมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด เพราะอะไร	
3.10	ครูปลูกฝังความเป็นครูดนตรีไทยให้แก่ศิษย์ในเรื่องอะไรบ้าง แล้วมีวิธีการอย่างไร	
3.11	ครูคิดว่าการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ศิษย์นั้นมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด เพราะอะไร	

คำถาม	ในระบบ (ม.มหิตล)	อัยาศัย (ที่บ้าน)
3.12 ครูปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่ศิษย์ในเรื่องใดบ้าง และมีวิธีการ อย่างไร		
3.13 ครูมีการวัดและประเมินผลการ เรียนการสอนเมื่อใดบ้าง (ทุกครั้งที่ สอน/เมื่อจบแต่ละชั้น/บางช่วงเวลา/ อื่นๆ)		
3.14 ครูใช้วิธีใดในการวัดประเมินผล การเรียนการสอน แล้วมีการแนะนำให้ ศิษย์นำข้อตำหนิไปปรับปรุงแก้ไข ตัวเองอย่างสม่ำเสมอหรือไม่		
3.15 ครูจะวัดประเมินการเรียนการ สอนในเรื่องใดบ้าง		

แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็น
ครุฑนตรีไทยของ ครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

คำชี้แจง :

1. แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามการวิจัยชุดนี้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบการวิจัยเรื่อง

“การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครุฑนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ”

2. เครื่องมือการวิจัยชุดนี้ มีจำนวน 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คุณลักษณะความเป็นครุฑนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

3. ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ และสามารถนำไปใช้พัฒนาการดำเนินงานด้านคุณลักษณะความเป็นครุฑนตรีไทยต่อไป จึงขอความกรุณาท่านโปรดตอบคำถามให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง เพื่อจะดำเนินการในขั้นตอนต่อไปได้อย่างสมบูรณ์ และข้อมูลที่ท่านได้ให้ไว้ จะนำมาใช้ประโยชน์สำหรับงานวิจัยนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านที่ได้กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามในครั้งนี้อย่างครบถ้วน หากท่านมีข้อสงสัยหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแบบสอบถามชุดนี้ โปรดติดต่อผู้วิจัย นางสาวเสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์ เบอร์โทรศัพท์

083-0678205 อีเมลล์ saowapak712@gmail.com

นางสาวเสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์

นิสิตปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัน/เดือน/ปี ในการสัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 ชื่อ - นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์

.....

1.2 อายุ

น้อยกว่า 30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51-60ปี 60ปีขึ้นไป

1.3 เพศ

หญิง ชาย

1.4 วุฒิการศึกษาสูงสุด

.....

1.5 อาชีพ

.....

1.6 ความสัมพันธ์กับครูสำราญ เกิดผล

.....

1.7 รู้จักกับครูสำราญ เกิดผล ได้อย่างไร

.....

1.8 วิชา/เครื่องดนตรีที่เรียนกับครูสำราญ เกิดผล

.....

1.9 สถานที่เรียน

.....

1.10 ระยะเวลาที่เรียน (เช่น ตั้งแต่พ.ศ.2556-

ปัจจุบัน).....

ตอนที่ 2 คุณลักษณะความเป็นครูคนไทยของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขตามระดับ
ความสำคัญโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ

คุณลักษณะความเป็นครูคนไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ	ระดับ					ข้อมูล สัมภาษณ์
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
	5	4	3	2	1	
คุณลักษณะความเป็นครูคนไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านบุคลิกภาพ						
1.ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ ศิษย์อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ศิษย์เกิดความ เคารพ ศรัทธา						
2.ครูเป็นผู้รู้จักหน้าที่ของตนเอง และ ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม ไม่ ก้าวก่ายผู้อื่น						
3.ครูเป็นผู้ที่สามารถรับฟังความคิดเห็น ของทุกคน โดยไม่รู้จักโกรธเคือง และ พร้อมนำคำติชมไปปรับปรุง และพัฒนา ตนเองอยู่เสมอ						
4.ครูสามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง ใน สถานการณ์ต่างๆได้อย่างเหมาะสม						
5.ครูเป็นผู้ที่รู้จักประเมินตนเอง ยอมรับ สิ่งที่ตนไม่รู้ไม่ถนัด และสามารถยอมรับ ความจริงได้						
6.ครูเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ ยกตนข่มผู้อื่น และรู้จักให้เกียรติผู้อื่นอยู่ เสมอ						
7.ครูเป็นผู้ที่มีความขยัน อดสาหะ พากเพียร มีความพยายามฝึกฝนตนเอง และใฝ่หาความรู้รอบด้านเพิ่มเติมอยู่เสมอ						
8.ครูดูแลสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์ดีทั้ง ทางร่างกาย และจิตใจ อยู่สม่ำเสมอ						

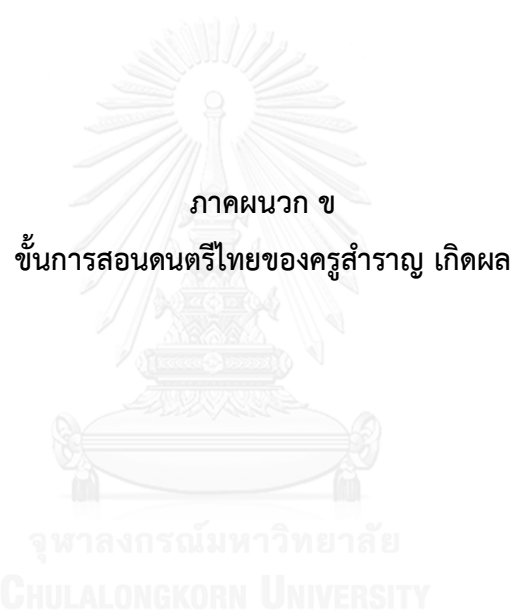
9.ครูเป็นผู้ที่มีความมั่นคง และหนักแน่น ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใดๆ หรือไม่เชื่ออะไร ง่ายๆ โดยที่ยังไม่รู้อะไรแน่ชัด						
10.ครูเป็นผู้ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษย สัมพันธ์ และอัธยาศัยดีทั้งในเวลาสอน และนอกเวลาสอน						
11.ครูเป็นผู้ที่มีมรรยาทและรู้จักกาลเทศะ						
12.ครูเป็นผู้ที่รักเกียรติของตนเอง ไม่ สร้างปมด้อยให้ตนเอง และไม่คิดให้ ตนเองตกต่ำลง						
13.ครูเป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำ						
14.ครูเป็นผู้ที่มีความตรงต่อเวลา						
15.ครูเป็นผู้ที่มีความคล่องแคล่วว่องไว กระฉับกระฉ่ง						
16.ครูไม่เคยสอนหรือแนะนำให้ศิษย์ให้ แบ่งแยกสายสำนักทางดนตรีไทยจนเกิด ความแตกแยก						
17.ครูเป็นผู้ที่แต่งกายสะอาดสะอ้าน และ เหมาะสมกับกาลเทศะ						
18.ครูเป็นผู้ที่ใช้คำพูดชัดเจน ไม่หยาบ คาย ไม่เสียดสี และเหมาะสมกับกาลเทศะ						

คุณลักษณะความเป็นครูคนไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ	ระดับ					ข้อมูล สัมภาษณ์
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย ที่สุด 1	
คุณลักษณะความเป็นครูคนไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านคุณธรรม						
1.ครูเป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณา และหวังดีกับศิษย์ทุกคน						
2.ครูไม่เคยชักจูงศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสียหรือไม่เหมาะสมไม่ควร						
3.ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ทุกคนโดยไม่หวังอามิสสินจ้างใดๆ						
4. ครู เป็นผู้ ยึด แบบ แบบ และ ขนบธรรมเนียมปฏิบัติการสืบทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่ตั้งมอยู่เสมอ						
5.ครูเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีไทยอย่างเต็มความสามารถ และไม่เคยหวงวิชากับศิษย์ทุกคน						
6.ครูได้มีการปลูกฝังให้ศิษย์เห็นถึงความสำคัญของวิชาชีพครูคนไทยอยู่เสมอ						
7.ครูเป็นผู้ที่มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม						
8.ครูมีความเป็นกลาง ยุติธรรม ไม่มีอคติ						
9.ครูเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในเรื่องของความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ						
10.ครูเป็นผู้ที่รักษาสัจจะ						
11.ครูเป็นผู้ที่รักษาศิล และประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม						
12.ครูเป็นผู้ที่มีความตั้งมั่นอยู่ในสมาธิตลอดเวลา						

คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ	ระดับ					ข้อมูล สัมภาษณ์
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย ที่สุด 1	
คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านความรู้						
1.ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องที่จะสอนอย่างแท้จริง						
1.1 เรื่องการประพันธ์เพลง และบทเพลง						
1.2 ความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย						
1.3 ความสามารถในการปรับและควบคุมวงดนตรีไทย						
1.4 ความรู้เรื่องการเทียบเสียงเครื่องดนตรี						
1.5 ความสามารถในการจดจำ และเก็บรักษาบทเพลงด้วยวิธีต่างๆ						
1.6 ความสามารถในการประดิษฐ์ทางของเครื่องดนตรีต่างๆ						
1.7 มีความรู้และเชี่ยวชาญครบทุกประเภทของเพลงไทย						
1.8 มีความสามารถในการตรวจเพลง และแก้ไขให้ถูกต้องได้						
1.9 มีความสามารถในการบรรจุนื้อเพลง						
2.ครูเป็นผู้ที่มีความรู้รอบตัวด้านอื่นๆ นอกเหนือจากความรู้ด้านดนตรีไทย						
3.ครูมีการศึกษาค้นคว้า และทันต่อวิทยาการต่างๆ						
4.ครูเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์						
5.ครูเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยเป็นอย่างดี รวมไปถึงการประพันธ์โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน						

คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ	ระดับ					ข้อมูล สัมภาษณ์
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย ที่สุด 1	
คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ด้านกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทย						
1.การเตรียมการสอน						
1.1ครูมีการเตรียมการสอนก่อนสอนจริง ทุกครั้ง						
1.2ครูสามารถปรับแผนการสอนให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ และเหมาะกับ ศิษย์แต่ละคน						
1.3ครูมีการทบทวนบทเรียนเก่าก่อนเริ่ม เรียนใหม่ทุกครั้ง						
2.การสอน						
2.1ครูมีการทบทวนบทเรียนเก่าก่อนเริ่ม เรียนใหม่ทุกครั้ง						
2.2ครูสอนตามลำดับขั้นตอนตาม ขนบธรรมเนียมการสืบทอดองค์ความรู้ ทางดนตรีไทยตามแบบโบราณ						
2.3ครูสามารถถ่ายทอดความรู้ความคิด ของตนให้ศิษย์เข้าใจได้อย่างชัดเจน						
2.4ครูมีการปลูกฝังความเป็นครูดนตรีไทย ที่ดีให้แก่ศิษย์						
2.5ครูมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติตัวที่ดีแก่ศิษย์						
2.6ครูเน้นเรื่องของการบรรเลงทักษะ เครื่องดนตรีไทยให้มีความชัดเจน มี คุณภาพ และสะอาด						
2.7ครูสอนให้รู้จักและเข้าใจในประเภท ของบทเพลงที่ต้นเล่น เพื่อที่จะสามารถ ทำทางให้เหมาะสมกับประเภทเพลงที่ใช้ บรรเลง รวมไปถึงแนวความเร็วที่ใช้ในการ บรรเลง ให้ถูกกาลเทศะกับประเภทเพลง นั้นๆ						

3.การใช้จิตวิทยา และสื่อช่วยส่งเสริม การเรียนการสอน						
3.1ครูสอนโดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ เนื้อหาปรับสาระ วิธีการสอนให้มีความ เหมาะสมกับสถานการณ์ และศิษย์แต่ละ คน						
3.2ครูจะตอบคำถามของศิษย์ทุกคำถาม อย่างใส่ใจ						
3.3ครูสอนอย่างมีลำดับขั้นตอน แสดง เนื้อหาตามลำดับความง่ายยากกลุ่มเล็ก มี เหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ						
3.4ครูมีความเอาใจใส่ และสร้างความ สนิทสนมกับศิษย์ตามสมควร เพื่อสามารถ ให้คำปรึกษา ช่วยแนะแนวด้านต่างๆ						
3.5ครูมีการใช้สื่อต่างๆเพื่อช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอนดนตรี ไทย						
4.การวัดประเมินผลการเรียนการสอน						
4.1ในระหว่างที่สอนหากศิษย์ยังปฏิบัติไม่ ถูกต้อง หรือยังทำได้ไม่ดี ครูจะไม่เคย ปล่อยผ่านไป แต่ครูจะตักเตือนและแก้ไข ให้ถูกต้องทุกครั้ง						

ขั้นการสอนดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล

1. **ขั้นต้น** สำหรับผู้ที่ยังไม่มีพื้นฐานทางด้านดนตรีไทย ครูสำราญ เกิดผล ได้แบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

1.1 **ขั้นฝากตัวเป็นศิษย์และจับมือ** ผู้ที่มาเรียนจะต้องได้รับการพิจารณาจากครูผู้สอนว่าสมควรจะรับไว้เป็นลูกศิษย์หรือไม่ โดยจะพิจารณาจากความพร้อมวุฒิภาวะของเด็ก เมื่อตกลงที่จะสอนให้ ครูผู้สอนจะต้องนัดวันที่จะเริ่มฝึกหัดซึ่งจะต้องเป็นวันพฤหัสบดี เพราะถือว่าเป็นวันครูและเป็นวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วย ซึ่งถือเคล็ดเอาฤกษ์ชัยว่าจะได้สำเร็จเหมือนพระพุทธเจ้า แต่ถ้าไม่สามารถจะเริ่มฝึกหัดในวันพฤหัสบดีได้ก็อาจเริ่มฝึกในวันอาทิตย์แทนก็ได้ ในวันที่จะเริ่มฝึกหัดนั้น ผู้ที่มาฝึกหัดจะต้องเตรียมขันกำนลสำหรับบูชาครูดนตรีไทยซึ่งขันกำนลประกอบไปด้วย

- ดอกไม้
- รูป 5 ดอก
- เทียน 1 เล่ม
- ขันข้าว (ขันล้างหน้า) 1 ลูก
- ผ้าขาวที่สามารถนำไปเย็บเป็นสบงสำหรับพระภิกษุได้ 1 ผืน หรืออาจจะใช้ผ้าเช็ดหน้าสีขาวแทนได้

- เงินจำนวน 6 บาท

ครูผู้สอนจะนำศิษย์ไปบูชาพระรัตนตรัยโดยวิธีการกราบพระธรรมดา คือ หลังจากทีจุดธูปเทียนที่หน้าพระพุทธรูปแล้ว ครูผู้สอนจะให้สิทธิอธิษฐานจิตในสิ่งที่ติดต่อก่อนหน้าครูดนตรีไทยแล้วกราบสามครั้ง เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนแล้ว ศิษย์จะต้องนำขันกำนลที่เตรียมมามอบให้แก่ครูผู้สอน เพื่อแสดงว่าขอฝากตัวเป็นศิษย์

ขั้นต่อไปครูผู้สอนจะอธิบายเรื่องทั่วๆไปเกี่ยวกับการฝึกหัดและวิธีการบรรเลงแล้วครูผู้สอนจะทำพิธีจับมือให้ผู้เรียนกราบข้อม 3 ครั้ง พิธีจับมือนี้อธิบายว่าครูผู้สอนเริ่มประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ศิษย์ โดยครูผู้สอนจะจับมือศิษย์บรรเลงเพลงสาธุการเพียง 5 พยางค์ จับมือให้บรรเลง 3 ครั้ง

ทำนองเพลงสาธุการสำหรับทำพิธีจับมือ

---	ร	---	ม	---	ม	-	ซ	-	ล	----	--	ล	ล	---	ซ	---	ร
---	ล	---	ท	---	ท	-	ซ	-	ล	----	---	ซ	---	ร			

หลังจากศิษย์ผ่านขั้นตอนการจับมือแล้วครูผู้สอนจะเริ่มสอนเพลงตามลำดับ ดังนี้

1.2 **ขั้นตอนการต่อเพลงชุดโหมโรง** ซึ่งประกอบด้วย

- เพลงสาธุการ
- เพลงเหาะ
- เพลงร่ำลาเดียว

- เพลงกลม
- เพลงขำนาฏ

เมื่อถึงลำดับชั้นการเรียนนี้ถ้ามีการประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยประจำปี ผู้เรียนควรหาโอกาสประกอบพิธีการ “ครอบ” แต่การประกอบพิธีการครอบนี้ไม่กำหนดไว้แน่นอนว่าจะต้องครอบเมื่อใด ไม่จำเป็นว่าจะต้องเรียนเพลงชุดโหมโรงเช้า แล้วถึงจะต้องครอบได้ ถ้าเมื่อไหร่มีโอกาสควรจะครอบทันที

1.3 ชั้นต่อเพลงเรื่อง เมื่อเรียนเพลงชุดโหมโรงเช้าครบทุกเพลงแล้ว ศิษย์จะมีความคล่องตัวขึ้น รู้จักกลอนเพลงมากขึ้น ครูผู้สอนก็จะเริ่มสอนเพลงเรื่องให้กับศิษย์ เพลงเรื่องของบ้านพาทย์รัตนของครูสำราญ เกิดผล นี้มีมากมายดังคำที่ครูวิเชียร เกิดผล กล่าวว่ "ต่อให้เล่นสามวันสามคืนยังไม่หมด"

ครูผู้สอนจะเริ่มสอนเพลงประเภทเพลงเรื่องต่างๆ ตามความเหมาะสมซึ่งควรจะต้องเรียนเพลงดังนี้คือ เพลงเรื่องฉิ่งพระฉันทน์เช้า เพลงเรื่องฉิ่งพระฉันทน์เพล ซึ่งเพลงเรื่องฉิ่งพระฉันทน์นี้จะใช้บรรเลงในขณะที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร หลังจากเรียนเพลงเรื่องฉิ่งพระฉันทน์สองเรื่องนี้แล้ว ครูผู้สอนจะเริ่มสอนเพลงเรื่องประเภทเพลงเช้าต่างๆ

- เพลงเช้าเรื่องเต่ากินผักบุง
- เพลงเช้าเรื่องเต่าเห่
- เพลงเช้าเรื่องเต่าทอง
- เพลงเช้าเรื่องนกขมิ้น
- เพลงเช้าเรื่องสินวล
- เพลงเช้าเรื่องรำดาบ
- เพลงเช้าเรื่องสีภาษา
- เพลงเช้าเรื่องสารถี
- เพลงเช้าเรื่องเขมรใหญ่
- เพลงเช้าเรื่องตะนาว
- เพลงเช้าเรื่องฝรั่งรำเท้า
- เพลงเช้าเรื่องพญาโศก
- เพลงเช้าเรื่องเพลงยาว ฯลฯ

1.4 ชั้นต่อเพลงชุดโหมโรงเย็น เมื่อศิษย์เรียนเพลงชุดโหมโรงเช้าและเพลงเรื่องจบแล้ว ครูผู้สอนจะเริ่มสอนเพลงชุดโหมโรงเย็น แต่จะยกเว้นเพลงตระไว้วหนึ่งเพลงและจะสอนเพลงตระไว้ในภายหลัง ซึ่งเพลงตระในชุดโหมโรงเย็นนี้เป็นประเภทเพลงตระอัตราสามชั้น เพลงชุดโหมโรงเย็นมีดังนี้คือ

- เพลงสาธุการ
- เพลงตระ (เพลงตระหย้าปากคอก, เพลงตระปลายพระลักษณ์ และเพลงมารละม่อม)

- เพลงร้วสามลา
- เพลงเข้าม่าน
- เพลงปฐมและท้ายปฐม
- เพลงลา
- เพลงเสมอและร้วลาเดียว
- เพลงเชิดสองชั้นและเชิดชั้นเดียว
- เพลงกลม
- เพลงชำนาญ
- เพลงกราวใน
- เพลงต้นซุบ
- เพลงลา

1.5 ขั้นตอนเพลงตระในชุดโหมโรงเย็น การที่จะเรียนเพลงตระในชุดโหมโรงเย็นนี้จะมีขั้นตอนและพิธีการเหมือนกับตอนเริ่มฝึกหัดใหม่ คือศิษย์จะต้องเตรียมขันกำลไปบูชาครู เริ่มด้วยบูชาพระรัตนตรัย แล้วบูชาครู หลังจากนั้นครูผู้สอนจะทำพิธีจับมือสอนเพลงตระให้กับศิษย์ โดยจับมือให้บรรเลงเพลงตระหย้าปากคอก ทำนองเริ่มต้นถึงโยนแรกจำนวน 3 ครั้ง

ทำนองเพลงตระหย้าปากคอกสำหรับทำพิธีจับมือเพลงตระโหมโรง

----	---	ม	---	ร	---	ล	---	ท	---	ล	---	ท	----	---	ล
----	---	ม	---	ท	---	ล	----	---	ร	---	ล	----	---	---	---

เพลงประเภทเพลงตระของครูสำราญ เกิดผล นั้นมีประมาณ 25 ตัว ซึ่งครูสำราญ เกิดผล ได้บันทึกโน้ตเพลงตระขึ้นใหม่อีกครั้ง และได้กราบทูลถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อส่งเก็บรวบรวมไว้ในห้องสมุดส่วนพระองค์ แต่มีบางตัวที่ไม่สามารถจำชื่อเพลงได้

2. ชั้นกลาง ในระดับนี้ครูจะเริ่มสอนเพลงประเภทเสภา เพลงเถา เพลงเดี่ยว

2.1 ขั้นตอนเพลงประเภทเสภา ได้แก่

- เพลงร้วประลองเสภา
- เพลงโหมโรงไอยเรศ
- เพลงโหมโรงกัลยาณมิตร

- เพลงพม่าห้าท่อน
- เพลงจรเข้ทางยาว
- เพลงสี่บท
- เพลงบุหลัน
- เพลงวา

2.2 ท่านต่อเพลงประเภททยอย ได้แก่

- เพลงบังใบ
- เพลงแขกลพบุรี
- เพลงทยอยนอก
- เพลงทยอยใน
- เพลงทยอยเขมร
- เพลงเซตจีน

2.3 ชั้นต่อเพลงประเภทเพลงลา ได้แก่

- เพลงเต่ากินผักบั้ง
- เพลงปลาทอง
- เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง
- เพลงอกทะเลเถา
- เพลงลาวเล็ก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 คำตอบเพลงประเภทเพลงเถา ได้แก่

- เพลงกล่อมনারีเถา
- เพลงของใหญ่เถา
- เพลงกัลยาเยี่ยมห้องเถา
- เพลงเขมรปากท่อเถา
- เพลงจันทราหูเถา
- เพลงจีนเข้าโบสถ์เถา
- เพลงทะเลหงสาเถา
- เพลงแขกมอญเถา
- เพลงแขกมอญบางขุนพรหมเถา
- เพลงแขกมอญบางช้างเถา ฯลฯ

หลังจากเรียนเพลงต่างๆมากมายแล้วศิษย์มีความสามารถในการบรรเลงเพลงเพิ่มขึ้น ครูผู้สอนจะเริ่มต่อเพลงแต่เพียงเนื้อร้อง หลังจากนั้นก็จะให้ศิษย์คิดกลอนเพลงด้วยตนเอง หลังจากนั้นศิษย์ก็จะมี ความชำนาญสามารถทศกลอนเพลงได้อย่างรวดเร็ว แต่ถ้าศิษย์คนใดไม่สามารถคิดกลอนได้อย่างถูกต้อง เช่น ลูกตกผิด คร่อมจังหวะ เป็นต้น ครูจะให้คำแนะนำและแก้ไขในข้อผิดพลาด

2.5 ขั้นต่อเพลงเดี่ยว การที่ผู้เรียนจะเรียนเพลงเดี่ยวนั้นจะต้องมีความชำนาญในเครื่องมือเอกของตน ครูผู้สอนจะสอนเพลงเดี่ยวให้โดยดูจากสติปัญญาของศิษย์ หากศิษย์คนใดมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด ครูผู้สอนก็จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบุคคลนั้น เพลงเดี่ยว ได้แก่

- เพลงเดี่ยวแขกมอญ
- เพลงเดี่ยวพญาโศก
- เพลงเดี่ยวเขินอก
- เพลงเดี่ยวลาวแพน
- เพลงเดี่ยวสารถิ
- เพลงเดี่ยวนกขมิ้น
- เพลงเดี่ยวทะเลแย เป็นต้น

ครูจะสอนเพลงประเภทเดี่ยวต่างๆ ให้เพียงเท่านี้ก่อนแต่จะยังไม่สอนเพลงเดี่ยวกราวในให้ เพื่อรอความพร้อมของศิษย์ จะต่อเมื่อศิษย์มีความพร้อมเหมาะสมดีแล้ว

3. ขั้นสูง ในระดับนี้ครูจะเริ่มสอนเพลงชุดโหมโรงกลางวัน ซึ่งศิษย์จะต้องทำพิธีบูชาครูเพื่อขอเรียน เพลงชุดโหมโรงกลางวัน ศิษย์จะต้องเตรียมขันกานลเหมือนกับตอนเริ่มฝึกหัดวันวรรคจะต้องเตรียม เครื่องสังเวทเพื่อบูชาครูดนตรีไทย ดังนี้

- หัวสุกรสุก 1 หัว
- ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ขนมहुซ้าง ขนมคั้นหลาว อย่างละ 1 ที่
- บายศรีปากชาม 1 ที่

การทำพิธีจะกระทำในวันพฤหัสบดี หรือวันอาทิตย์เท่านั้น มีขั้นตอนดังนี้ ครูผู้สอนจุดธูป เทียนและกล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย หลังจากนั้นจึงมาทำพิธีบูชาครูดนตรีไทย โดยนำผ้าขาวมาปูพื้น แล้วนำเครื่องสังเวทที่เตรียมมาวางต่อหน้าครูดนตรีไทยบริเวณที่บูชา ครูผู้สอนจะกล่าวนำบูชาครูดนตรีไทย โดยให้ศิษย์กล่าวตาม กล่าวคำถวายเครื่องสังเวท และให้การอบรมแก่ศิษย์ อธิบายถึง ความสำคัญของเพลง วิธีการบรรเลง และวิธีการปฏิบัติตนของศิษย์ เป็นต้น เสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนกล่าวนำคำลาเครื่องสังเวทจากนั้นศิษย์จะนำขันกานลเข้ามาต่อครูผู้สอนพร้อมทั้งกราบ 1 ครั้ง แล้วจึงเริ่มเรียนเพลงวิธีการตอบเพลงชุดนี้ครูผู้สอนจะไม่ใช้วิธีการจับมือแกลงจะใช้วิธีการบรรเลง นำ โดยเริ่มเรียน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนเพลงชุดโหมโรงกลางวัน ได้แก่

- เพลงกราวโน
- เพลงเสมอข้ามสมุทรออกรั้วลาเดียว
- เพลงเชิด
- เพลงซุบ
- เพลงลา
- เพลงระบองกันออกรั้วลาเดียว
- เพลงตะคุกรูกรันออกรั้วลาเดียว
- เพลงใช้เรือออกรั้วลาเดียว
- เพลงปลุกต้นไม้ออกรั้วลาเดียว
- เพลงคุภาพาทย์ออกรั้วลาเดียว
- เพลงพันพิราพ
- เพลงตระสันนิบาต
- เพลงเสียนสองเที่ยว
- เพลงเชิด
- เพลงปฐมออกรั้วลาเดียว
- เพลงบาทสกุณีและกราวรำ

3.2 ขั้นตอนเพลงพิธีกรรมต่างๆ เมื่อศิษย์เรียนเพลงชุดโหมโรงกลางวันครบทุกเพลงแล้ว ครูผู้สอนจะเริ่มสอนเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมตามจารีตประเพณีต่างๆ ได้แก่

- เพลงเรื่องเวียนเทียน
- เพลงช้าเรื่องลงสร
- เพลงช้าเรื่องกรวมอญรำ
- เพลงช้าเรื่องกราวรำ (กราวรำเรื่อง)
- เพลงมหาฤกษ์ (ทางสากล)
- เพลงมหาชัย (ทางสากล)

ต่อจากนั้นครูผู้สอนก็จะสอนเพลงประเภทเพลงเรื่องนางหงส์อีกเพลงหนึ่ง

3.3 ขั้นตอนเพลงประกอบกัณฑ์เทศมหาชาติ ได้แก่

กัณฑ์ที่ 1	กัณฑ์ทศพร	เพลงสาธุการ
กัณฑ์ที่ 2	กัณฑ์หิมพานต์	เพลงดวงพระธาตุ
กัณฑ์ที่ 3	กัณฑ์ทานกัณฑ์	เพลงพญาโศก
กัณฑ์ที่ 4	กัณฑ์วนประเวศน์	เพลงพญาเดิน

กัณฑ์ที่ 5	กัณฑ์ชูชก	เพลงเช่นเกล้า
กัณฑ์ที่ 6	กัณฑ์จุลพน	เพลงคุกพาทย์
กัณฑ์ที่ 7	กัณฑ์มหาพน	เพลงเชิดกลอง
กัณฑ์ที่ 8	กัณฑ์กุมาร	เพลงโอด เชิดฉิ่ง
กัณฑ์ที่ 9	กัณฑ์มัทรี	เพลงทยอยโอด
กัณฑ์ที่ 10	กัณฑ์สักบรรพ	เพลงเหาะ
กัณฑ์ที่ 11	กัณฑ์มหาหราราช	เพลงกราวนอก
กัณฑ์ที่ 12	กัณฑ์ฉกษัตริย์	เพลงตระนอน
กัณฑ์ที่ 13	กัณฑ์นครกัณฑ์	เพลงทะแยกลองโยน

3.4 ขั้นตอนเพลงชั้นสูงที่ใช้ประกอบพิธีไหว้ครู หลังจากผ่านขั้นตอนการตอบเพลงชุดโหมโรงกลางวันเรียบร้อยแล้ว ก็จะเริ่มตอบเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง เมื่อมาถึงลำดับนี้ครูสำราญเกิดผล จะพิจารณาว่าศิษย์มีความเหมาะสมหรือไม่ ศิษย์คนใดยังคงคุณสมบัติไม่ครบถ้วนก็จะยังไม่ต่อให้สำหรับคุณสมบัติของผู้ที่จะตอบเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้ คือ

1. เป็นผู้ที่มีศีลธรรมจรรยาที่ดี
2. เป็นผู้ที่มีความจำดี
3. เป็นผู้ที่เคยบวชภิกษุสงฆ์มาแล้ว
4. เป็นผู้ที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป

ถ้าผู้ใดมีคุณสมบัติไม่ครบตามข้อ 1-4 จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับพระราชโองการจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงจะต่อเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง ขั้นตอนการต่อเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงจะเว้นเพลงองค์พระพิราพไว้เพื่อต่อในภายหลัง เพราะเพลงองค์พระพิราพจะต้องต่อเป็นเพลงสุดท้าย ลำดับในการต่อเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงมีดังนี้

- เพลงตระเชิญใหญ่
- เพลงตระสันนิบาต
- เพลงตระพระนารายณ์เต็มองค์
- เพลงดำเนินพราหมณ์
- เพลงตระพระพิฆเนศวร
- เพลงตระเทพดำเนิน
- เพลงตระพระประโคนธรรพ
- เพลงตระพระวิษณุกรรม
- เพลงตระฤาษีกลโยโกฏ
- เพลงตระประทานพร

- เพลงนั้งกิน - เพลงเสมอ (ธรรมดา)
- เพลงเสมอเข้าที่
- เพลงเสมอพราหมณ์
- เพลงเสมอเถร
- เพลงเสมอสามลา
- เพลงเสมอमार
- เพลงเสมอผี
- เพลงตระประสิทธิ์
- เพลงตระเทวาประสิทธิ์
- เพลงกราวรำ เป็นต้น

3.5 ขั้นต่อเพลงองค์พระพิราพ ลำดับสุดท้ายของการเรียนเป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนจะสอนให้ศิษย์ไปเป็นครูผู้สอนต่อในภาคหน้า คือการต่อเพลงองค์พระพิราพ ขั้นตอนในการต่อเพลงองค์พระพิราพจะต้องประกอบพิธีบูชาองค์พระพิราพ ซึ่งจะประกอบพิธีในวันพฤหัสบดี โดยที่ศิษย์จะต้องเตรียมขันทานเหมือนกับขั้นตอนแรก และเตรียมเครื่องสังเวทสำหรับครูองค์พระพิราพ ดังนี้

- หัวสุกรดิบ 1 หัว
- เหล้า 1 ขวด
- ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ขนมหูช้าง ขนมคั้นหลาว อย่างละ 1 ที่
- บายศรีปากชาม 1 ที่

พิธีการบูชาครูองค์พระพิราพ จะกระทำในบริเวณวัดหรือสถานที่อันควร โดยครูผู้สอนจะกล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย หลังจากนั้นจะต้องนำเครื่องสังเวทที่เตรียมมาไปวางบนผ้าขาวต่อหน้าที่บูชาครู ครูผู้สอนกล่าวนำบูชาครูองค์พระพิราพ ในขั้นตอนต่อไปจะปฏิบัติเหมือนกับการฝึกเรียนเพลงชุดโหมโรงกลางวัน แตกต่างกันตรงที่ครูผู้สอนจะจับมือให้ศิษย์บรรเลงเพลงองค์พระพิราพก่อนแล้วจึงต่อด้วยการนำให้ศิษย์บรรเลงตาม

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวเสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์ เกิดเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2532 สำเร็จการศึกษาปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2555 ในเครื่องมือเอก ระนาดเอก

การศึกษาด้านดนตรี ผู้วิจัยได้เริ่มเรียนทักษะระนาดเอกกับอาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล และได้มีโอกาสเรียนทักษะระนาดเอกชั้นสูงเพิ่มเติมกับอาจารย์ทัศนัย พิณพาทย์ ผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดเพลงหน้าพาทย์จากครูสมพงษ์ ภู่อสร และมีโอกาสได้ศึกษาทักษะระนาดเอกชั้นสูง เพลงเรื่อง รวมไปถึงวิธีการประพันธ์เพลงไทยกับครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ ณ ปัจจุบัน

